

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

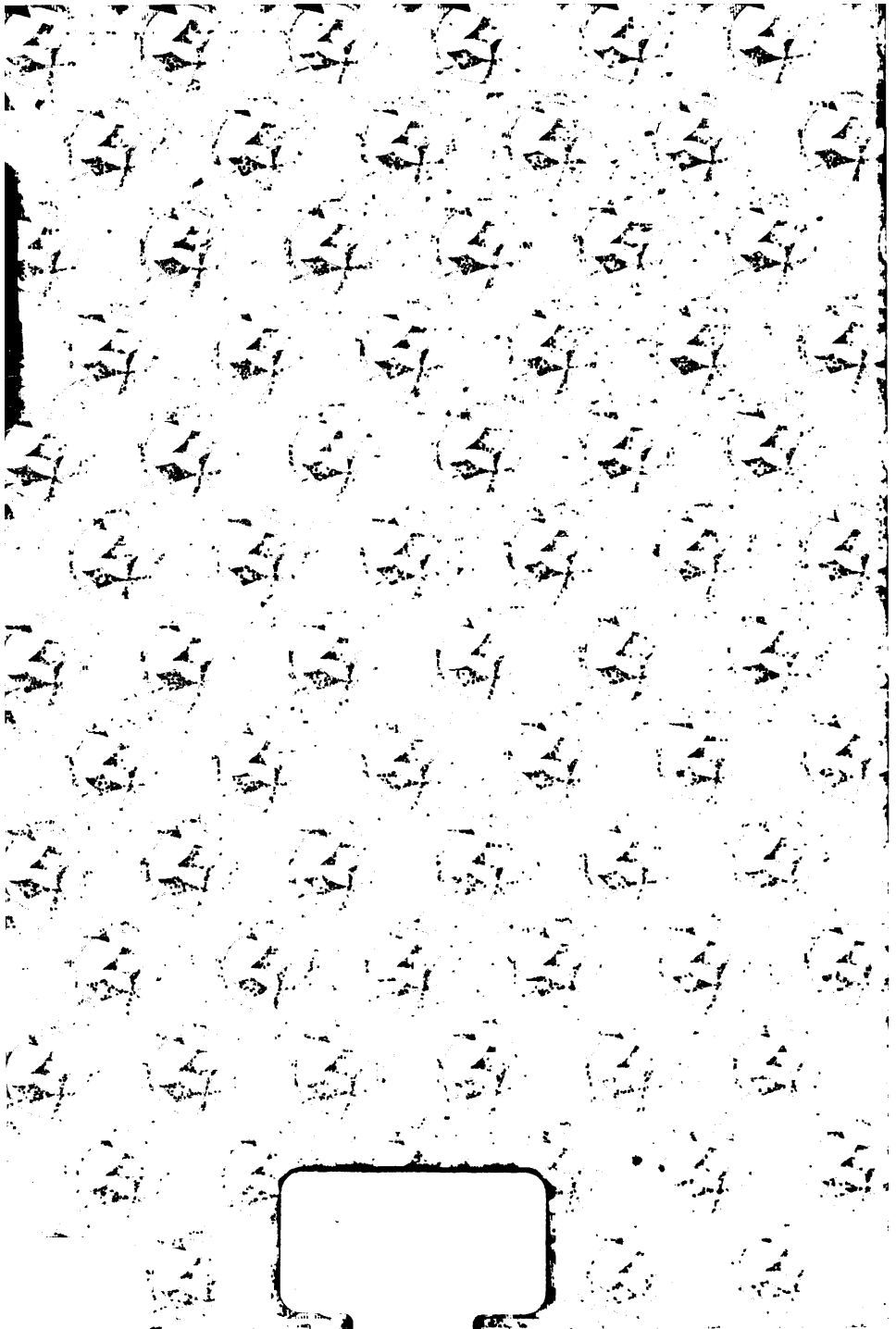
Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

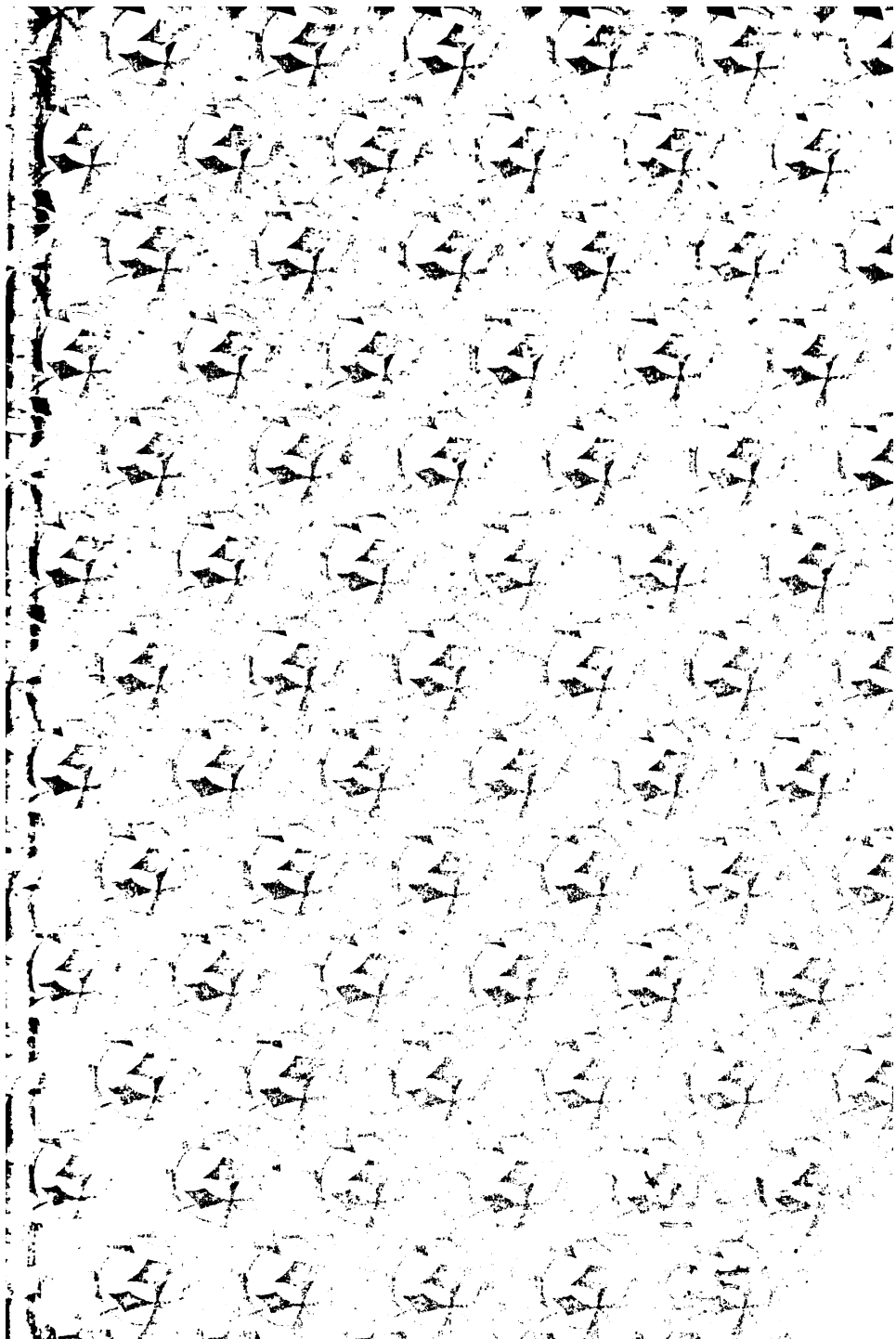
Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsatt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsatt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

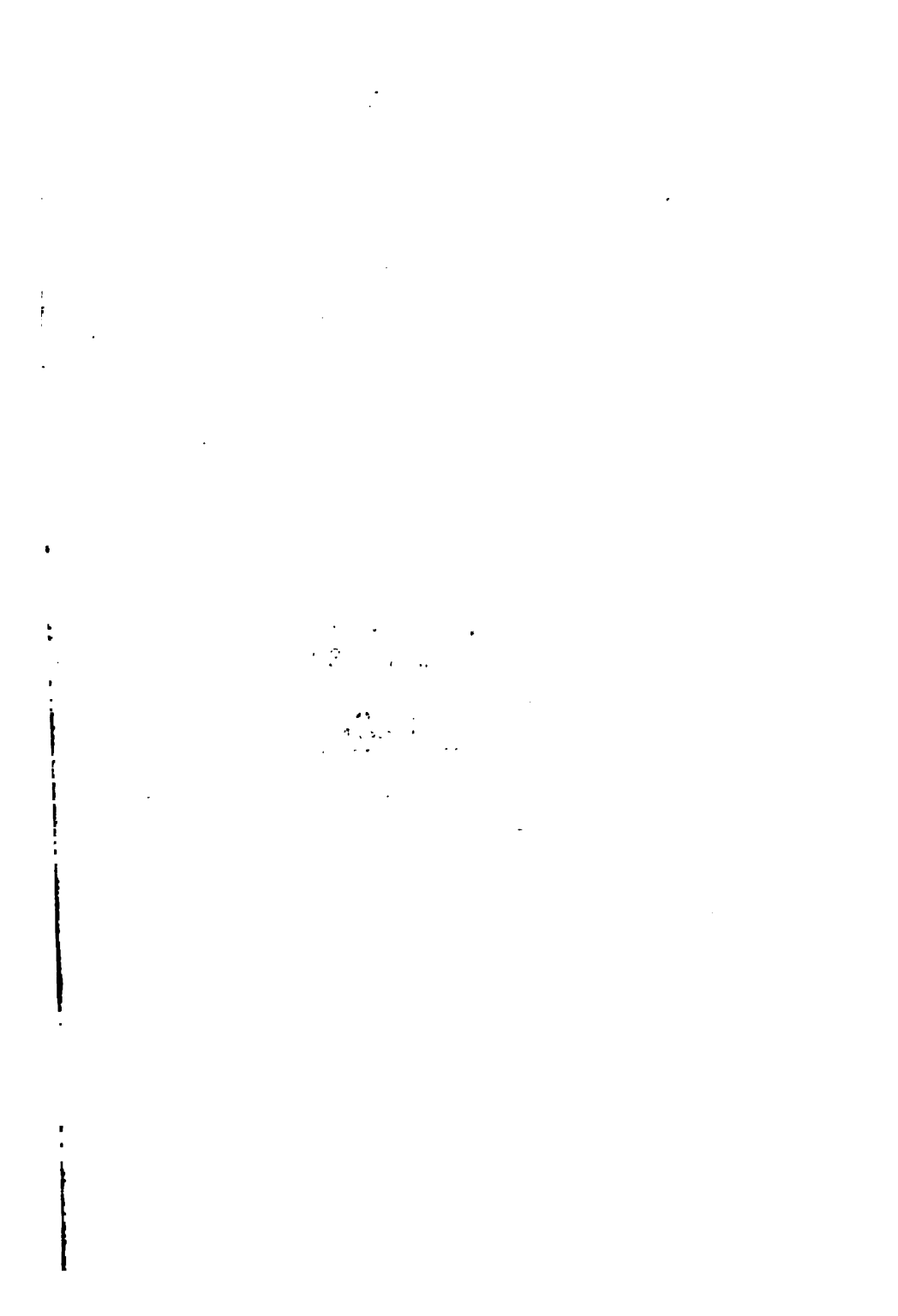
Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk <http://books.google.com/>

200

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

H. M. Konung OSCAR II.

UR
MINNET OCH DAGBOKEN

ANTECKNINGAR

FRÅN ÅREN 1848—1898

AF

B. WADSTROM

FÖRSTA DELEN

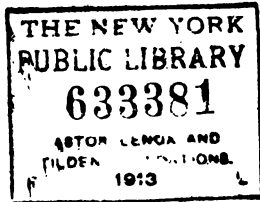
MED TALRIKA ILLUSTRATIONER

FJÄRDE UPPLAGAN.

STOCKHOLM
EVANG. FOSTERLANDS-STIFTELSENS FÖRLAGS-EXPEDITION.

Augustana Book Concern
Rock Island, Illinois.

STOCKHOLM
TRYCKT I CENTRALTRYCKERIET
1907.

NY Y VAN
3188
V. 9211

Första delens innehåll.

	Sid.		Sid.
Minnen af prinsessan Eugenie	9	»Tre ting äro förunderliga»	141
1. Besök hos de fattiga	11	Mannen på kyrkogården	147
2. Prins Oskars besök	15	»Jag hörde det ju själf»	151
3. Prins Gustaf och glasrutan	19	En dödsfänges sista dag	156
4. Prinsessans utveckling	23	Ett minne af Arvid Rydén	168
5. Två giftermålsförslag	33	»Han kommer i morgon»	177
6. »Hvita frun» på slottet	36	Ett minne af Johan Bring	186
Minnen af C. O. Rosenius	43	Något om bönhörelser	196
1. Första mötet med Rosenius	44	1. Ett ovanligt prästval	196
2. Poemet Uriel	51	2. En besegrad grefve	201
3. Rosenius i sitt arbete	53	3. Bedja och ej tröttnas	205
4. Rosenius bland vänner	65	Nya testamentet på balen	210
5. Rosenius som berättare	69	Ev. Fosterl.-St:s uppkomst:	
6. Rosenius och Hamberg	76	1. Stiftelsens »förebud»	217
7. Förföljelser mot Rosenius	82	2. Närmaste förberedelserna	224
Bibelstund på Hasselbacken	96	3. Huru Stiftelsen bildades	228
En spåkvinnas lefnad och slut	101	4. Det började arbetet	230
Den tappade brudkronan	105	5. »Eudbärarens utgifvande»	238
Minnen af J. Lumsden	110	Hur man mistar vänner	246
Några ord om drömmar	117	1. Major A.'s berättelse	248
1. »Hjälp mot döden»	119	2. Doktor B.'s berättelse	251
2. Doktor Fjellstedts dröm	122	3. Kyrkoll. C.'s erfarenhet	254
3. M. Leijonhufvuds dröm	125	Några reforminnen	257
4. Doktor Doddriges dröm	127	1. Min första Stockholmsfärd	257
Frukt af ett makulaturark	134	2. I Bern och Basel 1886	271
Ett möte med Lars Hierta	136	Störd förnöjsamhet	280

argutana, nov. 3/13. S. 75

	Sid.		Sid.
Nummerygossen från Klara ...	283	Bref från Olof Hedengren ...	311
Ett varnande exempel	292	Dagboksblad:	
Bref från C. O. Rosenius ...	301	Uppsala 1854, 55	314
Bref från Ad. Stackelberg ...	316	Stockholm 1854, 55	326
Bref från H. J. Lundborg ...	308	Söderköping, Stensnäs 1855	430
Bref från O. H. T. Andrén...	309	»Efterskrift»	479

NYA
 VÄR
 D
 S
 VÄR

FÖRORD.

När de dagboksanteckningar, ur hvilka några utdrag här meddelas, för 50 år sedan togo sin början, skedde detta visserligen icke under någon tanke på att de en gång skulle komma till allmänhetens kännedom. Den unge studenten skref utan någon annan afsikt än den, att till egen framtida erinran fästa på minnets blad lifvets förbillande intryck. Vid en senare tidpunkt, då kring mig uppväxte den unga skara, som en gång skulle spörja efter hvad deras fader upplefvat, fortsatte jag dessa anteckningar för barnens skull, i medvetandet däraf att bland de gjorda iakttagelserna och erfarenheterna vore åtskilligt, som för de mina en gång skulle varda af både intresse och nytta att känna. Ty, såsom en författare säger, »är det icke i allmänhet så, att det förflutnas perspektiv erbjuder vinkar och maningar i afseende på det tillkommandes, och att — då 'intet nytt sker under solen' — det gamla i skickelsernas art tjänar till underlag för städse nya utvecklingar? Så hämta vi då, i det vi *samla* våra erfarenheter för oss själfva och våra närmaste, af dem de lärdomar, som annars till betydlig del skulle gå förlorade.»

Under de senaste årtiondena har jag dels någon gång i tidningar eller kalendrar offentliggjort ett mindre antal af dessa anteckningar, dels stundom, då några vänner varit samlade i mitt hem, gifvit dem del af en och annan bland de händelser, jag som präst fått upplefva på skilda håll och bland olika klasser af samhället, från dess högsta till dess lägsta. — Dessa

vänner ha sedan ofta uppmanat mig att gifva dem och andra fortsättning af mina meddelanden; de ha velat försäkra mig, att många bland dessa »minnen» skulle kunna blifva till gagn och intresse äfven för en större allmänhet. Längre har jag tvekat att följa dessa uppmaningar; men under innevarande år ha de af särskild anledning blifvit så starka, att jag måst gifva efter för dem.

Jag önskar och ville gärna hoppas, att mina vänner måtte haft rätt i sin nyss omnämnda välvilliga öfvertygelse; och under denna förhoppning öfverlämnas härmed åt offentligheten några utdrag ur de förda anteckningarna. Den största delen af dem är naturligtvis här utesluten. Huruvida icke äfven af det, som nu meddelas, åtskilligt bort förbigås, under det att annat gömmts, som bättre kunnat förtjäna offentlighet, därom skola utan tvifvel olika meningar uppstå. Jag ber därför läsaren att mottaga hvad här lämnas, icke med *det* sinne, som omtalas i Ps. 41: 7, utan *så* som vi uppmanas i 2 Tess. 5: 21*. De många framstående personligheter, som i dessa anteckningar skola förekomma, torde dock i alla händelser åt dem eröfva någon sympati. Dessa personer utgöras af de flesta svenska, och äfven många utländska män och kvinnor, som under de senaste 50 åren gjort sig mera allmänt kända för verksamhet på det religiösa området, samt äfven af en stor del politiska personligheter. De äro till antalet för många för att här i förordet böra uppräknas. Må man alltså icke mena, att de, som i denna första del blifvit förbigångna, därför äro glömda; de äro endast tills vidare gömda. En hvar, som jag mött på lefnadsvägen och som genom goda lärdomar

* Af dessa bibelställen lyder det förra så: »De komma till att skåda, och mena det dock icke af hjärtat, utan söka något att klandra, och gå bort och föra det ut». Det senare manar oss sålunda: »Pröfven allt, och behållen det goda!»

och efterdöme (eller kanske tvärtom) gifvit maningar till framåtskridande mot det rätta hemlandet, skall alltid — och i förstnämnda fall med tacksamhet — vara ihågkommen.

Vid en del af de händelser och ämnen, som här behandlats, ha för sammanhangets skull de olika dagarnas och årens spridda anteckningar blifvit sammanförda till en mer eller mindre utförd totalbild. Därigenom har arbetet kommit att bilda två särskilda afdelningar. I den förra af dessa äro skildringarna fullkomligt oberoende af tidsföljden; i den senare däremot skall denna blifva iakttagen, i det att dagboksutdragen där meddelas år efter år, begynnande med 1854. Att de icke börja med det betydelsefulla året 1848 beror däraf, att det är min afsikt att i någon följande del behandla studenttiden såsom ett sammanhängande helt.

Skildringarna i den förra afdelningen skola komma att omfatta: dels studenttiden 1848—53, verksamhetstiden vid Ev. Fosterlandsstiftelsen 1856—79, verksamheten i kyrkans tjänst 1859—99; dels reseskildringar från hembygden, från Danmark, Holland, Schweiz, Tyskland och Österrike, samt minnen från Slottet och Fridhem 1872—99.

Till dem af mina äldre eller yngre vänner, som ännu äro kvar såsom medarbetare i Herrens tjänst och medkämpar i »striden för kronan», ville jag här säga mitt varma tack för hvad de mig varit och gifvit, samt tillropa dem det ordet: »Se, vi gå upp till Jerusalem! Allt hitintill har Herren hulpt! Hela vägen går han med oss! Därför — låt oss icke förtrötts i hans verk: hemma, hemma få vi hvila!»

Och — »under det de talades vid, nalkades Jesus själf och gick med dem.»

Stockholm den 30 september 1899.

B. W.

Till andra upplagan.

Dessa anspråkslösa dagboksanteckningar ha rönt det välviljiga mottagande, att första upplagan å 4,000 exemplar redan är i det närmaste utgången, under det att efterfrågan alltjämt fortgår. En ny upplaga å 3,000 exemplar har därför af förläggarne ansetts erforderlig. I den samma ha rättats de små minnes- och tryckfel, som blifvit iakttagna i den föregående.

Stockholm den 28 juli 1898.

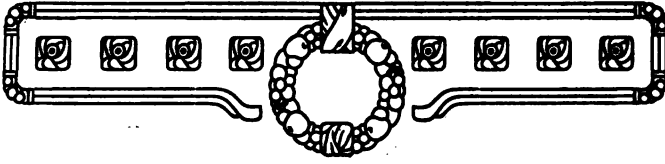
Till fjärde upplagan.

Ehuru denna bok nu utgått i 10,000 ex., har ännu en upplaga i år blifvit behöflig. I denna ha uttagits några smärre stycken, af mindre intresse för nutidens läsare, hvarigenom beredts utrymme för ett och annat af mera varaktigt intresse.

Stockholm den 12 juni 1907.

B. W.

Minnen af prinsessan Eugenie.

Den 31 Maj 1878 hade prinsessan Eugenie på Stockholms slott en bjudning för några kristligt intresserade damer och herrar. Sedan flera år tillbaka hade prinsessan vid dylika tillfällen plägat inbjuda äfven mig, för att till hennes gäster ställa de ord af kallelse, varning, tröst och förmaning, som Guds ande för stunden kunde gifva. Vanligen hade prinsessan själf funnit något för tillfället lämpligt bibelställe, öfver hvilket hon bad mig tala; och i allmänhet, när icke anden bestämdt manade mig att taga en annan text, följde jag hennes val. Så hade skett äfven denna afton; och prinsessan hade, djupt rörd, uttalat sin glädje och sitt tack för ordets fridbringande gifva.

Som bekant, tillbragte prinsessan Eugenie hvarje sommar på sitt älskade Fridhem i närheten af Visby. Flere af mina bekanta, som under några års lopp begagnat hafsbaden i Visby, hade för mig omtalat hvilka för både anden och sinnet dyrbara sabbater de fått tillbringa vid Fridhem, där prinsessan hvarje söndag hade gudstjänst för sitt folk och sina många »barn»,

skyddslingarna vid hennes tvänne barnhem. Därvid predikade vanligen någon troende präst, antingen en »inföding» eller någon af de många »utlänningarna» från Sveriges fastland, hvilka som badgäster uppehöll sig i Visby och hvilka då stundom blefvo inbjudna att stanna på Fridhem några dagar. — Mina bekanta hade ofta undrat, hvarför icke äfven jag, för min svaga hälsas skull, om somrarna lika gärna farit till Visby som till någon annan badort. Detta hade jag dock med afsikt undvikit för att icke därmed »gifva lastarenom rum».

Men nyss nämnda afton blef i detta hänseende en vändpunkt i mitt lif. När de öfriga gästerna skulle gå, bad prinsessan mig stanna. Under det därpå följande samtalet uttryckte hon sin undran, hvarför jag icke något år kommit till Visby, samt frågade om jag hade beslutat mig för att aldrig resa dit. Efter mitt jakande svar frågade mig prinsessan ytterligare: »Men om *jag* nu ber pastorn att komma till Fridhem såsom min gäst och stanna där öfver sommaren, vill icke pastorn ens då fara till Visby?»

På en sådan fråga fanns icke mer än ett svar att gifva. Och, som jag redan nämnt, blef denna afton en vändpunkt i min lefnad. Under fem somrar, ända till »den stora förändringen» i mitt yttre lif, fingo jag och de mina vara prinsessans gäster på Fridhem, och jag fick där erfara dyrbara, oförgätliga bevis af Herrens nåd och den ädla furstinnans godhet.

Mycket är härom att berätta och skall i »dagboksbladen» anföras. *Här* må blott meddelas hågkomsterna af *tre* bland de många minnesvärda dagarna af min samvaro med prinsessan.

1. Besök hos de fattiga.

Redan efter några dagas vistelse å Fridhem hade jag hunnit se, huru högt älskad och vördad prinsessan också här var af alla, som icke gått så långt i läserihat, att de blifvit *äfvén hennes* belackare. Och prinsessan förtjänade i sanning all den varma, vördnadsfulla tillgifvenhet, som kom henne till del. Hon var kärleksfull och god mot en hvar, ej blott mot sina närmaste och mot sina vänner, utan mot alla. — Och jag skulle snart få ett prof på, hur rent af förundransvärd hennes ödmjukhet var.

En dag fick jag af prinsessan den frågan, om jag ville medfölja på ett besök i hennes fattighus inom Västerhejde församling. Naturligtvis antog jag med intresse och tacksamhet detta förslag.

På utsatt timme stod vagnen för dörren. Prinsessan, åtföljd af hofmarskalken Silfversköld, fröken Ad. Rudensköld och mig, begaf sig åstad till det af h. k. h. stiftade och underhållna hemmet för ålderstigna fattiga. Detta var synnerligen väl ordnad och ingaf öfvertygelse om att dess invånare trufdes väl. Det var verkligen rörande att skåda de gamlas glädje och förtjusning, när de fingo se »sin» prinsessa och höra att hon skulle stanna en god stund hos dem.

Efter en rond genom rummen och efter utdelan det af medförda gåfvor af mångahanda slag, yttrade prinsessan: »Nu, kära vänner, skolen I slå er ned, så skolen I få den bästa af alla gåfvor: Guds eget ord. Ty pastor W. har lofvat att tala en stund till vår uppbyggelse.»

Nå väl, gummorna hade sina själskrifna platser, de satte sig på sina sängar. Men för oss öfriga fanns för tillfället i rummet blott en låg träbänk och en trästol, eljest ingenting att sitta på. Jag framsatte då trästolen åt prinsessan, men — hon vägrade att mottaga densamma, i det hon sade: »Här är nu pastorn 'konungars konungs' sändebud, och därför skall pastorn hafva stolen; jag och Adèle sätta oss på bänken.» Naturligtvis gjorde jag en värdsam invändning här- emot; men med furstlig värdighet och fasthet svarade prinsessan: »Låt det bli, som jag sagt!» Och hon slog sig ned på bänken. Men då denna saknade rygg- stöd, och då prinsessan af svaghet icke skulle mer än en helt liten stund kunnat så uthärda, ropade hon till sig två af de treffigaste gummorna, som blefvo all- deles öfverlyckliga att få med sina armar stödja allas deras älskade beskyddarinna.

Så hade vi därefter den i sitt slag märkvärdigaste andaktsstund jag hittills hållit. Till åhörare en fur- stinna och några fattighusgummor! Men Han, som lofvat: »Hvar två eller tre äro församlade i mitt namn, där är *Jag* midt ibland dem!» han lät sin heliga när- varo förnimmas af oss alla — och så blef denna stund genom hans godhet »en evighetsstund», för hvilken prinsessan med tårar af rörelse tackade honom.

På hemvägen gjorde prinsessan besök hos en an- nan gammal gumma, blind och sjuk, mor E., som bodde i en liten stuga vid vägen, ett stycke från Fridhem. Hjärtligt och vänligt — utan minsta tecken till den nedlåtenhet, som så ofta skämmer oändligt ringare förnämjas vänlighet — talade prinsessan med den stackars blinda, gjorde sig underrättad om hennes

befinnande samt lofvade att sända hvad mor E. behöfde och längtade efter. Man såg så tydligt, att prinsessan kände sig lycklig i att få hjälpa och glädja andra. Det var icke en blott plikt känsla, som dref henne att göra godt; nej, det skedde af verklig lust och kristlig kärlek. Och icke endast lekamlig hjälp ville hon bringa, utan äfven den som är ännu bättre och ädlare. Med enkla, men varma ord talade hon till den gamla blinda om deras gemensamme Frälsare. »Vi äro båda syndare», sade hon, »men ha ock båda samma nåd oss tillbjuden i vår herre Jesus Kristus. Må vi nu i hjärtetro mottaga den nåden, så skola vi en gång få se honom, se all himmelens härlighet — o, hvilken tid det skall blifva!» Sedan bad prinsessan mig att äfven här hålla en kort bibelbetraktelse... Den gamla begärde att dagen därefter få åtnjuta Herrens nattvard.

Denna »mor E:s» lefnadshistoria, som prinsessan sedan för mig omtalade, är ganska lärorik och visar, hvilka skickelser Gud stundom måste låta öfvergå oss människor för att kunna vinna vårt hjärta. Jag förbigår dock det öfriga af hennes historia, för att här blott berätta huru hon blef blind.

För flere år sedan fick hon ondt i ögonen, dock icke ohjälpligt, utan kunde ännu se att något arbete och läsa. Då hon icke orkade gå in till staden, skickade hon bud till doktor X. och lät bedja honom att, när han någon gång for utåt landet, han då ville komma och gifva henne några ögondroppar. Detta lofvade X., och han höll sitt löfte — men, mot sin vilja, på ett gräsligt sätt.

Han kom, och då han hade undersökt den gam-

las ögon, sade han: »Detta är ej så svårt; jag skall gifva mor en flaska med ögondroppar, och nu själf hälla en droppe i hvardera ögat.» När detta skett i det första ögat, uppgaf gumman ett förfärligt skri, ropande: »Det bränner som eld; jag tror att jag mister mitt öga.» Doktorn tystade henne och sade: »Var ej så pjoskig och ömtålig; mor E. är ju gammal och förståndig. Visst svider det litet, men det går snart öfver; låt mig nu hälla i det andra ögat.» Detta ville dock kvinnan på inga villkor tillåta, utan spjånade emot, allt hvad hon förmådde. Doktorn var likväl fast och bestämd, och slutligen måste det ske. Men genast därefter uppgaf mor E. ett ännu häftigare skri än första gången, och ropade med förtviflad stämma: »O, doktorn har förstört mig; doktorn har gjort mig blind!» . . .

Nu studsade läkaren. *Nu först* såg han närmare på den flaska, ur hvilken han hållt sina droppar, och nu var det hans tur att förskräckas: flaskan innehöll *skedvatten!* Han hade medfört två lika stora flaskor, den ena med ögondroppar, den andra med skedvatten, men hade förgätit den senare eller förväxlat dem. Allt nog: mor E. var från den stunden blind, och doktor X. hade fått en tung börda på sitt samvete.

Men äfven denna sorgliga tilldragelse blef af Herrens hand vänd till välsignelse för mor E. När hennes ögon slötos för det yttre ljuset, började hennes inre öga öppnas för det eviga. — Underliga äro Guds vägar. Nog vill han helst föra oss »med mjuka tömmar»; men om vårt sinne är så jordiskt, att ej hans godhet och mildhet kan locka oss till bättring, då handlar han med dem, som han ser kunna frälsas,

efter det gamla ordet: »Jag vill igentäppa deras väg med törnen.» — Och *äfven det* är idel trofast, förbarmande *nåd*.

2. Prins Oskars besök.

Den 10 Aug. 1880, just då vi sutto ute vid middagbordet på »lilla terrassen» nedanför själfva villan å Fridhem, dånade plötsligt några mycket starka kanonskott från hafvet, strax utanför kusten. Vi kunde för byggnaders skull icke genast se, hvarifrån skotten kommo; men hofmarskalken sade skämtande: »Tänk, om det är ryssarne, som komma för att taga eders kungl. höghet tillfånga såsom gisslan!» Prinsessan log och svarade: »Nej, då gissar jag visst bättre. Jag anar, att det är prins Oskar, som är ute med något öfningsfartyg. Om så är, får jag nog snart bref från honom.» Och prinsessan hade rätt. Samma dag kom meddelande om prinsens ankomst sent på torsdagsaftonen den 12.

På Fridhem blef nu stor brådska med att träffa anstalter för prinsens värdiga mottagande. Lyckligtvis fanns här en stor skara ungdom, tre Hermelin'ar och mina fyra barn, hvilka, under prinsessans öfverinseende, jämte en del barnhemsbarn grepo verket an. En äreport restes af grönt och blommor, en allé af kulörta lyktor uppsattes från stora grinden fram till byggnaden, m. m. Prinsessan gaf idén till det hela, öfversåg allt; hennes liflighet och hennes glädje att få hälsa sin kunglige frände välkommen gjorde arbetet till ett nöje för alla.

Prinsen anlände sent på torsdagsnatten från Visby, där han bevistat en fest, gifven af landshöfdingen greve

Horn. H. k. h. åtföljdes af sin adjutant, löjnant Sundström. Prinsessan hade måst gå till hvila, så att prinsen mottogs af hofmarskalken Silfversköld.

Prinsen bodde i öfre våningen, i rummet näst intill mitt. Redan den första aftonen, och sedan äfven den följande, blef jag ofrivilligt vittne till något som först blott väckte undran, men sedan mycket glädde mig, när jag fått »nyckeln till gåtan». Och då det kan varda till gagn för mången ung man och mången mor, må det nu meddelas.

Det var, såsom förut blifvit sagdt, mycket sent då prinsen anlände från festen; klockan var 2, innan han kom in i sitt rum. Genom den tunna mellandörren hörde jag, huru han ställde ifrån sig sin sabel, hvar efter han en stund gick fram och åter i rummet. Så hörde jag honom sätta sig i en af länstolarna och bläddra i en bok, i hvilken han rätt länge läste. Jag förundrades öfver det intresse, prinsen måtte hysa för litteratur, då han — trött, som han ju måste vara efter en lång festafton och den därpå följande resan hit ut — likväl gaf sig tid att sätta sig ned för att läsa. Efter en stunds läsning steg han åter upp. På en gång fick jag en aning, ja en inre förhoppning, att det var *bibeln* som han hade läst uti. Och likväl föreföll mig detta orimligt. Ty prinsen var den tiden ännu icke en afgjord, bekännande Kristi lärjunge, utan endast »en ädel ung man» — en sådan, som världen anser »lagom gudfruktig». Och sådana pläga sällan befatta sig med *daglig* bibelläsning, allra minst sent om nätterna.

På fredagsförmiddagen presenterades jag af prinsessan för h. k. h., som en stund samtalade med mig

H. M. Drottning SOFIA.

om kyrkliga förhållanden, för hvilka han visade sig ganska intresserad. Han log rätt hjärtligt åt den just då i tidningarna cirkulerande underrättelsen, att han och hans broder skulle ha af grefve Wachtmeister inköpt Kulla Gunnarstorp till sommarresidens.

Kl. half 2 serverades dejeuner ute under träden invid terrassen. Jag hade då äfven ett samtal med löjtnant S., hvilken, såsom alla, var varmt intagen af prinsessan Eugenie's älskvärda personlighet. Han fäste sig särskildt vid hennes vänliga och glada väsen, som han icke hade tänkt kunna vara förenligt med »den något dystra lifsåskådning, som prinsessan ju hade omfattat». »Men säg mig», yttrade han bland annat, »söker hon göra proselyter?» — »Ja, så många som möjligt», blef mitt svar; »och säg, herr löjtnant, vore det någon olycka, om hon lyckades däri, om alla vårt lands kvinnor blefve lika älskliga kristna, lika människovänliga, lika varma för Guds rikets framgång som prinsessan är?» Löjtnanten blef i det samma vinkad af prinsen, och så blef han mig svaret skyldig.

Kl. 3 for prinsen in till en middag i Visby och återkom kl. 8, den gången åtföljd af löjtnant Lidman. Bordssamtalet, som denna afton mest rörde sig om djurskyddssaken samt om gotländska strandningsäfventyr, leddes af prinsessan med stor liflighet. Efter supén uppmanades jag att hålla aftonbön med en kort bibelbetraktelse, som sedan gaf anledning till ännu en stunds samtal med prinsen, på hvilken jag då skulle velat tillämpa orden i Mark. 12: 34. — På aftonen blef jag åter ett ofrivilligt vittne till hans läsning . . .

Följande dagen vid frukostbordet frågade mig prinsen, om jag haft oroliga drömmar; ty jag hade ropat i sömnen, så att han vaknat därvid. Detta gaf sedan anledning till ett samtal om drömmar och andesyner m. m., hvarvid prinsessan på fullt allvar försäkrade, att hon en afton kort före drottning Lovisas död verkligen hade sett »hvita frun» på Stockholms slott. Men därom mera längre fram.

På f. m. lämnade prins Oskar nu Fridhem, för att icke mer återkomma dit denna gång. »Ja, kanske får jag aldrig mer se dig *här!*» sade prinsessan ve-modigt vid hans afresa; »så är ju lifvets gång: 'mötas och skiljas'! Men afskedets korta smärta här betyder ej så mycket, blott vi äro Jesu sanna lärjungar och hans trogna; ty då ha vi ett evigt, saligt *återseende* att i hoppet glädjas åt.» Och så anförde hon en liten vers, den hon i förra veckan sett skrifven i min minnesbok:

»Som blommans soldröm är vårt lif så kort,
vi födas, älska, lida och dö bort.
Men bortom grafven ligger himmelen,
må vi i *Jesu tro* gå gladt mot den,
ty där finns evigt rum för kärleken!»

Efter prinsens afresa omtalade prinsessan, att han vid sin konfirmation lofvat sin moder att verkligen hålla det då afgifna löftet att dagligen läsa ett kapitel i bibeln. Nu fick jag »nyckeln till gåtan», fick visshet om hvilken bok det var, som prinsen hvarje afton hade läst.

Huru många af nutidens unge män sluta *så* sin dag? Och — huru många af vårt 'kristna' lands mödrar bry sig om att af sina söner begära sådant,

eller ens önska, att bibeln må vara deras barns dagliga läsning?

Prinsessan Eugenie hade, både före och efter prins Oskars besök, många gånger glädjen att se såväl näraste anförvanter som andra af henne värderade vänner hos sig på sitt kära Fridhem. Några af de besöken skola skildras i dagboksanteckningarna.

3. Prins Gustaf och glasrutan.

Det blef mig här ganska ofta förunnadt att ha längre enskilda samtal med prinsessan, som därunder lät mig få mången blick i sin själs innersta. Jag lärde allt mer känna henne såsom en trosvarm, på en gång anderik ock dock i anden fattig kristen, som i allt ville vandra inför Gud.

Under sådana enskilda samtal — likasom äfven under de eftermiddags- och aftonstunder, då prinsessans »lilla Fridhems-hof», som hon själf plägade säga, var samladt till allmän konversation — berättade prinsessan ofta intressanta händelser ur sin egen historia eller från »det stora hofvet» i Stockholm. En del af dessa berättelser lämpar sig icke ännu för offentliggörande; men några bland dem, hvilka handlade om redan hädangångna personer, kunna vara både af intresse och god lärdom för litet hvar. Bland dessa må här anföras en tilltalande skildring från prins Gustafs barndom.

Prins Gustaf — den så tidigt bortgångne och af alla, icke minst af sin syster, så högt älskade fursten — visade redan som barn sin varma förkärlek för

musikens ädla konst. Det var hans högsta njutning att huru länge som helst få sitta som åhörare, när någon af hofherrarne lät höra sig på pianot eller i sång. Hans bröder hade då stundom ganska svårt att kunna locka honom med sig ut att leka i Logården, där de unga prinsarne den tiden hade sin tummel- och lekplats.

Men »nöden är uppfinningarnas moder». Då prins Gustaf gick miste om tonerna uppe i slottet, sökte han bereda sig ersättning nere i Logården. Han kom »af en händelse» att göra den upptäckten, att, när man med stark fart kastade en liten sten mot något af de små slottsönstren (högre än till de små nådde han icke ännu), så kunde man frambringa en visserligen kort, men ganska klar ton. Och om dessa små musikförsök upprepades hastigt efter hvarandra, så gåfvo de genomborrade rutorna olika toner — och så kunde man tämligen tydligt åstadkomma »treklangen», till stort nöje för den musikaliske prinsen, som var nästan färdig att med Karl XII säga: »Detta skall hädanefter vara min musik.»

Men den som icke i detta hänseende var musikaliskt anlagd, det var slottsfogden. — Han kunde först icke begripa, hvem som förorsakade de många små hålen på rutorna i Stenmuseum och andra af slottets lägst liggande rum. Snart upptäcktes dock den skyldige, och prinsen afgaf då sin förklaring om *hvarför* han gjorde så. Men denna förklaring tillfredsställde icke slottsfogden, utan denne förbjöd bestämdt vidare fortsättning af dessa själfvalda konstnjutningar samt hotade att anmäla saken för prinsens fader, kronprinsen (sedan konung Oskar I). Prinsen sade sig då

vilja upphöra med detta nöje; och han höll i flera veckor sin föresats.

Men en vacker majdag, när prinsen ensam gick och spatserade i Logården, fick han se något som i solskenet glittrade på sandgången. Det var en liten, alldeles rund och glänsande sten. Prins Gustaf tog upp honom, såg en stund på honom, och — i ett ögonblick for genom prinsens hufvud denna tanke: »O, hvad den här stenen skulle klinga vackert i en glasruta!» Dock nej, det vore ju orätt; och orätt ville prinsen visst icke göra. Men — nu hördes frestarens stämma: »*En* ruta kostar ju så litet; därmed vore ju ingen skada skedd; prinsen kunde genast själf betala rutan», o. s. v. Vi känna nog alla så väl, huru frestarerösten förmår tala och huru ovännen kan »förvända våra ögon» från den rätta blicken på saker och ting.

Det blef nu för prinsen en ganska svår inre strid, och — tyvärr segrade »välljudsfrestarens» röst. Hastigt höjdes handen. Ett, tu, tre! Pang! Där klingade en ruta. Den lille prinsens hjärta bultade hårdt af berusande nöje och — af samvetsförebråelser som genast inställde sig.

Men äfven något annat inställde sig, nämligen ett anklagande vittne i slottsfogdens person. Denne hade både sett och hört hvad som skett, och han förklarade bestämdt, att när kronprinsen om en halftimme skulle fara ut på sin vanliga promenadåkning, så skulle den nu skedda, bedröfliga händelsen genast rapporteras. Och så skulle prinsen bedröfva sin fader!

Nu voro goda råd dyra, ty Oskar I tålde aldrig direkt olydnad, hos hvem det än vara månede. Prin-

sen stod en stund med nedslagna ögon och stirrade i marken. Men hastigt fick han en god idé.

Prinsarne äga rätten att, när som helst, oanmälda inträda hos sina höga föräldrar. »Snabb som en blix» ilade nu prins Gustaf upp för de breda slottstrapporna och genom de yttre rummen in i kronprinsens skrifrum. Inkommen dit, kastade han sig till sin faders bröst och sade under tårar: »Förlåt mig, älskade far; förlåt mig!»

Kronprins Oskar, seende sonens starka sinnesrörelse, fruktade någon olycka och frågade allvarligt: »Hvad är det, min son?» Men när prinsen ärligt bekände, att han, mot bättre vetande, hade slagit ut en ruta i slottet, föll en sten från faderns hjärta; ty han hade varit beredd på att få höra något vida värre. Vänligt klappade han sonens hufvud och sade: »Då du ärligt och öppet tillstått din skuld, så förlåter jag dig!» Och efter att ha fått ännu några faderligt förmanande ord, kunde prinsen om en stund »lätt och glad som en lärka» skynda tillbaka till sin lekplats. — Men efter den dagen kastade prinsen aldrig mer någon sten mot slottets rutor. *Förlåtelsens* och *faderskärlekens* makt hade nu hos honom blifvit starkare än begäret att »höra, hur vackert en ruta kan klinga».

Men när kronprinsen en stund senare gick utför trapporna ned till sin i hvalfvet väntande vagn, stod slottsfogden bugande där och bad att underdånigast få rapportera en ledsam, nyss inträffad händelse. »Hvad då?» frågade kronprinsen. När nu slottsfogden började redogöra för prinsens fel, blef han efter några ögonblick afbruten med de orden:

»Jaså, det? Den saken är redan uppgjord! Farväll!»

När prinsessan hade omtalat denna lilla historia, tillade hon: »Jag tycker, att Gustafs förhållande här har så mycken likhet med vårt förhållande till Gud. Äfven vi frestas, inse förbudet och vilja i hjärtat lyda. Men frestaren bedrager oss; vi falla och känna samvets-
kval, och — så till sist kommer 'åklagaren'! Olyck-
liga vi, om vi då ej förut fått vår sak uppgjord med Gud. Men om vi, såsom prinsen, genast skynda till vår Fader, bekänna allt och begära hans förlåtande nåd, så skall 'denna världens furste' ej få någon makt öfver oss, utan på sina anklagelser blott få af Herren det svaret: »*Den saken är redan uppgjord; gå din väg!*»

4. Prinsessans andliga utveckling.

Bland de många minnesvärda skildringar, som prinsessan Eugenie under våra samtal på Fridhem meddelade, var berättelsen om hennes egen andliga utveckling den, som djupast fäst sig i mitt sinne.

När prinsessan vid femton års ålder konfirmerades af biskop Butsch från Skara, erfor hon starka kallelser af Guds helige ande, dem hon dock icke den tiden förstod och därför icke heller då kunde följa. Och i hennes omgifning, fastän denna utgjordes af idel ädla och älskliga människor, fanns då icke heller en enda, som förmådde att visa henne sanningens rätta väg till lif och frid.

På konfirmationsdagen fick prinsessan af sin moder en svensk psalmbok, i hvilken drottningen hade skrivit dessa bibelord (ur gamla öfversättningen):

»Så läggen eder därom allan vinning, att I uti edra tro låten finnas dygd, och uti dygdene beskedlighet, i beskedlighetene måttlighet, i måttlighetene tålmod, i tålmod gudaktighet, i gudaktighetene broderlig kärlek, i broderlig kärlek allmännelig kärlek.» 2 Petri 1: 5—7.

Stockholm den 25 Oktober 1845.

Med din mors välsignelse.

Josephine.

Efter konfirmationen, berättade prinsessan vidare, erhöj jag en praktbibel, vid hvilkens öfverlämnande biskopen allvarligt förmanade mig att »endast sällan, och aldrig för mycket i sänder, läsa i den boken, emedan jag icke själf utan insiktsfull ledning skulle kunna tolka den rätt; och ett missförstående af den heliga boken skulle lätt kunna leda till läseri eller svärmeri». Däremot anbefalldes mig biskopen att dagligen läsa i Thomas a Kempis, hvartill jag ock sedermera blef strängeligen tillhållen. Dessa den gode biskopens råd, dem jag numera tror, att han fått sig ingifna af min älskade moders välmening för mig,* hade emellertid den följd, att jag betraktade min bibel med en känsla, som nästan gränsade till rädsla. Sedan jag ett par gånger med bäfvande vördnad läst i den boken och därvid påträffat några profetiska ut-sagor, som jag icke alls kunde fatta, lade jag bibeln å sido med helig respekt, och det förgick många år, under hvilka den var både oläst och okänd. Men min Kempis fick jag ingen dag försumma.

* Som bekant var drottning Josefina katolik,

När prinsessan hade »gått fram» till Herrens bord, ansågs hon, likasom den tiden hvarje annan ung manliga mogen till att »föras ut» i världen och dess väsende. Det rädde då — och tyvärr ännu hos allt för många — en underlig begreppsförvirring i afseende på ungdomens första nattvardsgång. Före nattvardstiden ansågs det för en ynglig eller en ung kvinna, vore de än aldrig så utvecklade, vara opassande att utomhus bevista baler och dylika nöjen.* Men omedelbart efter nattvardsfirandet, vid hvilket de unga högtidligen inför Gud och hans församling förbundet sig att lefva för Herren Kristus och att afsäga sig världens väsende, gafs dem oftast af föräldrar och målsmän likasom inträdesbiljett till den värld, som de äro kallade att försaka — den värld, hvilken snart med sina lockande snaror kväfver de heliga uppsåt, som möjligen vid nattvardsbegäendet verkats af Guds ande. Jak. 4: 4.

Så gick det äfven för prinsessan Eugenie. Hennes lif efteråt blef en ständig växling mellan å ena sidan hoflifvets nöjen och förströelser samt å andra sidan ett dagligt påminnande att troget läsa i Thomas a Kempis' bok »Om *Kristi efterföljelse*». Stundom tvekade prinsessan, om det verkligen vore möjligt att kunna »efterfölja Kristus», under det man efterföljer världen i dess fåfänglighet och lust. Men när hon för någon uttalade dessa sina betänkligheter, var det ingen som ville eller kunde förstå dem, utan man slog bort dem såsom »svärmeri» och »öfverdrift».

* I en del förnäma kretsar utmärktes konfirmationstidens helgdärmed, att ungdomen i hemmen under den tiden *icke fick dansa kotiljong*, utan endast öfriga »oskyldigare» danser, såsom vals, polka o. s. v.

Slutligen tröttnade prinsessan på sin Kempis, en bok, som blott talade om plikten att älska Gud rätt, samt om köttets korsfästade och afdöende, men som icke *gaf* kraft till allt detta genom att predika evangelii glada budskap. Hvad Kristus med sin lydnad och sitt lidande för oss fullbordat, hvad vi i honom *redan undfått* och blott hafva att *i tro mottaga*, — därom hade den fromme katoliken Thomas a Kempis ingenting att förkunna. Men när prinsessan ville lägga bort den boken och välja sig en annan till daglig andaktsbok, blef hon strängeligen erinrad om det löfte, som hon efter konfirmationen enskildt gifvit biskopen, samt måste åter taga till med Kempis igen.

Så fortgick det till år 1854, då prinsessan till hoffröken erhöll den för sin ovanliga skönhet och sitt sinnes ädelhet kända fröken Josefine Hamilton, sedermera friherrinna Rudbeck. Hon blef ett exempel på hvilket inflytande en hoffröken kan hafva, till godt eller till ondt, allt efter som hon är sinnad. Fröken Hamilton var en varm Kristi lärjunginna. Då hon begynte sin tjänstgöring, frågade hon en afton, innan prinsessan sade godnatt, om de ej kunde hålla aftonbön tillsammans, och begärde därför att få veta, hvar prinsessans nya testamente låg, på det hon skulle för prinsessan läsa ur detta.

Stor blef fröken Hamiltons förvåning, då prinsessan nu förklarade sig icke äga något nytt testamente. Slutligen ihågkom hon sin praktbibel; men i den sade hon sig knappt våga läsa, ty biskopen hade varnat henne för den boken. Dock, när fröken Hamilton försäkrade, att faran vore ingen, men att välsignelsen kunde blifva stor, öfvervann prinsessan

sin tvekan. Den stora bibeln togs fram, och fröken H. började läsa första kapitlet af Johannes evangelium. Med en hemlig inre bäfvan, såsom om de dock gjorde något till en viss grad orätt, hörde prinsessan det evangeliska ordet sig föreläsas. Men sedan »isen väl var bruten», blefvo dessa aftonböner prinsessans käraste stunder, och efter hand gick evangeliij ljus upp för hennes inre öga, fastän det ännu dröjde några år, innan det »lyste till full dag».

Dåvarande kronprinsen Karl började snart ana oråd och varnade ifrigt sin syster samt äfven drottning Josefina för fröken Hamilton, som han ansåg vara »en *riktig* läzerska» och som han därför ville ha aflägsnad från hofvet. Men där Herren fått börja att helt och på allvar vinna ett hjärta, förmår ej människors lock eller pock att hindra fortgången af hans andes verk; utan motståndet tvärtom stadfäster själen i sökandet och sedermera äfven i trons uthållighet hos Herren.

Fröken Hamilton, som var en trofast bekännande kristen, besökte flitigt de kyrkor och bönesalar, där lefvande predikanter förkunnade ordet. Särskildt hörde hon troget Rosenius, först på »salen» vid Johannes östra kyrkogata och sedan i Betlehemskyrkan. Och hon önskade så varmt, att äfven hennes furstliga vän skulle få del af samma rika välsignelser, som hon själf undfick vid ordets hörande. Hon föreslog därför, att prinsessan skulle kalla till sig någon af de troende lärarne för att i prinsessans rum hålla en bibelförklaring.

Men detta var den tiden, under konventikelplakats dagar, något så oerhördt och absolut omöjligt,

att prinsessan icke ens vågade framställa en begäran därom till sina höga föräldrar. Visserligen älskade konung Oskar mycket sin dotter och var äfven vänligt stämd mot »läsarne», särskildt mot Rosenius.* Men så långt skulle till och med icke han den tiden kunnat gå i kristlig frihet, som att ens tillåta en pietistisk präst hålla bibelförklaring hos någon af de kungliga personerna, mycket mindre en lekman.

Fröken Hamilton frågade då, om det vore henne tillåtet att på sina rum samla några få af sina vänner kring Guds ord. Detta tilläts, och efter hand tillkallades nu den ene efter den andre af hufvudstadens mera kända präster. Först kom kallelsen till Fjellstedt, och sedan till mig, Ahlberg, Borgström, Janzon och några andra.

Men Rosenius, som fröken Hamilton allra helst velat kalla, måste prinsessan försaka att få höra. Ty ännu »gick det ej an» att låta en lekman vittna om Kristus inom det kungliga slottets murar. Och när den tiden kom, då Ahnfelt m. fl. kunde kallas, då var Rosenius redan gången att stå i ära inför sin himmelske konung och evigt sjunga Guds lof.

Aldrig skall jag glömma den första gång, jag fick

* Denna konung Oskars bevågenhet mot Rosenius hade sitt ursprung från hofintendenten von Rööck, som var en flitig åhörare af Rosenii predikningar på söndagsmiddagarna. När von Rööck från dem återvände till sin bostad på slottet, träffade han mycket ofta i Logården konungen och drottningen, som där togo sin promenad före middagen. Konung Oskar plägade då vinka hofintendenten till sig och fråga, »hvad Rosenius haft att säga i dag». Och då fick von Rööck redogöra för en stor del af Rosenii predikan. Konungen var alltid intresserad att höra på och sade ofta: »Det där var ju ett riktigt godt och uppbyggligt föredrag.» Men längre kom det dock icke ännu.

predika inför prinsessan Eugenie. Hennes vänliga och älskvärda sätt, hennes ödmjuka och dock så furstligt värdiga väsen, hennes djupa glädje öfver evangelii vittnesbörd och hennes varma tacksamhet att ha fått höra det, allt detta blef mig till både förödmjukelse och uppmuntran. Hon var ock den, som efter predikan med största intresset frågade eller gaf goda uppslag i de samtalsämnen, som då kommo å bane.

Snart hvarken kunde eller ville prinsessan dölja hvad som med henne föregått, och *då* — ja, man förstår lätt, huru detta upptogs. Att någon »utan nödtvång» vill blifva en verklig kristen och därmed få öfver sig namnet *pietist*, — det utgör i alla tider »en dårskap» för världen. Särskildt i de åren, innan kristendomen var så känd och så pass allmän som nu, var prinsessans omvändelse något oerhördt galet. Att vara »lagom» gudfruktig, så att man kan bibehålla vänskapen med världen, det ansågs då och anses ännu såsom något förträffligt. Men just brytningen med världens väsen var och är den ömtåliga punkten, som förvandlar »en aktningvärd, kyrklig kristen» till »en öfverdrifven läsare».

Prinsessans belägenhet var ganska svår. Å ena sidan ålades hennes höga ställning henne förpliktelser, som borde iakttagas; å andra sidan gällde det ock att icke svika sin tro och öfvertygelse. Men Herren kom henne till hjälp genom den sjuklighet, som gjorde hennes undandragande från världens väsen till en nödvändighet.

Äfven den ädle konung Oskar hade i början just icke tyckt om sin dotters »läseri»; men han var den förste, som förstod henne, samt försvarade både henne

och hennes hoffröken mot de många beskyllningarna för »öfverspändhet» m. m. En dag hade några hofherrar, därtill i hemlighet uppeggade af en del hofdamer, inför konungen anklagat fröken Hamilton för »det opassande i att en hoffröken gick på läsarekonventiklar i en så blandad societet; det drog skam öfver hofvet och skadade prinsessan». Denna senare, som åhörde anklagelsen, fruktade, att hennes far nu skulle vredgas. Men konungen svarade helt lugnt: »Att fröken Hamilton *går* till Rosenii andaktslokal, däruti gör hon orätt, ty det passar ej; därför skall hon *åka* dit.»*

Därmed punkt. Fiendernas häpnad var stor.

Men prinsessan skyndade fram till sin fader och slöt sig till hans bröst under tacksam glädje. »Aldrig», så slutade prinsessan denna skildring, »har min far stått för mig så konungsligt ädel som den gången».

Att Herren allt fort hjälper i rätta stunden, därpå omtalade prinsessan ett annat märkligt bevis. Hennes hälsa hade ett år blifvit så mycket bättre, att hennes moder och äldste broder, som under tiden blifvit konung, hade ovillkorligen beslutat, att hon en afton skulle följa med på kungliga teatern. Förgäfves bad prinsessan innerligt och ifrigt att få slippa; hennes böner afslogos och »saken var afgjord». — När hon så i ensamheten grät och bad till sin Herre, kände hon en inre förnimmelse, att *han* skulle hjälpa henne, fastän hon icke kunde inse huru. — Då anmäldes vid

* Jag minnes så väl den dagen, då G. Beskow och jag kommo ned från »Rosenii sal» och för första gången fingo se en hofvagn stå där utanför. Hela gränden var full af »undrande och spörjande» människor, som frågade om »någon kunglig» vore hos Rosenius.

middagstiden den utsatta dagen hennes läkare, dåvarande professorn sedermera generaldirektören, Magnus Huss. När han fann prinsessan upprörd och bedröfvad, efterfrågade han orsaken och gaf prinsessan det glädjande svaret: »Detta skall jag afstyra». — Han begärde företräde hos drottning Josefina och konung Karl samt sade sig icke på sitt ansvar kunna tillåta, att den ännu icke fullt återställda prinsessan utsattes för faran af ett teaterbesök. Skulle deras majestäter oakadt denna hans förklaring fasthålla vid sitt beslut, måste han afsäga sig sin plats som kungliga familjens läkare. Trots mycken och skarp motsägelse fasthöll Huss så bestämdt vid sitt uttalande, att prinsessan till slut undslapp det, som plågade hennes samvete och känsla.

Några år senare kom en annan tid, då prinsessan fritt och utan fruktan vågade upplåta sina egna rum, så väl vid Fridhem som på Stockholms slott, för evangeliets förkunnande och där omkring sig samla liktänkande trossyskon till bön, lofsång och arbete för Guds rike. Ja, tiderna förändrades till den grad, att senare till och med änkedrottning Josefina någon gång var närvarande vid sin dotters »andliga samkväm», såsom dessa möten numera benämndes, i stället för det gamla, ännu misshagliga ordet »konventiklar». Särskildt erinrar jag mig en afton, då Ahnfelt hade sjungit några af sina skönaste sånger samt därefter höll en bibelförklaring, i hvilken han citerade ett mycket godt och kraftigt yttrande af Luther. Men för att icke onödigt såra drottning Josefinas känsla, nämnde han icke Luthers namn, utan sade blott: »En mycket högt värderad lärare har i denna fråga fram-

ställt följande tanke» o. s. v. Yttrandet slog an på änkedrottningen, som efter bibelförklaringens slut tog upp det och framhöll dess förträfflighet samt slutligen vände sig till Ahnfelt med den frågan: »Hvilken lärare var det, som uttalade dessa goda tankar?» Nu kunde Ahnfelt icke längre vara 'diplomatisk', utan måste svara: »Det var *Luther*, ers majestät!» — Drottning Josefina tystnade, såg ett ögonblick allvarsam ut, men anslog sedan strax ett annat ämne och gaf samtalet en vändning.

Så utvecklades under årens lopp prinsessans andliga lif allt mer i tro och kärlek, till välsignelse för henne själf och tusende andra. Icke så fattadt som om icke hon, likt *alla* människor, haft fel och brister äfven sedan hon blef en sann kristen, — hon hade tvärtom ett par lätt märkbara fel, som dock med åren svunno, — men hon hade lärt sig den svårlärda konsten att vara barmhärtig, emedan hon själf behöfde barmhärtighet. Herren säger: »Den som *mycket förlåtes, älskar mycket.*» Prinsessans tro på syndernas förlåtelse födde hos henne den sanna heliga kärlek, som sedan blef för henne utmärkande.

Hvad prinsessan Eugenie i denna tro och kärlek verkat, är så väl bekant för allt Sveriges folk, särskildt för hufvudstadens och Gotlands, att därom icke här behöfver talas, så mycket mindre som »dagboksbladen» litet emellan komma att vittna härom.* Och dessutom skall ingen jordisk penna ännu kunna rätt

* Blott några *namn* må här anföras, som säga mer än många de vältaligaste ord: Eugeniahemmet, Gotlands sjukhem, barnhemmet vid Fridhem, fattighuset vid Västerhejde, ålderdomshemmet för blinda, »Lappska missionens vänner» m. fl.

Eugénie 1892

Prinsessan EUGÈNIE.
Efter en icke eljes återgifven fotografi.

1. Prinsessan. 2. Fru Kerfstedt. 3. Hoffr. A. Rudensköld. 4, 5, 6. Frida, Ellen och Carl Waksström. 7. Fr. O. Rohnsström. 8. B. Kerfstedt.
7 6 5 4 3 2 1
8
Bilder från Fridhem: Prinsessan med sina gäster. 1882.

skrifva krönikan om prinsessan Eugenie's kärleksverk. I häfdernas tidböcker får *hon* tills vidare nöja sig med den välvilliga »mention honorable», som man där bestått henne, under det man vida mer framhåller andra, som i djupaste mening »icke varit värdiga att upplösa hennes skorem». Ty någon »storhet» i vanlig världslig mening hvarken är hon eller kan hon blifva inför den historiska vetenskap, som mäter människors storhet blott efter världens vanliga mått. Men när den dag kommer, då människorna skola kunna bedöma hvarandra med fullt klar, himmelsk blick och efter helt andra grunder än dem som *nu* pläga bestämma deras beröm eller klander, — den dag, då en människas »storhet» eller »litenhet» skall afgöras efter huru mycket hon *älskade** — då skall förvisso prinsessan Eugenie's namn komma att glänsa bland »stjärnor af första storleken».

5. Tvänne giftermålsförslag.

Prinsessan Eugenie's lif var rikt på kärlek — ordet taget i dess högsta, ädlaste betydelse — kärlek, rikt gifven och därför äfven rikt återgåddad. *Få*, ja knappt någon af dem, som kommo i hennes närhet, kunde undgå att erfara intryck af den heliga himmelska kärlek, som var det mest och klarast framstående draget i prinsessans sjäslif.

Men af den känsla, som i allmänt tal vanligen plägar erhålla kärlekens höga namn, hade prinsessan Eugenie under hela sin lefnad ytterst ringa, om ens någon, verklig erfarenhet. I den första ungdomstiden hade hennes hjärta fullkomligt nog af kärleken till för-

* Luk. 7: 42—50; 1 Kor. 13: 8—13; Uppb. 2: 4, 5.

äldrarna, syskonen och några förtroliga väninnor. Och längre fram, då prinsessan lärde rätt känna sin Frälsare, fylldes hennes själ så af *hans* kärlek, att hon hvarken hade tid eller lust för någon jordisk böjelse. En henne mycket nära stående yttrade en gång: »Eugenie har blott haft *en enda* stor passion — Kristus och hans återlösta.»

Vid sådant förhållande ansågs det helt naturligt, att man under prinsessans lefnad icke hörde talas om några giftermålsförslag för henne. Och dock voro sådana tvänne gånger å bane. — En afton på Fridhem, då alla vi äldre voro samlade i stora salongen, omtalade prinsessan för oss något om dessa projekt.

Det ena framställdes från kejsar Napoleon III i Frankrike. När prins Napoleon hade blifvit vald till fransmännens kejsare och någon tid därefter skulle åt sig utse en gemål, vände han sig först till prinsessan Carola af Vasa, sedermera drottning af Sachsen. Henne kände han personligen, och hon hade varit ett föremål för hans ungdomskärlek. Men när hans förslag icke där blef antaget, föll hans val på prinsessan Eugenie af Sverige-Norge, och han lät framställa sitt giftermålsförslag för det svenska hofvet.

(I parentes må det här tillåtas mig att inflika det tillägget, att prinsessan Eugenie *då* stod i sin ungdoms fagraste blomstring. Hon var visserligen icke hvad man plägar kalla »en skönhet», men obeskrifligt täck och behaglig; framför allt ägde hon den sinnets ädelhet och hjärtats fågring, som utgöra säkraste grundvalarna för ett lyckligt äktenskap.)

När kejsarens förslag ankom, var drottning Josefina icke obenägen för detsamma. Napoleon var känd för

godhet och ridderlighet, samt dessutom nära besläktad med hennes familj; därjämte hade ju möjligen äfven en kejsarkronas glans något lockande för modersstolt-heten. Men konung Oskar var bestämdt *mot* partiet. För hans skarpsynta politiska blick var redan då klart, att den nya kejsartronen, trots all den »*gloire*», hvar-med den kunde varda omgifven, dock stod på osäkra fötter; och han ville icke låta sin enda, älskade dotter kastas in i något äfventyr. Kejsar Napoleon, som förut misslyckats i sitt frieri vid ett nominelt »f. d. svenskt» hof, hade icke större framgång vid det verkliga. Och prinsessan Eugenie kände sig blott lycklig att icke behöfva lämna föräldrar, hem och fosterland.

Det andra giftermålsförslaget kom från prins Fredrik Karl af Preussen.* För detta parti var konung Oskar mera böjd än för det förut nämnda; ty den preussiska kronans anseende och bestånd voro mera fast betryggade än den franskas. Men nu var det drottning Josefina, som med hela kraften af sin moderliga kärlek och omsorg motsatte sig det föreslagna äktenskapet. Ty den preussiske prinsen, så 'manlig' han än var, så 'duktig' som officer och fältherre, var likväl äfven känd för en viss brutalitet, som icke lofvade någon lycka för en så vek och känslig natur som prinsessan Eugenie. En samtida diplomat, som full-

* En och annan har, sedan första upplagan utkom, sagt mig, att denna uppgift skulle vara felaktig, och att det i stället var kejsar Frans Josef af Österrike, som lät framställa detta senare giftermålsförslag. Därpå må endast det svaras, att jag ju icke kan hvarken bekräfta eller förneka den saken; men hvad jag *vet* och *kan bestyrka* är, att prinsessan Eugenie själf sade förslaget ha kommit från prins Fredrik Karl.

komligt kände förhållandena vid det dåvarande preussiska hofvet, yttrade sig i denna sak sålunda: »Om prins Fredrik Karls gemål skall kunna hysa någon förhoppning om äktenskaplig sällhet, måste hon vara en stålsatt, okänslig, ja i viss grad 'manhaftig' kvinna, som med kallblodigt lugn kan uthärda de hårdaste stormar.»

En hvar kunde inse, huru föga utsikt till lycka under sådana förhållanden förefanns för prinsessan Eugenie; och därför afböjdes äfven detta giftermålsförslag. Och prinsessan jublade ånyo att få stanna hos de sina.

6. »Hvita frun» på Stockholms slott.

Redan förut, sid. 18, har jag i förbigående omnämnt, att prinsessan en dag berättade sig ha sett »hvita frun» på Stockholms slott. Berättelsen härom föreföll mig så pass märklig, att jag genast upptecknade hufvuddragen af densamma. Vid ett annat tillfälle, ett par år senare, hörde jag prinsessan för flera personer, af hvilka några ännu lefva, omtala samma tilldragelse med nästan samma ord. Därigenom fäste sig både händelsen och ordalagen dess starkare i mitt minne.

Men innan jag går att återgifva prinsessans skildring, måste först några ord nämnas angående sagen om »hvita frun», hvilken torde vara obekant för en stor del af mina läsare. Några af de äldre erinra sig dock kanske, att i deras barndomshem fanns en bok, som mamma och största syster varsamt gömde undan för dem, medan de voro små. Om man dock

olofvandes eller efter många böner fick kasta en titt i den där boken, som hade något obeskrifligt, hemlighetsfullt lockande, så kunde man på kvällen ofta höra det »tassa omkring» i salen eller »skymta något hvitt» där. Den kvällen tyckte man det vara säkrast att, väl förpassad i säng, få draga täcket öfver hufvudet och med mera andakt än vanligt bedja: »Gud, som hafver barnen kär!»

Framför titelbladet på den där boken, som både skrämde bort de små och magiskt drog dem till sig, satt ett hemskt porträtt i kopparstick, under hvilket lästes följande inskrift: »Sannfärdigt utseende af den på flera ställen sedda, s. k. Hvita Frun, grefvinnan Agnes af Orlamünde.»

Boken själf var den ryktbara »Jungs andelära», hvaraf svenska öfversättningen utkom i Göteborg 1812.

Slog man sedan vid mognare ålder upp denna bok, fann man snart, att den forna magien förflugit därifrån, och att det återstod en, i all sin stora välmenthet, mycket okritisk bok, hvars hufvudsakliga förtjänst var den varma fromhet, hvarom den bar vittne. Större delen af de berättelser om aningar, syner och andeppenbareelser som där förekomma, vittnar om en lätt tro, som endast öfverträffas af våra dagars många vidunderliga spiritist-historier. De flesta, om än icke alla, af Jung-Stillings »syner» äro icke annat än hvad fysiologien kallar »subjektiva förnimmelser eller hallucinationer», hvilka bero på egendomliga, ännu icke utforskade rubbningar i nervsystemets verksamhet. På våra sjukhus finnas allt för ofta prof på dylika hallucinationer. Men äfven friska människor kunna vara utsatta för sådana; och det är då en lycka, om de

äga urskillning nog att igenkänna dem för hvad de äro. Den psykologiska förklaringen till de flesta af här antydda syner torde vara att söka i den alldeles egendomliga, af mången bland mina läsare nog kända stämning, vi under nattens tystnad stundom kunna erfara i ett stort mörkt rum eller i de långa gångarna och korridorerna i dessa gamla slott, som stå här och där på gamla adliga gods, lika minnesvårdar öfver en tid som försvunnit. När då höststormen hviner, regnet piskar fönstren, en plötslig månstråle faller längs tegelgolvet, och hela scenen lockar till denna »fasa för det tomma», denna *horror vacui*, som de gamle naturkunniga omtalade, — hvilken kan undra, om en nervös person i denna omgifning låter förstån- det tappa tyglarna till fantasien och denna skapar »en spöksyn».

Med hvad nu blifvit sagdt är icke afsedt att förneka, att det ock gifves andra, verkliga »syner», sådana som bibeln omtalar, att Sakarias, Paulus, Petrus, Johannes och andra af Guds heliga ha erfarit.* Men de flesta vanliga s. k. »spöksyner» äro endast hallucinationer.

Jung-Stilling säger: »En hvar, som i lefvande tro genom anden står i rapport med Gud och Kristus, kan vara trygg att häri ej råka i någon villfarelse eller på någon afväg. Skulle något öfvernaturligt lika fullt visa sig för oss, så bör man därvid vara bekymmerslös och likasom aflägga all egen vilja; för öfrigt endast pröfva, hurudan synen är och hvad den kan betyda. Vidare bryr man sig ej därom. Är den af

* Luk. 1: 11; Apostlag. 9: 3; 18: 9; 22: 17; Uppb. 1: 12 m. fl.

Gud, vet den nog att legitimera sig så, att man ej kan misstaga sig.»

Men jag återkommer till »hvita frun». Enligt Jung-Stillings berättelser är hon en andevarelse, som visar sig på slottet Neuhaus i Böhmen, men äfven på flera andra slott, såsom Berlin, Ansbach, Stockholm, Drottningholm m. fl. Hennes namn uppgifves olika. Enligt den äldsta 500-åriga sägnen, som dock saknar säker historisk grund, skulle hon varit grefvinnan Agnes af Orlamünde, dotter till en hertig af Meran och förmäld med grefve Otto af Orlamünde, med hvilken hon hade två barn. Efter sin gemåls död 1393 förlofvade hon sig med Albrekt den sköne, borggrefve af Nürnberg (af huset Hohenzollern), som en gång skall ha fällt det yttrandet, att deras giftermål ej kunde ske, »så länge fyra ögon stodo i vägen». Grefvinnan, som trodde honom afse hennes båda barn — under det han däremot menade sina föräldrar, hvilka ej ville bifalla denna hans förbindelse — beslöt då att mörda sina barn. Och, ohyggligt att säga, verkställde hon äfven detta beslut. När Albrekt fick kunskap om denna illgärning, vände han sig med afsky från den onaturliga modern. Då vaknade hennes samvete, och i sin förtviflan gjorde hon en vallfärd till Rom, för att af påfven »köpa förlåtelse» för sitt brott. Hon byggde sedan ett kloster, men blef likväl fångslad och dog i fångenskap i Hof. Efter sin död finner hon ej ro, utan vandrar omkring i de slott, som tillhöra Hohenzollrar eller med dem befryndade furstliga familjer och uppenbarar sig där ofta, i synnerhet när olycka eller dödsfall hotar någon medlem af dessa hus. Hennes afsikt är då alltid att varna eller be-

reda dem på döden. Genom Lovisa Ulrika af Brandenburg, vår Adolf Fredriks gemål, har hon äfven fått intresse för svenska konungahuset och skall åtskilliga gånger ha visat sig på Stockholms och Drottningholms slott. Flere personer, bland dessa äfven officerare och postande gardessoldater, påstå sig bestämdt ha sett henne.

Efter denna afvikelse, som varit behöflig till förklaring af det följande, kommer jag nu tillbaka till prinsessans berättelse, och skall därvid så noga som möjligt återgifva hennes egna ord:

»Det var på aftonen en af de senaste dagarne i mars 1871, kort före drottning Lovisas död. Jag hade tillbragt aftonen uppe hos änkedrottningen (Josefina). Min mor och jag hade båda fröjdats och tackat Gud, att en vändning till bättre hade inträdt i drottning Lovisas sjukdom, så att läkarne gifvit oss god förhoppning om hennes tillfrisknande. Det var redan sent, och jag skulle just säga farväl för att gå ned till min våning, då kammarherren anmälde, att en eldsvåda uppstått på norr, i trakten af Hötorget, samt att lågorna slogo högt upp mot den mörka himmelen. Änkedrottningen frågade då, om jag icke ville följa med henne upp till stora galleriet för att från dess fönster taga en öfverblick öfver eldsvådan. En lakej skickades i väg att tända ett par ljus i kronorna i de salar och rum, som vi hade att passera. Därefter gingo vi dit upp, och från galleriet betraktade vi det hemskt praktfulla skådespelet, som för oss fullt tydligt syntes bakom Slöjdskolans stora byggnad.

När tiden var inne att återvända, föreslog min mor, att vi på återvägen ock skulle passera de yttre rum-

men af konungens (Karl XV:s) våning, för att då äfven personligen efterfråga de allra senaste underrättelserna om den sjuka drottning Lovisa.

När vi kommo in i det af konung Karls rum, från hvilket en trappa ledde ned till drottningens våning, såg jag ett högväxt fruntimmer med fina drag stå framme i rummet, midt under ljuskronan. Hon var klädd i en hvit sidensarsklädning, öfver hvilken en stor spetskrage gick ned åt axlarna. Jag tog för gifvet, att det var en af drottning Lovisas damer, som fått tillsägelse att där invänta änkedrottningen och meddela henne, huru drottning Lovisa nu befann sig. Damen blickade oafvändt på oss, utan att ändra ställning. Då jag aldrig förut vid hofvet hade sett detta fruntimmer, som var mig alldeles okänt, ämnade jag tyst fråga min moder, hvem hon var. Men jag hejdade mig strax vid den tanken, att när vi hunnit litet längre fram, skulle, efter damens sedvanliga nigning, änkedrottningen då säga några ord till henne och väl nämna hennes namn.

Stor blef därför min förundran att, när vi kommo henne nära, hvarken min mor låtsade se damen, ej heller denna hälsade änkedrottningen. Då ej tanke på något öfvernaturligt hade fallit mig in, var den enda förklaringen, att fruntimret ännu icke var presenteradt och att min moder därför såg förbi henne. Besynnerligt föreföll mig dock, att *hon* icke skulle känna någondera af oss. Men när änkedrottningen ingenting sade, kunde icke jag heller göra det.

När vi hade hunnit till utgångsdörren, vände jag mig om och såg då det hvitklädda fruntimret ännu stå kvar under kronan. Men när jag ett par ögon-

blick betraktade henne, tog hon några steg framåt liksom för att närma sig oss.

Så snart vi kommit ut i nästa rum, vände jag mig genast till min mor med frågan: »Hvem var hon?»

»Hvilken hon?» blef min moders genfråga.

»Det hvitklädda fruntimret, som stod där inne och som betraktade oss utan att hälsa.»

Nu stannade änkedrottningen plötsligt, och frågade med af häpnad darrande stämma: »Har du sett ett hvitklädt fruntimmer där inne, i rummet som leder ned till drottningens våning? Såg du det *verkligt*!»

Min moders sinnesrörelse spred sig nu äfven till mig; *hvarför* kunde jag icke förklara. Jag svarade: »Ja, visst såg jag henne! Just där inne, under kronan. Sågo vi icke henne båda två? Jag skall öppna dörren igen, så skola vi ånyo se efter.»

Men då grep änkedrottningen min hand och yttrade: »Säg på många dagar icke ett ord härom till någon enda människa. Du har kanske sett 'hvita frun'. Och om så är, bådard detta drottningens död.»

Nu först förstod jag, hvarför min moder blef så upprörd, när jag omtalade hvad jag sett. Med klappande hjärta gick jag den natten till hvila, och det dröjde länge innan jag somnade, ännu bedjande för drottning Lovisa och för min broder, konung Karl, som kanske skulle göra en så stor förlust.

Följande dag meddelade läkarnes bulletin, att en försämring inträdt i drottningens tillstånd. Tre dagar därefter afled den ädla drottning Lovisa, ännu i det sista välsignande de sina samt bedjande för konungen och hans båda folk.

Några minnen af Karl Olof Rosenius.

Anders Nohrborg, Henrik Schartau och Karl Olof Rosenius äro den svenska lutherska kyrkans tre »lärofäder» från århundradet 1767—1868; och de skola utan tvifvel äfven förblifva detta, så länge evangelisk-luthersk tro lefver i vårt land. Två präster och en lekman — en bild af de nya förhållanden, som det nittonde seklet bland oss skapade.

Dessa tre mäns offentliga lif är känt, och deras skrifter äro allmänt spridda, ehuru på långt när icke så som de förtjäna. Men af deras hvardagslif har icke mycket blifvit skildradt i de teckningar af deras lefnad, som hittills utkommit. Svårt torde ock blifva att om Nohrborgs och Schartaus enskilda lif få veta stort mer än som redan är bekant. Ty deras samtida äro alla döda, och hvad som genom bref, memoirer eller tradition om dem blifvit känt, är redan offentliggjordt — tyvärr alltför litet.

Afsikten med följande små skildringar är icke att lämna en genomförd teckning af Rosenii lefnad, men att, innan det blir för sent, söka lämna några bilder från hans hem och hans uppbyggelserika umgänge,

samt uppmuntra andra af hans kvarlevande vänner till att, hvar i sin stad, lämna bidrag för samma ändamål. Ty hvad nu här anföres, utgör blott en ringa del af hvad som kunde och borde sägas om Rosenius såsom människa, kristen och lärare. Äfven jag har mycket mer att förtälja om honom och skall i bihangets »dagsboksblad» meddela ännu månget drag till hans bild. Men jag vet, att ännu lefva några, hvilka kanske skulle kunna nämna lika mycket som jag om Rosenii lif och umgängelse. Och dessa äro i sanning värda att blifva kända samt efterföljas.

Ett gammalt ordspråk säger, att »ingen är stor i sin kammartjänares ögon», d. v. s. att den eller de som stå någon närmast och ha tillfälle att se de olika fel, som vidlåda hvarje människa, de kunna icke anse honom särdeles »stor». Men detta ordspråk haltar ofta, åtminstone i afseende på Rosenius. Ty de som hade tillfälle att, såsom jag, under årtal nästan dagligen umgås med R. och lära fullt känna honom, de skola icke tveka att gifva honom det vittnesbördet, att han — om ock, såsom *hvarje* människa, behäftad med fel och svagheter — var en äkta kristen, en trons och kärlekens man, en i sant evangelisk mening »helgad» personlighet.

Men innan jag öfvergår till mitt ämne, må jag först nämna några ord om huru jag kom att göra Rosenii bekantskap.

1. Mitt första möte med Rosenius.

På hösten 1852 hade Valdemar Rudin, då en ungliflig student, börjat hålla andliga föredrag på »Hen-

schens sal» och andra samlingslokaler i Uppsala. Dessa hans föredrag, som den tiden voro *varmt evangeliska* utan ensidighet, blefvö af Herren välsignade, så att icke få personer genom dem fördes både till väckelse och till frid och glädje i Kristus.

Äfven jag hade hört talas om Henschens och Rudins »konventiklar», såsom alla uppbyggelsesammankomster då benämndes — och min släkting, fru Matilda Carlson, en af Guds kärlek brinnande kristen, som bebodde rummen näst intill samlingsalen, hade flere gånger inbjudit mig att vara närvarande vid Rudins föredrag. Men allt, som stötte på läseri, var den tiden ännu mera illa beryktadt än nu; och jag liksom de flesta mina bekanta blygdes därför att vara med på en konventikel. Slutligen beslöt jag dock att gå dit »för en gång». Den aftonen — det var 2:dra söndagen i advent 1852 — blef afgörande för hela mitt lif...

Jag hade ej ämnat blifva »läsare», utan blott en verklig kristen. Ty jag hade, liksom hvarje rättänkande människa, fasat för »allt det myckna onda», den kärlekslöshet, det fördömande, de hemliga synder, falskhet, lögn, förtal m. m., som man hade försäkrat mig vara de utmärkande tecknen på pietisterna. Visserligen hade jag måst tillstå, att de läsare, jag personligen lärt känna, icke voro sådana där förskräckliga människor. Men när jag påpekade detta förhållande, hade man alltid försäkrat mig, att »de hyggliga» läsarne utgjorde blott ett fåtal och vore endast undantag från regeln. »Då måste ju flertalet af de öfriga, som jag icke kände, vara dåligt folk.» Så ungefär resone-

rade jag och de flesta *då* om läseriet, — kanske många göra så ännu.

Och äfven jag blef snart *kallad* »läsare». Ty från den afton, jag nyss nämnde, kom jag i förtrolig bekantskap med den tidens pietister i Uppsala. Mina närmaste umgängsvänner blefvo: Gustaf Beskow, Denis Borg, M. Falkenberg, Teod. Feltström, V. Johnson, N. J. Linnarson, H. J. Lundborg, V. Rudin, Alfr. Steinmetz, K. Tornerhjelm, Armand Welin, samt senare Ad. Drake, O. Hj. Humble, J. Matthiesen, V. Norlén, Axel Sparre, H. V. Ulff, m. fl. Flertalet sammanträffade nästan hvar afton på någon studentkammare till läsning, bön, sång och samtal om de himmelska tingen. Äfven voro vi rätt ofta inbjudna i äldre kristnas hem, såsom hos dåvarande teol. adjunkterna A. F. Beckman och K. A. Torén, läroverksadjunkten Karl Oskar Roos, fru M. Carlson m. fl.

Hos de flesta af dessa kristliga vänner fick jag nu ofta höra talas om en man, vid namn *Karl Olof Rosenius*, som icke blott var af de andligt sinnade i Stockholm högt värderad, utan äfven genom sin tidning »Pietisten» vore liksom en ledare för läseriet i hela Sverige. Om den mannen hade jag haft vidunderliga föreställningar och ville nu gärna se honom. — Och på våren 1853 skulle min önskan gå i fullbordan, i det jag då inbjöds att vara Gustaf Beskow följaktig att under påskferierna vistas i hans föräldrars hem, det helt nära Stockholm belägna säteriet Örby. Därifrån gjordes nästan dagligen besök i Stockholm, och ett af de första gällde Rosenius.

Kort före min förändring i december 1852 hade jag läst fru Emilie Carléns beryktade bok »En natt vid

Bullarsjön», i hvilken hon, såsom bekant, äfven skildrar läseriet, sådant *hon* tänkte sig det, samt meddelar flere utdrag ur Rosenii tidningar, Pietisten och Missionstidningen. Man hade sagt mig, att den bekante »hjälten» i hennes bok, Justus Carleborg, vore afsedd att vara en kopia dels af en mycket dålig präst från Bohuslän, dels af — Karl Olof Rosenius.

Icke under då, om jag var nyfiken att få träffa R. Jag hade dittills icke sett andra läsare än dem i Uppsala, och *de* voro, fastän »uttagna från världen och dess väsende», dock allesamman i sig själfva helt vanliga människor, utan något tecken till de katolskt-mystiskt-svärmiska drag, med hvilka fru C. utrustat *sin* »läsarepräst». Men då jag ännu till en viss grad trodde, att de många hemska berättelser jag hört om pietismen, dock *kanske* kunde innebära någon sanning i fråga om andra orters läseri, så var det med en viss bäfvan jag gick uppför trapporna till Rosenii hem, i d. v. n:r 14 Johannes Östra Kyrkogata. — Jag hade alltid tänkt mig att i honom finna en sträng, dyster man, ett katolskt 'helgon' med magert, infallet ansikte, ovanligt, stelt och 'högandligt' sätt. Hans rum föreställde jag mig likna Justus Carleborgs, vara svartklädt från golf till tak, med ett stort krusifix på väggen, ett skelett i ena hörnet och en dödskalle på skrifbordet. Jag var beredd på ett samvetsförhör, där den stränge domaren skulle genomforska mitt hjärtas hemligaste vrår. Och jag hade beslutat att utan förbehåll bekänna alla min lefnads synder, så många jag kunde minnas, att yppa allt som rörde mig själf och som, utan att förråda någon annan, kunde omtalas och bekännas. Jag väntade mig en för kött och blod smärtsam stund af

stränga domar och kanske ålagda hårda botöfningar, (min kunskap om den evangeliska kristendomens rätta väsen var den tiden ytterst oklar); men jag ville underkasta mig allt, som kunde fordras, blott jag finge vara och förblifva en sann kristen.

Man kan då lätt tänka sig min öfverraskning, när jag med klappande hjärta inträdde i Rosenii hem. I stället för den mörka, svartklädda kammaren — ett par glada, solbelysta rum, med enkla men trefliga möbler; samt i stället för skelettet och dödskallen — ett vänligt fruntimmer med trofasta ögon och intelligent utseende. Det var frun i huset, den för alla som känt henne oförgätliga fru Agata Rosenius. Vid hennes sida stodo tvänne barn: dottern Elisabet samt den äldste sonen David. Under uppbyggligt samtal med henne förfliöt en fjärdedels timme fort och angenämt, till dess Rosenius, som i ett annat rum varit upptagen af en tidigare besökande, blef ledig och kom in till oss.

Men huru skildra min öfverraskning vid hans anblick! I stället för det magra, stränga, dystra 'helgonet' mötte mig en vänlig man, något fetlagd, med vackert fylligt ansikte, rikt knollrigt hår, ledig och dock värdig hållning, blixtrande ögon, hvilkas blick rannsakande trängde till hjärtat, men — det sade de mig genast — icke för att blott döma, utan mest för att hjälpa och gagna.

Efter de vanliga hälsningarna bad Rosenius oss stiga in i ett inre rum, där mina ögon strax fästes på ett ovanligt skönt Kristushufvud.*

* Såsom ett för Rosenius betecknande drag af hans kärlek och vördnad för sin korsfäste Herre, må här nämnas att denna bild i regel var skyld af ett med dragsnören försedt silkestäckelse, på det man icke

Sedan vi satt oss och G. Beskow framfört ett ärende från sina föräldrar, började ett lifligt samtal.

Efter att först ha gjort några frågor angående M. Carlson och andra Uppsalavänner, sporde mig Rosenius om den väg, på hvilken jag hade blifvit förd till Herren, samt om det religiösa tillståndet i Uppsala.

Därvid kom han att kraftigt betona lagens rätta uppgift, både vid omvändelsen och i helgelsen. Men då det som han därvid yttrade, lämpligast hör till afdelningen om »Rosenius som predikant», spar jag detta tills vidare.

Samtalet öfvergick efter en stund till kyrkliga förhållanden, hvarvid Rosenius uttalade sin förhoppning och öfvertygelse, att det tryckande konventikelplakatet inom kort skulle komma att bortfalla. — Ett par resande från Stockholm hade för icke länge sedan blifvit illa antastade i Dalarne, blott för det att de på några frommas begäran hade med dem hållit bibelbetraktelse och bön. Detta hade öppnat ögonen på många. Till och med en del mera ärligt sinnade läsarefiender började tycka det vara nästan obilligt att neka folk samlas till Guds ords betraktande, då eljest alla människor hade frihet att samlas för hvad helst de ville, till dansande, kortspel, ja till dryckenskap och annat dylikt. — Äfven talades om det sorgliga förhållandet, att prästerskapet i Orsa hade vägrat att gifva nattvardens heliga häfvor åt läsarne samt förbigått dem vid utdelandet af brödet och vinet, endast därför att de

genom *vanans* makt skulle förlora kraften af det sköna heliga anletet. När R. ville gifva sig själf eller någon vän ett stillande heligt intryck, drog han undan den med rika fransar prydda silkesgardinen, och stod en stund i tyst åskådande framför bilden.

ej velat förbinda sig att — upphöra med Guds ords gemensamma läsande och bön i hemmen.

Detta ohyggliga förhållande af prästerna ansåg Rosenius säkerligen skola medföra Herrens svåra tuktan öfver kyrkan och dess till stor del i formväsen hårdnade tjänare. Han menade, att baptismen och andra kyrkliga söndringar tvifvelsutän efter sådana prästerliga öfvergrepp skulle få en stor framgång. Och han fick rätt i denna sin öfvertygelse.

Därefter omtalade R. en märkvärdig tilldragelse från Norrland. (Den återfinnes längre fram, sid. 70, under rubriken: Rosenius såsom berättare).

Med anledning af den berättelsen ställde Rosenius till oss några ord om vikten af kristlig vishet i umgängelsen och af att följa apostelns ord: »Om någon bland eder har brist på vishet, han bedje därom af Gud, som i enfald och utan förebråelser gifver åt alla, och hon skall varda honom gifven.» Jak. 1: 5. — Äfven flera andra goda råd och uppmuntringar gaf R. oss på vägen, med samma på en gång allvarliga och vänliga sinne, som genast från början på mig gjort så djupt intryck.

Nu var det tid för oss att gå. Men innan vi bröto upp, kom jag att fråga R., i hvilken sång ett par verser stodo, dem han under samtalet hade anfört och som synnerligen anslagit oss, men hvilka voro mig hittills fullkomligt obekanta. Han citerade då ett par verser till af samma sång; och vid vår ökade beundran och önskan att höra ännu mer, anförde han ur minnet hela det storslagna poemet »Uriel», som här nedan återgifves.

Under intrycket af dess sköna, kraftiga ord sade

vi nu farväl och gingo, glada och tacksamma öfver en dyrbar, oförgätlig stund.

Detta mitt första möte med Rosenius blef uppslaget till ett 15-årigt troget vänskapsumgänge, som väl afbröts men icke slutade vid Rosenii död 1868.

2. Uriel.

Tom som världslig vishet för ångrens bröst,
Mörk som evigheten för brottets blick,
Jorden var i tidens begynnelse.

Satt den Evige	Tills vintern för-	Ty Uriel göt
På ljusets tron	svinner	Guds ljus öfver jorden,
I himlarnas medelpunkt.	Och kullarna stå,	Att det var dag,
	Som blomsterfält.	Förrän solen fanns.
I hans tanke		
Re'n blomstrade	Nu <i>Uriel</i> * sjöng,	Och detta ljus,
Tusen världar,	Främst bland änglar,	När solen slocknat
I hans hjärta	Hans lof vid tronen	Och jorden förbrunnit,
Re'n försoningens	Med trefaldt kor;	Dock vara skall:
Hemlighet låg.		
	Morgonstjärnorna	Guds klarhets ljus
Han såg ned på jorden	Lofvade Gud	I Kristi ansikte,
Som solen på	Och alla hans barn	Som lyser in
Ett snötäckt fält,	Fröjdade sig.	I trogna hjärtan.

Det Uriel var, som sväfvade ned
Öfver vattnet i tidens morgonstund;
Se'n öfverskygde han kunskapens träd
I Edens lund.

Men morgonrodnan	Af Libanons cedrar	Nu skingrades molnen
Af tiden sjönk,	Guds hus dock bygdes,	Och solen gick fram:
Och mörka moln	I Sarons dalar	Ljuset utaf
Höljde solen.	Profeter sjöngo.	Guds klarhets ljus,

* Uriel, en af öfveränglarnas ebreiska namn, betyder »Guds ljus».

Och Uriel for	Med ena paret	Ty ordet döljer,
Midt genom himlen;	Af sina vingar	Fast genomskinligt,
Ett evigt evangelium	Han höljer sitt anlet,	Den glans, i hvilken
Han förde i hand.	Att oss ej förblända.	Den evige bor.

I Edens port,	Och vingarnes par	Och glansen synes
Där kerubim stod	År Guds ord: dess lag	Igenomskimra,
Med tväggadt svärd,	Och evangelium —	Ju längre man fromt
Han ställde sig.	Sanning och nåd.	Guds ord beskådar.

På Libanon höres ej cedrarnas sus,
 I Saron ej liljor man ser;
 Jerusalems tempel förvandlats i grus,
 Och Juda lagt spiran ner.

Men stjärnan för hednakonungar gått
 Och ledt dem fram till Gud,
 Så vidt som himmelens fäste är blått
 Och våren bär blomsterskrud.

Också öfver Nordlanden hvila skall
 Guds Ande. De hvitna re'n
 Till skörd — som bergen vid höstsnöns fall
 Och stjärnornas silfversken.

Och Uriel — strimma af Herrens ljus! —
 Gå ut öfver Nordanland,
 Tänd ljuset upp i de kristnas hus
 Och sätt deras hjärtan i brand.

Kom se'n som en dufva med oljblad —
 En hälsning om seger på jord, —
 Igen, och dig anse i Kristi stad
 För en sanningens härold i nord.

Och lugna fromma	Och lifva tröga
Och kvalda bröst,	Och trötta knän,
Som känt det tomma	Att mot det höga
I världens tröst;	De sträfva hän.

Och när vi skåda,
Att Herrens ord
Får ensamt råda
Uppå vår jord:

Vi öppne alla
För det vår bröst,
Att där befalla,
Att där ge tröst!

3. Rosenius i sitt arbete.

Vid Rosenii hemförlofning 1868 talades det i vida kretsar mycket om honom och *då* nästan öfverallt godt. En herre, som icke kände till honom, frågade: »Men hvad *var* den där Rosenius, som alla tala om; hvad var hans *titel*?» Och så torde nog mången fråga ännu i dag. Rosenii »titel» är säkerligen okänd för större delen af det yngre släkte, som söker och finner sann uppbyggelse i hans verk.

Runeberg sjunger i början af 'Fänriks Ståls sägner' om sig så: »Jag var student på kondition och kallades *magister*». Så kunde ock Rosenius ha yttrat om sig. Ty efter att ha aflagt studentexamen i Uppsala, kom han till Länna i Södermanland såsom informator för grefvinnan von S:s tvänne söner. Där bekom han sin »magister»-titel, den han sedermera fick behålla till sin död.

En dag i början af 1860-talet kom den fromme prosten S., som var en af Rosenii bästa vänner, på besök hos denne. S. hade då nyligen blifvit utnämnd till riddare — nej, 'ledamot' — af Nordstjärneorden och bar nu för första gången stjärnan, af hvilken han synbarligen var smått besvärad. Under samtalets lopp yttrade han till Rosenius dessa halft skämtsamma, halft allvarliga ord: »Min käre Karl Olof, det var dock stor skada, att du icke fortsatte dina studier och

blef präst. Då hade du nu kunnat både vara prost som jag, och till och med — haft en sådan här stjärna på ditt bröst.»

Rosenius såg en stund på S., vänligt men allvarligt, och svarade: »Nå, min käre broder, säg mig ärligt: har du haft mycken *glädje* eller *gagn* af din prostetitel och din stjärna?» S. teg och vände sig om. Sedan vände han sig tillbaka mot R. och sade: »Min broder! Du har rätt! — Ett vet jag förvisso i detta hänseende, och det är: att du såsom blott 'magister' har varit Herrens församling till långt mera gagn än jag och de flesta af våra teologie doktorer. Gud bevar oss från att vilja synas 'stora' i denna värld; det hämnar sig alltid.»

Ja, S. hade rätt! Om än R:s aldrig kom långt på titlarnas och befordringens bana, utan till namnet alltid förblef endast »Magister Rosenius», så kan man dock med visshet säga, att han *till gagnet* förrättade en församlingsherdes och en biskops ämbete, samt att kanske endast få af Sveriges biskopar och kyrkoherdar i sådan omfattning som han varit vår kyrka till välsignelse.

Rosenius var i andligt arbete hela dagarna igenom, utom de timmar han behöfde till måltider samt till bön, till Guds ords betraktande för sitt eget sjäslif, o. s. v. Hans verksamhet omfattade dels sjäslvård, dels brefskrifning, sjukbesök, predikande och »Pietistens» författande. *Hans* församling här i Stockholm, som bestod af salighetssökande eller till tron komna personer, var visserligen icke på långt när så stor som de öfriga, efter gator och kvarter sam-

manförda »församlingarna» i hufvudstaden* men den gaf honom dock stadig och jämn sysselsättning alla dagar.

Utom flera sjukbesök i hvarje vecka hade han dagligen att mottaga en mängd besökande, som önskade rådgöra med honom i själsbekymmer eller andra angelägenheter. Stundom var antalet af dessa besökande så stort, att han »icke ens hade tid att äta», utan måste låta sin middag stå orörd långt efter det att den öfriga familjen slutat. Visserligen stod hans mottagningstid angifven utanpå tamburdörren; men denna tid respekterades icke alltid af de andligen och lekamligen fattiga, hvilka kommo när *de* kunde och behöfde det. Och trots många »goda råd» i denna del hade R. aldrig hjärta att *afvisa* någon fattig eller bekymrad, som sökte honom. »Hvad skulle väl Herren säga därom?» var alltid hans svar; »tänk, om *han* skulle handla så mot mig!» — De rådsökandes antal växte med åren så, att R. för att kunna få nödvändig tid till sitt författareskap måste hyra ett rum i grannskapet, dit han kunde draga sig undan några timmar på för- och eftermiddagen.

Men utom detta, att han likt aposteln »blef öfverlupen», fick han äfven »bära omsorg om många församlingar». Jag har aldrig sett någon få och besvara så många bref som R. Utan öfverdrift kan sägas, att han i *medeltal* erhöll tio bref om dagen eller bortåt 4,000 om året.** Och dessa bref kommo

* Om dylika »församlingar» yttrade nyligen en af Stockholms mest framstående kyrkoherdar följande besinningsvärda ord: »Min församling har nu vuxit till nära 50,000 — en *parodi* på »församling».

** Naturligtvis besvarade han icke själf alla dessa bref. En del voro blott prenumerationer o. d., en annan del af dem innehöll sådana

icke blott från lekmän och fruntimmer. Nej, mer än hundra präster — bland dem sådana män som biskopare Bergman och Thomander, teologie doktorerna Wieselgren, Skarstedt, Cervin-Stéenhoff, Simon Brandell m. fl. — vände sig årligen till honom med frågor i egna eller andras själsangelägenheter. *De* ansågo icke, att — »en hvar, som ej är *vigd* präst, vare förbjuden att förvalta ordets nådemedel».

Men med undantag af dessa vänligt sinnade, voro eljest de allra flesta af den tidens präster Rosenii fiender eller föraktare. Han fick, likasom Mästaren själf och alla trogna *evangelii* vittnen under tidernas lopp, erfara att af alla fiender äro *de* de mest oblidkeliga, som i skriften kallas: »de skriftlärdade och fari-seer». — Rosenius bar dock med tålmod deras fiendskap, ty han var viss att äga Herren till sin vän och försvarare. Och Gud välsignade hans arbete, trots vedersakarnes myckna förtal, så att allt flera »gåfvo sig till de nasareners skara», och »hopen af dem som trodde» förökades årligen. Och därmed ökades alltjämt äfven Rosenii arbete i själavården.

Därtill kom predikandet. Utom de vanliga predikningarna, hvarje onsdag och lördag kl. 6 och söndagsmiddag kl. 1, höll R. äfven missionsbön den första måndagen i hvarje månad samt därtill flera extra predikningar å bönesalar, sjukhus eller i enskilda hem. Men härom vill jag icke nu tala. »Rosenius som predikant» skall, vill Gud, i en annan del blifva ett särskildt ämne för dessa erinringar.

frågor, om hvilka hans vaktmästare kunde gifva besked. Men minst hälften af breffen voro af den art, att R. själf måste handlägga dem och skriva längre eller kortare svar.

Sitt betydelsefullaste och längst förblifvande arbete utförde dock Rosenius tvifvelsutän vid »Pietist»-artiklarnas författande.*

Under flera år fick jag den stora glädjen och väl-signelsen att nästan hvarje söckendag från kl. 8—12 biträda Rosenius vid författandet af »Pietistens» olika nummer. — Huru många dyrbara stunder fick jag icke upplefva under denna min befattning såsom Rosenii »handsekreterare»; huru många för hela mitt lif oförgätliga samtal har jag ej fått vara vittne till och deltagare uti? Af ingen annan predikant har jag lärt så mycket, fått så många evighetstankar som af Rosenius. Därmed vill jag visst icke förneka, att äfven R:s »var en människa såsom vi» och således kunde taga miste, ja äfven stundom gjorde det, ej heller det myckna goda som jag också fått hämta genom andra Herrens tjänare, äldre eller yngre. Men »äldst är dock i alla fall äldst.»

Vid tidn. Pietistens författande tillgick vanligen sålunda. Sedan Rosenius valt den text han ämnade behandla och någon tid begrundat den samma, höll han gemenligen först på »salen»** ett muntligt föredrag däröfver, under hvilket hans blick på textens innehåll allt mera vidgades. Med ännu lifligt intryck af

* »Pietisten» var, som bekant, namnet på den månadsskrift, som R. utgaf i 26 år, från 1842 till 1868.

** Denna för alla Rosenii äldre vänner oförgätliga »sal», där han under sin manuaålders lifigaste och kraftfullaste tid, åren 1850—58, hvarje onsdags och lördags afton samt söndags middag predikade, var ett stort rum i d. v. n:o 14 vid Johannes östra kyrkogata, 2 tr. upp. Rummet, hvars oregelbundna form uppstått däraf, att det ursprungligen varit afsedt att bilda flere smärre rum, finnes ej mer, utan är nu

det talade ordet gick han därpå till detsamma upptecknande och utvidgande för att sedermera i tidningen offentliggöra det.

Vid hvad han då för mig dikterade, fick jag efter hans egen önskan göra de anmärkningar jag kunde: än föreslå något tillägg eller uteslutning, än ett klarare uttryck o. s. v. Dessa mina invändningar och förslag upptog han alltid på det vänligaste, och deingo mången gång gifva anledning till långvariga samtal, under hvilka jag erhöi lärdomar och inblickar i ordets djuphet, dem jag eljest ej på årtal skulle vunnit. Oftast fick jag själf snart inse, att min anmärkning var, om icke oriktig, dock öfverflödig. Men när det emellanåt hände, att jag påpekade någon sanning, som Rosenius för ögonblicket förbisett, eller jag föreslog ett uttryck som var mindre utsatt för missförstånd och misstyding än det förut tillämnade, då blixtrade hans ögon af belåtenhet. Med ett hjärtligt: »tack, broder!» eller: »det har du rätt uti», klappade han mig på axeln och dikterade den sats, som han nu fann behöflig.

Till författandet af denna förberedande uppteckning åtgick vanligen två eller tre dagar. När den var slutskrifven, tog Rosenius den med upp på »bönekammaren» — ett litet rum bredvid »salen» två trappor upp. (Vår gemensamma skrifning skedde i hans egentliga arbetsrum, i våningen *en* trappa upp). Där

såsom meningen från början var, deladt i smårum. Ingen, som »varit med i förra tiderna», går ännu i dag förbi det huset utan känslor af vemod och glädje, bön och tack. — Från »salen» öfvergick Rosenius 1858 till Betlehems kyrkan, där han sedan predikade intill sin död 1868,

höll sig Rosenius några dagar ensam, så mycket detta var honom möjligt — ensam i betraktelse och böne-
umgänge med Herren — och där genomgick han det
skrifna med noggrann omsorg; mången gång kunde
ett enda stycke fordra flere timmars begrundande, ja
ännu mer, för att finna de rätta uttrycken. — Efter
några dagars arbete på »bönekammaren», hvarunder
det först skrifna blifvit försedt med många tillägg,
stundom helt och hållet omarbetadt, kom Rosenius
åter ned i sitt skrifrum, och vårt samarbete begynte
ånyo. Hvad som förra gången nedskrifvits, samt dess
tillägg, tjänade nu som konsept, efter hvilket den full-
ständiggjorda uppsatsen under loppet af några dagar
dikterades.

När denna till sist var färdig och ytterligare af
Rosenius öfversedd, fick den en sista granskning ge-
nom att uppläsas för några vänner. I denna förtro-
ligare »granskningsnämnd» voro vi vanligen sex eller
sju, nämligen myntmäst. Seb. Tham, A. Rosenius,
L. Dahlstrand, M. Carlson, E. Rudensköld, C. Torén
samt senare A. Moberg, jämte någon troende upplyst
broder från landsorten, som för tillfället kunde vara på
besök i Stockholm.

Sedan vi hört uppsatsen läsas, uppmanade Rose-
nius oss att säga, om vi däri funnit något att an-
märka eller saknat något, som vi ansågo borde ha
sagts. — Vänligt lyssnade han till de framställningar,
som nu stundom gjordes, och antog gärna det som
han kunde finna befogadt. Ty Rosenius var ingen
själfgod och »myndig» herre, som gjorde sig döf för
grundade skäl; tvärtom gladdes han och var upprikt-
ligt tacksam för hvarje sannt och trofast råd. (Ja,

till och med sina ovänners anklagelser tog han till hjärtat, när i dem låg något af sanning. Han fick ofta anonyma bref med bittra smädeord, i hvilka han anklagades, stundom för att vara allt för »lagisk», stundom för »lös och evangelisk», eller ock för brister i lefvernet, än åt höger, än åt vänster.* När Rosenius hade fått något dylikt bref, gick han alltid in i bönerummet, framlade saken för Gud och bad honom utranssaka sig. Men han beklagade sig ej för människor, endast stundom för någon verklig pålitlig vän.) — Om Rosenius kunde så handla vid sina fienders klander, då kan man lätt fatta, huru han upptog sina vänners i ödmjukhet och kärlek framställda anmärkningar, när de någon gång trodde sig ha haft anledning att göra en eller annan sådan.

Först efter så mycken granskning af honom själf och af andra, samt efter ännu mera bön, lämnade Rosenius sin uppsats till tryckning. Snart därefter var ett nytt nummer af »Pietisten» färdigt och kom från boktryckaren.**

* Om de många olika och hvarandra motsägande beskyllningar, för hvilka Rosenius var utsatt både i tidningar och enskildt tal, skall på annat ställe mera anföras. Rosenius var en af dem, på hvilka Jesu ord fullbordades: »*Saliga ären I, när de försmäda och förfölja eder och, ljugande, säga allt ondt mot eder för min skull*». Särskildt blefvo fruntimmer, hvilkas tillbudna kärlek R. måst afvisa, hans bittra fiender.

** En tid i början trycktes tidningen hos Rudolf Wall, sedan hos P. Palmqvist, och så hos A. L. Norman. En hvar af dessa Pietistens boktryckare har sin märkliga lefnadshistoria, som en gång skall framställas; ty däruti finnes mycket att lära. Äfven om den här nedan nämnda bokbindaren Molin, samt om hans giftermålshistoria — som var af verkligt »spännande dramatiskt intresse», — skall i dagboksbladen vidare talas.

Nu började »expeditionstiden» — några dagar af ansträngning och brådska, men som dock voro glada och angenäma, ty Rosenii vänlighet uppmuntrade alla under arbetet. De expedierande voro vanligen C. Torén, E. Rudensköld och några andra vänner, som af intresse för saken gladdes att få tjäna härvid. De biträdades därvid af bokbindaren J. A. Molin (förf. till sången 83 i »Pilgrimsharpan» och 162 i »Sionstoner»).

»Pietisten» utgick under åren 1853—65 i en upplaga af omkr. 10,000 exemplar. På grund af en postförordning måste den tiden *hvert enda exemplar* förses med »korsbandsremсор», på hvilka skrefs prenumerantens namn och fullständiga adress. Man tänke sig besväret att skriva *tio tusen adresser*. Men Rosenius hjälpte själf till, hade allt emellanåt något godt ord att gifva en hvar — och så gick arbetet lätt!

Efter några dagar voro alla de stora paketerna afsända. En ny »Pietist» hade utgått i landet, lärande, varnande, tröstande och glädjande tusentals hjärtan genom att peka på Guds lamm, som borttog världens synder, bar Guds vrede, blef »sargad och slagen för våra missgärningars skull» och uppstod till vår rättfärdiggörelse och helgelse.

Nästan hvarje uppsats, som Rosenius författade, hade »sin historia», var föranledd af något församlingens behof eller någon inträffad händelse. Så, för att här anföra ett exempel, hade den förträffliga uppsatsen »Kristna, världens ljus» följande förhistoria.

Miss M. Foy, som var Rosenii fitiga åhörarinna, sade honom en dag i all vänlighet, att »huru utmärkt god» än Pietisten vore, så innehölle den dock »icke nog salt», icke tillräckligt kraftiga fordringar på Guds barn, att de måste vinnlägga sig om strängare helgelse. »I *detta* hänseende», tillade hon, »predikar man bättre i England än i Sverige». — Rosenius bad nu miss Foy gifva en närmare anvisning, huru hon ansåg, att man i detta stycke borde predika. Hon lämnade då R. en engelsk skrift af en anonym författare; i den skriften skulle han finna hvad han åsyftade.

Sedan Rosenius genomläst den engelska afhandlingen samt i marginalen satt några frågetecken, lämnade han den åt mig och bad mig säga min tanke. Skriften var i mycket ganska god, ja, förträfflig, men innehöll en del åsikter, som säkerligen icke ens alla dess vänner i England kunde ha gillat.

När miss Foy återkom för att få höra Rosenii omdöme, uppstod mellan dem ett synnerligen lärorikt samtal, som blef mig till gagn för hela lifvet och som ofta varit mig till ledning, när äfven i senare tid samma oriktiga åsikter *här* förkunnats som i den nu omnämnda boken. Särskildt var det två ställen, som gäfvö anledning till meningsutbyte.

Det ena lydde så: »Man kan vara en sannt troende och älskande kristen, ett pånyttfödt Guds barn, och dock icke ha mottagit den helige ande, utan behöfva 'en ny omvändelse' för att därigenom 'undfå anden' till verklig helgelse.»

Vid denna punkt invände Rosesusius: »Här förnekar jag själfva faktum, eller att man *utan att äga*

Guds ande kan hafva sann tro, sann kärlek, vara född af Gud och sålunda vara ett Guds barn. Detta är helt enkelt orimligt och omöjligt. — Man kan vara »väckt» och »sökande», men ännu icke *pånyttfödd*; där så är förhållandet, *där* fattas anden och det sanna lifvet och helgelsen. Likaså om man affallit och ånyo blifvit »död i öfverträdelser och synder». *Då* behöfves 'en ny omvändelse'. Men om man *lefver* i Kristus genom tron, då har man sannerligen Guds ande. Och där han bor, där *verkar* han ock; där är *den sanna* helgelsen å färde redan från det nya lifvets första dag, och fortgår så länge själen genom tron förblifver i Kristus (Joh. 15: 1—2). Visst är det en sanning, att icke alla Guds barn hafva *lika stort mått* af anden; nej, den ene kan därpå äga vida mer än den andre, och alla äkta kristna fara efter att städe undfå mer. Men om vi äro Guds barn, då äga vi också hans ande; ty skriften betygar oemotsägligt, att »hvilken som icke har *Kristi ande*, han *hör honom icke till.*» — Och Rosenius gaf ytterligare så många andra klara och kraftiga bevis här för ur skriften, att miss Foy måste gifva honom alldeles rätt.

Det andra stället lydde så: »Du känner frestelsens makt och din egen vanmakt. Då måste du se upp till Gud, hålla dig »död från synden» samt *visst tro* att du i Kristus har kraft och hjälp. Denna kraft har Gud lofvat, och han sviker icke sina löften. Därför: fall ned på dina knän och bed att kunna tro, att du *har* andens kraft; och *tro därpå visst*, att Gud har gifvit och skall gifva dig den. Och då måste du strax äga kraft till seger öfver all synd. Det är därför

ett tecken till någon falskhet i sinnet, när en troende kristen, som på sina knän anropat Gud mot synden, icke genast vinner seger. Har du bedit, så gör blott genast så, som du bedit.»

Om denna mening sade R., att den var en half sanning, som blef nästan lika med en hel lögn. Det är visserligen, Gudi lof, sannt, att alla Herrens trogna äro »döda från synden och världen», lefva i Kristus och äga Guds ande till frid och kraft; samt det är också lika visst, att »Herren hjälper dem, som honom med allvar åkalla», ofta genast. Men hvar har han lofvat att *alltid* gifva denna hjälp *genast*, så fort en kristen vill hafva den samt i tron ropar om seger och hjälp? Då skulle ju aldrig någon fortsatt kamp och strid komma i fråga. Ty så snart vi känna frestelsen, se vi upp till Herren om hjälp; och vi skulle då *genast* vara hulpna samt aldrig mer fela eller förgå oss i detta stycke. Hvarför behöfde då Paulus *tre* gånger bedja Gud mot »satans kindpustande (2 Kor. 12: 7, 8, 9); hvarför ålade då Herren själf sina lärjungar att att »alltid bedja och *icke förtröttas*»; hvarför uppmanas vi väl då att »fullborda helgelsen i *Guds räddhåga*» (2 Kor. 7: 1)? Det borde ju då i stället heta: »i trons ständiga, jubelvissa seger». — Den som är nöjd, blott hans egna meningar få gälla, den skall här icke låta öfvertyga sig; men den som ärligt vill veta sanningen, han skall erkänna, att skriften talar ej *blott* om de äkta kristnas segerkraft, utan *äfven* om deras svagheter och om Guds »underliga vägar» vid sina barns fostran.

Sedan miss Foy rätt länge samtalat med Rosenius, blef hon öfvertygad och samtyckte till att han,

Geo. Scott.

J. H. Thomander.

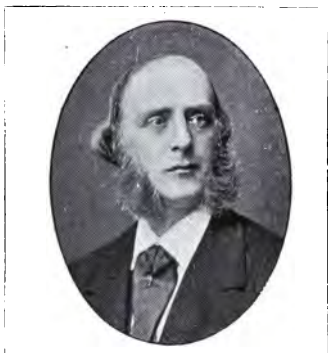
J. Ternström.

Elisabet. Rosenius. David. Agata. Josef.
Karl Olof Rosenius med familj.

Jonas Alströmer.
Ev. Fosterl.-stift:s förste ordförande.

B. Wadström.
Stift:s förste sekreterare.

Vald. Rudin.
Stift:s förste miss.-föreståndare.

Rich. Ehrenborg.
Stift:s förste exp.-föreståndare.

G. E. Beskow.
Stift:s första reseombud.

i stället för en blott öfversättning af boken, gjorde en bearbetning af densamma med ganska många svenska tillägg.

Så uppstod den dyrbara uppsatsen: »Kristna, världens ljus», i Pietisten för 1856, n:r 2, — en artikel, för hvilken Rosenius fick många erkännanden, äfven från dem som eljest plägade endast vara snara till att klandra honom.

4. Rosenius bland sina vänner.

Rosenius var en vänfast och gästfri man, samt hade en maka som också gladdes att i sitt hem få se sin mans vänner. Nästan hvarje middag var där någon gäst, ofta flere, särskildt då några af de många vännerna i landsorten voro på besök i hufvudstaden. Uppbyggliga och lärorika voro de »bordsamtal», som då fördes. Oftast angingo de något religiöst eller kyrkligt ämne; men mången gång berördes äfven sådana »dagens händelser» som kunde tjäna oss alla till lärdom, varning eller tröst.

Särskildt påminner jag mig nu en middag, då bland gästerna voro baron H. H. von Essen, d:r Fjellstedt, O. Ahnfelt, rådman Wåhlin samt en praktig norrlandsbonde från Söderala m. fl. Det var »gyllene ord», som då yttrades af många bland de närvarande. I synnerhet väckte norrlandsgubben allas intresse genom sitt vackra och intelligent utseende samt sina sundt praktiska yttranden. — Bland andra ämnen, som afhandlades, föll samtalet äfven på »obehagliga öfverraskningar». Flere af gästerna omtalade sådana erfarenheter i andligt hänseende, för hvilka de varit ut-

satta; men från den allvarliga början gick samtalet småningom öfver till en mera skämtsam art.

Rosenius var visserligen icke alls »surgudlig» eller någon fiende till ett oskyldigt skämt — tvärtom yttrade han ofta själf ett gladt infall, och kunde rätt hjärtligt le åt ett sådant. Men han tillät aldrig, att ett allvarligt samtal öfvergick till »slarf», ej heller att ett i början oskyldigt skämt i hans närvaro fick gå öfver sin gräns. Så snart skämtet ville räcka för länge, eller *om* någon skulle fällt ett enda ord eller antydning »som icke höfves» — då blef Rosenius på en gång allvarsam och fäste sina stora djupa ögon pröfvande på den som talade. Och aldrig såg jag någon få den blicken på sig utan att blifva fullkomligt »nykter» igen.

Så var det äfven vid den middag, jag nu åsyftar. Ahnfelt hade, just innan vi skulle stiga upp från bordet, talat litet för länge om en, visserligen oskyldig, men synnerligen lustig öfverraskning, som inträffat dagen förut, hvilken berättelse väckt mycken munterhet, särdeles hos ungdomarna. Men »nu kunde det vara nog», tyckte Rosenius. Lungt och allvarligt såg han sig omkring i kretsen, och stämningen blef åter genast stilla.

När sedan alla på eftermiddagen hade samlats i förmaket, sade Rosenius: »Det har i dag talats om sorgliga öfverraskningar, och man har anfört flera exempel på sådana. Men den största och förskräckligaste öfverraskning, som kan drabba en människa, är den, när någon under sin lefnad vandrat fram mot evigheten med ett falskt och ogrundadt salighetshopp; hon dör och vaknar — för sent! — till insikt af sitt

själfbedrägeri. *Då* blir hon ej blott varse synder, dem hon i tiden aldrig tänkte på eller ville erkänna såsom synder, utan finner ock att hela hennes väg genom lifvet varit falsk.» — Därpå fortsatte han med en allvarsam varning mot själfbedrägeriets fara och en kärleksfull maning till alla att »icke försumma Guds nåd», icke »vandra i mörkret» med någon obekänd synd, utan »komma till ljuset», medan ännu allt kan få bekännas och så varda botadt.

Alla voro gripna och sutto länge tysta, till dess den präktige mannen från Norrland (jag har glömt hans namn) frågade: »Men kan då ingen vara *trygg* för att blifva bedragen? Skall äfven den, som af hjärtat beder: 'Herre, utranssaka mig och få veta mitt hjärta', den som högst af allt begär att 'vara funnen i Kristus' och att kunna 'vandra i ljuset' — skall äfven han nödgas frukta och tänka: Kanske jag ändock till slut skall med förskräckelse få se, att jag bedragit mig?»

Då fick Rosenii anlete sitt mest blida och kärleksfulla uttryck, och han sade: »Här sannas Luthers ord, att de som borde frukta, de frukta icke; och de som icke behöfde frukta, de frukta.» Därpå framhöll han, huru trygga »Herrens elända» borde och kunde vara. Men — just dessa »fattiga i anden», dessa som alltid själfva döma sig och till hvilka därför i hela bibeln icke finnes ett enda hårdt eller förskräckande ord, utan som äro föremål för all evangeli *nåd*, — just *de* bli af djäfvulen beskjutna i samvetet samt äro alltid färdiga att misstänka sig själfva. Herrens ande har ofta samma möda att öfvertyga *dem* om att de ha nåd och frid hos Gud, som han har svårighet att kunna öfver-

bevisa de säkra, starka och själfbelättna om att det står illa till med dem. — Så finga vi alla den gången både tuktan och tröst.

På eftermiddagen spelade sedan Rosenii dotter, Elisabeth, på pianot några stycken af Mendelsohn och Chopin. Därefter gjorde herrarne en promenad till Djurgården. Vid hemkomsten därifrån bjödos vi på lätta förfriskningar. Därefter samtalande man spridda i smärre grupper i de olika rummen. Kl. half åtta slöt man sig åter tillsammans i förmaket för att sjunga några andliga sånger, hvarefter Rosenius, sedan han varmt bedit om Herrens välsignelse till ordets betraktande, slog upp sin bibel, läste Es. 54: 1—8, samt öfver den texten höll en uppbygglig och kraftig betraktelse under en halftimmes tid. Sedan frågade han, om icke någon af de öfriga bröderna hade något att tillägga. De flesta yttrade då några ord; det blef ett lifligt och godt samtal. Särskildt var därvid baron Essens inlägg värderikt och gripande.

Strax efter kl. 9 intogs en enkel supé, efter hvars slut man gemensamt sjöng några sånger. Och då man något efter kl. half 11 tog farväl, skildes man åt i glad förnimmelse, att oss förenade ett evighetsband, som aldrig skulle sönderslitas, och att Herrens vänner äro de enda *verkligt* lyckliga människorna här på jorden.

Dagen därefter råkade jag löjtnant Robert Ankarcrona, en af mina barndomsvänner och forna studentkamrater. Under vårt samtals lopp kom han bland annat att fråga, hvad jag hade varit i går afton; han hade då på teatern sett en pjäs, åt hvilken »man kunde skratta sig fördärfvad». Efter någon tvekan

omtalade jag, huru vi hos Rosenius tillbragt vår eftermiddag. Han studsade. Men, vänlig som förr, sade han blott: »Jag kan ej begripa, huru människor kunna stå ut med att tala och sjunga om Gud en hel hvardagseftermiddag; det är ju knappt man uthärdar därmed en söndagsförmiddag.» Jag svarade: »Men hur skall du 'stå ut' därmed *en hel evighet* igenom?» Då sade han: »Ja, det begriper jag icke. För något dylikt måste man ju alldeles få *en annan natur.*» — »Ja, just så!» svarade jag, »det är fullkomligt riktigt. Men den förändringen måste ske här i tiden; eljest skall ingen kunna ingå i Guds rike.» Se Joh. 3: 3 och 2 Petr. 1: 4.

5. Rosenius såsom berättare.

Rosenius hade en ovanlig förmåga att på ett enkelt men fängslande sätt berätta händelser eller anföra andras uttalanden i något intressant ämne. — Aldrig hördes han förtälja något »slarf», utan alltid låg där en god lärdom i hvad han hade att förmäla, äfven då händelsen i och för sig föreföll såsom blott »en spännande sensationshistoria». Han talade lungt och värdigt, men på samma gång varmt och lifvande; man lyssnade alltid med största intresse till hans ord, som aldrig hunno blifva tröttande. — Han hade ock ett rikt förråd af lärorika berättelser ur sin egen och andras erfarenheter, dem han vanligen meddelade såsom exempel till belysande af någon sanning, som förut framställts.

Såsom prof på Rosenii framställningssätt må några af hans skildringar här meddelas.

Den första gång jag hörde Rosenius berätta, var vid mitt första besök hos honom (se sid. 50). Den berättelse han då omtalade, lydde sålunda:

Ett fruntimmer i Gefle, m:lle N., hade för några år sedan råkat i djup andlig nöd. Förgäfves hade hon vändt sig till sina »ordinarie själasörjare»; och äfven hade hennes anhöriga låtit kalla några för kristendom och andlig upplysning väl kända personer, präster och lekmän. Men allt hade varit förgäfves. Ty då dessa personer efter samvetsgrann pröfning funnit, att hennes andliga tillstånd icke var förhärdelsens, såsom hon själf trodde, utan däremot en djup och synnerligt svår anfäktning, så hade de velat med Guds ord *trösta* henne och hade motsagt hennes egna påståenden, att hon var »en förhärdad och af Gud öfvergifven skrymterska». Hon åter ansåg, att deras förhoppningar om henne endast berodde därpå, att de höllo af henne och att de därför icke hade hjärta att »säga rent ut», eller ock att de numera alls icke kunde förstå hennes själstillstånd.

Då kom en dag för flera år sedan den gamle lekmanpredikanten Erik Andersson från Ockelbo till hennes hem. Ehuru hon numera ansåg hvarje samtal med människor gagna till intet, utan för det mesta gick i stum förtviflan, ville hon dock icke undandraga sig att tala med Erik Andersson, när hon af de sina enträget uppmanades därtill.

E. A—n gjorde henne då ingen enda fråga, utan lät henne själf berätta. I början gick detta långsamt och skyggt. Men då E. A—n vid hvarje hennes skildring endast sade: »O, det är förskräckligt! Ja, tänk, huru hemskt det kan se ut i människohjärtat!» —

så blef hon allt mera öppen samt omtalade slutligen allt, äfven »de riktigt värsta» bevisen på sitt förhårdade tillstånd.

När hon slutat, sade Erik Andersson: »Nog trodde jag, att jag skulle få höra svåra ting; men detta var långt värre än jag tänkte!»

»Ja, icke sannt, det är förhärdelse?» utropade den olyckliga, i ett slags glädje öfver att ändtligen ha funnit någon, som »kunde fatta henne» och som icke motsade hennes domar öfver sig själf.

»Ja, det är värre än ni själf tror», sade E. A—n, »och tänk huru förskräckligt, om allt detta icke mer kunde hjälpas!»

»Kunde hjälpas?» svarade hon; »icke kan väl jag hjälpas, som har det så illa?»

»Ja, tänk, om det icke kunde hjälpas!» upprepade E. A—n ännu en gång.

»Kan det då hjälpas?» frågade hon nu med häpnad och tvifvel.

»Ja!» sade då E. A—n med heligt, kärleksfullt allvar och eftertryck. »Ty det står skrifvet: Vi gingo alla i villfarelse såsom får, men Herren kastade *allas* våra synder uppå *honom*. Stanna stilla vid de orden och bed om Guds andes ljus öfver dem, så skall äfven för er ljus uppgå i mörkret.» — Och så skedde. Den samma dagen kom Herrens hjälp, och hennes förtviflan vek för stilla frid.

Äfven ett par andra af Rosenii lärrika berättelser må här anföras.

Jämte *Pietisten* utgaf Rosenius i mer än 20 år *Missionstidningen*, som sedan öfvertogs af Evang. Fosterlands-Stiftelsen. Denna missionstidning trycktes under

några år i Samuel Rumstedts boktryckeri, som då var beläget vid Kungsholmstorg.

En fredagsmorgon, vid vintertiden, hade Rosenius fått »revider» på korrekturet till ett af tidningens nummer. Det var stor brådska; numret låg redan i pressen, och tryckeriet väntade blott på tillåtelse att börja tryckningen. Sedan Rosenius granskat revideret, utan att däri finna mer än ett par smärre fel, fick tryckaregossen nu gå tillbaka med det begärda »trycktillståndet».

Fem timmar hade förflutit. Rosenius, som ännu var ganska svag efter en öfverstånden sjukdom, gladde sig redan att strax på e. m. få motse de tryckta exemplaren, som till en del skulle afsändas med aftontåget. »Af en händelse», som det vanligen heter — eller »genom Guds skickelse», såsom R. kallade det — kom han då att kasta en blick på det återlämnade »första korrekturet». Man kan tänka sig hans förskräckelse, när han *först nu* upptäcker ett tryckfel, så groft och så anstötligt, att — *om* tidningen nu vore tryckt — hela upplagan måste makuleras. Detta skulle icke blott vållat honom en stor kostnad, utan fördröjt tidningens afsändande flera dagar, emedan tidningen först måst omtryckas och bokbindaren Molin sedan icke kunde komma förrän på onsdagen i följande vecka.

Rosenius, full af oro, ropade i sitt hjärta till Herren. Den tiden fanns ingen telefon. Men för att gå från Johannes kyrkogata till Kungsholmstorg behöfde en svag person då, såsom nu, nära en timmes tid — och närmaste åkarestation fanns den tiden först vid Brunkebergs torg.

Rosenius skyndade åstad. Den dagen rådde ett starkt yrväder, som dock ej fick afskräcka.

Men när Rosenius kom nära Brunkebergstorg och skulle taga fram penningar, märkte han till sin förskräckelse, att han i brådskan hade glömt portmonnän kvar i hemmet.

Hvad var att göra? Att gå ända fram förmådde han icke, ty han var ännu ganska svag efter sjukdomen. Att vända om efter penningar, skulle blott fördröjt den dyrbara tiden; och att begära få »åka på kredit» hade varit att blott utsätta sig för hån och otidigheter af den tidens råa åkaredrängar, som vanligen af obekanta fordrade betalning på förhand. Rosenius tog då sin tillflykt till den, som så många gånger förr hade hjälpt honom i nöden. Han »ropade till Herren» i sitt hjärta och blef hulpen — ögonblickligen.

Just som han skulle stiga ned från trottoaren, föll hans skarpsynta öga på ett föremål, som glänste fram under den fallande snön. R. böjde sig ned. Och se, där mellan snöflingorna låg — en blank »24 skilling» i silfver (50 öre), just den summa som den tiden utgjorde priset för en enkel körtur.

Genom denna »händelse» kom Rosenius fram i tillräcklig tid. Tryckningen hade blifvit fördröjd några timmar, så att nu endast ett par hundra ex. voro färdigtryckta. Dessa makulerades genast, tryckfelet rättades, och Rosenius tackade Gud.

Att någon nyss hade tappat den penningen »för hans räkning», att snön icke helt hade öfverhöljt den, att han *just då* skulle komma ihåg sin glömda portmonnä — i allt detta tillsammans såg Rosenius sin himmelske faders omsorg.

Många gånger hörde jag honom berätta denna händelse; alltid skedde det med tack till Herren. Gud gör icke alla dagar »under» för att tjäna oss; men *när så behöfves*, kan han ännu i dag, när som helst, upprepa händelsen i Matt. 17: 27. Flere hundra kristna i vårt land, som ännu lefva, kunna intyga, att Herren gjort nådesunder för att hjälpa dem i nöden. Några sådana skildras här längre fram, under rubriken »Bön och bönhörelser».

Men Herren kan äfven vara fruktansvärdt sträng och »underlig». Es. 9: 6; Dom. 13: 18. — Se här *ett* exempel därpå.

Vi hade en dag samtalat om de för mången så stötande språken i Es. 45: 7, Jer. klag. 3: 37, 38 och Amos 3: 6. Bland annat, som Rosenius däröfver yttrade, omtalade han äfven följande lika märkliga som sorgliga tilldragelse.

Långt uppe i Norrland lefde för några tiotal år sedan en högt aktad domare, häradshöfding N., med sin hustru. De voro »rättfärdiga och fromma» efter världens begrepp, samt mycket lyckliga och hade länge skonats från alla hårdare pröfningar. I synnerhet hade de sin fröjd i sina två älskliga barn, en fyraårig son och en dotter.

Då hände sig en dag, att fadern vid sitt skrifbord var sysselsatt med ett viktigt protokoll, som tog hela hans uppmärksamhet i anspråk och hvilket måste vara färdigt inom en timme. I rummet bredvid höll modern samtidigt på med att bada sin lilla flicka, som ännu ej var fullt årgammal. — Under det fadern är ifrigt sysselsatt med sitt arbete, kommer hans lille son, en munter pilt på fyra år, och vill leka med honom,

begär än ett, än ett annat, och oroar honom på mångfaldigt sätt. Men fadern har nu icke tid att leka, utan tillsäger sonen gång på gång att vara stilla och »ej störa sin pappa». Gossen är dock i dag mer än vanligt yster och odygdig samt vill icke låta säga sig, hvarför fadern slutligen allvarsamt tilltalar honom: »Om du nu icke slutar med det här, så smäller jag dig på handen med linjalen.»

Denna hotelse gjorde verkan för några ögonblick. Men om en liten stund äro de små fingrarna åter framme på bordet, färdiga att taga några papper. Då fattar fadern, utan att se upp, sin järnlinjal med vänstra handen och slår till gossen, såsom han tror, på dennes hand. Men barnet måtte ett ögonblick förut ha sträckt fram sitt hufvud, ty linjalens hvassa kant träffade icke handen utan i stället gossens späda tinning, och med ett utrop af smärta faller sonen död till faderns fötter.

Men olyckans mått var ännu icke fullt. Vid barnets jämmerrop och faderns genast därpå följande: »O Gud, förbarma dig!» släpper modern besinningslöst sin lilla flicka och störtar förskräckt ut i det andra rummet, där hon vid åsynen af sitt döda barn sjunker afsvimmad ned. När hennes make äntligen lyckas att åter bringa henne till sans, erinrar hon sig plötsligt sin lilla flicka, som hon lämnat i andra rummet, skyndar dit in och finner dottern — kväfd i badkarets vatten.

Detta i sanning förfärliga dubbelslag väckte hos båda makarna »en sorg efter Guds sinne». Och när sedermera en mängd af deras bekanta och andra, som med djupt deltagande erfarit hvad som händt, tvek-

samma sade: »Men hvarför tillåter Gud så förskräckliga händelser att ske?» så kände föräldrarna svaret i sina hjärtan. Det var det samma som ännu i dag kan läsas i Es. 38: 16, 17.

(Flera af Rosenii berättelser i »Dagboksbladen».)

6. Rosenius och Hamberg.

Bland de många lärorika skildringar af tilldragelser ur sin lefnad, hvilka Rosenius plägade meddela i kretsen af förtrogna vänner, minnes jag särskildt den om hans Uppsalaresa i sällskap med missionär Theodor Hamberg. Jag hörde R. flere gånger berättas den såsom en bekräftelse af Herrens ord om det slags villfarelser, genom hvilka, »om möjligt», äfven de utvalda skola vilseledas. Då nu båda dessa bröder ingått i den eviga värld, där man helt utfått »andens fullhet», så att man icke mer »förstår endels och profeterar endels», utan kommit till »hela sanningen»; och då de lärdomar, som deras sammanträffande medförde, ånyo blifvit särskildt viktiga för vår tid, vill jag här återgifva hvad R. därom berättade.

Hamberg hade nyss hemkommit från Basel, vid hvars missionsinstitut han under två års tid hade utbildats för sitt kall som missionär. Afsikten med H:s återkomst till fäderneslandet var att taga afsked af anhöriga och vänner, innan han begaf sig ut till sitt blifvande missionsfält i Kina.

Kort före Hambergs hitkomst hade R—s måst utkämpa en lärostrid med finske prästen G. Hedberg om lagens och förmaningens vikt. Rosenius hade, enligt skriften, framhållit lagens uppgift att vara »en tukto-

mästare till Kristus» och ett rättesnöre för de kristnas lefverne, samt förmaningen såsom en behöflig påminnelse och hjälp för den genom nåden villiga anden. Hedberg hade däremot förklarat, att evangelium allena, utan lagens förberedande hjälp, kan verka allt detta, samt hade ansett Rosenius vara *allt för mycket lagisk*, emedan hon så ofta dref förmaningens ord.

Nu kom Hamberg och hade efter någon tids umgänge och samvaro med vännerna alldeles motsatta anmärkningar mot Rosenii predikan, hvilket han i förtroliga samtal meddelade denne. Hamberg menade att det vore *allt för litet* af lag och förmaning i Rosenii predikan, samt att helgelsen icke rätt predikades. Hvilken grund för en sådan mening ansåg H. sig hafva? Jo, den att de troende i Stockholm för mycket klagade öfver svaghet, i stället för att berömma sig öfver den segerkraft, som de trogna alltid äga genom Kristus. Och huru borde helgelsen predikas efter H:s åsikt? Jo, man skulle blott med allvar framhålla Guds vilja, vidare fast tro, att man i Kristus är död från all synd, samt sedan allvarligt föresätta sig att i den tron göra hvad Gud fordrar. Då skulle nog kraft gifvas, »ty sådan fattas aldrig hos Kristus»; då skulle snart all klagan upphöra, och i stället blott höras triumferande segerång, emedan idel segrar, men inga nederlag, då skulle följa för dem, som *ägde anden*.

Men nu frågar kanske någon: Huru kunde Hamberg komma med sådana 'helgelseteorier', som strida mot skriften och alla allvarliga kristnas erfarenhet i alla tider? Jo, under sin vistelse i Basel hade H., upptagen af studerande och spekulerande öfver skriften,

menat sig ha kommit till »ett nytt ljus; d. v. s. han hade insupit några mindre hälsosamma lärosatser och haft föga tillfälle att *i lifvet öfva* den nya kunskap, han fått i hufvudet.

Äfven här hade nu Rosenius att kämpa för sanningen. Och i sin varma kärlek fick han till sist af Herren nåd och tillfälle att öfvertyga Hamberg om dennes stora oerfarenhet i de stycken, som H. numera helst talade om. Hvad dessa två trogna och redliga bröder i Herren nu fingo upplefva, utgör ett lärorikt bidrag till kännedomen om en för många hemlighetsfull omständighet, nämligen denna: Hvad är orsaken därtill att, bland en kring Herrens ord samlad hop, somliga verkligen tyckas äga kraft att göra nästan hvad godt de vilja (åtminstone klaga dessa aldrig öfver brist på kraft), under det däremot andra, som dock äro uppriktiga Guds barn, litet emellan sucka under den förödmjukande känslan af svaghet, brist och oförmåga?

Rosenius och Hamberg företogo vid denna tid tillsammans en resa till Uppsala. På resan dit fingo de båda vännerna helt ostörda, vandrande fram och tillbaka på däck, samtala med hvarandra några timmar. Hamberg utvecklade då för R. åter sina tankar i den af dem olika uppfattade frågan om helgelser och om de kristnas rätta kraft; han framhöll ånyo, huru man borde i predikningarna helt enkelt framhålla hvad en kristen *bör vara och göra*, samt visa att alla sanna trogna i Kristus äga kraft till detta; och sedan — ej tala om svaghet. Ty kraft finnes nog och öfvernog i Kristus, »blott man helt öfverläm-

nar sig åt Herren och *utan några förbehåll mottager denna kraft*».

Rosenius å sin sida hörde stilla på Hambergs tal, reflekterade och — bidade.

Efter en dags vistande i Uppsala voro de båda vännerna färdiga till återresa. Det afbrutna samtalet skulle då fortsättas. De hade uppsökt en annan plats på den nu af passagerare fyllda ångbåten; men icke långt därefter tvingades de af ett hällregn att söka tak öfver hufvud i den redan nästan öfverfulla salongen. Här träffade H. några personer, som han kände sedan tiden före sin omvändelse. Ett samtal med dem inleddes. Hambergs vistelse i Basel, hans nuvarande ställning och hans afsikt att snart som missionär utgå till Kina, omtalades. De närmast omkringstående lyssnade nyfiket härtill. Andra önskade äfven få del af hvad som sades, och snart sågs H. omgifven af en krets uppmärksamma människor, som uppmanade honom att för dem berätta om sina resor och erfarenheter samt sina tankar om hedningarnes religion, deras frälsningsmöjligheter m. m.

Rosenius, som dragit sig undan i ett hörn af salongen, fröjdades och prisade i sitt hjärta Herren för det tillfälle, som sålunda gafs Hamberg, att för en icke obetydlig hop världsmänniskor aflägga ett vittnesbörd om Kristi evangelium.

Och Hamberg berättade nu lifligt. Med mycket behag skildrade han resan till Schweiz, de märkliga ting, han sett under vägen, och sin ankomst till Basel. Sedan beskref han missionsinstitutet, föreståndaren, eleverna, rummen, allt från det minsta till det största, och allt med stor utförlighet.

Rosenius började nu »undra» och såg oroligt på sin klocka, att tiden förgick. »Han ämnar fånga dem med list», tänkte dock R. »och när han väl fånglat deras uppmärksamhet och vunnit deras välvilja, då kommer han med ett väckelseord, en maning om nödvändigheten af bättring och tro och annat, som Anden kan gifva honom att vittna.»

Tiden förflöt emellertid, och man närmade sig redan hufvudstaden. Icke ett enda ord till egentligt gagn för de odödliga själarna hade af Hamberg blifvit uttaldt, och snart tillkännagaf det den tiden brukliga kanonskottet, att man var nära Riddarholmshamnen. Alla skyndade upp på däck, och man skildes åt, de flesta synbarligen intresserade af »den angenäma berättaren».

Uppkommen i land syntes Hamberg icke litet förvånad öfver Rosenii högst allvarsamma fråga: »O, huru är det med dig, käre broder?» — Det var dock nu ingen tid till förklaring. Man måste skiljas för att i hällregnet söka uppnå hvar och en sin boning.

Följande dag träffades de båda vännerna åter. Och nu var det Rosenius, som förvånades att på sin upprepade, pröfvande fråga, huru Hamberg befann sig, få till svar ett gladt: »Jo tack, mycket väl!» — »Jag trodde dock, att ditt samvete skulle varit så radt af gårdagens erfarenhet», menade R. Men H. förstod ännu intet, utan R. måste förklara sig. Han omtalade då för Hamberg, huru han gladt sig åt det utomordentligt goda tillfälle, denne erhållit att tala något hälsosamt ord till de många, som under flere timmar med uppmärksamhet lyssnat till hans tal, samt huru R. väntat därpå, men — blifvit gäckad i sin

väntan. Och nu tänkte han, att H. själf skulle lidit af att ha försummat ett påtagligen af Gud gifvet tillfälle att bekänna hans namn. Men Hamberg svarade helt lugnt, att han denna gång — »icke ens kommit att tänka *därpå*».

Nu var det Rosenii tur att upptaga samtalet om »en kristens kraft». R. visade nu den käre brodern, huru de, som ännu kunna tala så mycket om »helgelsekraft», visst icke alltid äga mer af denna kraft, särskildt i fråga om *kärlekens* bevisning samt i att »*bekänna Kristus* inför människor». R. framhöll vidare, att de, som mest tala om helgelse, visst icke, såsom man skulle tänka, äro de som ock taga saken mest allvarsamt, utan ofta snarare lättsinnigt slumra öfver mången helig förbindelse; då däremot de själar, som med största allvar gripa sig an att i *allt* söka lyda Herrens vilja, just i samma mån de vilja *göra allt*, nödvändigt skola få känna brist, svaghet och oförmåga. Vill man däremot af Herrens bud blott välja hvad man kommer ut med, och lämna sådant som är svårare för naturen, då kan man snart blifva »stark» och sedan »se ned» på svagare bröder, o. s. v.

Nu var det Hambergs tur att höra och reflektera. — Kort därefter afreste denne till sin bestämmelseort, där han några år senare skulle få »gifva sitt lif» i Herrens tjänst bland hedningarna.

Efter sin framkomst till Alexandria skref Hamberg till Rosenius ett bref, fullt af klagan öfver förut ej erfaren brist, svaghet och uselhet; och nu erkände han fullkomligt de hälsosamma lärdomar, han fått under sammanvaron med R. i Stockholm. — *Hvilka* erfarenheter under resan, som framkallat denna klagan, om-

talade H. aldrig. Sådant är ock af mindre vikt att veta. Själfva händelsen står dock kvar med hela dess hälsosamma lärdom för hvar och en, som däraf kan och vill något lära.

Hamburgs besök i Stockholm, hans stundom öppet uttalade åsikter, hade emellertid icke gått spårlöst förbi. En och annan välmenande, ännu mindre erfaren själ hade fångats af denna för förnuftet mera passande och »i skriften ju alldeles tydligt utvisade» lära, samt börjat undra, om icke detta vore en ny och bättre väg till »full helgelse», än den genom *evangelii predikan och hörande* (Gal. 3: 2, 5). Efter längre eller kortare tids ansträngningar och arbete att *kunna* endast »rätt mottaga» kraft, (hvilket man till slut fann vara för människan själf lika omöjligt som att »rätt göra» allt), återvände likväl de allra flesta af de sålunda förvillade till »enfaldigheten i Kristus», några likväl först efter långvariga strider och förödmjukande erfarenheter.

7. Förföljelser mot Rosenius.

Vår frälsare var under sin vandring på jorden *djupt föraktad*.^{*} Ej så mycket af det ringare folket som af de i kyrkligt och socialt hänseende mera framstående bland hans samtida. Ja, han var »så föraktad, att man gömde bort ansiktet för honom»,^{*} d. v. s. folk med något anseende blygdes att ens låta märka, det man närmare kände honom. När Nikodemus, driven af sitt djupa själsbehof, uppsökte Jesus, kom han därför om natten. Ty han skämdes att låta någon

^{*} Es. 53: 3. Ps. 22: 7. Mark. 9: 12. Luk. 10: 16. Joh. 12: 48.

få aning om hans besök hos den föraktade nasarenen, för hvilken rättfärdiga och hederliga människor blygdes* samt »drogo sig» för att umgås med.

Men hvilken grund fanns väl för detta förakt? Alla veta vi, att Herren Kristus aldrig hade gifvit någon rättmätig anledning därtill. Huru var det då möjligt, att människornas omdöme om honom hade blifvit till den grad förvändt, att man föraktade och blygdes för *kärleken*, den i människonatur uppenbarade, som mötte alla med nåd och sanning? Jo, orsaken låg i den omständighet, som i vår gamla evangelii-bok kallas: »de skriftlärdes och fariseernas *bitterhet* mot Jesus». *Den* var orsaken till föraktet för Jesus. Och föraktet var deras första försök att *hämnas*, innan hatet bragte den älskande Frälsaren upp på korset.

Från början hade det icke varit så. När Herren Kristus först framträdde med sin predikan, »blef han prisad af alla»; man trängdes att få höra honom.** Själfva de skriftlärda ansågo honom till en liten tid att vara hvad man nu skulle kalla »en lofvande predikant med goda utsikter».** Och om Herren blott velat söka deras gunst, så hade han visst kunnat ha »stora utsikter» för kyrklig framgång och utmärkelser. Men de skriftlärda märkte snart, att Jesus icke ville gå deras vägar, utan gick den väg som hans Fader för honom bestämt. Då förvandlades deras första beundran till bittraste hat.*** De började nedsätta, förtala och beljuga honom. Och genom uthållande ihärdighet lyckades de att omstämman »allmänna opinionen». Under det Herren Jesus allt fort vandrade samma väg

* Joh. 9: 24. — ** Luk. 4: 15. Matt. 11: 9. Joh. 19: 16.

*** Om äfven andra orsaker till detta hat, se dagboken för 12, 54.

som från början, »gick omkring, görande väl och hjälpande alla», så förändrades allt mer det af prästerna förvillade folkets tänkesätt om honom.* Från den första allmänna hänförelsen och tacksamheten öfvergick man till motsatsen. Visserligen vann Jesus en liten skara lärjungar och vänner, som allt fort förblefvo honom hängifvet trogna. Men mot slutet af hans verksamhetstid, då han borde ha varit *väl* känd af alla, höra vi dessa alldeles motsatta omdömen om vår högtlofvade Frälsare: »*Somliga* sade: han är god; men andra sade: han förförer folket!»

Fariseerna och de skriftlärdade voro däremot enhälliga i sitt tal om Herren. Han, *den ende* som »intet ondt hade gjort», blef misstänkt och beskylld för det ena efter det andra. »Han är en samarit och har en ond ande»; »han är en frässare och en vindrinkare, en sabbatsbrytare och oren»; så lydde bland annat deras vittnesbörd om Kristus. Och när en del af folket likväl icke ville tro dessa onda beskyllningar mot den milde, kärleksfulle Herren, som gjort godt åt så många, då togo Jesu fiender på sig sin värdigaste ämbetsmin och sade: »Gif Gud äran! Vi veta, att denne man är en syndare.» Märk, att de sade: *Vi veta* det! De hade sitt omdöme färdigt och klart. Och dock var detta omdöme — osant.

Herren har tillsagt alla sina äkta lärjungar, att de

* Såsom *ett* prof på det förakt Herren måste lida, må hänvisas till det i Lukas 7: 36 omtalade »Simons gästabud», vid hvilket värden uppsåtligt uraktlät att bevisa Jesus den vanliga höflighet, som han efter judisk sed eljest visade mot alla sina öfriga gäster. Att Herren Jesus 'kände' detta grofva föraktfulla beteende, som ju måste göra honom smärta, det se vi af hans ord till Simon i v. 44—46.

skola få bära hans kors och efterfölja honom, äfven i lidandet och föraktet. »Hafva de kallat husbonden Beelsebul, huru mycket mer skola de icke så kalla hans husfolk. De skola *bortkasta edert namn*, såsom vore det ondt, för människosönens skull.» Äfven inom den kristna kyrkan ha i alla tider de »som äro födda efter löftet» blifvit förföljda af dem »som äro födda efter köttet». Dessa senare älska icke *korset* — annat än i form af prydnader eller äretecken, ordnar och kraschaner; men de äro städse villiga att lägga »korsets försmädelse» på Kristi trogna, bekännande vittnen.

Sådant fick också Rosenius ofta erfara under hela sin lefnad. I början af hans verksamhet gaf sig fiendernas hat mest luft i grofva förföljelser, hvilka dock småningom upphörde, när han hunnit blifva mera känd. Men försmädelserna tystnade icke, så länge han lefde. Fariseernas bitterhet tröttnade aldrig att om honom utsprida rykten, som stundom voro så vidunderliga, att man måste fråga sig huru kloka människor kunde för ens ett ögonblick antaga något sådant. Men när det gäller att tro ondt om Guds folk, ha människorna i alla tider haft »en stark tro», huru klentrogna de än må vara i afseende på den verkliga, eviga sanningen.

En af Rosenii bittraste vedersakare var den bekante teol. d:r Ternström.* I »Nordisk kyrkotidning» anföll T. under flera år på det gröfsta sätt både Rosenii

* Samme man, som i en högmässopredikan år 1867 offentlig yttrade: »Kristus har instiftat kyrkan; men då djäfvulen ville göra kyrkan riktig skada, har också han i vår tid instiftat en anstalt, som kallar sig Evang. Fosterlandsstiftelsen. Kära åhörare, vaken eder för den stiftelsen! Hon skall endast föra själar i fördärfvet.»

lära och hans person. — Bland annat fick Rosenius litet emellan heta »en lögnare och bedragare»; hans lärjungar och vänner fingo öknamnet »Rosenpietister»; och på ännu många andra sätt blef Rosenius af T—m skymfad.

Men medan förföljelsen från d:r Ternström utgick af »kyrkligt nit», uppväckte själafienden andra, hvilka icke hade annan grund än »det rena hatet till evangelium» och dess verkan på åhörarnes hjärtan.

Under 1840-talet och början af 1850-talet hände det icke sällan, att Rosenii sammankomster afbrötos af skråll och vilda hurrarop utanför. Ja, stenar blefvo inkastade, och druckna personer sökte afbryta föredragen.

Särskildt plägade Rosenius omtala en afton vid en sammankomst på söder, då dörrarna till salen brötos upp af en hotande, smädande folkhop, och några karlar med vildt utseende rusade in i rummet, ända fram till Rosenius. Dennes lugna hållning och allvarliga ord hejdade dem dock; efter en stund drogo de sig tillbaka, så att sammankomsten kunde under yttre lugn afslutas. Men i trappan och utanför trängdes ännu folkmassan, ropande efter läsarne och den »fördömde läsareprästen» för att på dessa få släcka sitt raseri. Huru skulle man nu komma hem? Rosenius själf fruktade icke att gå den vanliga vägen, viss att Herren var med honom. Men på sina vänners enträgna böner lät han öfvertala sig att med dem begifva sig ut genom en eljest icke begagnad dörr, som förde till en annan gata, där fienderna icke väntade dem.

En dag, då Rosenius blifvit uppkallad till polismästaren, möttes han i det yttre rummet af en väl-

klädd »bildad» herre, som med flammande blickar och blek af raseri gick emot honom, förde sin knutna hand tätt intill hans ansikte och sade: »Usling! Du har förfört och fördärfvat min syster; det skall du svara för, inför både Gud och människor!» — Då Rosenius nu lugnt anhöll att få veta »med hvem han hade äran tala», fick han till svar: »Det angår dig icke!» Men efter en stund uppgafs dock namnet, hvilket var för Rosenius alldeles obekant. »Däraf förstod jag», tillade R., när han omtalade detta, »att den mannens syster måtte ha varit bland mina åhörare samt blifvit vunen af Herren genom ordet och anden; det var detta, han åsyftade med de hemska orden: förförd och fördärfvad.»

När Rosenius sedan kom in till polismästaren, utfrågade denne honom noggrant om alla förhållanden — ty konveltikelpakatet, det nu af många djupt saknade, var då icke ännu upphäfdt — samt sade att så länge Rosenius icke vore af konsistorium anklagad, kunde hans sammankomster icke förbjudas. Dock rådde han Rosenius att »för undvikande af störande uppträden» ofta ombyta ställen för sammankomsterna, o. s. v. Kort därefter anklagades Rosenius i konsistorium af kyrkoherden W. Men då det för alla, till och med för konsistorierna, numera var uppenbart, att konveltikelpakatets dagar »tyvärr» voro räknade (det blef följande året upphäfdt), så ville konsistorium nu icke göra sig rent af löjligt med ett åtal, utan lät saken förfalla.

Såsom ett bidrag till kännedomen af denna tid och de mångahanda vidunderliga rykten om Rosenius, som då gingo i svang, må följande händelse äfven

anföras, i enlighet med berättelsen därom i Rosenii lefnadsteckning.

Den nyss omnämnde kinamissionären Teodor Hamberg hade blifvit omvänd vid åhörandet af Rosenii föredrag. Denna omvändelse hade väckt stort uppseende och gifvit anledning till ryktet om att »predikosjukan hade utbrutit i Stockholm». Rosenii sammankomster ansågos vara härden för denna fruktade »sjukdom»; och så allvarsam betraktades saken, att fråga därom nu uppstod i — läkaresällskapet. Det väckte icke ringa förvåning bland läsarne, då en dag, vid en sammankomst på söder, tre läkare inträdde i rummet, uppmärksamt åhörande Rosenius; de stannade ända till föredragets slut. Icke mindre blef förvåningen, då vännerna sedan fingo veta, att den ene af de tre var den berömde professor Cederschöld, som jämte två af sina kolleger begifvit sig till sammankomsten af vetenskapligt nit för att iakttaga »de yttre företeelserna vid predikosjukan». Vid utgången hördes professor C. högt yttra till sina följeslagare: »Men här var ju ingenting alls att anmärka; allt hvad som sades var ju riktigt.» Händelsen är ju ganska karaktäriserande för den tiden — kanske äfven för vår?*

På hufvudstadens teatrar uppfördes skådespel, i hvilka Rosenius framställdes, stundom som en verklig skurk, stundom mera som »en fanatiker med bismak af *filur*». I ett af dessa skådespel som gafs å d. v. »Mindre

* C. D. af Wirsén har en gång skrivit följande sanna ord: »Allt kan tillgifvas en människa; må hon vara trolös, hätsk, flyktig; allt detta betyder föga. Men hon får icke vara djupt religiös; då får hon ingen misskund, då återkommer alltid det gamla hedniska: *non licet esse vos*» (= I hafven icke lof att finnas till).

teatern» vid Östra Trädgårdsgatan, uppträdde t. o. m. herr X., en af de då förnämste skådespelarne, som »läsarepräst» maskerad till påfallande likhet med Rosenius, samt återgaf fullkomligt, om än något karrikeradt, dennes minspel och gester, röstens tonfall o. s. v. För att kunna rätt lyckas häruti hade hr X. flere gånger varit Rosenii åhörare på »salen» och därvid noga iakttagit honom.

Äfven i pressen blef Rosenius ofta utsatt för angrepp, icke blott för sin »farliga lära», utan ock till sitt enskilda lif. Den beryktade Crusenstolpe anföll honom flere gånger i »Ställningar och förhållanden»; och äfven i Aftonbladet samt flere af de bättre tidningarna, såsom Dagligt Allehanda, Svenska Biet, Bore, m. fl. lästes stundom uppsatser mot Rosenius och läseriet i Stockholm. Icke underligt då, om de sämre tidningarna och »hela den pratsjuka världen» hade mycket att säga om honom.

Alla som rätt kände Rosenius visste, att han var en verkligt gudfruktig och rättfärdig man. Men detta *ville* icke världen tro. Jag har förut omnämnt, huru han från vissa håll fick likasom sin mästare heta »en bedragare och lögnare». Men det stannade icke härvid. Han beskylldes äfven för annan orättfärdighet. Ännu så sent som i medlet af 1850-talet blef han i tidn. »Folkets röst» offentligen anklagad för att vara en tjuf, som »vid sina missionsböner städse lockade fruntimmer att i kollekten offra sina guldringar, broscher, armband m. m., dem han sedermera sålde hos guldsmeden Lilja vid Regeringsgatan (det var därifrån 'historien' kom) och stoppade penningarna i sin egen ficka». — Sanningen häruti var, att Rosenius stun-

dom i missionskollekterna fann fruntimmersnipper af silfver eller guld, dem han ett par gånger om året sålde hos guldsmeden Lilja samt redovisade de för dem erhållna penningarna och kollektmedlen hos grosshandlaren Keijser, som den tiden var missionssällskapets kassaförvaltare.

En annan synd, för hvilken Rosenius beskylldes, var den att vara högmodig och »fika efter de förnämmas gunst». Nå ja, den beskyllningen är af gammalt datum. Den har före och efter honom drabbat alla dem bland Guds tjänare, som vunnit förtroende hos de »icke många» ädlingar och högt uppsatta, hvilka följt kallelsen till Kristi rike. 1 Kor. 1: 26. — Det finnes nämligen en annan synd, *afunden*, från hvilken Rosenius var nästan fullkomligt fri, men hvilken i dess högre grad anfäktade »en hel del godt folk», som icke kunde begripa, hvarför *han* skulle hafva något slags företräde framför *dem*. Många präster, allt ifrån de äldsta teologie doktorerna ända till den yngste adjunkten, tyckte det vara »besynnerligt», att R:s skulle vara mera hörd och mera omtyckt än *de*. Äfven af lek-männen fanns det ej få, hvilka det ganska djupt förtröt, att Rosenius skulle vara inbjuden i »fina kretsar», dit *de* aldrig fingo sätta sin fot, ja, att till och med hofvagnar ofta höllo utanför Rosenii port. Sådant kunde ju icke i längden tålas af »hederligt och redbart folk». — *Afunden* är en förfärlig synd, som af de heliga författarne i en alldeles särskild mening tillskrifves mörkrets furste. »Genom djäfvulens *afund* har synden kommit i världen», säger Vishets-boken. Och i nya testamentet heter det, att »Pilatus visste, att öfversteprästerna af *afund* hade öfverlämnat Jesus

i hans händer». Sriver säger: »*Afunden* är i synnerhet en synd hos högt sträfvande präster och annat högmodigt folk.» Och när därtill kom, att Rosenius, ehuru vänlig mot alla, aldrig »krusade» för någon, så var ju helt naturligt, att de, som fordrade och väntade just sådant »krusande» utan att få det, skulle om honom sprida också *det* ryktet, att han var ganska högmodig under all yttre ödmjukhet.

Äfven i andra stycken bar man falskt vittnesbörd mot Rosenius. Men därmed gick det stundom såsom i Kristi lidandes historia säges: »De sökte efter falska vittnen, men kunde inga finna», stundom så som det längre fram heter: »Ändock de hade många falska vittnen, så gjorde deras vittnesbörd icke till fylles.» Ty för *ett* vittne, som mot Rosenius falskeligen »vittnade om ondt», stodo hundrade som af ärligt hjärta kunde »vittna om godt». — Men fiendernas ondska gaf icke tappt. »Förtala blott! *Håll på därmed*, sluta icke upp; något blir till slut trodt!» Så låter Sheridan i »Tadelskolan» en fröken säga. Och så gick det äfven här. Den punkt, där förtalets pilar slutligen *för en tid* fastnade, gällde Rosenii vänliga sätt i umgänget med fromma ädla kvinnor.

Såsom det under alla tider gått mera framstående och rikt begåfvade Herrens tjänare, såsom en Paulus, Johannes, Luther, Arndt, Bengel, Bogatzky, Fjellstedt, m. fl., nämligen att de genom sin evangeliska, lif och frid bringande predikan ej blott vunno människohjärtan åt Gud, utan äfven själfva *funno hängifna vänner*, så gick det äfven Rosenius. Ädla, hjärtevarma och merendels äfven snillrika män och kvinnor — såsom, för att nämna några, Thomander, Hamberg, P. Wiesel-

gren, Skarstedt, Ad. Stackelberg, Wilhelm Rappe, Betty Posse, Hedvig Sparre, Emilia Elmlblad och många, många flera — skänkte honom sin varmaste tillgifvenhet, den han återgäldade på ett sätt, som alltid skall i tacksam hågkomst bevaras af dem, hvilka en gång ägt förmånen af hans vänskap. Men just här funno hans fiender en skenbart svag punkt, mot hvilken de oafåtligt riktade sina anfall. Ty Rosenius hade ett, fastän värdigt, dock äfven vänligt och hjärtligt sätt att umgås med både män och fruntimmer. Han var intet stelt konstladt »pelarhelgon», utan äfven i det stycket lik sin Mästare, att han »i åthäfvor vardt funnen som en människa» och kunde visa vänlighet äfven mot kvinnor. Luk. 8: 1—3. Joh. 4: 27.

Men detta Rosenii vänliga sätt i umgänget med fruntimmer var nog att gifva hans fiender anledning till det osannaste förtal, som stundom fick skenbar näring, antingen genom någon kvinnlig fåfängas begär att kunna berömma sig af hans särskilda bevägenhet, eller genom någon af sanningens udd sårad judasvänskap.* — Själf redlig, öppen och utan svek kunde Rosenius på länge icke tro något ondt af »falska bröder»; slutligen lärde han dock i erfarenhetens skola, att han äfven i umgänget med vänner måste iakttaga större försiktighet. — Men ehuru hans fiender »med ljus och lykta» sökte efter att i detta fall finna någon synd, »för hvilken de skulle kunna anklaga honom» (Luk. 11: 54), så förmådde de under hela hans lefnad aldrig finna något verkligt ondt, ens i denna punkt. Men de höllo här ändå fast vid sitt urgamla: »Gif

* Liknande historier spriddes den tiden äfven om Fjellstedt, Elmblad, G. Janzon, Thomander m. fl. andra lärare.

Gud äran! *Vi veta*, att denne mannen är en syndare! Och somliga trodde detta deras tal samt visade därför Rosenius ovilja, ja till och med uppenbart förakt.*

Onda rykten och anonyma bref — så väl till honom själf som till hans hustru — upphörde icke fullt förr än vid hans sista sjukdom och saliga död. Då tystnade med ens alla hans belackare och — blygdes.

Sådant och mycket annat fördrog Rosenius tåligt för Herrens skull och emedan han förstod, att äfven frestelser, förtal och förakt voro medel i Guds hand att »hålla honom hårdt vid ödmjukheten». Men han *kände* det dock. Mest af allt smärtade honom, när mot slutet af hans lefnad två af hans forna vänner, fröken Anna E:e och pastor G. F.** slöto sig till hans fiender och belackare — för nya läromeningars skull, som *de* omfattat och som kommo dem att kalla Rosenius för »en villolärare». Då fick han efterfölja sin Mästare äfven i att dricka den lidandes kalk, som Herren sålunda skildrar: »Min *vän*, den jag mig *betrodde*, den mitt bröd åt, trampade mig med sin fot.»

Allt detta fördrog Rosenius, såsom sagts, tåligt, för Herrens skull. När han en gång uppmanades att anställa tryckfrihetsåtal mot en tidning, som synnerligen groft anfallit honom, svarade han: »Hvartill skulle det gagna? Antingen blefve tidningen frikänd, och då skulle värl-

* Andra åter togo varmt hans parti. Bland dessa var vid ett par tillfällen själfve konungen, Oskar I, som genom sitt personliga ingripande en gång skaffade Rosenius fullkomlig upprättelse vid ett försåtligt förtal. (Se härom vidare i dagboksbladen för 1856.)

** Jag utsätter icke namnen för deras anhörigas skull. Men när man berättar allmänt kända och *i aktade tidningar offentliggjorda* händelser, då anser jag en förf. vara berättigad att utsätta de omtalade personernas namn.

den säga: »Se nu, det var *sant*, hvad där stod! Rosenius är skyldig!» Eller också blef den stackars »ansvaringen» fälld (den tiden höllo sig en stor del tidningar med en särskild s. k. ansvarig utgifvare, en bulvan, som mot betalning förband sig att lida det straff, hvartill tidningen kunde blifva dömd), och hvad vore därmed vunnet? Tidningen skulle snart åter börja samma spel som förut, blott litet försiktigare. Men Herren känner allt och skall i *sin* tid föra allt i ljuset. »Dessutom, fastän jag i det stycket är oskyldig, så har jag så mycken annan synd, att jag väl må tåligt lida den försmädelse, som Gud tillåter öfvergå mig.»

Rosenius tänkte i denna punkt lika med alla andra fullt vakna och sig själfva kännande kristna.*

Vid Rosenii jordfästning, som förrättades af den fromme och hjärtevarme biskop Beckman, yttrade denne bland annat följande: »Hans yttre arbete är för oss alla i viss mån bekant. För min del har jag dock mest på afstånd betraktat detsamma. Jag har ock mindre inträngt i dess verkstad, än jag nu skulle önska, för min egen skull och för deras, till hvilka jag nu talar. — Men jag har sett nog för att tro mig äga svaret på den tvekande fråga, som äfven jag någon gång varit färdig att framkasta: af hvilken makt, i hvilken kallelse gör du detta? *Min tvekan har tystnat vid åsynen af arbetets frukter.* — Jag har sett nog för att med de tusentals själar, hvilka Herren genom denne brodren

* Så t. ex. sade en gång den ädla, allmänt vördade Elsa Borg, när hon blef beskylld för en förseelse: »Nej, i *den* punkten är jag väl oskyldig. Men om människorna eljes visste, huru mycken synd det finnes hos mig, skulle de nog säga ännu värre saker om mig än så.» Och många trogna lärare ha sagt det samma.

väckt, upplyst, tröstat och befast i Jesu Kristi Guds Sons tro, drista i ödmjuk tacksamhet mot den himmelske öfverherden här tillämpa den 84:de psalmens sköna ord: »Saliga äro de människor, som dig för sin starkhet hålla . . . de gå genom tåredalen och göra den rik på källor . . . och lärarena varda med mycken välsignelse prydda.»

Nu hvilar den trogne gudsmannen i frid, och hvarken fienders förtal eller onda önskningar *nd* honom mer. Men i trogen, tacksam hågkomst lefver han allt fort i sina vänners hjärtan. — Aldrig gå de förbi hans graf på Johannes kyrkogård i Stockholm utan att stanna och inom sig säga: »*Dig*, o Herre, vare tack för hvad du genom denne din tjänare gaf oss!» — samt kanske i minnet åter höra orden af den psalm, som sjöngs vid hans jordfästning:

Så hvil i välsignelse,
Du gode trogne tjänare!
Gå i din Herres glädje in
Och lönen för din möda finn.

Du förde fram Guds rena ord
Och födde troget *Kristi hjord*;
Med lära och med lefverne
Du lifvets väg oss visade.

Så far i frid, du fridens man!
Farväl, du trogne Jonatan!
Gå i din Herres glädje in
Och där din Jesus saligt finn.

Om aftonen är pust och gråt,
Då vänner måste skiljas åt;
Men Gud en bättre morgon ger,
Då »ingen gråt skall vara mer».

En bibelförklaring på Hasselbacken.

Den 19 juni 1861, en vacker sommardag, gafs »en middag på Hasselbacken», som ej blef af det eljest vanliga slaget.

Teologie doktorn P. J. Emanuelsson, kontraktsprost och kyrkoherde i Hällestads socken i Östergötland, hade en vecka förut firat sitt bröllop med änkefru Selma Laurin, född Cassel, — en dotter till lagmannen m. m. K. G. Cassel — vid hvilket bland andra Gustaf Beskow och jag hade varit marskalkar. Med anledning däraf gafs, sedan de större »familjemiddagarna» voro förbi, en mindre middag för några få anhöriga och vänner till de nygifta, hvilken ägde rum på Hasselbacken.

Beskow och jag hade före middagen gjort en promenad utåt Djurgården. Vi anlände till stället mer än en kvart före de öfriga inbjudna gästerna.

Vid vår ankomst till den högra, mindre byggnaden, där middagen skulle äga rum, funno vi i det yttre förrummet ett ungt, väl klädt fruntimmer med ett särdeles tilltalande utseende, som satt i soffan och läste i en tämligen stor bok. Jag tyckte genast, att boken

såg ut som en bibel, men hann icke blifva viss om jag sett rätt. Ty fruntimret, som vid vårt oväntade inträde blef synbart öfverraskad, lade hastigt ifrån sig boken i soffhörnet och kastade snabbt öfver den en lätt ljusblå sjal, som hon haft på armen. Hon presenterade sig sedan såsom den som »förestod» de rum, i hvilka middagen skulle försiggå; hvarefter hon aflägsnade sig för att underrätta de öfriga, som vid den skulle biträda med serveringen.

Den öfver boken kastade sjalen hade emellertid helt ofullständigt dolt denna, och boken visade sig verkligen vara en bibel, uppslagen vid Esaias 53 kapitel.

En uppapperska på ett djurgårdsvärdshus, läsande i bibeln, är kanske numera ingen ovanlighet; men den tiden var detta något så »noch nie dagewesenes», att Beskow och jag knappt kunde tro våra ögon.

När »förestånderskan» återkom, frågade vi henne hvad det var för en bok, hon vid vår ankomst hade läst. Hon tvekade och dröjde en stund med svaret. Men när vi då frågade, om det kanske vore en bok som hon blygdes för, höjde hon hufvudet och svarade frimodigt: »Nej, icke skäms jag för min bok; men jag var rädd att herrarne möjligen skulle gyckla öfver att jag *här* läste den»; (hvarken B. eller jag buro nu prästdräkt, så att hon ej kunde veta, hvilka vi voro); »men den boken är för god att skämta med.» Därvid framtog hon sin bibel, visade oss den ett ögonblick och lade den sedan på ett bord i rummets ena hörn.

När vi nu uttalade vår öfverraskning och glädje att här finna någon, som vördade och läste Guds heliga ord, upplystes hennes ansikte och hon bekände sig vara en troende kristen. Hon hade vid värflyttningen

kommit till Stockholm, i början af maj, för att söka anställning i ett kristligt hem; men det hade varit för sent, så att hon icke kunnat erhålla någon annan plats än den hon nu, på ett halft år, hade nödgats antaga och hvilken visserligen var mycket svår för ett kristligt sinne. »Dock *kan* man», sade hon, »med Guds hjälp förblifva en trogen kristen äfven här, åtminstone till en tid.»

På vår fråga, huruvida hon hade ledigt om söndagarna, så att hon finge höra Guds ord, sade hon sig vara ledig några timmar hvarje söndags förmiddag, då hon plägade gå antingen i lilla Djurgårdskyrkan, de dagar där hölls gudstjänst, eller också i den närbelägna Skeppholmskyrkan. Men då hon icke ägde någon bekant i staden och blott hade några timmars ledighet, hade hon ännu icke kommit att gå till någon annan kyrka i själfva staden.

Slutligen hemställde hon halft förläget, om hon vågade fråga hvilka *vi* voro, som kunde intresseras af en för de flesta så likgiltig sak, som om en värdshusflicka får höra Guds ord eller icke.

När vi nu nämnde våra namn, blef hennes glädje obeskriflig. Hon hade i sin hembygd ofta hört oss omtalas och läst våra utgifna skrifter; dock hade hon, såsom förut sagts, ännu icke vågat sig in i staden, där hon ej hittade. Men när hon nu fått veta, hvarest vi plägade predika, skulle hon uppsöka de kyrkorna. — Vi blefvo här afbrutna, i det att de inbjudna började anlända.

Under middagens lopp, då de uppässande stundtals voro ute ur rummet, omtalade Beskow för gästerna hvad vi fått erfara medan vi väntade på de öfriga.

Händelsen och den uppässande flickans ovanligt städade sätt väckte allas intresse. Efter middagen bad man mig nu att i ett af rummen hålla en kort bibelbetraktelse för de samlade gästerna, vid hvilken äfven de uppässande skulle inbjudas att närvara.

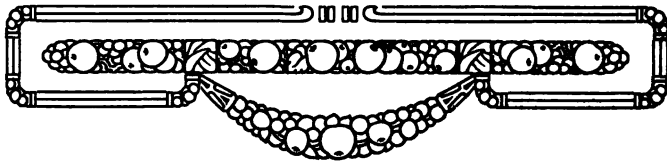
Och så kom det sig, att jag — för första och sannolikt äfven enda gången i mitt lif — kom att hålla *en bibelförklaring på Hasselbacken*. Texten var Psalm 91. De närvarande sade sig »aldrig skola glömma den stunden».

Omkring 40 år senare sammanträffade jag på en begrafning med fru C. Juel, änka efter kammarrättsrådet A. Juel. Hon omtalade då, att hon personligen känt den ofvannämnda »föreståndarinnan» på Hasselbacken och att denna många gånger skildrat sitt möte med Beskow och mig, samt hvilket djupt intryck hon då för sin del hade fått af den nämnda »bibelförklaringen på Hasselbacken».

Men äfven ett exempel på otillförlitligheten af många mänskliga försäkringar må här anföras: Den fru, som på Hasselbacken varmest uttalade, att hon »aldrig skulle förgäta den stunden», hade, när första upplagan af min bok utkom, så fullkomligt glömt den dagens bibelbetraktelse, att hon icke ens kunde erinra sig, att en sådan då hållits. Och detta var ju icke så underligt, efter mer än 30 års förlopp. Men vida underligare var, att när hon fick läsa skildringen af vår Hasselbacksdag 1861, *förnekade* hon *allt* hvad där passerat, utom det faktum att vi då voro på middag därstädes. Hon uttalade nu tvärtom de orden och höll länge fast vid

dem: »Hela berättelsen om samtalet med den troende uppapperskan och om bibelförklaringen är endast en fantasi af W—m; ty jag och min dotter ha så starkt minne, att när *vi* icke erinra oss den händelsen, så har den icke heller ägt rum.» Detta sades dock *icke till mig*, såsom en vänlig upplysning om ett möjligt misstag, utan till ett par af mina ovänner, hvilka i denna osanna »dementi» tyckte sig ha fått ett präktigt vapen mot mig, hvarom man snart talade i allt vidsträcktare kretsar. Först efter flera månader fick jag kunskap härom. Jag gick då till den glömska frun och sökte i all vänlighet upplifva hennes minne. Men förgäves: hon vidhöll absolut, att händelsen icke *kunde* ha passerat så som den skildrats; ty »då skulle jag och min dotter nödvändigt ha ihågkommit den». — Äfven G. Beskow glömde en del af denna dags händelser och hade, när första upplagan utkom, svårt att erinra sig alltsammans. Men sedan han genomläst min dagbok för juni månad 1861, blef allt ånyo lefvande för honom. — Deras glömska hade en särskild orsak, som gör den helt förklarlig, fastän denna orsak *icke ännu* kan meddelas.

En spåkvinnas lefnad och slut.

Då jag kort efter min prästvigning, annandag pingst 1859, återkom till Stockholm, mötte mig ett bref från min vän och ämbetsbroder G. Flyborg, som uppmanade mig att i hans ställe samma dag förrätta en jordfästning på Johannes' kyrkogård.

Detta blef då min första prästerliga förrättning. Jag efterkom så mycket hellre Flyborgs begäran, som jag visste att den kvinna, hvilkens stoft nu skulle invigas till grafvens ro, varit en ödmjuk troende kristen. Lika som Maria Magdalena hade hon af den barmhärtige Frälsaren blifvit upplyft ur syndens djupa dy och skickliggjord att »varda delaktig af de heligas arvedel i ljuset». Jag vill här i ett par korta drag återgifva något af denna kvinnas märkvärdiga historia.

Gustava Cornér — så var hennes namn — hade djupt fallen användt sina ungdomsår i syndens tjänst och i denna grymma tjänst förstört sin hälsa och sina bästa krafter. Sedan ungdomens fågring förgått, gjorde hon sig till spåkvinna och lockade i detta sitt nya eländiga yrke till sig många kunder. Dessas förflutna

lif kunde hon omtala, och deras tillkommande lefnadsöden förutsade hon djärft, samt förtjänade på detta sätt icke obetydligt med penningar. Under den tid, som den arma kvinnan utförde spådomsycket, var hon i hög grad hemfallen åt dryckenskapssynden och måste ofta öfverlastad ledas till sitt hem. Men den gode herden hade under hela tiden haft sin blick fästad på detta arma förvillade får, som gått så långt bort från honom. Och till sist fick han med stark frälsande hand lösa fåret ur syndens törnesnår, i hvilka det låtit sig så hårdt insnärjas.

En söndagsmorgon vandrade några troende fruntimmer till Adolf Fredriks kyrka för att höra komminister G. Janzon predika. Under vägen dit varseblefvo de en rusig kvinna, som låg i en rännsten; det var den olyckliga Gustava Cornér.

En bland damerna, fru Emilia Elmblad, som vid denna syn greps af djupt medlidande, gick fram till den arma drinkerskan och sade till henne: »Om du ännu har så mycket medvetande att du kan höra mig, och om du hyser någon önskan att blifva upprättad ur ditt elände, så kom till mig i morgon.» Och så uppgaf hon sin adress.

Dessa vänliga ord gingo den arma kvinnan till hjärtat. Hon infann sig verkligen den följande dagen hos fru Elmblad, som på ett kärleksfullt, men äfven allvarligt sätt talade med henne om den fara, i hvilken hennes själ sväfvade, samt tillika om den frälsande nåd som ännu erbjöds henne. Gustafva Cornér lyssnade uppmärksamt till detta tal, och »Herren öppnade hennes hjärta» för detsamma. Hon började längta efter frälsning och förlossning ur det djupa elände, i hvilket

hon varit försjunken. Och hennes själ fick smaka så väl »den sorg, som är efter Guds sinne och som åstadkommer bättring till salighet» som ock »den frid, hvilken öfvergår allt förstånd».

Hon lefde därefter i några år, under hvilka hon visade sig ha blifvit en redbar och uppriktig kristen. Som hon för sjuklighets skull icke om vintrarna kunde gå ut, fick hon då ofta besök af Rosenius, Elmblad och andra själasörjare, hvilka alla voro förvissade om hennes sanna omvändelse och redliga sinne.

Vid ett sådant tillfälle, då jag medföljde Rosenius dit, frågade jag G. C., om hennes forna spådomskonst blott hade varit ett medvetet bedrägeri eller om hon verkligen, när hon slog sig ned vid korten eller kaffesumpen, trott sig äga någon förmåga att skåda in i det fördolda. Hon bekände då helt uppriktigt, att när hon först satte sig ned inför de främlingar, som kommit för att rådfråga henne, visste hon icke det ringaste hvad hon skulle säga. Men så fort hon under en påtagan viktig min hade börjat sina 'hokus pokus' och öppnade munnen för att tala, fick hon alltid en förnimmelse af att någon stod bredvid henne och hviskade i hennes öra hvad hon skulle yttra. Och sålunda blef hon oftast i stånd att omtala sina kunders föregående lefnadshändelser, fastän hon aldrig förr sett dem eller hört något om dem. Ja, hon häpnade ofta själf, när hon såg, hur *de* förskräcktes, rodnade eller bleknade, när hon sade dem deras förra lifs öden. I fråga om det tillkommande däremot sväfvade hon nästan alltid i okunnighet, och hvad hon sade med afseende härfpå var vanligen endast tomma ord och gissningar. Efter sin omvändelse kom hon till den öfvertygelsen, att det

måste ha varit onda andar, som så tillhviskat henne hvad hon skulle säga, efter det nästan alltid slog in. Ty fastän *framtiden* vore i det mesta fördold för de onda andarna, så ägde de förvisso kunskap om det förflutna. Konsten att »läsa andras tankar» måste ju för dem vara lika lätt som att »läsa i en uppslagen bok»; och lika lätt vore det dem att åt en människa meddela hvad de läst i en annans inre.

Efter en långvarig och smärtsam giktsjukdom, en följd af hennes fordna syndalif, afsomnade Gustafva Cornér fridfullt och stilla, benådad och rentvagen i Lammets blod, ett vittne om den Frälsares oändliga förbarmande, som kommit för att att »uppsöka och frälsa det som förtappadt var».

Den tappade brudkronan.

Den 23 maj 1861 var jag kallad att sammanviga ett ungt brudpar på hotell Suède vid Drottninggatan.

Både brudgummen, bergsingeniören Alfred W—s, och bruden, fröken Thea B—m, voro mig ganska nära bekanta. Brudgummen hade jag känt sedan barndomsdagar i Örebro; brudens bekantskap hade jag gjort i Stockholm två år förut.

Han var en intelligent ung man med goda framtidsutsikter, och en hederlig karl med många förträffliga egenskaper. Men han saknade ännu lefvande tro och allvarlig gudsfruktan.

Hon åter hade för någon tid tillbaka blifvit kraftigt kallad af Guds ande och ville nog helt tillhöra Herren. Vi hade ofta samtalat om andliga ämnen, och hon hade då alltid sagt det vara sin allvarliga önskan att såsom en sann kristen få vandra vid Herrens hand sitt lif igenom. Mången gång hade hon dock yttrat sin fruktan, att den förbindelse hon ingick skulle kunna blifva till hinder för hennes andliga lif; ja, hon hade till och med af denna orsak ett par gånger varit nära

att bryta sin förlofning. Men fästmannen hade hvarje gång lugnat henne med försäkringar, att han, långt ifrån att vilja hindra hennes kristendom, tvärtom skulle gifva henne full frihet i detta afseende. Ännu några dagar före bröllopet hade hon uttalat sin oro och under tårar bedt sina kristliga vänner bedja för sig. Dessa hade uppmanat henne till fasthet och trohet mot Herren.

Nu var bröllopsdagen inne. I hotell Suèdes stora sal samlades en talrik bröllopsskara, och vid de sedvanliga kullerstolarna knäböjde snart det unga paret. Efter vigseln höll jag till de nygifva ett kort tal, hvarvid ytterligare betonades, att »lycka utan Gud ej finnes, utan Gud ej finnes frid»; blott med honom kunna vi vara lyckliga under alla lifvets skiften. Vid de efter vigseln vanliga lyckönskningarna tackade mig brudgummen särskildt för »det goda talet», hvars ord han sade sig »alltid vilja behålla i minnet». Och äfven bruden sade under mycken rörelse detsamma.

Jag hade ej tid att stanna mer än ungefär en timme efter vigseln, då jag, efter att ha sagt farväl endast till brudparet, aflägsnade mig. I tamburen blef jag en stund uppehållen under samtal med en bekant, men hade just lagt handen på dörrlåset för att gå, då mitt öra plötsligt träffades af tonerna från en orkester, som spelade upp en sprittande vals. Detta förundrade mig, ty bruden hade flera gånger försäkrat, att på hennes bröllop skulle »sådant aldrig komma i fråga». Jag ämnade just gå, då från ett angränsande rum häftiga rop hördes: »Är pastor W. ännu kvar? Hvar är han? Bed honom skynda till bruden!»

Några ögonblick därefter kom hastigt en af marskalkarna och förde mig in i det lilla vackra rum, som

var anordnad för bruden och hennes tärnor. Vid mitt inträde därstädes fann jag Thea halft vanmäktig nedsjunken på en stol, under det en af tärnorna med bestörtning i sin blick pekade på brudkronan, som fallit af brudens hufvud och, endast uppehållen af en svag tråd, hängde nedåt hennes hals.

»Hvad har händt?» frågade jag, hvarpå bruden under tårar svarade: »Jo, min man ville, att jag skulle dansa första valsen med honom. Jag kände inom mig en bestämd motvilja därför; men han var så enträgen, och så många andra förenade sina böner med hans, att jag slutligen gaf efter. Men knappt hade vi dansat ett halft hvarf omkring salen, förrän jag kände kronan falla från mitt hufvud, och i samma ögonblick sade en röst inom mig så tydligt: 'Detta bådär olycka!'»

Jag sökte nu trösta den bedröfvade bruden med att denna händelse hade varit en tillfällighet, som i och för sig hade intet att betyda. »Men», tillade jag, »om den skulle ha någon betydelse, så är det visst den, att vara en kärleksfull varning från din Gud, att du under de kommande dagar må 'hålla det du hafver, att ingen tager din krona', ditt himmelska arf. Ännu har du icke ens helt förlorat din jordiska brudkrona; se, den hänger ännu på en tråd som håller, om den ock tyckes svag» (därvid fäste jag åter kronan på hennes hufvud). »Tag blott denna varning till hjärtat, och håll dig härefter troget vid Herren och hans ord.» Hon lofvade detta, och sedan jag på hennes önskan bedit med henne, skildes vi för sista gången. Vi skulle aldrig mer i denna värld återse hvarandra.

Den varning Thea W. nu hade fått, blef tyvärr snart glömd. Guds ord försummades småningom allt

mer; världens vänskap och s. k. »oskyldiga nöjen» blefvo för henne en frestelse, som hon ej redligt sökte nåd att motstå. I samvetsoro hade hon en gång frånat en präst som ansågs »kyrkligt from», om hon skadade sin själ med dans och teaterbesök; men han hade lugnande försäkrat henne, att sådana saker vore *adiafora* (likgiltiga ting), som »alls icke vore farliga, utan endast uppfriskande, när de icke brukades för mycket». (*Hvad* är här härvid 'för mycket?') — I ett par år förde nu hon och hennes make hvad man kallar »ett gladt och treffligt hus», med många muntra bjudningar, middagar, baler och dylikt.

Men lyckan och Guds frid bodde ej i deras hem. Kärleken förkollnade i deras hjärtan, och inbördes stridigheter uppstodo, i hvilka ingendera ville gifva vika och taga skulden på sig. Många försök gjordes af vänner och anhöriga att återknyta det brustna bandet, men förgäfves. Efter några år måste de skiljas. Thea återtog sitt förra namn och fick anställning såsom förestånderska för en telegrafstation i norra Sverige. Många kallelser fick hon ännu af den trofaste Herren, men alla förgäfves. I det fridlösa hjärtat växlade mörk förtviflan och vild, yster munterhet.

En dag öfverraskades jag med förfäran af att i de allmänna tidningarna läsa följande underrättelse: »Förestånderskan för S—s telegrafstation, fru Thea B—m, har förl. gårdag i ett anfall af djupt svärmod beröfvat sig lifvet genom att tömma ett glas svafvelsyra, hvaraf hon under gräsliga plågor afled.»

Arma kvinna! Så fick hon dyrt erfara, hvad hon så länge ej ville tro, att »världens vänskap är Guds ovänskap», att »världen skall förgås med dess lust»

och att dess »oskyldiga nöjen» blifva *döden* för hvarje omvänd kristen, som en gång af Herren varit uttagen ur världen, men åter »blifvit insnärjd i den». 2 Petr. 2: 20; Joh. 4: 4.

»Vaken och bedjen, att I icke fallen i frestelse!»

J. Lumsden, med troende ämbetsbröder och studenter.

Några minnen af J. Lumsden.

Professorn, rev. James Lumsden, rektor (»principal») vid den fria skotska kyrkans universitet i Aberdeen, var en af denna kyrkas mest framstående män. Men han var också, hvad än mera är, en lefvande kristen, varmt hängifven sin Herre och hans rikets framgång. Jag räknar det som en stor heder att under tiotal år, allt intill Lumsdens död, ha ägt denne ädle man till min trofaste vän.

Vår första bekantskap skedde under ganska egenomliga förhållanden, — en dag på sommaren 1856, då jag med ångbåt for från Stockholm till Uppsala.

Bland medföljande passagerare befann sig äfven en äldre, fryntlig herre, som gick omkring till den

ene efter den andre af de medresande och tilltalade dem på engelska, utan att dock lyckas erhålla svar af någon enda. En stund åsåg jag med deltagande den vänlige mannens försök och hans ledsnad, då en hvar endast skakade på hufvudet, till tecken att ej ha förstått honom. — Äfven jag var visserligen icke nog hemma i engelskan för att kunna föra ett obesväradt samtal på hans språk; men likväl, när han till sist nalkades mig, tog jag mod till mig och svarade några ord. Det var rörande att se hans belåtenhet öfver att ändtligen vara förstådd. Och ehuru jag strax sade, att jag väl förstod, men ej kunde tala hans fosterlands språk, så måste hvarje invändning falla för hans varma uppmaning att fortsätta. Han kunde något litet svenska, jag något engelska; därtill använde vi tyska, franska eller latinska ord, allt efter som det föll sig, och så började ett af de egenomligaste och därjämte lifligaste samtal jag någonsin varit med om. Ty Lumsden var en eldig och eldande kristen; hans tal måste oemotståndligt rycka med sig äfven flegmatiska naturer, mycket mer då sangviniskt anlagda.

Han nämnde sitt namn, sade sig vara stadd på resa för att besöka professor Torén i Uppsala och frågade om jag kände denne. Vid mitt jakande svar, och vid underrättelsen att jag var teologie student, ljusnade Lumsdens ansikte. Han började nu lifigt tala, först om kyrkliga förhållanden, men sedan om själfva lifspunkterna och om de tre villkoren för ett rätt prästerligt sinne: *oratio*, *lentatio*, *meditatio*, (bön, frestelse, betraktelse). Han lifvades allt mer af ämnet; vi fingo allt lättare att förstå hvarandra, igen-

kände samma drag af samme Fader, och blefvo »vän-
ner för tid och evighet».

Samtalet räckte, tills ångbåten lade till vid Islands-
bron i Uppsala, och fortsattes vid sammanträffandet
följande dagar, dels hos Torén, dels vid gemensamma
promenader.

Skottlands fria kyrka var då föga mer än tio år
gammal; hon hade framtvingats af den världsliga mak-
tens fordringar att få härska öfver de troendes sam-
veten. Lumsden berättade flera intressanta drag från
tiden för hennes bildande, bland andra äfven följande:

Då d:r Chalmers for omkring på besök hos de prä-
ster, som antogos vara villiga att ansluta sig till den
fria rörelsen, kom han äfven till en rev. Stirling.

Denne svarade efter en stunds samtal: »Nej, till
er nya kyrka vill jag icke; den får ett allt för stort
tycke af *a church of saints* (en kyrka af heliga).»

»Vore då det en olycka?» frågade Chalmers.

»Ja förvisso», svarade rev. S.; »ty den blefve ju då
blott en sekt.»

»Jag förstår er icke», sade nu Chalmers; »huru
föreställer ni er 'en sekt'? Och hvad menar *ni* med
'en kyrka'? Edra åsikter härom måtte vara ganska
underliga.»

»Jag menar», svarade då rev. S., »att en sekt är
det kristna samsfund, som vill bestå af öfvervägande
gudfruktigt folk; en kyrka däremot består af ett öfver-
vägande antal oomvända präster samt otrogna och
världsligt sinnade lekmän.»

D:r Chalmers teg några ögonblick, och svarade
sedan med heligt allvar: »*Om* er åsikt härutinnan
vore den rätta, så önskar jag att vår fria kyrka måtte

blifva en sekt; men tyvärr fruktar jag, att äfven hon inom ganska kort tid skall få det, efter er tanke nödvändiga, kännetecknet på en kyrka. Ty att bilda en någorlunda ren församling är icke särdeles svårt; men att behålla en församling ren och »obesmittad af världen», det har hittills icke lyckats för någon enda denomination. Själftva metodistkyrkan, som kanske i början var den mest helgade och från världsväsende fria, som den nyare historien framställt, äger numera i Nord-Amerika, för att icke tala om England, ett så stort antal förvärldsligade medlemmar, att hennes biskopar djupt sörja däröfver samt ständigt rådslå om bästa sättet att från kyrkan kunna afskilja detta ogräs, »utan att därmed upprycka hvetet».

Några år förgingo. Då kom en dag rev. St. till Chalmers och sade: »Nu är jag viss, att eder fria kyrka icke är en sekt; nu vill jag sluta mig till eder».

»Nej tack», svarade Ch.; »nu behöfva vi icke flere präster af *er* 'cert'; vi ha nog redan alltför många sådana».

Äfven flere andra skildringar lämnade prof. Lumsden från sin kyrka, och omtalade sköna drag af Guds andes frälsande verk inom henne.

När Lumsden reste, räckte han mig handen och sade: »*I will never forget you*» (jag skall aldrig glömma er).

Och det löftet höll han troget under den tid, som sedermera förflöt, till dess han fick ingå i sin Herres hvila. Många gånger hvarje år erhöll jag från honom bref och sändningar af goda engelska böcker, icke blott till mig, utan äfven att utdela bland mina vänner och bekanta. — År 1858 skickade han mig

bl. a. den fotografi af sig själf samt sina troende ämbetsbröder och lärjungar inom teologiska fakulteten i Aberdeen, hvilken finnes återgifven å sid. 110.

Han var en verklig vän af vårt folk och vår kyrka, hvilkens stora brister han klart insåg, men för hvars framtid han hoppades mycket, ifall den finge ett annat prästerskap med verkligt af Guds ande födt *lif* och med evangelisk. frisinnad blick, till att kunna rätt bedöma tidens behof samt rätt skilja mellan »kyrkligt världsväsen» och lefvande kristendom.

Han besökte sedan Sverige många gånger, alltid sig lik, samma trofaste kärleksfulle vän som han från början hade varit.

Vid ett af sina senaste besök omtalade han nedanstående berättelse, för hvars fulla sanning han gick i borgen; ty han hade personligen känt båda de förstnämnda männen.

Reverend (pastor) R. Bowden i Darwen upptecknade, aftonen den 30 maj 1843, berättelsen om en dröm, hvilken meddelades af en person, som själf hade haft den. Denne man var en protestantisk pastor, tillhörande skotska statskyrkan.

Föregående dag den 29 maj, som var en söndag, hade han uttröttad kommit hem från sin eftermiddagspredikan, och stängde in sig i sin kammare för att efter dagens två ansträngande gudstjänster njuta någon hvila, innan han beredde sig till den tredje aftonpredikan.

Han hade icke länge legat på sin soffa, förrän han insomnade och drömde, att han vandrade i sin trädgård och gick in i en löfsal för att där i ro få läsa och meditera. — Under det han var sysselsatt här-

med, tyckte han sig höra någon komma in i trädgården. Han steg då upp för att se efter hvem det kunde vara. — Han hade icke gått långt, förrän han upptäckte, att det var en af hans närmaste vänner, en själasörjare med stor arbetskraft och utmärkta gåfvor, en som var allmänt aktad, äfven af världen, för sin fläckfria vandel samt sitt nitiska och outtröttliga arbete i församlingens tjänst.

Men då han nalkades sin vän, öfverraskade det honom att se, huru dennes ansikte var prägladt af djup dysterhet, med spår af den häftigaste sinnesrörelse, som syntes förorsakad af bittra samvetskval.

Efter den vanliga hälsningen frågade den nykomne honom, hvilken tid det var på dagen, hvarpå han svarade: »Tjugufem minuter öfver fyra.» Då vännen hörde detta, sade han med djup förtviflan: »Då är det blott en enda timme, sedan jag dog, och nu, — nu är jag fördömd.»

»Fördömd? O, huru förfärligt! Och för *hvad?*» frågade den drömmande läraren.

Svaret lydte så: »Det är icke därför, att jag skulle varit lat i min tjänst, ej heller därför att jag icke predikat det sanna evangelium, eller för att jag icke varit till gagn för själar. Ty jag har många insegel till mitt predikoämbete, hvilka kunna aflägga vittnetsbörd att de från mina läppar hört sanningen, sådan hon är i skriften förkunnad. Men det är därför, att jag åt mig själf har samlat *människors bifall*, mer än jag sökt det pris, som kommer från Gud. Och i sanning, jag har fått min lön: »Människopris på jorden, Guds dom i evigheten!»

Sedan den afidne läraren yttrat dessa ord, försvann han plötsligt.

Pastor Bowden vaknade med drömmens innehåll inprägladt i sitt minne och började bereda sig till aftonens gudstjänst. På väg till kapellet träffade han en bekant, som frågade honom: »Har du hört, hvilken svår förlust vår kyrka lidit genom den förträfflige läraren N. N:s död?» — »Nej», svarade predikanten, häftigt upprörd af denna underrättelse och med drömmens innehåll ännu i minnet. — Han frågade nu berättaren om dagen och stunden, då N. N. hade dött, och fick till svar: »Denna eftermiddag, klockan tjugufem minuter öfver tre.»

Lumsden slutade med dessa ord: »Man må om denna dröm tänka hvad man vill och kan, visst är att berättelsen därom är fullkomligt sann».

Något om drömmar.

Ett gammalt ordspråk säger, att »drömmar fara som strömmar». Detta är ett ord att betänka för det icke obetydliga antal människor, som äro färdiga att anse nästan *hvarje* dröm äga någon slags betydelse. Denna mening är så pass utbredd, att den föranledt utgifvandet af s. k. drömböcker »till allmänhetens tjänst», i hvilka man t. ex. får veta, att en dröm om penningar »betyder förargelse»; en dröm om att man mist en tand »betyder dödsfall inom släkten», o. s. v. Att sådan vidskepelse är dåraktig, borde vara uppenbart för en hvar.

Men att af denna orsak påstå, det *alla* drömmar äro betydelselösa, vore dock förhastadt; ty den heliga skrift och erfarenheten vittna båda, att drömmar stundom haft en ganska djup betydelse. De gamla fäderna brukade därför skilja mellan tre slag af drömmar: gudomliga, naturliga och demoniska.

De gudomliga äro öfvernaturliga, genom hvilka Gud velat varna och påminna människorna om förestående händelser. Profeterna hade sådana, då Gud

under sömnen i deras förstånd intryckte vissa ting och bilder med sådan kraft, att de däraf kunde märka Guds vilja och vara därom förvissade, när de uppvaknade. — De naturliga härröra af de föreställningar, som människan antingen under dagens lopp, eller ock längre tid förut, gjort sig öfver allehanda förekommande ting, och äro en verkan af den under kroppens sömn vakande själen och dess inbillningskraft. — Demoniska kallas de drömmar, i hvilka man antingen genom syndiga föreställningar blir retad till det onda eller genom falska tröstegrunder styrkes i syndasäkerheten, eller ock, hos anfäktade sanna kristna, friden störes genom falska förskräckelser och ogrundade anklagelser. — Då det icke alltid är lätt att åtskilja de naturliga och gudomliga drömmarna, så måste människan å den ena sidan icke vara allt för lättrogen, men ock å den andra icke förakta allt hvad drömmar heter, emedan i dem ofta kan gifvas oss en hemlig vink af Guds finger, som åtminstone borde göra oss vakande, bedjande och eftertänksamma.

I det följande skola lämnas några exempel på märkligare drömmar, om hvilka man med full säkerhet vet, att de uppgifna personerna verkligen haft dem och däraf hämtat lärdomar, som äfven kunna vara oss till nytta. Ett par af dessa drömmar gifva ledning vid det andliga lifvets början och trons upptändande; i de öfriga dels manas trötta, betungade korsdragare till uthållighet och hopp, dels skänkes åt Guds folk en aning om den tillkommande härligheten, då vi »skola se Herren, såsom han är» och vid hans åskådande »varda honom lika».

1. »Hvad som hjälper mot döden.»

En dröm, som jag hade i början af 1878, går aldrig ur mitt minne.

Den föregående julhögtiden hade för mig varit mer än vanligt rik på frid och fröjd i ordet och anden. Som »ett bakslag» kom då på nyåret en svår anfäktning, med både kroppslig och invärtes oro, samt en för mig på länge okänd *fruktan för döden*. Men utom skriftens och andens stöd gaf Herren mig då till hjälp följande dröm, den jag här återgifver, i hopp att därmed kunna gagna och uppmuntra någon af mina bröder, som får erfara samma bekymmer.*

Jag drömde, att ganska mycket folk, och däribland äfven jag, var tillsammans på en stor äng; somliga arbetade, andra bundo kransar och lekte. Då fick jag hastigt se, huru de flesta, med förskräckelsen målade i sina ansikten, började springa undan så fort de förmodde, lämnande i sticket både arbete, kransar och allt hvad de hade för händer.

Förundrad frågade jag, hvad som väl vore å färde. Då pekade de flyende bakom sig, och utan att stanna ett ögonblick ropade de: »Döden kommer! Döden kommer!» — Jag vände mig nu om, och fick därvid se ett benragel, som redan icke var långt borta

* Denna min dröm fick en liten »efterhistoria». När jag hade offentliggjort den i första häftet af min tidskrift *Hemåt* för 1878, blef den aftryckt i flera kristliga tidningar i Sverige samt i *Augustana* i N. Amerika. Den blef också öfversatt till norska och engelska, samt slutligen — öfversatt från engelskan tillbaka till svenskan, i hvilket nya skick den återgafs i en svensk tidning 1885.

från det ställe, där jag stod, och som hastigt närmade sig. Hvar gång »förskräckelsens konung» kom nära någon af de flyende — och detta skedde nästan i hvart ögonblick, — räckte han ut sin hand; därvid föll alltid den så berörde till marken och reste sig ej mer.

Min första känsla, när jag såg allt detta, var förskräckelse och en ifver, att äfven jag skulle genast skynda undan. Men strax därpå sade jag mig själf: »Icke kan jag fly fortare än döden; honom hinner ingen undan!» Jag stannade därför och inväntade den förfärlige, för hvilken man allt fort flydde; inom några minuter var han mig helt nära.

När jag nu på nära håll såg den fruktade »benrangelmannen» och skådade in i hans hemska glödande ögon, hvilkas blickar tycktes omöjliga att utvärda, och när han i det samma utsträckte sin arm mot mig: då kom på ett ögonblick en isande bäfvan öfver mig. Jag kände, huru hjärtat liksom stannade af fasa, och mina ben började svikta. Men blott för ett ögonblick; omedelbart därpå hviskade någon i mitt öra ett namn — *Jesus!* — och genast återfick jag frid och mod.

Lugnt och utan den minsta fruktan blickade jag nu in i de hemska ögonen och sade: »Jesus Kristus är också min frälsare! Han har öfvervunnit dig, död, och därför har du ingen makt öfver mig!» Vid dessa ord sjönk den upplyfta armen ned, hans blick förvandlades och var ej längre hemsk att skåda; tvärtom: han såg helt vänligt på mig, såsom hade han velat säga: »Du har fattat Guds nådeafsikt med mig!»

Det syntes, att han ej kunde, ej ville skada mig; med nedböjdt hufvud gick han vidare, och jag var räddad.

Glad och tackande Gud gick jag nu in i en liten hydda. Då jag skulle stänga dess dörr, fick jag vid en blick genom fönstret se, att döden hade följt efter mig och just stod i begrepp att tränga in genom den på glänt stående dörren. *Nu blef jag åter förskräckt* och ilade till att söka utestänga honom. För att kunna få igen dörren, satte jag min axel emot den, tryckte till och sökte med uppjudande af alla mina krafter att få dörren i lås. Men förgäfvades — döden lade blott helt sakta sin hand på dörren och sköt så upp den; mot hans kraft var min såsom ett litet barns mot en jättes. Med fruktansvärd stämma ropade han: »Du måste nyss ha bedragit mig, efter du ånyo är vorden rädd för mig. Nu skall du icke kunna undfly!»

Redan var han nära att intränga i min lilla kammar, då jag åter hörde Jesusnamnet, denna gång i mitt hjärta. Genast återkom allt mitt mod och jag sade åter, med ännu större kraft, samma ord som förra gången. Och se, ånyo besegrades döden; han böjde sitt hufvud och gick, och kom icke mer igen!

Jag lade mig nu stilla ned och insomnade. Men i mitt hjärta ljöd en allt högre lofsång: »Jesus, min Frälsare, har öfvervunnit döden! Lammet, som är dödad, det är värdigt att hafva makt och starkhet, och ära och lof och pris i evighet!» . . .

»Blott en dröm» — men en tänkvärd sådan!

2. Doktor Fjellstedts dröm.

När jag under sommaren 1856 vistades på Stensnäs tillsammans med doktor Fjellstedt, berättade denne en afton några händelser från sin ungdom, då han, ängslig och betungad för sina synder, sökte efter frid. Bland andra medel, som Gud då använde för att föra honom till sanningens kunskap, hade han äfven gifvit honom följande dröm, som blef Fjellstedt till mycken tröst och bidrog att för honom förklara *evangelii* väg till frälsning, frid och salighet.

Fjellstedt tyckte sig vara på en stor vid slätt, alldeles uppfylld af en tätt sammanpackad människoskara, som drifven af en oemotståndlig makt rusade framåt, en del sorgsna, andra muntra och glada. Inklämd i denna folkmassa följde äfven han med i dess lopp, *utan att veta eller fråga hvarthän det bar*. Så gick det en stund framåt, då F. i hast blef varse, att ett stycke längre fram lågor slogo upp ur marken, och att den ena efter den andra af de främst varande störtade ned i en djup, förskräcklig afgrund.

Han såg nu vidare, huru de arma människorna, då de märkte afgrundens brant, i förtviflan sökte vända tillbaka och fly. Men förgäfves: den påtryckande folkhopen kunde ej hejdas, utan trängde dem alla ned i det öppna djupet. Deras ångestrop och skri öfverröstades af folkmassans sorl.

Förskräckt och bäfvande sökte nu äfven Fjellstedt att vända om, innan det skulle blifva för sent; men han kände snart, huru svårt detta var. Då han ville vända tillbaka och »gå emot strömmen», blef han

skuffad och slagen från alla sidor; han fick uppbara förebräelser och hot, såsom den där »störde ordningen», och flera gånger var han nära att gifva efter. Men hvar gång han såg tillbaka för att återtaga sin gamla väg, blef han varse lågorna från djupet, till hvilket han med hvarje ögonblick fördes allt närmare. Förtviflan gaf honom styrka; han aktade intet hvad han fick lida, blott han kom undan. Men efter en tids brottning med folkströmmen kände han sina krafter uttömda. Han sjönk redan maktlös ned och väntade blott döden.

Då hörde han i en hast ett rop, som öfverröstade mängdens sorl och nådde hans öron: »*Se uppåt, se uppåt!*» Han gjorde så, och varseblef då en man med ett mildt strålande anlete, hvilken sväfvade i himmelens sky, högt öfver människornas hufvuden, klädd i en hvit mantel. Från denna mantel nedföll till jorden en mängd röda trådar, i hvilka emellanåt somliga ur människohopen fattade tag. Och hvar och en, som fattade en sådan tråd, blef genast därmed upplyft öfver folkmassan, fördes sakta upp till den hvitklädde mannen där uppe och var sedan räddad i hans sköte.

Nu blef för drömmaren blott *ett* angeläget: att kunna hinna fram till en sådan tråd. Men hvad ville han göra, utmattad och vanmäktig som han var?

Jo, han ropade till hjälparen där uppe. Och se, äfven till honom blef en röd tråd nedsänkt, i hvilken han genast ifrigt fattade. Han kände sig nu börja lyftas öfver jorden; den förra ångesten och trängseln gaf vika för en ljuflig hvila och frid.

I hans glädje öfver att vara räddad blandades nu

en liflig önskan, att äfven de andra människorna måtte gifva akt på den utväg till räddning, som bjöds dem alla. Han ropade därför, så högt han förmådde: »*Se uppåt, se uppåt!*» Och han hade äfven den glädjen, att åtskilliga lyssnade till hans rop och fattade tag i någon »röd tråd»; men de flesta hörde ej på hans ord, utan rusade framåt — till dess det var »för sent» att vända om.

Hans egen färd uppåt gick nu säkert och fort, fastän den emellanåt tycktes honom ske allt för långsamt. Äfven kände han flere gånger på vägen en oro, att den, som det tycktes, så svaga tråden skulle brista, innan han hunnit upp till sitt mål. *Men tråden höll*, till dess han kom väl upp och slöts till den himmelske räddarens trofasta sköte...

Denna dröms betydelse var då genast för Fjellstedt lika uppenbar, som den nu säkerligen är för oss alla. Han insåg, att *Gud* hade sändt honom den drömmen. Och han sade dess lärdom vara denna:

En hvar, som ännu icke sökt och funnit frälsning i Kristus, ilar oupphörligt framåt mot en dödens och domens förfärliga dag. Om du inser detta, så vänd om, innan det är för sent. Och tillropa äfven din nästa ett varningens ord. Men hör äfven, huru Herren säger till dig och till hvarje arm, betungad själ, som arbetar att vinna frid och räddning, men finner ingen, utan känner blott allt mer sin skuld och sin vanmakt: »*Se uppåt! Se uppåt!*»

Ser du ej »den röda tråden», löftesordet om Jesu död och försoning *för hela världen, äfven för dig!* O, fatta den tråden; den helige Ande sänker den ju ned i din famn. Och har du fattat den, håll fast

däri och var då trygg: den brister icke, om du än bäfvar därför mången gång under färden. Lita på Guds löfte, det sviker aldrig!

3. Förlust eller vinning.

Filipp. 3: 7—14.

Följande märkliga dröm berättades mig år 1882 af grefvinnan Matilda Leijonhufvud, född Stackelberg, som hade haft den vid en viktig, afgörande tidpunkt i sitt händelserika lif.

Hon tyckte sig hastigt blifva varse, att en förfärlig eldsvåda rasade omkring hennes boning. Åkrar, skogar, hus, allt stod i ljus låga — det var som en väldig präriebrand. Uppfylld af förskräckelse samlade hon i hast tillhoppa sina penningar, guldsmycken och så mycket hon kunde bära af sina förnämsta dyrbarheter, samt skyndade med detta ut för att undkomma den hotande faran. — Hon flydde framåt till en bred flod, öfver hvilken en smal på vattnet flytande bro var lagd. Kunde hon blott komma oskadd öfver till andra sidan floden, så vore hon räddad. Ifrigt skyndade hon därför ned på den smala bron, och ilade fram på den samma, glad öfver att hon på detta sätt kunde helt tryggt bärga sitt lif och sina käraste skatter.

Men — i en hast märkte hon, att bron började sjunka under hennes fötter. Betagen af förskräckelse, kastade hon då ifrån sig ett knyte med tunga guld- och silfversaker, i hopp att bron därigenom åter skulle kunna höja sig. Så skedde äfven, och hon kunde ånyo ila ett litet stycke framåt. Men snart började

bron åter sjunka. Då hörde hon en röst, som ropade till henne: »Kasta ifrån dig allt ditt eget, eljest kan du icke komma öfver!» Fastän det kostade på, förstod hon dock, att rösten måste lydas. Med smärta kastade hon nu bort sina juveler, pärlsmücken och de andra förnämsta dyrbarheterna.

Men — ännu bar hon på sig en bunt med många tusenkronsedlar, gömd innanför klädningen; det var en stor summa penningar. Och från dessa, det kände hon, förmådde hon icke skilja sig. »När jag offrat *allt annat*, måtte jag väl kunna få behålla detta; huru skall jag eljest kunna bärga mig?» — Men inga undanflykter gällde: bron fortför ändå att sjunka allt djupare och djupare, till dess vattnet slutligen gick henne ända till munnen, och hon kände sig nära att kväfvas. Då först samtyckte hon äntligen att skilja sig äfven från de kära penningarna, och hon ropade i sitt hjärtas djup: »Tag allt, hvad du vill, o Herre; blott rädda mig, fräls mig i Jesu namn och för Jesu skull!»

Då var det som om en osynlig hand hade fattat hennes med oemotståndlig kraft. Utan tvekan framdrogs den afgudade penningbunten och kastades långt bort i flodens vatten.

Nu höjde sig åter den smala bron med den drunknande helt öfver vattnet, och med lätta steg och tack-samt hjärta fortsatte hon sin vandring framåt mot den andra stranden. Där mottogs hon af glada, vänliga och lyckliga andar, hvilka pekade uppåt till ett skönt berg, som låg strax bortom stranden.

På bergets topp stod ett härligt lysande palats, där hon för evigt skulle få bo. Och i det samma återfann hon, strålande i oförgänglig skönhet, sina förut-

gångna troende föräldrar och syskon, samt allt hvad hon lämnat ifrån sig, och oändligt mycket mer.

Intrycket af denna dröm var öfverväldigande. Hon kände och erkände, att hon varit bunden af högfärd, världskärlek, fåfänga, ärelystnad, att hon blygts att bära Kristi smälek och att hon icke velat öfvergifva sina »skatter» för att vinna Kristus och en frälsad själ. Men ur djupet ropade hon till Herren, att det från den stunden skulle varda annorlunda.

Allt ville hon nu försaka, blott hon finge höra Kristus till, för tid och evighet.

4. »Det som komma skall.»

Vid samma tillfälle, som omnämnes å sid. 122, under ett besök på Stensnäs, omtalade d:r Fjellstedt äfven en annan dröm, som han först hade hört berättas af en engelsk missionär och sedan läst i öfversättning i en predikan af den berömde tyske läraren d:r Karl Gerok. — Då denna sköna dröm i högsta måtto tilltalade alla deras hjärtan, hvilka den gången fingo åhöra den samma, önskade jag att äfven kunna få meddela den åt andra »Herrens pilgrimer». Ty litet hvar ibland dem skulle väl behöfva den kraft af glädje och uppmuntran, som denna dröm ingaf oss. Jag bad därför Fjellstedt, att han skulle skaffa mig ett exemplar af den bok, som innehöll drömmen, samt äfven att lämna mig upplysning om namnet på den benådade person, som en gång haft den samma.

Fjellstedt meddelade då, att den man, som af Gud hugnades med en så skön och märklig dröm, var den fromme d:r Filip Doddrige, död 1751, en af Englands

störste lärare och predikanter. Han stod i nära vänskapsförbindelse med d:r Samuel Clarke, och de tillbragte hos hvarandra mången ljuflig timme under andliga samtal. Bland de ämnen, som företrädesvis voro dem kära, var äfven det om den troende själens tillstånd efter döden, samt saligheten af att för evigt få vara hos Herren, att få »skåda honom ansikte mot ansikte» och utan afbrott få smaka hans kärlek.

En afton i slutet af 1750 gick d:r Doddrige, efter ett dylikt samtal, till hvila med sinnet helt upptaget af detta ämne. Och under den natten fick han en dröm, hvilken han följande morgon genast upptecknade.

Den var af följande innehåll:

Doddrige tyckte sig vara hos en vän, där han hastigt och farligt insjuknade. Det onda tog öfverhand och slutade med döden. Han fann sig i ett ögonblick ha utbytt dödlighetens fångenskap och lidanden mot ett tillstånd af frihet och utsäglig lycksalighet. Förvandlad till en strålande andegestalt, tyckte han sig sväfva i en ren och klar luftkrets. Under honom låg jorden, men hvarken stad eller land, skog eller sjö voro synliga. Intet kunde upptäckas, utom en krets af bedröfvade vänner, gråtande omkring hans liflösa kropp.

Själ log han af sällhet. Deras tårar förvånade honom, och han sökte upplysa dem om sin förvandling; men af någon hemlighetsfull makt hindrades han att kunna tala till dem så, att de hörde hans ord. Under det han ömt lutade sig ned öfver de sörjande vännerna, i ett försök att kunna trösta dem, lyftes han stilla och sakta upp i luften; deras skepnader

blefvo allt otydligare och aflägsnare samt försvunno småningom för hans syn.

Hastigt fördes han nu genom molnen, hvilande på gyllne skyar. Vid sin sida hade han en skön vördnadsbjudande gestalt, som styrde färden och i hvilkens anlete ungdom och allvar innerligt och majestätiskt sammansmälte med hvarandra. De fördes hastigt genom vida rymder, till dess de slutligen på afstånd varseblefvo en glänsande boning.

Under det denna härliga boning allt mera klart och strålande frambröt ur omgifvande skuggor, underrättade den älsklige ledsagaren Doddridge, att det palats han nu såg framför sig för det närvarande skulle bli hans bostad. — Vid betraktandet af dess härlighet sade D. till ledsagaren, att han väl på jorden hade hört, att »hvad intet öga sett och hvad intet öra hört och hvad i ingen människas hjärta har uppstigit, det har Gud beredt åt dem som älska honom»; men att likväl detta ljufviga hemvist öfvertäffade allt, hvad han någonsin i föreställningen kunnat tänka sig. Vägvisaren svarade intet. De voro nu vid porten och stego in.

Den skinande gestalten förde honom in i ett rum, vid hvars ena ända stod ett bord, betäckt med en snöhvit duk; en gyllene bägare och en drufklase lågo därpå. Där stannade ängeln och sade till D., att slottets herre snart skulle besöka honom; till dess kunde rummet nog förse honom med lärorik sysselsättning.

Nu försvann den himmelske ledsagaren, och D. blef allena. Han begynte att undersöka rummets prydnader, och märkte att väggarna voro betäckta af en hel mängd målningar. Vid närmare påseende fann han till sin stora förvåning, att de utgjorde en full-

ständig teckning af hans egen lefnad. Här såg han på duken, huru änglar alltjämt, ehuru osynligt, utgjort hans trognaste livvakt, och huru ofta de sändts af Gud att bevara honom i frestelser och öfverhängande faror. Först framställdes han som ett döende barn: redan hade hans sörjande föräldrar öfvergifvit allt hopp, då i detsamma en ängel sakta inbläste nya lifsandar i hans själ. — Flera af de tilldragelser, som här voro upptecknade, stodo ännu tydligt för hans minne och uppenbarade nu för honom mycket, som han aldrig förr begripit och som *då* hade bragt honom i förvirring samt framkallat tvifvel och oro. Månget dunkelt »hvarför?» stod nu förklaradt för hans blick, och med salig blygsel fattade han nu all den nåd, som legat i Herrens ord: »Hvad jag gör, vet du icke nu; framledes skall du få veta det.» — Bland annat öfverraskades han särdeles af en taffa, där han föreställdes fallande från ett fönster, och där döden hade varit alldeles oundviklig, om icke tvänne änglar mottagit honom i sina armar och sålunda hejdat honom i hans fall. Denna händelse mindes han så väl; och Herrens barmhärtiga mellankomst den gången och vid så många andra tillfällen, då han varit nära icke blott lekamliga utan äfven andliga fall och olyckor, uppfyllde honom med glädje och tacksamhet. Hans hjärta började öfverflöda af kärlek, då han i allt detta varseblef en långt större godhet och barmhärtighet, än han någonsin på jorden kunnat tänka sig.

Snart afbröts han af ett slag på dörren. Slottsherren hade anländt och inträdde nu. D. behöfde icke fråga, *hvem* det var; han igenkände honom ögonblickligen — det var hans så innerligt efterlängtrade, älskade

herre och frälsare. Dennes anblick var nu så härligt majestätisk och mild, hans skönhet så underbar, att drömmaren nedsjönk till hans fötter, öfverväldigad af hans majestätiska närvaro. Herren upplyfte honom sakta, fattade hans hand och förde honom fram till bordet. Där pressade han med egen hand saften ur drufvorna i bägaren och sedan han själf druckit, räckte han bägaren åt sin gäst med de orden: »Drick häraf! Detta är det nya vinet i min faders rike!»

Knappast hade D. smakat vinet, förr än all oro, all bäfvan försvunno. »Fullkomlig kärlek hade utdrifvit räddhågan», och han samtalade nu med sin frälsare som en vän med sin vän. Såsom vågen om sommaren ljuflikt och melodiskt slår mot stranden, så hörde han den käre Herrens stämma tala: »Din möda är öfverstånden, ditt arbete fullbordadt; kom in i din Herres glädje; härlig och stor varder din nådelön!» — Uppfylld af en ousäglig salighet, som genomträngde hela hans väsen, såg D. plötsligt en härlighet, högre än hvad han ens kunnat ana.

Vid en vink af Herrens hand försvunno rummets väggar, och D. såg framför sig de saligas himmel, »en stor skara, som ingen kunde räkna, klädda i sida hvita kläder och med palmer i sina händer». Allas ögon voro riktade mot honom, där han nu vid sin Herres sida gick att intaga sin plats bland Guds frälsta helgon. — Under sitt jordelif hade D. alltid brukat känna sig blyg och förlägen vid inträdet i ett rum, där många personer voro samlade; ty när dessas ögon riktades mot honom, låg ofta i deras blickar likgiltighet och *kyla*, eller ett uttryck af människosinnets usla begär att få *klandra* och *kritisera*. Men huru annorlunda

här! I allas ögon glänste blott uttryck af den varmaste kärleks välkomnande, under det att lofsånger till Herren ljödo härligt och starkt »såsom en röst af mycket vatten», eller »såsom då harpospelare spela på sina harpor».

Vid sin frälsares sida fördes D. af honom längst fram till den plats, där Fadern tronade i utesägligt majestät. Där stannade Herren och sade till sin fader, att han nu åter hemförde ett af sina segerbyten, en syndare som under sin pilgrimstid trott på Sonen, älskat hans bröder och bekant hans namn; hvarför ock Herren nu ville »bekänna honom inför sin fader». Då hörde D. »osägliga ord, dem ingen människotunga på jorden kan uttala», och som fyllde hans själ med obeskriflig salighet. — Sedan fördes han till den plats i de frälstas skara, som blef honom gifven; en krona sattes på hans hufvud och en harpa i hans hand. Nu kände han att »hans tungas band var löst» i fullaste måtto. På jorden hade han aldrig kunnat tacka och prisa så, som han hade velat; men nu kunde han det. Och han började »ropa med hög röst», instämmande i den otaliga helgonskarans jubel: »Honom, som älskar oss och som återlöst oss från våra synder med sitt blod och gjort oss till konungadöme, till präster åt Gud och sin fader, honom vare ära och makt i evigheters evighet!»...

Under det lifligaste intryck af denna härlighet uppvaknade nu d:r Doddrige. När han märkte att allt detta, som han så lefvande förnummit, endast varit en dröm, började han af saknad bittert gråta. Men då hörde han en sakta röst säga: »Gråt icke! Allt hvad du sett och hört, och ännu långt mer därtill, skall snart

blifva dig gifvet. Haf nu blott mod att tåligt lefva och uthärda en liten, liten tid till, så kommer din Herre snart.»

Och Herren dröjde icke länge. Några månader därefter fick Doddridge »ingå i sin Herres glädje».

Men redan dagen efter sin dröm började Doddridge att uppteckna denna, medan han ännu hade den i friskt minne. Den blef hans efterlevandes dyrbara arf. Och den har sedan dess varit till uppmuntran och välsignelse för tusenden af kristna i skilda länder, med samma nöd här i främlingslandet, men ock med samma hopp för evigheten.

»Den som öfvervinner, skall få äga allt detta!»

Frukt af ett makulaturark.

H. J. Lundborg omtalade, en gång följande tilldragelse från den tid, då han först började tjänstgöra som präst inom Västerås' stift.

I början af 1850-talet hände sig en dag att en bonde, som var bosatt i en by några mil från Falun, reste in till nämnda stad för att där göra åtskilliga uppköp till den instundande julhögtiden. Bland annat köpte han i en bod några skålpund socker, hvilka invecklades i ett tryckt pappersark. Då bonden kommit hem till sig, aflämnade han matvarorna till sin hustru, men aftog först det papper som var slaget kring sockret. Därvid kom han genom Guds tillskyndelse att på det tryckta arket läsa några ord, af hvilka hans uppmärksamhet blef så fångslad, att han fortsatte läsningen ända till dess han läst ut hela arket. Han tyckte sig aldrig förr ha hört sådana ljufliga ord; de innehöllo det renaste och härligaste evangelium.

Knappast hade de tre julhelgdagarna gått förbi, förr än bonden spände för sin häst och reste in till staden igen. Framkommen dit begaf han sig genast till den bod, där han köpt sockret, och begärde att få »köpa ett papper till, af samma sort som det man förra gången sla-

git in socker i». Ty det papperet hade varit det allra kostligaste af allt hvad han den gången inköpt för julen.

Bodbetjänterna stirrade helt förvånade på bonden, som de trodde ej vara riktigt klok, men framtogo dock slutligen sitt makulaturförråd. Och ur detsamma framletade nu bonden några ark, innehållande fortsättning på den predikan, som gjort ett så djupt intryck på hans hjärta, samt ännu en hel mängd sådana till. Det befanns då, att dessa predikningar utgjorde en del af Luthers evangeliipostilla.

(För 40—50 år tillbaka lästes Luthers predikningar allmänt af vårt lands evangeliska kristna; men numera torde de »lutheraner» kunna lätt räknas, som flitigt uppbygga sig vid den dyre lärofaderns skrifter. Engelsk-amerikanska predikanterers böcker äro nu »mer moderna» och *anses* därför vara mera uppbyggliga.)

Genom läsning af dessa »lutherark» blefvo icke allenast bonden, utan äfven hans hustru och tjänare omvända; de lofvade och tackade tillsammans Gud för den dyrbara skatt de funnit. Men denna skatt ville de icke behålla blott för sig själfva. De begynte för sina vänner och grannar omtala den nåd, Gud gjort med dem, och uppmanade dessa att äfven öppna sina hjärtan för samma nåd. -- Sådana kärlekens kallelserop utgingo icke förgäfvnes. En ganska kraftig och vidtomfattande väckelse uppstod i byn och trakten där omkring.

Så stor välsignelse medförde den gången läsningen af ett makulaturark. Men så var detta också ett blad ur gudsmannen Martin Luthers postilla.

Ett möte med Lars Hierta.

»Som vågor äro mänskors hjärtan: som klippan fast min Jesus står.» Om dessa sångens ord erinrar här nedan skildrade tilldragelse, som dock därjämte visar huru den kristna sanningens starka makt kan öfvervinna en fritänkare.

Det var en söndag kort efter pingst 1859. Jag hade nyligen återkommit från Uppsala, där jag tillsammans med E. von Baumgarten hade blifvit prästvigd af ärkebiskop Reuterdahl. Denne senares förr mot mig oblida sinne tycktes nu ha vändt sig, och det var med både vördnad och tillgifvenhet jag denna gång skildes från den gamle bispnen, som jag dock senare flere gånger fick återse i Stockholm.

Förordnad till adjunkt åt den frejdade psalmhistorikern, komminister Beckman i Klara församling, hade jag denna dag för första gången som *präst* talat till Guds församling. Predikan var slutad, och endast nattvardsgången återstod, vid hvilken jag skulle biträda.

Det var med en känsla af både bäfvan och fröjd jag fattade kalken för att till nattvardsgästerna utdela den högsta, heligaste gåfva, som på jorden kan und-

fås. Såsom alltid är fallet, måste jag nu vänta några ögonblick, till dess den med brödet före gående prästen — denna gång Beckman — hunnit utdela detta åt fyra eller fem personer.

Under tiden öfverforo mina blickar de vid altarringen knäböjande för att se, om bland dem vore någon jag kände. Och hvem blifver jag därvid varse, om icke — Lars Hierta, den bekante grundläggaren af den »rabulistiska» tidningen Aftonbladet.

Min öfverraskning och häpnad voro större, än jag kan utsäga. Ty den tiden ansåg man Hierta såsom en af de största och farligaste fienderna till kristendomen. Redan från min barndom hade jag hört honom skildras såsom »inkarnationen af allt rabulisteri»; och det var ju allmänt känt, att han var utgifvaren af Strauss' ohyggliga bok »Jesu lefverne», den egentliga banbrytaren för den störtflod af otros litteratur, som under de senaste årtiondena öfversvämmat hela den kristna världen.

Och denne man, som sålunda velat göra Kristus till blott »en myt», han låg nu knäböjande vid denne Herres altare. Hvad ville *han* här? — Att icke blott sedvänja eller skrymteri skulle fört honom hit, därom var jag öfvertygad; men *hvarför* kom då en sådan fritänkare till detta bord?

Min första känsla var ogillande och ovilja. Jag nästan ansåg det vara en plikt att gå förbi honom och neka honom de heliga håfvorna, till dess han offentligen återkallat sin förnekelse samt beklagat all den skada och förargelse, han vållat med sina otrosböcker. Men här var ju ingen tid till öfverläggning och samråd; redan såg jag komminister Beckman räcka honom det

heliga brödet. Men då fick jag äfven skåda något, som på en gång kom mina förutsättningar att vackla. Från otrosmannens ögon föllo tårar, och hans ansikte uttryckte så mycken vördnad, ånger, längtan och hopp, att jag ögonblickligen förstod: ett sådant utseende kan icke vara en hårdnad fritänkares. Hvad han än varit, *nu* är han en sökande själ, *nu* känner han sig förvisso som en ångerfull syndare. Ve mig då, om jag ville eller vågade döma honom!

Min ordning var nu inne att »följa efter» med kalcken. När jag med den kom till Hierta, darrade min hand. Han såg upp och måtte ha förstått de känslor, som i denna stund genomforo mig; ty hans blick, klar och öppen, var så full af längtan och förtröstan, att den tycktes likasom vilja säga: »Frukta icke att räcka mig det dyrbaraste du har att gifva; äfven jag behöfver detta för min frid.» All min förra ovilja och undran voro i ett ögonblick försvunna; utan tvekan räckte jag honom underpanten på försoningens nåd. — Ännu en hastig tacksam blick af honom, och jag gick vidare till nästa nattvardsgäst.

Men minnet af hvad jag denna söndag hade erfärit var under de närmaste dagarna så lifligt, att mina tankar litet emellan återkommo därtill.

Fem dagar hade förflutit, då jag följande fredags förmiddag blef kallad till en döende, lagmanskan Forssius ute på Djurgården. Denna fromma fru önskade ett samtal och, eventuellt, att därefter bli delaktig af Herrens nattvard.

Jag begaf mig strax åstad. På kullbåten voro den gången ytterst få passagerare, endast två eller tre. Just som vi skulle lägga ut, kom en herre ilande med snabba

steg och hann med, fastän i sista minuten. Han kom åt mitt håll och slog sig ned ett litet stycke från mig — det var Lars Hierta.

Om en stund vände han sig åt min sida, igenkände mig, hälsade artigt och flyttade sig närmare. Jag var icke presenterad för honom, men han visste tydligen hvem jag var; ty han nämnde mitt namn och yttrade vänligt: »Tack för i söndags!» Därpå kommo vi i ett lifligt samtal, som snart öfvergick till den viktigaste af alla frågor. Här är icke tillfälle att offentliggöra hela detta samtal; blott *ett* yttrande af Hierta må jag anföra: »Strauss' bok var en snillrik hypotes, som den tiden slog an på mig. Men jag inser nu mer än väl, att den icke var *sann*; den är helt enkelt *orimlig*.»

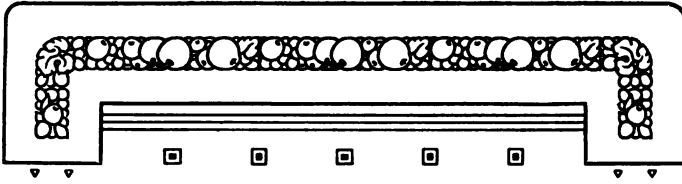
Samtalet både intresserade och glädde mig. Jag har hvarken förmåga eller rättighet att uttala något afgörande omdöme om H:s andliga ståndpunkt. Men jag fick den veckan en lärdom, af hvilken jag sedan under hela min lefnad haft nytta: Man skall icke bedöma en människa efter hvad hon *varit* , utan efter hvad hon *är* och *vill* vara, samt i sina tankar och sina ord söka tillämpa den gamla domareregeln att — där tveksamhet kan råda — »hellre fria än fälla» och icke tvärtom.

Men äfven en annan sanning framträdde då i klarhet — en sanning, som jag sedan under många år sett bekräftas: Människor kunna en tid framstå som djärfva »himlastormare», hvilka förkasta bibel och kristendom och som då skola bära ansvar för sin otro. Men när lifvets eller dödens fulla allvar tränger in på dem, då känna alla, som icke förhärdats, att det är godt att *få* komma tillbaka till »den gamle Kristus» igen, till honom som älskar, frälsar och förläter. Det

är såsom den berömda professor Malmsten vid slutet af sin lefnad sade: »Nu har jag funnit — och det ville jag kunna ropa till alla —, att *om* man än kan *lefva* utan Kristus, så kan man icke *dö* utan honom; ty då förgås man evinnerligen.»

Väl dem, som lära sig att inse detta, innan det blifvit *för sent!* Men icke alla otrosmän eller otroskvinnor låta sig i tid öfvertygas om kristendomens sanning. Stolthet, öfvermod, lättsinne, egenkärlek och ovilja mot »*Kristi nåd*» göra deras hjärtan allt hårdare och omöjligare, till dess de slutligen råka under de Guds domar, som läsas i Joh. 3: 36 och 2 Tess. 2: 11.

»Tre ting äro förunderliga.»

En af Fosterlands-Stiftelsens bästa predikanter var den gamle redlige Anders Nilsson i Vånga i Östergötland, hvilken för många år sedan fick ingå i sin Herres glädje. Han var fader till J. Neander, den af så många vördade och älskade läraren, som först under flera år var föreståndare för Evang. Fosterlands-Stiftelsens missionsinstitut vid Johannelund och sedan kyrkoherde i Risinge.

Likasom sonen såsom äldre, var äfven Anders Nilsson en troende, gudfruktig kristen med helgadt, kärleksfullt väsen. Därjämte hade han i sitt naturliga skaplynnne ett ädelt och öppet sätt, som ingaf förtroende och tvang äfven kristendomens fiender att i samvetet skänka honom aktning, fastän de på hans rygg kunde håna och förtala honom. Men en gång var han nära att råka illa ut, ehuru Herren äfven då hjälpte honom. Förloppet vid denna händelse, som berättades mig af hans son, d. v. s. pastor Neander, var följande:

Anders Nilsson hade en dag kommit att hälsa på en af sina grannar, då denne samtidigt erhö

besök af en man, som var känd för sin ovanligt stora bitterhet mot kristendomen. Denne började snart anfalla »läsarna», beskyllande dem än för ett, än för ett annat ondt.

Så länge mannens ovilja endast drabbade Anders Nilsson själf, förhöll denne sig helt stilla och svarade just ingenting. Men när anfallen efter en stund vände sig mot Guds eget ord, som påstods jämte åtskilligt godt äfven innehålla »mycket osant, dåraktigt och betydelselöst», då kunde Anders Nilsson icke längre tåga, utan tog sin kära bibel i försvar.

Mannen sade då: »Kan du säga mig, hvad uppbyggelse man t. ex. kan få af det stället i Ordspråksboken, som säger: 'Tre ting äro mig förunderliga, och det fjärde vet jag icke: örnenes väg i vädret, ormens väg på hälleberget, skeppets väg midt i hafvet, och en mans väg till ena pigo.'* Ja, tillade mannen med triumferande ton, »kan du öfver den texten säga någonting, som man kan ha gagn af, *då* vill jag erkänna att bibeln är Guds ord. Men kan du det icke, då skall du nödgas erkänna, att mitt omdöme om bibeln är rättvist.»

Anders Nilsson blef i första ögonblicket något förlägen öfver detta oväntade förslag. Han hade förut aldrig särdeles fäst sig vid det anförda språket, och det tycktes just icke vara synnerligen ägnadt för någon uppbyggande tillämpning.

Men Anders N—n suckade nu i sitt hjärta till honom, som för liknande fall uppmuntrat sina lärjungar att »icke rädas för hvad de skola säga eller svara, ty det skall gifvas dem i samma stunden».** Och i

* Ordspr. 30: 18, 19 (gamla öfvers.). — ** Matt. 10: 19.

själfva verket uppgick för honom, under det han så bad, ett ljus öfver hvad som skulle kunna yttras med anledning af språkets innehåll. Efter några ögonblicks betänkande sade han: »Jag vill med Guds hjälp försöka.»

Och sedan fortsatte han sålunda:

»Skeppets gång i hafvet, det är *människans lif*. Skeppet ilar fort mot sitt mål och lämnar intet spår efter sig i hafvet, där det går fram; så är ock människans lif. Oemotståndligt ilar hon med hvarje dag framåt, allt närmare evigheten; snart är hon borta, och det heter: 'dess rum känner det icke mer'. Likasom skeppet i hafvet har att kämpa mot stormar och böljor, så är och människan utsatt för farliga blindskär. Skeppets ve eller väl beror på, att där finnes en säker styrman ombord och att i det afgörande ögonblicket 'lyder rodret'; sammalunda ock för människan. Och likasom skeppet antingen får ett ondt eller ett godt slut på sin färd öfver hafvet: antingen af stormen kastas mot någon klippa eller på annat sätt förgås, eller också lyckligt uppnår den efterlängttade hamnen; så går det ock för människan — himmelen eller helvetet blir hennes slutliga mål. O, tänk *väl* på detta, gamle vän!»

»Nå ja, det där låter säga sig; men hvad menas då med örnens väg i vädret?»

»Det är en bild af *en sann kristens längtan*. Örnen ställer ju sin flykt upp mot solen; dit vill han komma, och man säger att han sörjer, när han icke kan nå sin längtans mål. Så är det ock med en kristen: han längtar till himmelen, till nådesolen Jesus Kristus. Dit upp, dit upp står hans andes flykt; 'närmare till dig, allt närmare till dig, o Herrel' beder han. Och

när det dröjer, när han ej så fort, som han gärna ville, kan nå sin trängtans mål, då går det honom så som aposteln säger: 'Medan vi äro i denna hyddan, sucka vi och äro betungade; ty vi hafva mycket mer lust att vara hemma när Herranom.' Och när en dag det bandet brister, som nu nödgar honom att 'ute vandra': när han insomnar i tron på sin frälsares försoning — o, med hvilken fröjd flyger icke då hans längtande ande, likt örnen mot solen, dit upp till de saligas land, där Herren Gud själf är deras sol, som lyser dem i evighetens klara, saliga dag. — Käre vän, längtar också du dit upp?»

Mannen svarade ej på den frågan, utan sade blott: »Åh ja, så där kan man ju tolka det; men hvad skall då menas med ormens väg på hälleberget?»

»Ormens väg på hälleberget — jo, det är en bild af själafiendens försök att kullstörta eller åtminstone skada Guds församling, Herrens Sion. Rundt omkring den klippstaden smyger 'den gamle ormen', sökande huru han må kunna bringa den på fall. Men den är byggd på hälleberget. Och lika förgäfves som den största, mest rasande jätteorm — för hvilken det vore en lätt sak att omslingra och kväfva hvarje enskild människa, som råkat i dess våld — kan med all sin styrka krossa en klippa, lika fåfängt försöker djäfvulen, 'den gamle ormen', att med all sin list och makt krossa hälleberget Kristus eller förstöra den på honom grundade församlingen. En hvar som *förblifver* på klippan Kristus, skall aldrig förgås. Läs den 46:te psalmen; där står något kosteligt om den saken. — Men, käre vän, har också du ditt fäste på detta hälleberg?»

»Du tyckes reda dig tämligen godt. Men nu trot-sar jag dig med hvad som återstår: 'En ung mans väg till ena pigo'. Kan du hämta något uppbygg-ligt af de orden, så vore det märkvärdigt. Men här är du fast, skulle jag tro; eller hvad skall väl det kunna betyda?»

Anders Nilsson, som under samtalets gång blifvit varm om hjärtat, såg nu på mannen med helig kär-lek i sin blick och sade allvarligt: »O, om du finge erfara det, då skulle du väl förstå hvad som därmed menas. 'Mannen' som här omtalas, är Herren Jesus, och 'jungfrun' är själen som han vill vinna till sin brud. Huru underbar är icke hans väg till detta mål; olika för olika själar, är den dock för alla godhet och sanning. Med ömmaste kärlek söker han sin brud, som ofta icke genast förstår eller vill följa hans kallelse. Men han upphör icke att huldt gå efter henne och klappa på hennes hjärtas dörr, än med stafven lust, än med stafven ve, till dess hon stannar och låter sig finnas af honom. Och då, huru salig är ej den själ, som 'känt den tiden, däruti hon sökt varder'. Hon får 'smaka och se, huru ljufvig Herren är'; hon får erfara syndaförlåtelsens frid och den första kärlekens sötma, och varder förlossad från trälldomen under synden och världen. En hvar, som fått röna denne mannens väg till sin brud, skall sedan både här och där ofvan i himmelen säga: 'Den tid går aldrig ur min håg, då först jag Jesus såg!' O säg, vill icke äfven du erfara detta? Se, Herren står ock vid *ditt* hjärtas dörr och klappar; om du upplåter dörren, vill han där ingå och hålla nattvard. *Då* skall också du förstå de orden, som du nu tycker

vara så underliga; och *då* skall du finna sann uppbyggelse äfven i dem.»

Mannen var nu besegrad. Stum och med ett djupt intryck på sitt hjärta tryckte han Anders Nilssons hand samt lofvade, att han aldrig mer skulle smäda bibeln eller anfälla läsarne, dem han hitills icke kunnat tåla. Och hvad särskildt angick Anders N—n själf, om hvilken han ofta mot sin inre öfvertygelse hade utspridt nedsättande rykten, så bad han nu denne om förlåtelse samt lofvade att hädanefter bevisa sig som en *god* granne och vän.

Så blef denna stund en af dem, för hvilka människan antingen skall evigt tacka, eller ock — om de försummas — evigt förebrå sig, att hon ej »känt sin sökningstid». Saliga äro de, som höra Guds ord och gömma det!

Mannen på kyrkogården.

Vid min återkomst till Sverige från ett besök i Schweiz blef jag inbjuden att några dagar vistas hos den gästfrie handlanden A. Svensson i Malmö, numera bosatt på sitt stora gods Ingeborg, nära Enköping. Dessa dagar blefvo mig en verklig hvilotid efter en långvarig forcerad järnvägsresa. Jag fick göra bekantskap med flere sanna kristna och tillsammans med dem under allvarliga, lärorika samtal »uppbygga oss på vår allra heligaste tro». Bland annat, hvarom vi samspråkade, erinrar jag mig en gripande berättelse, som herr S. omtalade och som äfven för andra torde vara lärorik.

Herr Svensson färdades en dag på järnväg från Göteborg, stadd på återresa till sitt hem. Vid ankomsten till Rantens station måste man den tiden göra ett uppehåll af nära tre timmar. Dem beslöt herr Svensson att använda för en promenad till den närbelägna staden Falköping, dit järnvägen då icke gick ända fram.

Anländ till ort och ställe hade herr Svensson snart besett stadens alla märkvärdigheter, utom den ganska vackra kyrkogården, dit han därför begaf sig.

Sedan han en stund uppehållit sig där, ämnade han åter aflägsna sig, då hans uppmärksamhet fästes på en person, som ett stycke längre bort oroligt vandrade fram och tillbaka. Mannens utseende förrådade den högsta förtviflan, och han var nu därtill synbarligt besvärad af att vara iakttagen.

Herr Svensson, som icke förr sett mannen, kände deltagande för honom och beklagade honom af hjärtat. Men då han var alldeles obekant, ville och kunde han icke tränga sig på honom, utan ämnade just gå sin väg, lämnande främlingen åt sitt öde.

Men detta fick ej ske. Herr Svensson hörde inom sig en röst, som oförtydbart sade: »Här är en människa i nöd, här måste du söka bringa tröst och hjälp.» »Men jag har alls icke tid därtill», invände en annan stämma i hans inre, »jag skall ju resa inom en timme. Mannen är mig okänd, jag har ej att göra med honom, och vi träffas ju aldrig mer. Hvertill tjänar det då att inleda ett samtal, som straxt måste afbrytas och sedan icke kan fortsättas.»

Men dessa »förnuftiga» argument voro förgäfves, här hjälpte inga invändningar. Svensson förnam tydligt att det var Herren, som manade honom att tala till mannen. Han nalkades honom därför och frågade, om han kunde vara till någon tjänst; »ty det ser ut», tilllade han, »som om ni vore bedröfvad öfver något.»

Främlingen, besvärad af frågan, svarade i början ingenting, utan fortfor att vandra fram och tillbaka. Sedan herr Svensson på förnyade frågor lika litet erhöillt något svar, tyckte han sig nästan vara berättigad att lämna mannen åt sig själf; men ett hjärtligt medlidande dref honom att göra ännu ett sista försök.

Han sade därför till den orolige mannen: »*Om* det är själsbekymmer ni lider af, så låt mig få säga er, att Jesus undfår syndare; hans blod renar från alla synder, och det finnes ingen nöd, som icke *han* förmår hjälpa.»

Nu stannade mannen tvärt, såg på Svensson och sade: »Jaså, herrn är en som förstår sig på synder; tror herrn, att en sådan syndare som jag kan räddas?»

Efter dessa ord utspann sig ett samtal, hvarunder den obekante för herr S. yppade sin andliga belägenhet. Hans djupa ångest och själsoro var en följd af några svåra syndafall, för hvilka han, som förr varit en gudfruktig kristen, nu icke trodde förlåtelse mer vara möjlig.

Men när Svensson lyckades öfvertyga honom här-om, vek mannens förtviflan, och under tårar tackade han Gud, som i sista stunden sändt honom en räddande hand och bevarat honom från både lekamlig och evig död. »Ty», tillade han, i det han ur fickan upptog ett rep, »det var nyss min fulla afsikt att med detta rep beröfva mig lifvet; och jag gick endast vändande på att ni skulle aflägsna er, för att i det där trädet verkställa mitt uppsåt. Men nu — Gud vare evigt tack och lof!»

Herr Svensson hänvisade mannen, som var präst inom Skara stift, att för närmare råd vända sig till den gamle, fromme prosten Linnarsson i Falköping, och for sedan vidare, glad att i Guds hand ha fått vara medel till ett människolifs räddning.

Men en fråga, bland andra, tränger sig på en hvar: Huru skulle det väl ha gått, om herr Svensson följt *den* rösten som sade: »Hvad har du att göra med

en främling? Låt Gud sörja för hans frälsning — den saken är icke *din* kallelse? Det är blott *prästernas* sak att predika och vittna om Kristus.» Sådana röster förnimmas så ofta, både utifrån och från vår egen onda natur. Ty det är ju bekvämast för kött och blod att såsom inom den katolska kyrkan få lämna 'allt sådant där' åt prästerna. Huru snarlikt med Kains ord: »Skall jag taga vara på min broder?»

Gud ville nog ofta begagna oss till sina redskap, om vi blott funnes villiga att låta bruka oss därtill. Men — »saliga äro de, som äro kallade till Lammets bröllop» *och följa kallelsen!*

»Har du mod att följa Jesus?» ljuder frågan mången gång;
hör dock här en annan fråga, framställd i vår enkla sång:
»Har du mod att blifva borta», när din konung kallar dig,
kallar dig till evig glädje, evig salighet hos sig!

Har du mod att välja döden, när dig lifvet bjudes än;
har du mod att låta Jesus ohörd vända om igen?
Har du mod att vända ryggen till Guds rikes bröllopssal
och i stället sorglöst vandra mot ett djup af evigt kval!»

»Jag hörde det ju själf.»

En lördagsafton i början af 1870-talet nödgades jag helt oväntadt i rusk och oväder vandra till Norman-ska tryckeriet, som då hade sin lokal i n:o 28 Norra Smedjegatan.

Jag hade där på f. m. erhållit bestämdt löfte, att det sedan två dagar färdiga månadsnumret af »Bud-bäraren», hvars redaktör jag den tiden var, skulle komma i press vid middagstiden samma dag. Men kl. 5 kom bref från tryckeriet med underrättelse, att min tidning icke kunde börja tryckas förr än följande tisdags afton. Man »anhöll om benäget öfverseende»; men så mycket riksdagstryck, som icke kunde uppskjutas, hade oförmodadt kommit emellan; och då »finge månadstidningarna, 'som ju icke brådskade', nöja sig med att vänta».

Då sådana och ännu långvarigare uppskof inträffat flera gånger förr, så att klagomål stundom kommit från aflägsse boende prenumeranter, beslöt jag att denna gång statuera exempel, samt antingen få pålitligt löfte för framtiden eller ock flytta tidningen till annat tryckeri.

Jag träffade boktryckaren Norman på kontoret, som den tiden ännu låg på nedra botten, till vänster öfver gården. Där inne råkade jag nu äfven kolportör Bergbom, en redlig, varmhjärtad kristen, som i flera år med stor välsignelse verkat i Stadsmissionens tjänst.

Bergbom var en ovanligt nitisk och framgångsrik evangelii förkunnare. Det har gifvits många väldigare predikanter än han; men få torde så som han haft gåfvan kunna *enskildt* bringa väckelsens och frälsningens ord till människor. Under de 14 år han verkade här i Stockholm, på 60- och 70-talen, fanns väl knappt någon, som var en mera flitig besökare hos fattiga och sjuka än han.*

Sedan nu Bergbom hälsat mig på sitt vanliga, vänliga sätt — »hans anlete lyste nästan alltid af Kristi kärlek», sade en minnestalare om honom — vände jag mig till Norman med en framställning om det orätta i löftesbrott. Jag påpekade, huru Budbäraren ofta fått onödigt vänta, men den denna gång måste vara färdig på måndagen; frågade om han ville förlora en mångårig kund o. s. v. samt slutade med följande ord: »Naturligtvis kan här ej tryckas i morgon, på söndagen; men jag fordrar bestämdt, att tidningen tages i press på måndags morgon. Och med så många pressar, som detta tryckeri äger, är den saken alls icke omöjlig, om blott god vilja finnes.»

Boktryckar Norman erkände detta och gaf nu förnyadt löfte på hedersord, att min fordran skulle uppfyllas. — Jag sade honom då farväl, och vände mig

* Endast den så tidigt hemkallade *E. Odhner* — »den svenske Vincentius af Paula» — kunde i detta fall jämföras med Bergbom.

därefter vänligt till Bergbom för att äfven taga afsked af denne.

Till min stora förvåning visade nu Bergbom ett mörkt, bedröfvadt anlete och ville icke fatta min till afsked framräckta hand. Han, som nyss så glädjefullt hade hälsat mig, var nu alldeles förändrad, dystert och nästan ohöflig. Något måste ha inträffat, som så vändt hans håg. Men då jag icke kunde fatta anledningen därtill och icke hade tid att *nu* anställa någon forskning därefter, sade jag blott ett hjärtligt farväl och gick.

Jag hade hunnit nära fram till utgångsporten, då jag fick höra kontorsdörren öppnas och Bergboms röst, som i mörkret halfhögt ropade: »Är pastor W. där?» Vid mitt jakande svar kom han fram, och så utspann sig mellan oss följande korta men ur flera synpunkter lärorika samtal.

B. »Blif icke ledsen på mig, käre pastor W.; men jag känner mig af mitt samvete alldeles tvingad att i all ödmjukhet bestraffa pastorn. Jag får ju göra det?»

W. »Ja visst! Redan David sade: 'Den rättfärdige må slå mig vänligen och bestraffa mig; det skall vara mig så godt som balsam på mitt hufvud.' Och jag vill säga detsamma; ty jag är viss, att Bergboms bestraffning sker i kärlek och icke af bitterhet eller klandersjuka. Men jag kan icke ens ana, hvad det månde vara, som gifvit Bergbom anledning härtill?»

B. »Det är... Men säg mig först: är det icke orätt och syndigt att vilja förleda andra till att arbeta på hvilodagen, som Herren befallt oss att helga?»

W. »Jo, förvisso! Hvem har handlat så illa?»

B. »Jo, det har just pastor W. gjort, då han nyss ville förmå boktryckar Norman att trycka sin tidning i morgon på en söndag.»

W. »Käre Bergbom! Detta är fullkomligt misstag. Det har jag aldrig tänkt, ännu mindre sagt. Ty äfven *om* jag för min egen del skulle kunnat vilja något så orätt, så vet jag ju att det skulle varit fåfängt att söka öfvertala Norman därtill.»

B. »Herr pastor, förlåt mig, men jag måste säga att pastorns ord nu djupt bedröfva mig. *Ty jag hörde ju själf*, att pastorn nyss sade till Norman: »Naturligtvis måste ni trycka i morgon på söndagen, och jag fordrar bestämdt att tidningen kommer ur pressen på måndags morgon.»

Nu förstod jag. Bergbom hade *hört orätt* och var inom sig viss att jag hade sagt så, som han nu framställde saken. Vidare samtal skulle nu icke kunnat förändra hans intryck.

Jag sade därför endast: »Bergbom har ju hört galet; men jag begär icke, att hvarken jag eller ni själf skall kunna jäfva edra sinnens vittnesbörd. Men gå nu strax tillbaka in till Norman och fråga honom hvad jag sade i denna sak. Jag skall under tiden vänta här utanför.»

Så skedde. Och när Bergbom återkom, var hans första ord: »Kan pastor W. förlåta mig? Jag har alldeles misstagit mig. Men huru är det möjligt, att man kan höra så orätt, när man har så god hörsel som jag?»

»Ja, detta är något besynnerligt, men som visst icke är ett enstaka fall, för blott den här gången. Tvärtom inträffar ju sådant ganska ofta. Det skall

lära oss, att man icke alltid kan lita ens på sig själf och sina egna sinnen. Man kan både *höra* orätt och *se* orätt; man kan vara aldeles fullviss på att ha sett och hört ting, som gjorts och sagts helt annorlunda än som man uppfattat. — Men tack, att Bergbom nu genast sade detta *till mig själf* och så fick saken rättad. Icke en på hundra handlar så. Utan när man »tyckt sig» ha hört eller sett något, går man i stället och säger det *till andra*. På sådant sätt uppkomma de många falska rykten, som gå i svang om både Pål och Per.»*

Bergbom och jag skildes sedan åt som ännu bättre vänner än förut; och vår vänskap »höll sig» efter detta i mer än 20 års tid. Sista gången jag återsåg honom var vid ett besök hos den gamle käre prosten Rosengren i Wäddö prästgård 1891. Bergbom var då något åldrad, men eljest sig lik, glad och vänlig som förr. Nu ha både han och Rosengren gått före till det hem, där alla »barnen» en gång skola samlas, för att »aldrig, aldrig skiljas mer.»

* Rosenius yttrar i ett bref följande sanna ord: »Visserligen finnas sådana usla människor, som med fullt uppsåt medvetet utsprida lögnen om sin nästa. Men de flesta ryktesspridare eller spriderskor äro icke sådana, utan 'beskedligt och hederligt' folk. De vilja visst icke ljuga, fastän de tro sig ha rätt att om andra utsprida saker, som de alls icke *med visshet* veta, utan som de antingen blott 'hört af andra' eller ock 'tyckt sig' själfva ha sett och hört», eller om hvilka de *genom glömska* numera fått en uppfattning, motsatt den som de fordom hade och som var den rätta.

En dödsfänges sista dag.

På eftermiddagen den 21 oktober 1855, då jag för studier till prästexamen åter vistades i Uppsala, erhöll jag besök af d. v. fångpredikanten, numera kyrkoherden J. V. Wessblad. Han bad mig att, om möjligt, redan samma afton medfölja honom till en fånge, Erik Buhr, som hade mördat sin far samt därför blifvit dömd till döden, och som skulle afrättas om några veckor. »Jag förstår icke hans själstillstånd», sade pastor Wessblad; »och då jag tror, att du i dessa stycken har mera erfarenhet än jag, så ber jag dig att hjälpa mig med hans beredelse till döden.»

Jag blef först ganska öfverraskad och häpen vid detta förslag; ty jag hade då ännu aldrig talat med någon fånge. Men sedan jag frågat den ende fullt pålitlige rådgifvaren, erhöll jag visshet om att jag nu icke skulle undandraga mig. Och så följdes vi åt till »fångtornet» på Uppsala slott. Såsom redan namnet angifver, innehöll detta torn länsfängelset — dock icke ett af nutidens »välinredda» cellfängelser, utan fångrummen befunno sig i samma skick som då slottet byggdes, tre århundraden förut.

Det gaf en underlig känsla att, endast vägledd af fängknektens lykta, vandra uppför den mörka torntrappan, höra slamret af den tunga nyckelknippan, när dörren till fängelset öppnades, samt några ögonblick därefter stå ansikte mot ansikte med en dödsdömd mördare.

Sedan pastor Wessblad nämnt mitt namn och bedt Buhr med allvar lyssna till hvad jag sade, gick han för att lämna oss ensamma. Dörren öppnades, nyckeln vreds om utifrån, och jag var instängd. Jag hörde pastor W—d och fängknekten långsamt gå utför torntrappan. Snart bortdog det sista ljudet af deras steg, och jag satt allena med mördaren i det dystra rummet, som endast sparsamt upplystes af talgljuset i fängknektens kvarlämnade lykta.

Vi sutto en stund och sågo på hvarandra. Jag »ropade» i mitt inre till Herren om nåd att kunna rätt börja mitt samtal; ty mycket kan bero just på begynnelsen och det första intrycket. Sedan frågade jag Buhr om verkliga orsaken till det brott, för hvilket han nu satt häktad.

Långsamt, tvekande och försiktigt begynte Buhr sitt svar, litet emellan spejande efter hvad intryck hans ord på mig gjorde. Men småningom blef han allt mera språksam; och slutligen, efter några korta inpass från min sida, syntes det att han erfor likasom en lättnad att få fullt öppet utgjuta sitt hjärta för någon, som ville tåligt och med deltagande höra på.

Det var en sorglig historia. Hans far hade varit skogvaktare på G. stora herregård. Erik som tidigt gift sig och redan ägde fem barn, hade fått löfte att efter faderns död erhålla hans plats. Detta löfte blef

för sonen en svår frestelse. Allt efter som barnskaran växte och tilltog, växte ock i Eriks hjärta den önskan, att fadern snart måtte dö. Ty *da* — då skulle det vara slut på all nöd; då skulle välmåga, trefnad och lycka bli fullt bofasta i det nu så torftiga, bekymmerfulla hemmet.

En dag var fadern ute och fiskade på en skogs-sjö. Erik kom då händelsevis gående på vägen utmed sjökanten. Fadern ville ha honom att hjälpa till med fisket; han rodde därför till stranden och hämtade sonen. När de sedan kommo ut på sjön igen och båten skulle vändas, skedde detta litet för tvärt, så att fadern gjorde en öfverhalning och föll öfver bord. I detta ögonblick ingaf satan Erik den tanken, att han skulle mörda sin far. Så skedde. Om en stund slogo sjöns böljor samman öfver den dödades kropp. Erik rodde till stranden och gick hem, utan att någon sett honom vara nere vid sjön.

När fadern saknades, sökte man honom och fann efter en tid hans uppflutna lik. Alla trodde, att en olyckshändelse vållat hans död. Ingen misstänkte sonen att vara sin fars baneman. Erik fick den så ifrigt efterlängtrade platsen. Nu skulle ju lyckan komma; men — det blef tvärtom.

Aldrig hade Erik Buhr känt sig så olycklig som nu. Samvetet lämnade honom ingen ro, hvarken dag eller natt. Oupphörligt såg han för sig den gamles bedjande ögon och uträckta händer och hörde hans rop om hjälp.

För att döfva sin oro, började Buhr att supa och blef snart en vild drinkare, oduglig att sköta sin plats. På årsdagen af faderns död blef honom ångesten öf-

vermäktig. Drifven af samvetets makt gick han då till länsmannen och angaf sig själf som faderns mördare.

I början ville man knappt tro honom. Men när han under rannsakingen allt fort vidhöll sin bekännelse och utförligt redogjorde för alla de hemska detaljerna vid mordet, blef man öfvertygad. Och Buhr blef på sin egen bekännelse dömd att mista lifvet genom halshuggning.

Allt detta berättade mig nu fången, ärligt och utan minsta försök att urskulda eller förringa sitt brott.

Jag tänkte, att en så stor syndare, hvilkens samvete drifvit honom till själfanklagelse, skulle med djupaste längtan efter Guds nåd mottaga evangelium om försoningen i Kristus. Men tvärtom: Buhr sköt detta ifrån sig och var fullkomligt oberedd att saligt dö. Han hade nämligen förskansat sitt hjärta i den egenrättfärdiga trösten, att »hade han mycket illa gjort, så skulle han ock själf försona detta brott, när han nu snart *skulle gifva sitt eget lif för att godtgöra sin skuld*». Just därför hade han icke heller velat »begära nåd» hos den jordiske konungen, fastän själfve landshöfdingen uppmanat honom därtill. Nej, sade han, »har jag tagit ett lif, så skall jag nu ock gifva mitt lif; det är lika för lika».

Förgäfves sökte jag visa honom, att äfven *om* han på det sättet skulle kunnat försona den synd som nu tycktes för honom vara *den enda*, så behöfde han ju ock förlåtelse för alla de andra. »Åh nej, *de* äro icke farliga; småsynder bryr Gud sig icke om.»

Den första aftonens resultat var mycket nedslående. Så mycket ifrigare måste man ropa till Gud för honom.

Detta första besök gaf anledning till många sådana. Nästan hvarje eftermiddag var jag hos Buhr i en eller flere timmar. Jag bad äfven mina kamrater och andra vänner att innesluta den olycklige i sina förböner. Och de gjorde så. Både enskildt och gemensamt bådo vi för den dödsdömde fången, och Herren hörde våra böner.

Jag vill ej här uppehålla mina läsare med skildringen af huru den frälsande sanningens ljus småningom inbröt i mannens förmörkade sinne, eller vid de många växlingarna i striden mellan ljuset och mörkret. Det må här vara nog att nämna, det Buhr genom Guds barmhärtighet och Jesu frälsaretrohet genomgick en sann omvändelse samt fick lif, frid och ett nytt sinne genom tron på försoningen i Kristus.

Men då detta var första gången jag hade att »bereda en människa till döden», så var jag ofta fruktande och hade några gånger bedt prosten (sedermera biskopen) G. D. Björck att göra Buhr ett besök, för att sedan säga mig sitt erfarna omdöme om mannens sanna själstillstånd. Den 9 november, dagen före fångens afrättning, gjorde prosten Björck detta sitt besök hos Buhr, och sade sedan både till mig och andra, att han funnit dennes tillstånd sådant, att Buhr med grundad förtröstan om evig frälsning skulle kunna gå till döden.

Jag öfvergår nu till skildringen af Buhrs sista färd på jorden, och följer härvid till största delen mina utförliga dagboksanteckningar för den dagen.

1855, den 10 november. Buhrs afrättningsdag!

Kl. 4,30 på morgonen möttes pastor Wessblad och jag hos Buhr i fängelset. Han var särdeles glad

och styrkt af sin nattvardsgång i går. Förberedelserna för färden ut till afrättsplatsen togo mycken tid, så att afresan ej kunde ske förrän kl. 6. Vi åkte i en droska med uppslagen sufflett; den hade plats för fyra personer, två inuti vagnen, två på kuskbocken.

Till en början, inom staden, åkte pastor Wessblad hos Buhr inne i vagnen och jag hos fångföraren på kuskbocken. Men efter en fjärdedels timme bad mig pastor Wessblad att byta plats med sig, och sedan förblef jag sittande hos Buhr ända till vår framkomst till afrättsplatsen. — Buhr var nästan hela tiden glad och frimodig och talade mest själf.

Han tackade så innerligt Herren, som förlåtit honom alla hans synder, och var mycket angelägen att vi skulle för hans anhöriga och »för alla människor» omtala, att »Kristus tager emot riktigt stora syndare», samt att »det är alldeles nödvändigt att fly till honom, om man ej skall förgås». För döden fruktade han icke; (blott en liten kort stund, hvarom mer längre ned.) Tvärtom fröjdades han storligen att snart »få gå hem och se Frälsaren». En gång sade han med ett fridfullt leende: »Detta är den bästa dagen i mitt lif; en så lycklig resa har jag aldrig gjort.» — Flera gånger omfamnade han mig och tackade äfven mig »för allt godt jag sagt honom om Gud och Frälsaren»; emellanåt lutade han sitt hufvud mot mitt bröst och försjönk i tyst bön eller högljudt lof och pris.

Efter ungefär 2 $\frac{1}{2}$ timmes resa anlände vi till Dal Karlsboda, där frukost för oss var anordnad. Pastor Wessblad och jag förmådde af själsspänning och oro ej att äta något; men Buhr, som var lugn och glad, åt något litet och drack därtill ett glas vin. Då vi

efter en half timmes hvila åter satt oss i åkdonet, frågade jag Buhr ännu en gång, med någon oro, om han verkligen af hjärtat trodde på Herren Kristus, om han var viss på sina synders förlåtelse och om han hade verklig frid i denna tro. Han såg mig då trofast i ögat och sade: »Ja, jag tror och vet, att Gud förlåtit mig för Jesu skull, och jag har frid och är lycklig. Det är ju mitt lif det snart gäller; och när jag är lugn och glad, så skall magistern också vara det.»

Jag tackade nu i mitt hjärta Gud, som verkat att en lifdömd man kunde så vittna strax före sin afrättning; och jag undrade endast, om hans tro skulle intill slutet få vara oanfäktad. Svaret på denna min tysta undran skulle snart komma. Då vi hade ungefär en half mils väg kvar, blef Buhr på en gång helt blek samt knäppte sina händer och lutade sig mot mitt bröst under djupa suckar. Jag förstod, att han bad, och ville icke störa hans bön med någon fråga, utan stödde honom och ropade ur djupet till Gud för honom. Sedan han något mer än en fjärdedels timme suttit så lutad mot mitt bröst, lyfte Buhr sitt hufvud. Ur hans ansikte lyste nu åter frid; han var blott något mera stilla och blekare än förut, samt sade: »Detta var en svår stund; men jag suckade till Herren, och nu är jag glad igen.»

Inom kort därefter, då vi hade kommit in i en skog och trodde oss ha ännu en fjärdedels mil att fara, fingo vi plötsligt vid en krökning af vägen se en öppen plan, på hvilken till höger om landsvägen reste sig liksom en plattform af granrisklädda bräder, omgifven af en stor människoskara. Det var schavotten, på hvilken stupstocken höjde sig. Fångföraren hade

ej beredt oss på, att vi voro så nära; anblicken kom därför alldeles oväntadt hastigt.

Mitt hjärta började ganska hårdt klappa, och jag vände mig till Buhr, rädd att han nu skulle blifva häpen vid den tvära öfverraskningen. Men han sade blott: »Åh, äro vi redan framme? Herren vare mig nu i nåd nära!» Därpå steg han lugnt ur vagnen och började genast, med pastor Wessblad och mig på hvar sin sida, att vandra framåt mot schavotten. Vid dess fot stannade han några ögonblick för att ännu en gång säga mig sitt sista tack och farväl, hvarvid han omfamnade och kysste mig. Därpå gick han, åtföljd af pastor Wessblad, uppför trappan. »Mästermannen», skarprättaren Hjort, stod då i hörnet till vänster, med ryggen vänd åt de uppför trappan kommande, som ej borde varseblifva honom.

Då de kommit fram till stupstocken, ville Buhr tala något till den omgifvande folkhopen. Men emedan detta ej var tillåtet, yttrade han blott några få ord, som dock ej klart kunde uppfattas af de kringstående. Därefter tog han ett hjärtligt afsked af pastor Wessblad, som nu band för hans ögon med en hvit duk, och så knäföll han läggande sitt hufvud på stupstocken. Då framträdde skarprättaren, och pastorn började högt läsa »Fader vår» och välsignelsen.

Det lär vid halshuggningar vara brukligt, att bilan faller just som de sista orden af välsignelsen uttalas. Men denna gång fördröjdes afrättningen och sattes nu Buhrs själskraft på ett hårdt prof, genom en af dessa små »tillfälligheter», som ofta pläga spela en så stor roll i människolifvet.

Pastor Wessblad hade, likasom jag, aldrig förr följt

någon fånge till döden, samt var därför okunnig om några af de små och dock långt ifrån oviktiga förberedelser, som måste föregå själfva afrättningen. Just som han hade begynt bedja de föreskrifna bönerna, märkte vi kringstående med häpnad, att bödeln började göra tecken åt honom, likasom för att afbryta läsningen. Pastor Wessblad tycktes då blifva något förvirrad; men hans uppgift var nu att bedja, och han lät ej störa sig. När det sista »amen» var sagdt, uppstod en allmän rörelse bland de omgifvande; ty — skarprättaren rörde ej sin bila, utan började i stället hviskande ett samtal med fångpredikanten. Då höjde Buhr sitt hufvud, lyfte på ögonbindeln och sade, vändande sig till bödeln: »Käre, hugger han ej snart?» Denne svarade med af rörelse darrande röst: »Käre Buhr, jag kan ej ännu; din skjortkrage sitter i vägen.»

Detta var förklaringen på de förut så obegripliga tecknen, som bödeln hade gjort åt pastor Wessblad. Man hade glömt att underrätta denne senare, att till hans uppgift äfven hörde att vika ned fångens skjortkrage, så att halsen blefve bar; ty eljest ägde bilan ej kraft att i *ett* hugg skilja hufvudet från kroppen.

Då vek Buhr själf ned det hindrande linnat och frågade: »Är det bra nu?» Och vid det jakande svaret tillade han: »Men, käre, dröj nu inte länge!» Och med orden: »O Jesus, anamma du min ande!» lade han åter ned sitt hufvud.

Nu blixtrade stålklungan i solskenet. Darrande af sinnesrörelse måste jag tillsluta mina ögon; jag förmodade icke att *se* det dödande hugget, men jag *hörde* det. En sekund ännu, och allt var slut! Nej, icke slut, — nu började för den arme, i denna värld så

brottslige och olycklige mannen, ett bättre lif. Hans bön var hörd; hans tro på Guds *nåd* och hans hopp om *evigt lif* för Jesu skull kom förvisso icke på skam.

Djupt gripen af förnimmelsen af evighetens närhet och allvar, trädde jag några ögonblick därefter upp på schavotten till pastor Wessblad. Buhrs kropp var då redan af bödelns tjänare borttagen och lagd i den invid schavotten grädda grafven. Blott tvänne stora blodfläckar, på hvar sin sida om stupstocken, visade de sista spåren af hvad här skett.

Snart kommo äfven länsmannan och några andra upp, och skarprättaren omtalade för oss sin förvirring, när han såg sig ej kunna verkställa hugget, samt sin beundrande häpnad öfver Buhrs mod och lugn. »Huru kunde Buhr ha en sådan själsstyrka? Något dylikt har aldrig förr händt mig», tillade han.

Jag tog mig af hans fråga anledning att nu vittna om den frid och kraft, som en sann tro på Herren Kristus medför; det var *den*, som låtit Buhr kunna uthärda att så fruktansvärdt prof. Men nu förstod mig ej mästermannen. Förundrad blickade han på mig och sade: »Den sanna tron?? Ja, det förstås: Buhr har nog i det hela alltid varit en god och bra karl, fast han en gång i hastigheten kom att mörda far sin.» Jag såg, att mannen talade af öfvertygelse — så föga känner ännu mången midt i »kristenheten» begynnelsebokstäfverna af kristendomen.

Skarprättaren framhöll sedan kontrasten mellan Buhrs död och mördaren Breitfelts, hvilken senare han äfven hade halshuggit 1843. Man hade, berättade han, inbillat Breitfelt att han på afrättsplatsen skulle erhålla nåd; och denne hade varit så öfvertygad därom, att

han leende och glad vandrade dit ut. Under hans vandring uppför Grötgatan voro alla fönster tätt besatta med åskådare, mest fruntimmer. Af dessa voro många honom bekanta sedan vintrarnas baler, på hvilka han plägat spela dansmusik för dem. Nu hälsade han dem alla gladt och artig. Men anländ till schavotten hade Breitfelt med stigande förskräckelse och ångest oupphörligt frågat: »får jag ej nåd af konungen?» Då svaret blef nekande, greps han af förtviflan och måste så med våld tryckas ned på stupstocken. — — —

En ofantlig hop allmoge hade nu infunnit sig för att se på. Ja, äfven från Uppsala hade icke få »bildade», såväl damer som herrar, i fina ekipasch åkt den långa vägen för att få vara vittnen till detta »intressanta» blodiga skådespel.

Pastor Wessblad och jag satte oss åter upp i vagnen och anträdde hemfärden,* för det mesta under tystnad, hvilken endast emellanåt afbröts af tacksägelser öfver Guds barmhärtighet i Kristus mot honom, som nyss likt röfwaren på korset fått ingå i paradiset.

Vid min återkomst till staden samlades hos mig en del vänner och kamrater, Gustaf Beskow, Ad. Drake, Ernst Lönnrot, Vilh. Norlén, Ax. Sparre, L. Rosen-

* Jag förvarar ännu en gåfva af Buhr såsom erinran af dagens resa. På ditvägen önskade denne att kunna skänka mig något »minne» såsom ett bevis på sin tacksamhet. »Men», sade han, »jag äger ingenting alls att ge magistern; ty mina kläder skall mästermannens medhjälpare ha, och någonting annat har jag ju icke. Jo, det är sant», tilllade han hastigt med glädjestrålände blick, »jag fick i går af min hustru ett stycke bröstsocker att ha på vägen i dag; *det* skall magistern vara snäll och ta emot. Förakta nu ej min gåfva, fast den är så ringa» — Nej, förvisso icke! Jag gömmer den ännu som en dyrbar »relik», ett minne från en af mina oförgätligaste dagar.

gren, Karl Tornérhjelm, D. Ekstedt, O. Borell, J. Landergren m. fl. Vi samtalade om hvad som händt under dagen, läste ett par goda stycken, sjöngo några sånger samt tackade Herren för hans nåd mot syndare.

Många år ha sedan dess så hastigt förflutit. Snart skola vi, bland andra förutgångna bröder, hos Herren återfinna såväl den botfärdige röfvaren från Golgata som den store brottslingen, men för Jesu skull benådade, mördaren Erik Buhr. »*Ingen* kommer till Fadern utan genom mig», säger Herren; »men *hvar och en* som tror på mig, han skall lefva för min skull.» — —

All min bön och mina tårar
Och den sorg, mig trycker här,
Hela ej hvad hjärtat sårar,
Bättre ej hvad brutet är.
Nej, förlorad vore jag:
Mig, så oren och så svag,
Skulle domen evigt fälla,
Om ej nåd för rätt fick gälla.

Jesu blod min skuld afplanat,
Jesus har re'n allt försont;
Jesus allt godt för mig manat,
Att jag varder nådigt skont.
Jag en säker tillflykt får
Uti Jesu djupa sår;
Jesus hjälper ut ur nöden,
Uti lifvet och i döden.

»Han kommer i morgon!«

En tillämnad men förekommen tidningsfäjd,
och ett minne af Arvid Rydén.

Många anse, att *all* strid om religiösa frågor är någonting oandligt och orätt. Deras »åskådning» är i detta hänseende helt enkel: »Man skall lefva i frid med alla och låta en hvar i ro ha sin egen åsikt. Sanningen försvarar sig själf. Om några anfälla vår tro, så draga vi oss tillbaka och låta dem hållas, tills de tröttna. Gud sörjer nog för sin sak.» Om nu denna tankegång vore riktig, så skulle vi protestanter, när katoliker, adventister, fritänkare, mormoner och andra angripa vår evangeliska tro, icke alls söka att försvara den samma, utan blott »låta fienderna hållas» i godan ro.

Men ett sådant tänkesätt är lika obibliskt som oklokt. Helt annorlunda lärer skriften. Herren Kristus själf och efter honom den milde Johannes, lika väl som den kraftfulle Paulus, öfverensstämma i varningar mot falska läror, som föra bort från »sanningen i Kristus». * I alla sina bref varnar Paulus litet emellan för dem som

* Matt. 24: 11; Rom. 16: 17; 2 Petr. 3: 17; 2 Joh. 9.

»vilja bortföra från Kristi evangelium». Förvara och försvara det du lärt och fått!

När någon af våra evangeliska *grundsanningar* anfalles och hotas, då manas alla lefvande kristna att 'stå upp som en man' till sanningens försvar. — Gäller däremot angreppet mindre viktiga frågor eller kyrkoseder, ceremonier och dylikt, då äga visserligen prästerna plikt att, om de så kunna, försvara sin kyrkas åsikter, ordningar och bruk; men en sådan strid hvarken behöfver eller bör uppröra församlingen i dess helhet. Allra minst får en strid om olika *kyrkliga bruk* störa kärleken mellan Herrens sanna lärjungar, som ju dock icke i denna värld kunna komma till att i *alla* punkter tänka fullkomligt lika.* — Därför äro de så djupt behjärtansvärda den gamle kyrkofaderns ord: *In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas* (i det nödvändiga enhet, i det tvifvelaktiga *frihet*, i allt kärlek).

För omkring 30 år sedan, då jag var utgifvare och redaktör af »Väktaren», fördes i min tidning en långvarig, skarp strid mot P. Waldenströms angrepp på den evangeliska kristenhetens urgamla lära om Kristi försonings betydelse. Om något i församlingens lära syntes som »det nödvändiga», i hvilket *enhet* borde råda, så gällde detta framför allt den heliga skrifts 'kärna och stjärna', 'gudaktighetens hemlighet' läran om Guds Sons människoblifvande och försoning. Där-

* I Augsburgiska Bekännelsens 7:de artikel heter det uttryckligen: »Till Guds församlings *sanna enighet* är det nog att vara samdräktig i evangeliis rena lära och sakramentens bruk; och det är icke af nöden att allestädes skola vara *lika* människostadgar, *kyrkoseder* eller ceremonier, instiftade af människor.»

för ansåg jag det vara min likasom alla andra lutherska kristnas plikt att i den punkten af alla krafter »kämpa för den tro, som *en gång för alla* blifvit åt Guds församling öfverlämnad» (Jud. 3) och som därför hvarken behöfver någon »utveckling» efter mänskligt tycke, ej heller någonsin skall undergå någon förvandling.

Denna strid är nu för länge sedan utkämpad. Dess stormar uppröra ej mer de troendes sinnen, ja, man hör numera ytterst sällan något af de slagord, som då för tiden voro uttryck för den nya åskådningen. Härtill torde nog äfven Väktarens arbete i någon mån få anses ha bidragit, och således icke ha varit förgäfves. — Men *ifall* den striden skulle åter uppblomma, hvilket jag dock hoppas aldrig skall ske, då skulle jag ånyo ställa mig på samma sida som förr och med Guds makt kämpa lika varmt för hvad jag anser vara gudomlig sanning — lika frimodigt i sak, om ock mera mildt i sättet.

Men det är icke om denna slutkämpade strid jag nu ville något orda, utan om en annan, som var svårt tillämnad, men genom Guds andes makt blef förhindrad.

En del allvarliga kristna här och där bland folket hade för 30 år sedan af samvetsskäl tvekat att i kyrkorna mottaga Herrens nattvard af groft otrogna präster och i gemenskap med uppenbart obotfärdiga. De hade, dessa kristna, ännu icke lärt sig inse, att välsignelsen af *Herrens gåfva* är fullkomligt oberoende af både den utdelandes och de öfriga med-emottagarnes personer. För att dock tillmötesgå deras önskan att icke behöfva skilja sig från statskyrkan, hade

man med de kyrkliga myndigheternas tysta medgifvande på flere håll, såsom i Uppsala, Stockholm och ännu andra orter, anordnat s. k. extra, enskilda nattvardsgångar, där troende präster utdelade nattvarden åt dem som anmälde sig därtill. I Stockholm ägde sådana nattvardsgångar rum i Adolf Fredriks och Finska kyrkan; de därvid tjänstförrättande prästerna voro bl. a. Fjellstedt, Janzon, Elmblad, Flyborg, Borgström m. fl. Dessa sökte alltid i skriftermålen upplysa därom, att nattvardens välsignelse var oberoende af *hvem* som utdelade och *med* hvilka den erhöles. — I Uppsala var det d:r Fjellstedt, Lars Rosengren och yngre prästmän, som härvid gjorde tjänst; i Nerike pastorerna Hofberg och Müntzing m. fl.; i Småland pastor P. Ahlberg, kyrkoherden Svalander, komminister Sjögren, o. s. v.

Dessa nattvardsgångar fortgingo under flera år i all stillhet, utan att vålla någon kyrklig söndring eller något slags oro i församlingen. Ty flertalet af den tidens präster, äfven de som icke tyckte om dessa »enskilda anordningar», hade dock af händelserna i Dalarna på 1850-talet fått nog visdom att inse, huruledes genom detta tillmötesgående förekom fullständig separation. Det var en annan slags visdom förbehållet att några år senare, genom ändrade förhållanden, åstadkomma denna separatism.

Ty efter någon tid skedde ett tvärt omslag i de kyrkliga myndigheternas förhållande i denna sak. En kyrklig fanatiker — hans namn må på jorden vara onämndt, fastän det just var jordisk ära han eftersträfvade — hade lyckats öfvertyga en del af de kyrkligt makthafvande, att det dittills tillåtna förfarandet

var »i högsta grad *okyrkligt*», hvarför alla präster borde förbjudas att tillmötesgå läsarnes önskningsar. Detta förbud gafs också. Förgäfves sökte Fjellstedt och andra visa, att ett förbud i detta fall tvifvelsutän skulle leda stora skaror till fullständig separation; då däremot, om man blott hade ännu någon tids tålmod, de troende prästerna ansågo sig kunna försäkra att folket småningom skulle komma till en klarare uppfattning af nattvardens väsende. Men intet hjälpte. Huru stor respekt än d:r Fjellstedt åtnjöt, huru fri hans ställning inom kyrkan än var, nödgades äfven han att hörsamma sina öfverordnades befallning. Några präster, som ansågo sig härutinnan icke böra eller kunna »lyda människor mer än Gud», afsade sig sitt prästerliga ämbete.

Men när det villrådiga folket icke längre fick blifva tjänadt af *präster*, för hvilka det hade förtroende, råkade man först i stort bryderi. Här och där slutade detta så, att man nu lät sig betjänas af fromma lekmän. Snart blef detta allt mera allmänt, och — »den stora separatismen» inträdde.

För min egen del hade jag, likasom Rosenius, aldrig kunnat fatta den samvetsbetänklighet, som förbjöd en kristen att mottaga nattvarden i våra kyrkor. Tvärtom hade jag vid mångfaldiga tillfällen fått erfaras, huru rik välsignelse af nåd, frid och kraft Herren kan meddela vid sitt altarbord. Men då jag *väl* kände många af dessa samvetsömna såsom verkligt fromma och gudfruktiga kristna, så hade jag å andra sidan aldrig kunnat vara med om de hårda, kärlekslösa dommar, som plögade utslungas öfver »dessa kyrkotrotsande och nattvardsföraktande» separatister. Ty jag visste,

att de flesta af dem, som då blefvo så benämnda, ingalunda handlat af *förakt* för nattvarden eller af begär att *trotsa*, utan af verkliga, fastän här alldeles onödiga samvetsskrupler.

På grund af denna öfvertygelse hade jag, trots påstötter, icke i Vaktaren uppträdt mot de frikyrkligas nattvardsfirande, utan blott mot den olutherska försöninglära, som den tiden förkunnades bland dem. — Själfrve ärkebiskop Reuterdahl, som några årtionden förut lyckats vid riksdagen genomdrifva de sorgligt ryktbara »sakramentlagarna», måste en tid där-efter själf vara med om att låta åter upphäfva dessa.

Då fick jag en afton 1880 besök af prosten S—g, som ansågs vara en allvarlig, kyrkligt from man. Han kom, sade han, dels för att »tacka mig för mitt kraftiga försvar af evangeliets dyrbaraste sanning», men dels också för att uppmana mig att lika kraftigt ingripa mot det kyrkliga trots, den »parodi på nattvardsfirande», som bedrefs af separatisterna. När jag nu förklarade mig icke kunna dela hans uppfattning i denna sak och således icke heller kunde skrifva efter hans önskan, sade han sig ha varit beredd på ett sådant svar. Men han önskade få inbjuda mig till ett möte följande afton hos baron Fredrik Hierta, som hade lofvat, att han (S—g) då skulle få för Hierta och några andra inbjudna personer uppläsa en afhandling, som skulle införas i någon kyrklig tidning, »helst i Vaktaren». Och prostens hoppades, att denna hans uppsats skulle — då jag ju efter apostelns ord borde »pröfva allting och behålla det goda» — omstämman mig och öfvertyga mig om hans åsikters riktighet. Han bad mig hjärtligt att komma, hvilket jag ock lofvade.

Hos baron Hierta sammanträffade följande afton sju personer, bland dem två Stockholmspräster, en härads-höfding, en protokollssekreterare och en ung nyvorden smålandspräst vid namn Arvid Rydén.

Prosten S—g uppläste för oss sitt opus. Nog har jag, under mer än 40 års kyrkliga strider, hört och sett mångt ampert prof på det sorgligt ryktbara *odium theologicum* (det teologiska hatet); men maken till hvad som nu förelästes har jag aldrig hört, hvarken förr eller senare.

Litet hvar minnes hvilken oerhörd sensation det väckte bland hela vår kristligt intresserade allmänhet, när pastor Ärnström — som under min frånvaro en sommar var tillfällig redaktör af Vaktaren — där hade infört en af kyrkoherden S. i M. författad uppsats, i hvilken förekom det oföreglömliga uttrycket: »Den som icke hatar P. W., han kan icke vara Kristi lärjunge.» Det yttrandet var upprörande, men det stod enstämt. I prostens S—gs artikel vimlade det af liknande starka uttryck: »kyrkoskändare, nattvardstjuftvar, helgedomsrånare, skrymtare, ofruktsamma träd, skyar utan vatten, trosförrädare, affällingar» — dessa och liknande uttryck förekommo allt emellanåt. Uppsatsen gjorde på mig ett nästan hemskt intryck, och jag var inom mig fast besluten att den *icke* skulle inkomma i Vaktaren.

När prostens S. slutat, bad han de närvarande yttra sina tankar. Den ädle och blide baron Fredrik Hierta, som förvisso var ärligt kyrklig men äfven ägde hjärta, frisinne och sans, sade efter en stunds tystnad, att han väl »i princip gillade artikelns syfte», men ansåg att den borde »mycket omarbetas, emedan den

eljest skulle mer förbittra än öfvertyga»; ty, tillade han, »man fångar icke flugor med ättika». — Pastor N. och de två ämbetsmännen däremot funno uppsatsen ganska bra; »sådant läder skall sådan smörja ha», sade den ene juristen.

Prosten S. vädjade nu till mig, om jag ville införa afhandlingen i min tidning. När jag nekade, vände sig då de samtliga närvarande, utom baron Hierta och Rydén, mot mig med öfvertalande och »öfverbevisande» argument. Slutligen förklarade prosten S. i häftig och uppbragt ton, att »om jag icke ville intaga hans uppsats, så bevisade jag därmed, att jag icke vore någon verklig vän till vår kyrka». Jag svarade, att om den saken dömde allena Herren rätt, samt att mer än 20 års ärligt arbete i Herrens och församlingen tjänst borde kunna fritaga mig från en dylik besymling.

Stämningen hos de andra mot mig hade nu blifvit het och obehaglig. Baron Hierta sökte förgäfves att lugna dem, och jag ämnade just säga farväl, för att icke nödgas blifva till mera förargelse. Då frågade den unge Rydén, om det tilläts honom att uppläsa en berättelse, som på honom själf gjort ett mycket djupt intryck och som en vän till honom hade öfversatt från tyska språket. Hans förslag kändes af alla såsom en befrielse från en obehaglig stämning och bifölls genast.

Berättelsen, den Rydén nu läste med varm, sympatisk stämma, hette: »Han kommer i morgon!» — Under läsningen greps jag och säkerligen äfven alla de andra af ett obeskrifligt dyrbart intryck, på en gång fullt af heligt allvar och längtan att få upplefva den dag, som där så härligt skildrades.

Då Rydén slutat, hade baron Hierta och M. tårar i sina ögon, och alla sågo gripna ut. Vi sutto en stund tysta; därpå reste vi oss, och Hierta bad mig afsluta med bön.

När detta skett, räckte vi hvarandra händerna med förnyad broderlig kärlek. Förnimmelsen af Herrens närhet hade från våra hjärtan bortdrifvit de mörka molnen af egenvilja och partisinne.

Nu kom prosten S. fram till mig, räckte mig sin uppsats och sade: »Tag den och bearbeta den; stryk ut allt bittert, och använd den sedan — ifall den icke är alldeles oduglig!»

Jag mottog hans afhandling och genomläste den följande dag. De svåraste uttrycken voro tämligen lätt borttagna. Hela andan i uppsatsen var dock så bitter, att jag ansåg mig göra både S. och kyrkan en tjänst med att icke införa den i Väktaren.*

Men för att gifva mina läsare en föreställning om våra intryck denna stund, och kanske kunna bereda äfven dem någon del däraf, återger jag å följande sida den sköna berättelsen, som Arvid Rydén lämnade mig.

* Den ligger ännu kvar bland mina »papper» och skall väl om någon tid, då äfven dylika strider äro blott ett minne, kunna offentliggöras såsom ett *curiosum* och ett exempel, hvart fanatism kan föra. Jag skall då äfven, om mig förunnas att lefva till dess, meddela åtskilliga dokument, dels ett af alldeles motsatt innebörd, nämligen Oskar Ahnfeldts återkallelsekrift, i hvilken han beklagar sin separatistiska verksamhet, dels några kyrkliga protokoll som visa, huru »förföljelse för evangeliit skull» i Sverige förekommit ännu så sent som på 1890-talet och dels ännu ett par andra kyrkliga dokument af stort intresse.

»Han kommer i morgon!»

Det hade en tid bortåt rådt brytning mellan oss och vår lärare, pastor Nelson. Min hustru hade en dag missförstått ett yttrande af honom, känt sig sårad däraf samt beklagat sig för en väninna. För att trösta henne hade denna då berättat några mindre vackra historier om pastor Nelson. Upprörd och full af indignation hade min hustru hemkommit och förklarar, att efter hvad hon den dagen fått veta, kunde det aldrig mer komma i fråga att höra en predikan af pastor Nelson, som ju vore »en riktigt dålig människa». När jag frågade henne, om det hon hört verkligen vore *faktiskt*, svarade hon: »Ja visst, fröken Waltman är en så sanningsfull människa, att hon icke kan ljuga. Och hon har själf hört den ena historien af fru Kessel, den andra har grosshandlar Owen berättat. Icke lär väl han kunna gå med osantt skvaller om någon.»

Många års erfarenhet har lärt mig att med en viss försiktighet upptaga de rykten, som berättas — särdeles af dem som icke själfva varit vittnen till hvad de omtala, utan endast »hört det af trovärdiga personer». — Emellertid kunde jag ju icke tvinga min hustru, som var »fullt viss» på sin sak, att höra en predikant som hon icke längre hade förtroende för. Och då jag icke ville vålla prat genom att gå ensam dit utan min hustru, så följde jag henne under några veckor till den kyrka, där pastor Smith predikade.

Men under tiden gick jag direkt till pastor Nelson, och småningom skaffade jag mig afgörande bevis att både fru K. och grosshandlar O., själfva vilseledda, farit med lögn och vrängda framställningar. Min hustru blef både glad och förlägen, när hon insåg huru orätt hon gjort vår förut så afhållne pastor Nelson. En försoning skedde. Med en ljuf känsla af inre frid och tillfredsställelse satt jag åter vid min hustrus sida i vår gamla kära kyrka, och fick höra en predikan, som med eldskrift fäste sig i mitt minne.

Texten för pastorns predikan var denna:

Då skola de se Människosonen komma med stor makt och härlighet. Men då detta begynner ske, resen eder upp och upplyften edra hufvud; ty då nalkas eder förlossning. Luk. 21: 27.

Bland annat, som pastor Nelsen öfver denna text talade, fäste sig följande ord i mitt hjärta:

»Han kommer! Människosonen kommer ganska snart åter ned till denna jord; han kommer till oss med stor makt och härlighet!

Skall detta verkligen ske? Skall denna gamla jord, denna stora världshop, som nu blott äflas efter jordisk vinning, flyktiga nöjen och andra människors pris — skola de väl alla se Herren? Skola väl, när tillkommelsens sky börjar ljunga och blixtra, äfven alla invånare i denna stad, i vår stad, med uppåtvända anleten se härlighetens Herre komma i skyn?»

Så talade vår pastor i sin högtidligt uppskakande predikan, och för några ögonblick kände jag tydligt, att de heliga orden voro fullt gudomlig sanning.

Men då den välklädda skara, som åhört denna predikan, nu trängdes för att komma ut ur kyrkan, hviskade min granne till mig, att jag äntligen icke måtte förgäta stadsfullmäktiges sammanträde nästa tisdagsafton; och friherrinnan S—d hviskade till min hustru att ej glömma bort hennes bjudning på onsdags förmiddag. Och då vi kommo ut ur kyrkan, frågade fru B. min hustru, om hon gifvit akt på fru Cs dyrbara dräkt. »Så oförståndigt», sade fru B. »att styra ut sig på det sättet; deras inkomster kunna ju ej vara hälften så stora som våra, och jag skulle dock aldrig tänka på att taga mina kläder från Paris.»

Jag nämnde nu något om predikan, som vi nyss hade hört.

»Ja», sade min hustru, »en sådan vacker och rörande predikan. Det förundrar mig verkligen, att icke alla vilja höra *vår* pastor. Hvad kan väl vara mera gripande och intrycksfullt, än sådan predikan som den i dag? Men — å propos, käraste du, glöm inte att byta om ringen, som Maria skall få. Ack, dessa julklappar, de komma mig ständigt i tankarna. Jag kunde icke låta bli att tänka på dem till och med i kyrkan; det var mycket illa.»

»Vet du», svarade jag, »det förekommer mig ofta, som om hela vårt lif endast vore en dröm, icke verklighet. Vi gå i kyrkan, och det som vi där höra måste antingen vara sanning eller lögn. Om det är *sanning*, huru viktigt då att vi på allvar taga det till hjärtat! Till exempel dessa adventspredikningar! Om

vi verkligen vänta Herrens ankomst, så borde vi dock känna och leva helt annorlunda än vi göra! Tror du verkligen det, som du hörde i kyrkan i dag? Eller var det endast ett gripande 'vackert tal' utan sanning i sitt innehåll?»

»Jag tror det verkligen», sade min hustru allvarsamt; »ja, jag tror det visst. Men jag känner mig så världslig och förströdd; jag har så mycket annat att tänka på» — och hon suckade djupt.

Det samma gjorde jag, ty jag kände mig också ganska världslig. Efter en stunds tystnad sade jag: »Antag, att Herren Kristus verkligen skulle komma till denna julhelg, och att det allmänt kungjordes att han skulle komma *i morgon!*»

»Jag tror», sade min hustru, »att det då skulle bli mycken oro bland våra store män, våra lagstiftare och stadsfullmäktige, och mycken rådsläpning om huru man skulle värdigt mottaga Herren Kristus.»

»Kanske», svarade jag, »skulle han förkasta de rikas och mäktigas hyllning; kanske skulle våra stora, grant eklärerade kyrkor förgäfvos öppna sina portar för honom.»

»Ack», sade min hustru allvarligt, »om jag trodde, att våra penningar skulle skilja oss från honom, så ville jag lämna allt, *allt*, blott jag måtte få se honom med frid och höra honom till.»

Hon talade af hjärtats djup, och för ett ögonblick strålade hennes anlete af hänförelse.

»Du *skall* få se honom», sade jag, »och de penningar, som vi på ett ord af honom villigt och gärna lämna, *de* skola icke skilja oss från honom. Men det är icke blott penningarna, som utgöra vår fara. Att slippa världens smälek, att behålla vår 'sociala ställning', våra partivänners och våra världssinnade barns bifall — detta och mycket dylikt, fruktar jag, äro några af våra största faror.»

Följande natt förvandlades de tankar, som under dagen sysselsatt mig, till en dröm. Jag tyckte mig vandra omkring på gatorna och vara medveten om, att någonting utomordentligt skulle hända, men jag visste ej riktigt *hvad* det var. Alla människor talade därom, de flesta i hviskande ton och med betydelsefulla blickar. Det rådde en högtidlig stillhet rundt omkring mig. Små grupper af män och kvinnor stodo här och där och talade

tyst men ifrigt med hvarandra om någonting, som måtte vara viktigt för alla. Jag hörde en man säga till en annan: »I morgon? Kommer han verkligen då?» och den andre svarade: »Ja, i morgon, juldagen, skall han vara här.»

Det var sent på aftonen. Stjärnorna tindrade med ett klart strålände sken, butikerna glänste ännu i all sin julprakt; men öfverallt förnams samma känsla af spänd väntan, som bemäktigat sig alla sinnen. Affärer och handel stodo stilla, och den ene såg tankfullt på den andre, som ville han säga: »Har du hört, att i morgon —?»

Plötsligt, medan jag så gick, undrande öfver *hvad* som skulle ske i morgon, förstod jag i ett ögonblick, att det var Kristus som skulle komma. I samma ögonblick såg jag en ängels gestalt vid min sida. Hans ansikte var högtidligt, rent och fridfullt. Öfver hans panna glänste ett klart sken, klarare än något på vår jord — ett ljus så helt olika det från de skimrande gaslågorna, att det tycktes mig som om min himmelske ledsagare vandrade i en egen sfär för sig.

Ehuru jag erfor en vördnadsfull fruktan, kände jag dock på samma gång en förtroendefull tillit till denne min följeslagare, och jag frågade: »Säg mig dock, är det verkligen sant att Kristus kommer?»

»Ja., sade ängeln, »i morgon kommer han!»

»O, hvilken glädje!» utropade jag.

»Är det verkligen en glädje för er?» sade ängeln. »Ack, för många i denna stad är det ingen glädje. Följ mig!»

I nästa ögonblick tyckte jag mig stå med honom i förmaket till den förnämsta våningen i ett af de ståtligaste husen vid Kungsgatan. En man, hvilkens utseende vittnade om goda dagar, fastän hans kala hjässa talade om tankeanstängningar, satt vid ett bord betäckt med papper, dem han nu ordnade med en nervös oro, under det han halfhögt talade för sig själf. På en soffa i samma rum hvilade en ung fru med ett obeskrifligt ljuft, fastän blekt och lidande utseende; i sin fina, genomskinliga hand höll hon en liten bok. Rummet med dess öfverflöd på lyxartiklar vittnade om stor rikedom. Allt hvad pengar kunna förskaffa, tycktes där samladt tillhopa. Men ägaren själf, mannen vid skrifbordet, tycktes hvarken vara förfinad eller förädlad genom infly-

tandet af alla de konstskatter, som omgäfvö honom. Han tor-kade svetten från sin panna och sade: »Jag vet ej huru *du* kän-ner det det, Annie; men *mig* gläder icke denna nyhet. Den gör slut på alla mina affärer, på allt som jag förstår och intresserar mig för.»

»Ack, John», utropade den unga kvinnan och försökte att resa sig upp, »huru kan du säga så? Är icke *han* dyrbarare än alla skatter?» Och då hon talade, såg jag öfver hennes hufvud ett darrande sken, likt det som lyste kring ängelns panna.

»Det må så vara, men jag är ändå alls icke glad, Jag må så gärna säga det rent ut: *jag* längtar icke efter detta möte! Jag önskar, att han ville uppskjuta sin ankomst ännu en tid. Jag har just nu för händer några ypperliga och vinstgifvande affärer, som skulle inbringa mig otroligt. Om jag blott finge först afsluta dessa, så kunde han ju sedan komma. — Hvad kan han väl fordra af mig? Jag skulle vilja betala, jag vet ej hvad — jag skulle gifva många tusentals kronor till barnhem, missionsanstalter eller hvad han hville, blott han låte mig vara i ro ännu en tid. Ja, jag skulle om några år kunna gifva honom en million, och det gjorde jag gärna för att slippa morgondagen!»

»Men är icke *han* vår bästa vän?»

»Bästa vän?» svarade mannen till hälften förvånad, till hälften förargad. »Annie, jag förstår icke hvarför du ständigt talar om hans kärlek, om vår synd, om frälsning, frid, världsförsakelse och sådant där. Du vet mycket väl, att jag icke tycker om att tala i dessa ämnen. Man har ingen nytta däraf; jag förstår dem icke, och folk stöter sig därpå. Jag önskade, att man sluppe tänka på sådant!»

Hon såg på honom med en blick full af medlidande. »Kan jag icke komma dig på andra tankar i dessa stycken?» frågade hon hjärtligt.

»Nej, det kan du icke. Se här», tillade han och pekade på en hög med papper, »här har jag obligationer till ett värde af flera hundra tusen! I afton äro de mina, i morgon äro de värde-lösa, och hvad har jag då? Tycker du väl, att jag då kan vara glad? Jag skulle vilja gifva hälften, ja, jag skulle nära på vilja gifva allt sammans, om han blott icke komme på trettio år ännu.» — Han gick förstämnd fram och åter i rummet.

Hon räckte honom med en bejande blick sin hand; han stötte den häftigt tillbaka.

»Ser du dessa», sade nu ängeln högtidligt till mig; »mellan honom och henne är befäst ett stort svalg! Dessa två ha under årtal bott tillsammans i samma hus, men med det stora svalget mellan sig. Hon kan icke gå med honom, han kan icke komma till henne. I morgon skall *hon* med ousäglig fröjd möta Herren Kristus i skyn; *han* skall ropa till bergen att falla öfver honom — icke därför att Kristus hatar honom, utan därför att *han* icke vill, icke kan älska Kristus.»

Och ängeln förde mig med sig på ett annat ställe. Vi stodo nu i ett litet lågt vindsrum, upplyst af en liten dålig lampa. Ack, huru torftigt allt omkring oss såg ut! En söndrig stol, ett rankigt bord, en halmbädd i ett hörn, där tre halfuakna små barn kröpo tillsammans för att hålla hvarandra varma. De stackars små! Deras lemmar voro stela af köld, och andedräkten syntes tydligt i den kalla luften, när de talade med hvarandra. »När mor kommer, få vi varm soppa», sade en. »Men jag fryser så rysligt», sade en annan liten, som låg ytterst. »Lägg dig då i midten, så skola vi värma dig», sade den äldste. »Mor lofvade att elda åt oss, när hon kom igen, om hon bara får sin betalning af den elake herrn.» — »Hvad den mannen är hård», sade en yngre gosse, »han ger inte mamma några pengar, annat än då han är alldeles tvungen att göra det.»

Just nu öppnades dörren, och en blek utmärglad kvinna kom in. Hon lade ifrån sig ett par små paket och skyndade till barnens bädd, i det hon med glädjestrålade ansikte utropade: »Barn, barn, han kommer i morgon! Jesus kommer!» Och såsom de små ungarna i ett fågelbo sträckte de små barnen upp sina hufvuden, slogo armarna om moderns hals och trodde med ens den fröjdfulla nyheten. Herren hade varit deras moders ende vän under långa tider af nöd, hunger och köld, och de tviflade ej på hans ankomst. »Ack, mamma, då tar han oss till sig, gör han inte det?» — »Jo visst, mina kära små barn», sade hon leende: »Han skall samla lammen i sin famn och bära dem i sitt sköte.»

Så förde mig ängeln till ett annat hus. Där satt en hög-ättad man med sin älskliga hustru, sina barn och sina tjänare omkring sig. Mannen läste ur den heliga boken skildringen af

Herrens återkomst och sade sedan till de sina: »Denne vår Herre Jesus, Guds son, vår frälsare, har varit vår frid, vår daglige hjälpare och glädje nu i snart femton år. Han är Herren vår rättfärdighet; hans namn har styrkt och uppehållit oss i alla bekymmer. *Det* namnet har varit vår fröjd att få förkunna för andra medåterlösta, för höga som för ringa; ty i det namnet allena äga vi syndernas förlåtelse, lif och kraft. *Nu kommer han i morgon!* Låtom oss sjunga, tacka och lofva hans dyra, heliga namn!» — Och den högättade mannens fru satte sig vid orgeln, och den lyckliga familjen sjöng tillsammans:

»När han kommer, när han kommer
Att samla de sina . . .»

Plötsligt, såsom genom ett trollslag, förvandlades åter scenen. Vi stodo i ett ensligt litet rum; där satt en kvinna med ansiktet doldt i sina händer. Ensam, öfvergifven, förtalad, hade hon blifvit bitter i sitt sinne. Onda, giftiga tungor hade förstört hennes namn och rykte; och tanklösa, hjärtlösa människor trodde helt lättsinigt det onda, som sades om henne, utan att underrätta sig om det verkliga var sant. Den ena upprepade förtalet efter den andra. Och på det sättet voro där många, som »fröjdades öfver orättfärdighet», men få, som kände deltagande eller medlidande. Och dessa få voro oansenliga och fattiga; belackarna däremot voro rika och hälsades såsom förståndiga, ansedda kristna. Den arma kvinnan trodde sig ensam och öfvergifven, och hon suckade: »Hjälp mig, min frälsare, hjälp mig! *Du* känner ju allt! Du vet att jag är en arm, fattig synderska; men du vet att jag älskar dig och att jag är oskyldig till *det*, som de anklaga mig för!»

I det samma rörde ängeln vid hennes hand. »Min syster», sade han, »var vid godt mod: *Herren Kristus kommer i morgon!* Den arma kvinnan sprang upp och slog sina händer samman; hennes ögon strålade, hela hennes varelse tycktes som förklarad, då hon såg upp åt himmelen och med hänförelse utropade: »Ja kom, Herre Jesus! Du känner mig och ser mig! Kom, o Herre! På dig har jag tröstat; låt mig icke komma på skam; dig förbidar jag!» —

Åter stod jag i ett lysande gemak, uppfyllt af denna världens härligheter. Fyra eleganta damer stodo tankfullt samtalande med

hvarandra. De själfva och deras rum voro prydda med guld, silfver, juveler, silke, sammet och hvarjehanda granna ting; men de sågo dock så bestörta och bedröfvade ut.

»Detta tyckes mig verkligen förskräckligt», sade den ena, »och det plågar mig att veta så litet därom — jag känner ju honom nästan alls inte. Hvarför skall han komma just nu?»

»Ja», sade en annan, »och så blir det med ens slut på allting, som vi nu lefva för! Hvad gagn skola vi väl i morgon ha af allt detta fina, vackra, konstnärliga, som varit vår njutning? Hvad får man väl i stället?»

Där satt en fattig sömmerska i ett hörn af rummet, och hon svarade: »Det står ju lofvadt åt dem, som tro och älska Jesus: »*Vi skola få vara hos Herren alltid!*»

»Men jag tillstår, att jag icke begriper hvad som menas därmed», sade den, som först talade; »jag känner det såsom någonting förskräckande, att han skall komma så hastigt.»

»Ja visst», sade den andra, »det kommer så plötsligt och oväntadt; man tänkte ju aldrig på något sådant. Tänk huru förskräckligt att i *ett nu* utbyta detta lif mot ett annat!»

»Men är det inte nog att få vara hos Herren alltid?» sade den fattiga sömmerskan helt förundrad. »O, hvad jag längtat efter denna dag!»

»Se, där åter några, mellan hvilka det stora svalget är befäst», sade ängeln till mig.

Åter förde han mig till ett annat rum. Där satt en medelålders man med ädelt, tänkande utseende, lutad mot sitt skrifbord, på hvilket några fullskrifna pappersark lågo strödda.

»Han är Herren, och han handlar såsom honom tackes», sade mannen; »men hvarför kommer han *just nu*? O, att han hade velat dröja blott ett årtionde, eller åtminstone några år till! Då hade jag hunnit få denna afhandling spridd och känd. Den skulle ha väckt uppseende i vida kretsar, både inom och utom mitt fosterland; den skulle ha blifvit af största betydelse och gjort min kyrka verkligt gagn, så att hennes fiender måst ödmjuka sig, icke kunnande motstå kraften i mina bevis. Äfven jag själf skulle ha vunnit erkännande af både vänner och motståndare; och hvem vet hvart jag kunnat stiga? Dock nej — sådana tankar äro fåfängliga. Men huru gärna hade jag icke velat skåda *min*

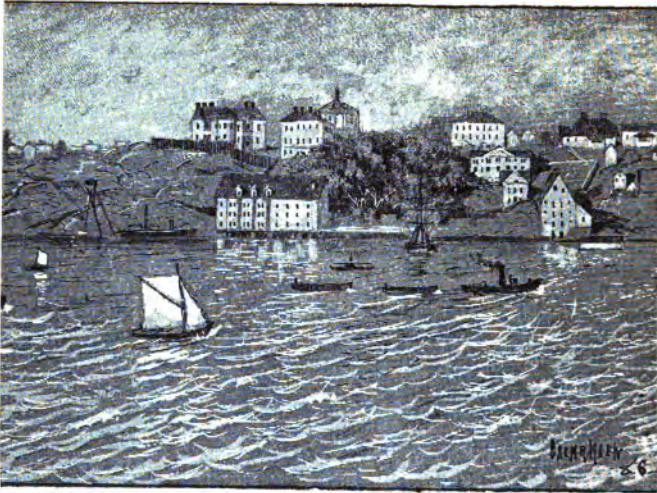
kyrkas triumf öfver alla sina vedersakare. Dock, man måste böja sig för det oundvikliga; i morgon kommer han, och för mig är månaders ihärdigt arbete nu förspildt!»...

Men i nästa ögonblick stodo vi hastigt vid ingången till en kyrka. Många präster och lekmän af olika riktningar och kyrkosamfund voro där församlade; men allas deras ögon strålade af kärlek, tro och hopp; alla stodo hand i hand i broderlig endräkt.

»Nu betyda de så föga, våra skiljaktigheter», sade de, »våra olika åsikter om kyrkliga ting. Han kommer, som skall afgöra allt! Nu är det slut med alla våra meningsstrider; nu skall *fullkomlig kärlek* slita alla tvister, och *fullkomlig sanning* lösa alla frågor som skilt oss åt. Vi ha hittills alla förstått blott »endels»; men alla, som i hjärtat byggt på den rätta grunden, skola nu förnimma att de äro 'ett i honom'. De olika uppfattningarna äro såsom ställningar, hvilka skola falla bort, *då tempelbyggnaden är färdig*. De äro skuggan, Kristus är lifvet och väsendet.»

Och förenade i kärleken vände de sina anleten mot öster, bidande den gryende morgonen, och jag hörde dem bedja med ett hjärta och en röst: »Kom, Herre Jesus! Kom snart!»

Diakonissanstalten i Stockholm, 1886.

Ett minne af Johan Bring.

Få präster i vårt land torde ha varit så allmänt aktade och afhållna som d:r Johan Kristofer Bring, den kände föreståndaren för vårt lands första och förnämsta *kvinnliga* kyrkotjänstförening: Svenska diakonissanstalten i Stockholm.

Och denna aktning, denna tillgifvenhet voro ej alster af en tillfällig "popularitetsvind", som i dag lyfter sina idoler högt för att kanske snart kasta dem i smutsen, utan de voro frukter af ett mångårigt och troget arbete i Herrens och hans församlings tjänst.

Allvar och blidhet, karaktärsfasthet och ödmjukhet, i förening med plikttrohet och afsky för allt förtal, samt uthållig kärlek och barmhärtighet, — dessa och andra egenskaper ha åt d:r Johan Bring vunnit ett ovanligt stort antal varma, tacksamma vänner inom alla samhällets kretsar och inom olika kyrkliga riktningar. Ty ehuru troget tillgifven vår evangelisk-lutherska kyrka och hennes goda bekännelse, var Johan Bring likväl ingen kyrblig fanatiker, utan ville och kunde med broderlig tillgifvenhet möta "Guds folk", äfven den del däraf som han träffade inom andra riktningar eller samfund.

Då jag här ofvan talat om den "allmänna tillgifvenhet", som kom d:r Bring till del, får detta icke fattas så, som om han skulle varit en bland dem, hvilka genom att undandraga sig Kristi kors köpa världens gunst och "idell solskens af dess barn" (Luk. 6: 26). Nej, då hade han icke varit en Herrens trogne lärjunge, ett af de "äkt barnen" (Ebr. 12: 8), som måste gå "genom ära och smälek, genom ondt rykte och godt rykte, såsom bedragare och dock sannfärdiga" (2 Kor. 6: 8). Äfven Johan Bring hade haft att utstå sina tider af baktal och försmädelse — särskildt vid hans andra giftermål och då han, den eljest i allt så varsamme mannen, vid ett judedop begick en oförsiktighet och ett kyrkligt formfel. Då frambröt och visade sig genast den fariseernas och världens fiend-

skap mot Guds folk, som alltid finnes i djupet af deras hjärtan, men som de förut *blygts att visa* mot en sådan man som Johan Bring. Klander, förtal och osanna rykten omsvärmade då äfven honom, så väl enskildt man och man emellan som i tidningarna. Men genom det äkta guldet i sin kristliga personlighet, sitt tålmod, sin trohet och uthålliga kärlek afväpnade han äfven då, och sedan allt framgent, sina motståndare.

Jag sade nyss att Johan Bring troget verkade i kyrkans tjänst. Ty ehuru han icke på öfver 40 år innehade någon "kyrklig anställning" i ordets vanliga mening, utan förrättade sin stora lifsgärning på kallelse af en enskild förening, Diakoniss-sällskapet i Stockholm, så har välsignelsen af hans lifs betydelsefulla arbete kommit hela Guds församling i Sverige till del. Från Lapplands isar till Skånes slätter torde de trakter af vårt land vara få, där man icke åtminstone i någon mån och med varm tacksamhet fått göra bekantskap med de tjänande systrar, som undet det senare halfseklets lopp allt fort har utgått från Diakonissanstalten i Stockholm.*

Hvad Diakonissanstalten vidkommer, så kan man utan fara för motsägelse yttra, att den ofantliga framgång och tillväxt, som denna anstalt vunnit under det

* Denna anstalt är en bland de många frukterna af den välsignelserika väckelsen på 1840- och 1850-talet. När man bland de många öfriga frukterna af denna väckelse, utom Diakonissanstalten, äfven har att nämna Fjellstedtska skolan samt Evang. Fosterlandsstiftelsen och dess missionsinstitut vid Johannelund, så borde väl den besökelsestid som Herren då gaf vårt land, från hvarje sann kyrkans vän erhålla tacksam och erkännande, i stället för det öfverlägsna klander hvarmed man numera inom många kyrkliga kretsar talar om »50-talets väckelser».

första halfseket af sin tillvaro, *näst Herrens nåd* får i väsentlig mån tillskrifvas nitet, dugligheten och den ihållande bönen hos anstaltens egentliga ledare och styresman, d:r Johan Bring, om man ock villigt erkänner allt det trogna stöd, som han erhållit af många medhjälpare och vänner. Hvad Johan Bring för Diakonissanstalten varit, därom ville och kunde jag ha mångt och mycket att förtälja. Men då nyss en långt kraftigare penna än min har skildrat denna hans lifsgärning, må jag nu vara tyst därom. Och detta så mycket mer, som den händelse jag här egentligen vill teckna, icke berör Brings offentliga verksamhet, utan blott framvisar *ett* af de drag ur hans enskilda lif, hvilka gjort honom så högt älskad af alla som kommit honom nära.

Ett annat af dessa drag, som visar Brings djupa, äkta ödmjukhet, må dock först anföras. Då jag en dag på våren 1897 besökte honom, kommo vi i samtal om vår nära 40-åriga vänskap, om de flydda åren af vårt lif och om vår säkerligen ganska nära förestående hemförlofning från arbetet. — Bring yttrade då om sin verksamhet följande ord, som oförgätligt inpräglade sig i mitt minne: "Ack, broder, när jag ser tillbaka på mitt lifs hela arbete, så tycker jag att det inför mina egna ögon, och huru mycket mer då inför den Heliges, förefaller som *en hög med aska*". Jag svarade blott med att anförä Pauli ord om sig: "Herren har *ansett* mig trogen" (1 Tim. 1: 12). Men inom mig tänkte jag: Hvilket härligt verk af Guds ande att *sd* fostra en sådan man som Bring, att när han 'uträttat mer än vi alla' han själf anser sitt verk blott som 'en hög med aska'. Hvilken skillnad på

denna äkta ödmjukhet och den själfgjorda, som 'vet med sig' sin förträfflighet, men 'blygsamt afböjer' den ära man vet tillkomma sig.

Jag öfvergår nu till den händelse, hvilken, såsom förut nämnts, här egentligen skall tecknas.

I medlet af 1870-talet bodde jag jämte min hustru och mina fyra små barn vid Rosenvik på Djurgården. Jag var då genom en svår sjukdom, som räckte i 18 år, urståndsatt att sköta mitt ämbete; hvarför jag åtnjöt mångårig tjänstledighet samt nu endast lefde af hvad jag genom mitt skriftställereri kunde förtjäna. Men detta ville omöjligt räcka till, emedan jag för stor svaghets skull blott emellanåt förmådde arbeta. Då m å s t e jag beträda lånandets farliga väg, med sina många bekymmer. Och efter ett par år stod jag där en dag med nära 900 kronors skuld, af hvilka 500 kronor nu ovillkorligen måste inom få dagar inbetalas i en bank. Jag kände då ingen mer, af hvilken jag skulle kunnat låna denna summa, och jag ville icke heller sätta mig i större skulder. Därför befann jag mig i det största jordiska trångmål, jag dittills erfarit; och förnuftet såg ingen annan utväg än den gamla Jobska: "Välsigna Gud och dö!"

Men då kom hjälpen från Herren, — såsom ofta på ett aldeles oväntadt och underbart sätt.

Jag visste, som sagdt, ingen att vända mig till mer än till Herren i himmelen. Men min tro var så svag: jag ansåg det till och med för Herren vara nästan omöjligt att bringa mig hjälp. Ty Elisás' korpar, så mente jag i denna mörka stund, voro af en nu länge sedan "utdöd art". Dock föllo min hustru och jag vid morgonbönen på våra knän och "*ropade* till

Herren i vår nöd". Men bönen, som förr så ofta styrkt mig, medförde nu ingen frid, intet ljus. *Och dock var den redan hörd af Gud*, såsom jag inom dagens slut skulle få erfara och se.

På förmiddagen kom ett bref från den stackars sjuka fru L. med begäran att jag skulle oföördröjligen fara öfver till Ersta för att, om möjligt, af pastor Bring personligen bedja om en plats för henne på sjukhuset. Hennes son hade förut vändt sig till läkaren, men fått afslag; nu hoppades hon, att min förbön möjligen skulle kunna uträtta något till att förskaffa henne denna sjukplats, af hvilken hon var i allra största behof.

Det var just icke något angenämt uppdrag eller mycket hoppningifvande att, mot sjukhusläkarens nej, försöka vinna ett föreståndarens ja. Men jag har tagit till regel att i hvarje tvifvelaktigt eller obehagligt fall städs fråga mig: "*Hur* ville jag, att en annan i detta fall skulle handla mot mig?" Efter en sådan fråga har jag i de allra flesta fall min väg klar, om ock ofta ganska svår. Nu skulle jag, om brefvet hade varit från mig till en annan, ha velat att denne gått till Bring för min räkning. Alltså var saken alldeles tydlig och enkel: jag skulle genast begifva mig till Ersta.

När jag träffade Bring, sade han, vänlig som alltid: "Jag tror, att fru L:s önskan kan bli uppfylld; ty i dag på morgonen har en af våra kvinnliga patienter dött, och hennes plats är då ledig". . . Men efter ännu en liten stunds samtal, just som jag reste mig för att gå, sade Bring helt allvarsamt: "Säg mig, broder, huru har du det nu för tiden i ekonomiskt hänseende?"

Frågan kom så oväntad, att jag på en liten stund

icke kunde svara. Under de föregående dagarnas nöd och kamp hade jag ej ett ögonblick tänkt på Bring såsom en möjlig utväg till hjälp, ty han var ju blott en fattig obefordrad präst likasom jag. Men nu slog mig den tanken: Kanske han känner någon, som skulle kunna och vilja låna mig den nödvändiga summan?

När mitt svar dröjde, upprepade Bring sin fråga. Men känslan af att *Gud* nu kanske var nära med sin hjälp fyllde i denna stund så mitt hjärta, att jag icke kunde finna ord. Endast några tårar, som långsamt föllo öfver kinden, vittnade om hvad jag erfor.

Bring yttrade då: "Du behöfver icke säga någonting; din tystnad och din rörelse säga mer än ord. Och därför vill jag nu för dig omtala, att vår Herre Gud redan sagt mig allt hvad du kunde berätta om ditt närvarande betryck. Hans ande har i natt tre gånger väckt mig och sagt, hvad jag icke förut kommit att rätt besinna, nämligen att du under dina nuvarande förhållanden *måste* vara i ekonomisk nöd. Och ej blott det, utan han gaf mig äfven löftet, att jag skulle få blifva en af de tjänare, som skulle "ösa vattnet" när han ville förvandla dina tårar till glädjevin. Ja, han uppgaf till och med det belopp, som jag skulle få gifva dig. Men nu får du icke tänka bättre om mig, än jag förtjänar; ty jag var ganska trög i att rätt förstå hvad Herren ämnade. *Tre* gånger måste han väcka mig, innan jag fick fullt klart för mig, hvad han ville att jag skulle göra. Men efter tredje gången stod jag strax upp och handlade såsom han befälde mig. — Kom, skall du få se: här ligger redan ett bref med din utskrift, innehållande just hvad Herren sade."

Johan Bring.

G. D. Björck.

M. Johansson.

H. B. Hammar.

J. Rohtlieb.

Wilh. Norlén.

H. Tottie.

Th. Wensioe.

Abr. Mankell.

Gustaf Ring.

J. Bergbom.

G. Lundin.

Ol. Hedengren.

Axel Falk.

Axel v. Post.

H. W. Ulff.

G. G. Flyborg.

P. A. Ahlberg.

A. L. Sehman.

C. O. Roos.

David Ekstedt.

G. Linnarsson.

Jos. Linnarsson.

K. J. Svalander.

Några af Evang. Fosterlandsstiftelsens äldsta provinsombud.

Vid dessa ord förde han mig fram till sin chiffonier och drog ut en af dennas lådor. Och där låg mycket riktigt ett försegladt kuvert med mitt namn på. Bring tog nu och räckte mig detta, under det hans blick strålade af all den kärlek och blidhet, som kunde lysa fram ur hans djupa, själfulla ögon. En hvar, som sett Johan Bring i sådana stunder, vet att hans anlete då var "lika som en ängels ansikte". (Apg. 6: 15).

Jag tryckte hårdt hans hand, men förmådde af rörelse ännu icke säga mer än: "Gud välsigne dig!" Känslor af tacksamhet, kärlek, glädje och salig blygsel brusade inom mig. För att *nu* icke för mycket gifva dessa luft och så vardas "sentimental", tog jag min hatt, såg på Bring med en blick som måste ha sagt mitt *tack* bättre än många ord, och sade sedan farväl. Jag måste ut, måste komma i ensamhet för att allena med min Herre få tacka honom och utsäga allt, hvad jag i den stunden erfor.

När detta skett, skyndade jag till hemmet för att få gifva min hustru underrättelse om hvad som inträffat. Jag ville icke bryta Brings bref förr, än också hon kunde med mig dela glädjen och tacksamheten. — Och äfven hos henne blefvo dessa känslor nu varma. Ty vi sågo ju, att Herren begynt höra våra böner i går och i dag. Och vi föllo tillsammans på våra knän och tackade honom.

Långsamt och försiktigt öppnade jag sedan kuvertet. Där låg en större sammanvikt sedel, i hvars hörn syntes ett par nollor. Jag hade ej tänkt mig så mycket och sade därför till min hustru: "Det är för mycket! Tänk, att vår käre Johan, som blott

har sin icke stora lön att lefva af, kan och vill gifva oss *hundra* kronor. Må Gud rikligen vedergälla honom!"

Under det jag yttrade dessa ord, hade jag utvecklats den sammanvikta sedeln. Men — hvem kan fatta vår häpnad och bestörtning, då denna befanns icke lyda på hundra kronor, utan vara en *tusenkrönsedel*.

Efter den första öfverraskningen sade jag till min hustru: "Bring har gjort ett misstag! Under nattens trötthet, och kanske ännu med sömnen i ögonen, har han tagit vilse och lagt in en tusenkrona i stället för en hundrakrona. Jag måste ögonblickligen fara tillbaka till Ersta för att underrätta honom härom och få detta feltag rättadt".

Sagdt och gjordt. Men när jag återkom till Bring och påpekade hans misstag, smålog han så vänligt och sade: "Käre broder! Jag har *icke* tagit miste, utan lagt dit just jämmt den summa, som Herrens ande tillsade mig. Ja, jag må gärna för dig tillstå, att jag en gång frågade Herren, om icke halfva den summan vore tillräcklig. Men då svarade Anden mig alldeles tydligt, att jag skulle göra så som han *sade*, icke så som jag *tyckte*. Och så lydde jag honom helt gärna. Ja, broder, låt mig säga dig, att det för mig är en ännu större glädje att *få* och *kunna* gifva eder denna hjälp, än för dig att mottaga densamma".

Efter den varma tacksägelse, som jag nu förmådde uttala, frågade jag Bring: "Men huru *kan* du, som likasom jag är en fattig präst och lefver af din lön, gifva en broder en så storslagen *gåfva*?"

"Jo, orsaken är den", svarade nu Bring, "att jag i dessa dagar mottagit ett arf, som öfversteg hvad

jag hade tänkt mig; och jag kände att jag ville och borde betala Herren mitt 'tionde' för allt det goda han skänkt mig. — Och nu skola vi icke tala mer härom. Låt oss nu tala om Herren och hans härlighet. Hvad är din mening om 1 Joh. 3: 14? . . .”

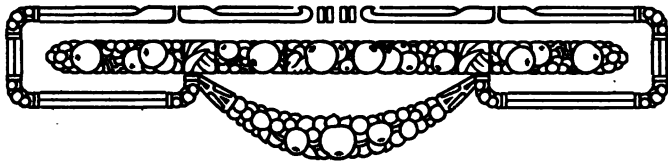
En hvar, som själf någon gång varit fattig och i ekonomiska bekymmer, förstår lätt huru det måste ha känts att på en gång befrias från hela sin skuld, utan att behöfva såsom lånsökande gå från den ena till den andra bland sina förmögnare bekanta, för att oftast få ett mer eller mindre hårdt nej eller i bästa fall en bråkdel af hvad man behöfver.

Men allra mest fyllde *det* mig med fröjd, att jag fick ett så kraftigt stöd för min tro på *Guds* trohet, fick på nytt erfara att Herren, när honom så behagar och det för oss är nyttigt, kan ”göra utöfver hvad vi förmå att bedja eller tänka”.

Omkring fem år efter nu skildrade tilldragelse kom jag i så ändrade förhållanden, att jag kunde återlämna Bring hvad denne hade gifvit mig i nödens tid.

Men då jag i denna afsikt infann mig på Ersta, vägrade Bring bestämdt att mottaga denna återbetalning. ”Det var *Herren*, som gaf dig det”, sade han; ”återlämna det då till honom, om du så vill och kan”. — Efter långt öfvertalande medgaf slutligen Bring att mottaga halfva summan, ”den som han tyckt vara lagom”. — Och äfven den hälften hade han förvisso icke mottagit, om jag ej erinrat honom därom, ”att med den skulle han ju kunna gagna och glädja någon annan, i tillfällig nöd stadd Guds tjänare”.

Något om bönhörelser.

1. Ett ovanligt prästval.

En sommarafton 1875 voro en del badgäster samlade i den vackra parken vid Mössebergs badanstalt, och bland dem äfven baron Hans Henrik von Essen, som hade kommit på ett tillfälligt besök. Samtalet rörde sig om Guds ofta så underliga sätt att bönhöra. Baron Essen omtalade då bland annat äfven följande tilldragelse, som inträffat några år förut.*

I början af 1870-talet stod X**s pastorat i Västergötland ledigt, men "profven" för dess återbesättande pågingo som bäst.

Af de tre på förslaget uppförda prästmännen hade pastor A. de största utsikterna. Ty han var en så-

* Ett par år därefter hörde jag samma händelse berättas af den gamle vördnadsvärde »veteranen i Herrens här», predikanten K. J. Lindberg i Stockholm. Några af *detaljerna* i de båda berättarnes skildringar voro litet olika; men för öfrigt voro deras anföranden i hufvudsaken så fullkomligt öfverensstämmande och målande, att man likasom tyckte sig *se* de här omtalade händelserna passera inför ens ögon.

dan präst, som de flesta X**-borna *den tiden* helst ville ha: en munter, treflig sällskapskarl, som både kunde "tömma sitt glas och dra sina spader".

Med undantag af en enda fattig adelsman fanns i socknen endast bönder och "patroner"; så kallades särskildt de många brännvinsbrännarne, hvilka, med hjälp af likasinnade vänner bland bönderna, oemot-sagda härskade inom socknen. Dessa alla, hela den s. k. brännvinsligan, hade redan beslutat att pastor A. skulle bli "församlingens herde".

Pastor B., den andre på förslaget, ansågs som en ringa förmåga och troddes ej skola få en enda röst.

Pastor C. däremot, på förslaget den tredje, var en varmt troende präst och kraftig predikant, hvilken alla de gudfruktiga i X** lifligt önskade få till sin själa-sörjare. Men han var brännvinsligans fasa, ty han var en motståndare till både brännvin, dans och kortspel — och det var ju nog att göra honom "omöjlig".

"Läsarne" i X** voro den tiden ringa och fat-tiga; därför vägde deras röster så obetydligt, att det blott behöfdes ett fåtal af brännvinspatronernas för att besegra dem. Och nu voro alla patronerna ense om A. Då var det ju klart, att C. ej hade den ringaste utsikt.

Det var en söndag i medlet af januari, då C. skulle låta höra sig. A. och B. hade redan förut profvat. Kyrkan var full af folk, men af brännvinsligans medlemmar saknades flera, som icke ens på profdagen ville höra "den eländige C. och hans pjollriga snack", såsom det hette. Men hufvudskälet för deras uteblifvande var nog, att de fruktade för att få ett styng i sitt samvete.

Pastor C. predikade denna dag med synnerligt allvar och andekraft både lag och evangelium, icke minst det senare. Men hans ord hade träffat allt för många ömtåliga punkter. Och då han kom ned från predikstolen, mottogs han med vreda eller förlägna blickar af de i sakristian samlade kyrkovårdarne och patronerna. En af dessa senare, en synnerligen djärf och fientlig man, gick fram till pastor C. och sade spefullt: "Tack för predikan! Det var roligt att få höra pastorn för *en gång*". C. svarade: "Om Gud ser så behöfvas, kan det än väl hända att ni får höra mig många gånger till". Patronen och hans likasinnade hånlogo, men C. teg och yttrade ej mer härom.

Valdagen kom. Under hela den föregående veckan hade läsarne i X** samlats till gemensam bön hvarje afton. Ty de insågo klart, att utan Herrens särskilda ingripande i saken fanns det ingen, icke ens den ringaste, utsikt för dem att kunna erhålla pastor C. till kyrkoherde. Nu är det visserligen ett känt och erkänt ordspråk, att "*i allmänhet* har vår Herre Gud ingenting att säga vid prästval". Men stundom tager han sin rätt och visar sin makt, då ej människorna ha respekt för någondera. Så skedde ock här.

På lördagen före valet hade en af patronerna haft stor middag för socknens förnämligare bönder. Därvid hade gått muntert till, och man hade särskildt skrattat åt "de galna läsarne" som dagligen "höllo på med sina böner till Gud" om att få pastor C. till kyrkoherde. "Vi äro ju tiodubbla, d. v. s. vi ha mer än tio gånger så många röster som de", sade värden med glaset i hand; "blott en fjärdedel af våra röster är nog att kullkasta dem alla. Inte ens ett underverk

från himmelen kan ändra ett *fakta* (!) som detta. Därför: skål för pastor A. som vår präst!" Skålen dracks med jubel och följdes af många flera skålar, så att när en del af gästerna mot åttatiden foro hem, voro de flesta af dem mycket "uppslupna" och beskänkta.

På hemvägen mötte det glada sällskapet grupper af läsarne, som nu samlade till sitt sista gemensamma bönemöte för den följande dagens prästval. Och vid hvarje sådant möte skrattade patronerna väldeligen och hurrade för pastor A.

Himlen var molnbetäckt, tät snö började falla och luften "kändes tung" i både andlig och lekamlig mening. De till bönen samlade voro modfällda. De mötande "patronernas" hånskratt gaf ännu genljud i öron och hjärtan. Och mer än en var frestad att gifva vika för den efter förnuftet alldeles riktiga slutsatsen: "Hvad förslå vi mot så många? För oss är det omöjligt att besegra en så stor öfvermakt".

Men en bland dem, en gammal from skogvaktare, uppmuntrade de öfriga till mod och ståndaktighet. Hans varma brinnande bön blåste upp den svaga andelden i de andras hjärtan. Och när man vid tiotiden skildes åt med gammalsvenskt handslag på att i morgon icke låta *någonting* hindra sig från kyrkan, så kände alla ett mod och en förtröstan, som öfvervann allt hvad förnuftet kunde invända.

När man kom ut, var det yrväder; snön föll i täta flockar, och det var icke lätt att i mörkret finna vägen till sitt hem.

Följande dag inbröt. Snön yrde allt fort, höga drifvor lågo öfver allt. Och det var blott med yttersta möda som de fattiga läsarne, af hvilka de flesta icke

ägde andra hästar än "apostlahästarne", nu kunde, pulsande genom drifvorna, bana sig väg fram till kyrkan. Men de kommo alla dit och funno sig till sin bestörtning vara nästan de enda tempelbesökande på denna viktiga dag. Under predikan kom en och annan till. Men snart var gudstjänsten slut, och valet skulle börja.

Den valförrättande prästen såg högst förvånad ut, då han bland väljarne saknade nästan alla socknens förmögnaste och "mest ansedda" män, d. v. s. brännvinsbrännarne. Men nu kunde saken ej ändras. Valet hölls, och med öfvervägande majoritet blef den dagen pastor C. vald till kyrkoherde i X**.

Huru hade detta blifvit möjligt?

Jo, när på söndagsmorgonen "brännvinsligans" medlemmar vaknade, tunga i hufvudet, och sågo yrvädret och de oerhörda drifvorna, tänkte de flesta af dem: "Detta är ett hundväder; inte vill jag fara till kyrkan i sådant väder. Och det betyder för resten ingenting, om jag är borta; de andras röster äro nog och öfvernog. Vår seger är gifven, äfven utan mig. Jag behöfver sofva ut litet till". — Så tänkte, som sagdt, de fleste. Och när de få, som farit till kyrkan, där till sin stora häpnad snart "fattade situationen" och nu skickade budkafvel åt alla håll, så var det för sent. Innan förstärkning hann anlända, var saken afgjord. Läsarnes böner voro hörda, och deras trohet mot sin Herre hade vunnit sin belöning.

När de slagna brännvinsbrännare fingo saken fullt klar för sig, var deras förbittring gränslös; hvar och en skyllde på den andre. Men den förståndigaste af dem sade: "Hvem skickade yrvädret? Jag

börjar tro, att det ännu kan ske underverk, och att *det hjälper att bedja*. Ty eljest hade aldrig läsarne fått det så bra förspändt som de nu fingo. När jag skall dö, vill jag vara läsare”.

Denna skildring af en verkligt timad händelse kan ju ha mer än en tänkvärd lärdom att gifva.

2. En besegrad grefve.

Medan tal är om prästval, må här äfven på samma gång meddelas en annan sann skildring af ett märkligt sådant val, hvilken ock berättades af baron H. H. von Essen en afton hos Rosenius, då baron E. jämte d:r Fjellstedt, kapten Berger och några ännu lefvande vänner voro där samlade.

Nitton tjugondelar af Y. församling i S. stift tillhöra det grefliga stora N:ska fideikommisset, hvars ägare sedan långliga tider tillsatt kyrkoherde i Y. pastorat, ehuru detta ej är patronellt, utan konsistoriellt. *En* tjugondel af socknens hela areal äges nämligen af en fattig bondesläkt, som därör alltid ägt rätt att deltaga i ”prästvålet”, fastän naturligtvis grefven med sina nitton röster alltid besegrat den fattige bonden med sin enda röst. Mångfaldiga gånger ha fideikommissets olika ägare önskat inköpa den lilla själfständiga hemmansdelen; men äfven en fattig Bonde kan ha sin släktstolthet, och därför ha dessa köpeanbud alltid tillbakavisats.

För några tiotal år sedan blef Y. pastorat åter ledigt. Den bonde, som då ägde ”Lilltorp”, — så plägade den ”egna” hemmansdelen stundom på skämt kallas af folket, till motsats mot ’Stortorp’ fideikom-

missets stora slott — var en from och redbar man, som gärna önskade att församlingen för en gång skulle erhålla en verkligt gudfruktig herde. Ty dittills hade grefvarne N. tillsatt präster efter sitt tycke: forna informatorer eller "trefliga kurrar", som i nödfall dugt till tredje man i vira, eller som blifvit rekommenderade af någon förnäm herre i Stockholm, där den grefliga familjen plägade bo om vintrarna, under det en stor del af somrarna tillbragtes vid någon in- eller utländsk badort.

Lilltorpsbonden Nils Persson hade, som sagts, denna gång innerligen önskat sig och församlingen en *god* herde, "en man efter Guds sinne". Nu hade han fått en, om ock mycket liten, utsikt till sin önskans uppfyllande därigenom, att pastor L., som var komminister i grannförsamlingen, hade blifvit uppförd i tredje rummet på förslaget. Honom hade han några gånger hört predika till sin stora uppbyggelse; därjämte hade han hört honom omtalas såsom en varm- hjärtad, kärleksfull och nitisk präst, hvilken fått vara ett medel till mångas omvändelse, så att han just därför blifvit mycket ogillad och förtalad af de oomvända på trakten.

Nils Persson, som väl visste att vid prästvalet hans röst skulle betyda mindre än intet, beslöt nu att först i bön vända sig till "alla herrars herre" och att sedan gå upp till grefven, som för närvarande vistades på slottet. Han hoppades att möjligen denne, som var en god och nedlåtande man, skulle kunna låta sig bevakas att också gifva sina röster åt pastor L.

När bonden framställt sin begäran, svarade grefven helt vänligt: "Jag skulle kanske, min käre Pers-

son, under andra förhållanden ha kunnat uppfylla din önskan, fastän hvad jag hört om din pastor L. just icke stämt mig till hans fördel. För min egen del är jag likväl så pass tolerant, att jag till en viss grad kan fördraga äfven "läseri", när personen dock för öfrigt är någorlunda hygglig. Jag har ju ock sällan tillfälle att själf komma i kyrkan här, så att, om jag kunnat göra dig en tjänst därmed, skulle pastor L. gärna fått mina röster. Men denna gång är det mig omöjligt att gå dig till mötes. Ty jag har redan lofvat en af mina vänner i Stockholm att denna gång gifva pastoratet åt den förste på förslaget, kyrkoherden Z. i M., hvilken förr i världen varit informator för hans söner. — Farväl, min käre Persson! Bättre lycka en annan gång!"

Nu återstod intet hopp för Lilltorpsbonden? Nej, icke efter mänskligt begrepp. Och likväl kunde Nils Persson icke upphöra att önska, hoppas och *bedja* — i synnerhet detta senaste. Ty ju närmare det led mot valdagen, dess ifrigare ropade han till Herren och, så orimligt det än föreföll honom själf, dess mer växte hans förtröstan att Gud skulle hjälpa. *Huru* detta skulle ske, var dock för honom alldeles ofattligt.

Valdagen var inne. Sockenfolket var tämligen mangrant samladt i kyrkan, som låg en half mil från slottet. När valförrättaren, prosten F., hade hållit det sedvanliga talet, uppmanade han församlingens "röstberättigade ledamöter", att skrida till valet. Dessa röstberättigade voro endast två: grefve N. och Nils Persson. Alla socknens öfriga medlemmar voro grefve N:s underhafvande eller anställda i hans tjänst samt

hade såsom sådana, särskildt på den tiden, icke något att säga vid ett val.

Nils Persson blef först uppropad. Han afgaf sin röst på komminister L. Valförrättaren antecknade hans votum. Därefter uppropades grefve N.

Nils Persson insåg nu fullkomligt, att allt hopp var ute; och ändå — var han väl vorden en dåre? — *ändå* satt en gnista förtröstan kvar i hans hjärta, att hans böner på något sätt skulle bli hörda af Herren.

Grefvens inspektor framträdde nu till valbordet, såg på Nils Persson med en segerviss och halft medlidsam min samt öfverlämnade grefvens egenhändigt skrifna valsedel, som lydde på kyrkoherde Z. Valförrättaren skulle just anteckna namnet, då han plötsligt hejdade sig. Han började noga granska grefvens valsedel på båda sidorna, strök sig flera gånger förläget om hakan, hostade, såg ömsom på det skrifna, ömsom på inspektoren, och frågade slutligen denne: "Har icke herr grefven lämnat någon annan valsedel? Ty denna duger icke. Här finnes hvarken sigill eller vittnesintyg, att herr grefven egenhändigt tecknat sitt namn".

Inspektoren blef nu röd i ansiktet och svarade: "Här äro väl minst tio män, som känna igen grefvens stil och kunna intyga att denna valsedel är skrifven af honom". — "Ja, jag betviflar alls icke, att herr grefven skrifvit detta. Men lagens stadganden äro oförtydbara: här måste finnas antingen sigill eller på själfva valsedeln skrifvet intyg, att herr grefven i vittnenas närvaro undertecknat den samma".

Inspektoren erbjöd sig då att ögonblickligen resa tillbaka till slottet för att hämta ny valsedel och vara

åter inom en timme. Men prosten F. förklarade, att valet icke kunde sålunda fördröjas, utan förklarade *komminister L. vara vald*.

Nils Persson kunde knappt tro sina öron. Men sedan blef där tack och pris i hjärta och mun, då han fick *se* att Herren ännu hörer bön och ännu kan "göra under", när han så behagar.

3. Att bedja och icke förtröttnas.

Då jag under en resa våren 1864 besökte Berlin, gjorde jag bekantskap med en kapten von Thaugwitz. Han var preussisk artillerikapten, men en af dessa krigare, som i hela sitt lif bevisa att man *kan* vara en god kristen på samma gång som en god soldat. Ty under det han inom hären ansågs som en af dess dugligaste officerare, var han ock af Herrens folk erkänd och älskad såsom en bekännande, nitisk och ödmjuk kristen. Han var en liflig och varmhjärtad man, som gärna talade i andliga ämnen och, när det gällde, ej skydde att säga sanningen rent ut till hvem det vara månde. — Hans fru däremot var en af dessa stilla, äkta kvinnliga naturer, som icke göra mycket buller af sig i denna värld, utan lyda apostelns ord om att "vara snar till att höra och sen till att tala". Tillsammans med några få vänner plögade hon gärna yttra sig i andliga samtal; men i större kretsar var hon merändels tyst. När hon dock någon gång talade, vittnade hennes ord om ett ödmjukt lärjungasinne och en innerlig kärlek till frälsaren. Och hennes goda kristliga inflytande i hemmet gjorde sig genast förnimbart för hvarje uppmärksam iakttagare. Det gick en anda af frid och

gudsfruktan genom hela huset. Deras fyra barn voro ovanligt lydiga och snälla; vid de gemensamma aftonbönerna såg man huru de med vördnad och kärlek lyssnade till det lästa ordet. Tjänarne voro ock trogna, stilla, höfliga och sitt herrskap uppriktigt tillgifna.

Minnet af de angenäma dagar jag fått tillbringa i skötet af denna familj gjorde, att jag äfven 1866, då jag ånyo måste passera Berlin, genast efter min ankomst uppsökte kapten von T:s hus. Jag fann modern och barnen hemma, jämte en fru Christians, en vän i familjen. Men kaptenen hade med hären afgått till krigsskådeplatsen i Böhmen. Det var några veckor efter det stora slaget vid Königsgrätz, och allmänt jubel härskade därför ännu i Preussen, både i stad och på land, öfver de fosterländska vapnens seger. Jag väntade mig alltså att finna mina vänner jublande och glada; men första blicken sade mig, att här rådde bekymmer i stället för fröjd. Jag antog därför, att kaptenen hade stupat, ehuru det förvånade mig att ingen i familjen var sorgklädd.

Efter de första hälsningarna frågade jag genast efter underrättelser om vår tappre kapten. Jag fick då veta anledningen till de bekymmerfulla ansiktena, den nämligen, att man på öfver fyra veckor ej haft den ringaste underrättelse från eller om honom, så att man icke visste, om han vore lefvande eller död. Förgäfves hade fru von T. skrivvit bref på bref åt många olika håll, såväl till sin man själf som till hans förmän: allt sedan bataljdagen hade han saknats och ingen kunde lämna den minsta upplysning om hans öde. Det var då ej att undra, om maka och barn vor sorgsna.

Många och innerliga bönerop hade väl fru von T. redan i tysthet uppsändt till sin Gud, men ännu tycktes ej hennes böner blifvit hörda. Hon hade just denna dag åter haft flera bud på postkontoret, men inga bref voro där att få.

Under det vi nu samtalade häröfver, kom äfven den gamle pastor Meyer på besök. Han var en rättfram och hjärtlig man, och efter en stunds samtal sade han helt allvarligt: "Men ha vi då alldeles förgätit vår käre Frälsares löfte i Matt. 18: 'Hvad två af eder komma öfverens på jorden . . . skall det dem vederfaras af min Fader'. Låt oss nu i Jesu namn strax nederfalla och tillsammans bedja Herren göra ett slut på denna pinsamma ovisshet och, om möjligt, redan i denna dag skänka oss visshet, om vår vän ännu tillhör den stridande kyrkan eller fått ingå i den triumferande."

Så skedde. Stora och små böjde sina knän, och Herren var nära. Vi uppstodo från bönen, tröstade och styrkte i hoppet. — Men *en* af oss icke blott hoppades, utan hade blifvit alldeles fullviss om att vår bön var hörd. Ingen hade sett när den lille Herman aflägsnade sig, men om en stund inträdde han klädd i sommarrock och med mössa i handen. "Hvart ämnar du dig, mitt barn?" frågade modern. "Jag vill springa på posten efter bref från pappa", svarade han. "Tack, min käre gosse, men det är förgäfvets; ty Fritz (betjänten) var där för en timme sedan, och ingen post har sedan dess kommit; ingen sådan kan heller komma förrän i morgon bittida." — "Men, mamma", svarade gossen helt förundrad, "vi ha ju nyss *bedit Gud* om bref från pappa, och då ska' vi väl gå och hämta det."

Vi äldre sågo på hvarandra. Detta var barnatro. "Gå då, mitt barn", sade modern, och glad ilade gossen åstad. Men när han var gången, sade fru Christians: "Jag är nästan ledsen, att du lät honom gå. Det skulle göra mig så ondt, om hans barnsliga hopp blefve gäckadt. Och ehuru äfven jag visst tror, att du rätt snart skall få bref, så vågar jag icke tro, att Gud för vår skull *nu* skall göra ett under. Utan du måste tåligt vänta till i morgon, och kanske ännu en liten tid till, så länge Herren behagar pröfva din tro."

Jag kände att äfven i mitt hjärta den tanken rörde sig: "Fru C. lär nog fått rätt" — och fru von T. sade till pastor Meyer med en ton af nedslagenhet: "Herman torde få svårt att finna sig i detta; ni vill ju vara god, käre pastor, och för honom förklara hvarför Gud ofta dröjer med bönhörelsen." — "Ja, *om* en sådan förklaring nu behöfves", svarade pastorn tankfullt; "men det nästan anar mig, att den underlige Guden, som nu gifvit Herman en så fast tro, vill låta oss gamla blygas öfver vår klenro."

Vi väntade nära en half timme, under en viss spänning mellan fruktan och hopp. Pastor Meyer och jag hade ställt oss vid fönstret och sågo ut åt gatan för att iakttaga gossens utseende vid hans återkomst. Men i sin ifver måtte han ha valt någon genväg eller också hade vi icke märkt honom; allt nog, på en gång slås dörren upp och in springer vår käre Herman med ett bref i den upplyfta handen. Hans ansikte strålade och han ropade högljudt: "Mamma, mamma, här är det brefvet från pappa, som vi bedt Gud om."

Våra känslor af på en gång glädje och blygsel kan man lätt föreställa sig. Fru von T. bröt under glädjetårar det så länge efterlängtade brevet. Af dess innehåll meddelade hon, att hennes man en dag före slaget vid Königsgätz lätt sårad hade fallit i österrikarnes händer och blifvit förd till fästningen Olmütz, där han ännu satt fången. Han hade skrivit flera bref, hvilka alla måste ha förkommit. I sin oro öfver att icke bekomma svar med underrättelse från de sina, hade han såsom en särskild gunst utbedt sig att det nu anlända brevet skulle få medfölja en kurir, hvilken med extratåg denna afton hade ankommit till staden. Kaptenen var fullkomligt återställd från sitt lätta sår och hade fått löfte om att vid första tillfälle bli utväxlad mot någon fången österrikisk officer. Han hoppades därför att snart åter vara bland de sina, som han uppmanade till daglig bön för honom och till dagligt tack för den bevarande nåd Gud låtit honom vederfaras.

Och lof och pris blef det denna afton. Pastor Meyer höll sedan aftonandakt och talade öfver Davids 116:de psalm. Och i allas ögon stodo glädjetårar i djup känsla af de orden: "Det är mig ljuft, att Herren hör min bön. Huru skall jag vedergälla Herren alla de välgärningar, som han mig gör!"

Nya testamentet på balen.

När den fromme och älsklige d:r Johannes Rothlieb i slutet af 1830-talet kom till Stockholm och 1839 utnämndes till kyrkoherde i S:t Gertruds tyska församling, medförde han en fläkt af det varma andliga lif, som vid den tiden pulserade inom en del af Tysklands evangeliska kyrka. Här i Stockholm hade J. O. Wallin redan börjat att bryta den "neologiska is", som så länge lät vår svenska kyrka förtjäna namnet af ett *ispalats*; men Wallin var ännu blott "en ropandes röst i öknen". Och därtill kom, att ehuru Wallin alltid skall behålla sitt namn af att ha varit "talaren som ingen" och den mest storslaget hänförande, ja öfverväldigande predikant som vår kyrka vid denna tid ägde, så saknades dock hos honom den innerlighet och ömhet om själar, som utmärkte doktor Rothlieb. Och då denne därjämte, trots åtskilligt motstånd — ja, till en liten tid nästan förföljelse — fullt klart framhöll evangelii hufvudlära: *den korsfäste Kristus*, så samlades snart kring honom den del af "den lilla hjorden", som då icke ännu kände till eller anslogs af Scott och Rosenius. Och han predikade i sin krafts dagar oförskräckt

sanningen, både om försoningen och om det rättsinniga väsendet i Kristus.

Under årens lopp ökades Rohtliebs åhörare skara allt mer och mer, särskildt bland de högre klasserna, och på 1850—60-talet var *han* den förnäma världens predikant. Men — såsom det gick "den store Krummacker" i Berlin, så gick det nu äfven Rohtlieb i Stockholm: popularitetsvindarna och de förnämas gunst kommo dem bägge att på äldre dagar afpruta något af sanningen, i dess fordringar på ett kristligt lif, särskildt i afseende på "världens ögonstenar", de s. k. oskyldiga nöjena: dans, teater och kortspel. Det går ju icke an för den, som vill vara världens vän, att stöta henne för hufvudet genom för stor "ensidighet"; *detta* har alltid kostat för mycket. Den religiösa världen är däremot å sin sida så tillmötesgående, att om en predikant blott i de nyss nämnda tre punkterna gifver efter för hennes fordringar, så skall hon tillåta honom att för öfrigt få fritt predika nästan huru strängt han vill. Och om han därtill är begåfvad, skall hon då skänka honom sin vänskap, beundran och beröm. Detta har i alla tider varit den stötesten, på hvilken så många af "de hjältar i Israel" snafvat och fallit.

Rohtlieb hade under mer än 20 år förtroendet att undervisa de flesta bland de "finare" nattvardsbarnen i Stockholm, särskildt unga flickor. Från alla församlingar skickade de rika, förnäma och bildade sina döttrar att konfirmeras i tyska kyrkan. Och den undervisning R. meddelade var *verkligt god*; tusende bland vårt lands mödrar och mormödrar minnas ännu med kärlekens tacksamhet den blide, varmhjärtade läraren, som gaf dem outplånliga intryck af Kristi kärlek och för-

soningens kors. Blott i den punkt, vi ofvan berört, var Rohtlieb svag och oklar; men denna oklarhet har i alla tider haft ödesdigra följder. Se här *ett* af exemplen därpå.

Bland Rohtliebs många nattvardsbarn i slutet af 1850-talet var äfven fröken Amelie von S. Hon hade under sin konfirmationstid mottagit många kraftiga kallelser af Guds helige Ande, samt erfarit både syndasorg och glädje öfver nåden. — Hon var en rätttänkande, sann och finkänslig kvinna, som icke blott ville vara en ordets *hörare*, utan äfven dess *görare* i allt, hvad hon insåg vara Guds vilja. I ett hänseende var hon ännu oviss; det var i afseende på dansen och teatern.

Hon rådgjorde därför med en äldre kristen vän, den ädla friherrinnan Betty Posse, född Ehrenborg. Af henne fick hon följande råd: 'Ditt förhållande till världens nöjen skall helt bero på ditt hjärtas förhållande till Gud. Ty den som icke bryr sig om att mottaga och följa Herrens nådekallelse, den kan ju säga, såsom det så ofta heter: 'att dansa är väl icke mera syndigt än mycket annat som alla människor göra'. Och det är sant: för ett oomvänt sinne är icke dansen farligare än många andra ting. Men för en af Guds ande kallad och till Kristus dragen själ förhåller sig saken annorlunda. Där skall den i dansen och på teatern rådande 'världsanden' snart kväfva Guds andes påbegynta goda verk. Må därför du och alla sådana själar rädas för att dela hjärtat mellan Gud och världen. Många äro tyvärr de, som råda eder just därtill; men Herrens ord varnar öfver allt på det bestämdaste därför. 'Den som världens vän vill vara, han varder Guds ovän', säger

aposteln Jakob; och den milde Johannes manar så allvarligt: 'Älsken icke världen, icke heller de ting som i världen äro. Den som älskar världen, i honom är icke Faderns kärlek'. — Detta är ock mitt råd till dig, käraste Amelie, och du skall finna dig väl af att behjärta det."

Fröken von S. beslöt att följa friherrinnan Posses råd. Men vid konfirmationstidens slut, då hon tog afsked af sin nattvardslärare, ansåg hon sig böra fråga äfven denne, huru hon skulle förhålla sig med afseende på de så kallade "oskydiga nöjena", hvilka förr *mycket frestat* henne. Hon ville också af honom veta, om hon mot sina anhörigas önskan borde afhålla sig därifrån, eller om hon kunde deltaga i dem och ändå förblifva en troende, allvarlig kristen. Läraren gaf henne då det farliga rådet, att "hon lugnt kunde deltaga i dessa nöjen, *till dess* hon kände, att de blefvo henne till skada. Men *då* borde hon afstå från dem; ty det är mycket illa att i dessa stycken göra något, som till sist skall fördärfva vår själ."*

Fröken von S. flyttade till Uppsala. Henes anhöriga sågo med ledsnad den allvarliga riktning, som hennes unga sinne tagit, och de önskade ifrigt att kunna återföra henne till "en *sundare* lifsåskådning", d. v. s. till världen och dess lockelser.

En tid bortåt afhöll hon sig från att deltaga i världens väsende, och detta utan saknad. Ty betraktelsen

* Om ett dylikt råd sade den gamle fromme prosten E.: »Detta är ungefär såsom om man ville råda någon, som är *frestad till starka drycker*, att 'fortsätta med dem, *till dess* han känner att de blifvit farliga för honom; då bör han sluta!' *Då* är det oftast för sent; då är han i de allra flesta fall så bunden däri, att han ej mer kan upphöra.»

af Guds ord, det stilla fördolda umgänget med Herren samt med några sanna gudfruktiga kristna skänkte henne en långt större glädje än den världen förmår gifva. Världens frestelser hade dock icke ännu helt förlorat sin tjuvningskraft för henne, och nattvardslärarens farliga råd var ännu i friskt minne.

Så hände sig att en stor bal tillställdes, till hvilken äfven fröken S. inbjöds. Hon kände väl i början en inre andens motvilja och samvetets fruktan för att bevista detta "oskyldiga nöje"; men hon lät sig likväl af sina anförvanter bevekas att följa med dit.

För att lugna sitt samvete, medtog hon dock sitt nya testamente på balen, för att med dess ord stärka och bevara sin själ. Ty hon visste väl, att man ej bör gå någonstädes, dit ej Herren vill gå med eller där ej hans ord *kan* betraktas, samt att en kristen bör "göra allt i Herrens Jesu namn". Så ville hon nu försöka att — gå på bal i Jesu namn, och där hafva hans ord för sina ögon.

Under det de dansande paren stodo stilla för att hvilat, märkte hennes kavaljer att hon ur fickan upptog en liten svart bok, i hvilken hon förstulet läste. Då detta flera gånger upprepades, väcktes hans nyfikenhet och han frågade sin dam, hvad det var hon såg på. Först blef hon förlägen och teg. Men då hon icke ville blygas för sin tro, så svarade hon slutligen öppet, att hon medfört sitt nya testamente, emedan hon "icke ville gå någonstädes, där hon icke kunde ha sin frälsare och hans ord med sig".

Detta svar uppväckte först bestörtning och därpå ett ohejdadt löje. "Min fröken", sade kavaljeren, "nya testamentet passar icke för baler. *Antingen* skall ni

lämna Jesus och testamentet hemma, när ni går på sådana tillställningar som denna, *eller ock* skall ni stanna hemma hos ert nya testamente. Välj! Ni gör er endast löjlig, om ni uppför er så som ni i afton gjort." Det samma sade hennes glada väninnor på balen, när de fingo veta om saken. — Fröken S. lät då sitt testamente ligga orördt i klädningsfickan, samt fortsatte dansen till balens slut, med ökadtt sinnesrus ehuru med inre oro.

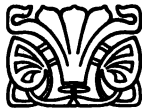
När hon hemkom, var hon dock lugn, men kände att det nu var henne omöjligt att med någon sanuing bedja. Och så gick hon, för första gången på flera år, till hvila *utan bön*. Att tacka Herren för aftonens nöje, hade blott varit att häda; det insåg hon klart. Men å andra sidan ville hon icke heller bedja om förlåtelse: därmed skulle hon erkänt att hon syndat. Och detta ville hon icke; ty hon kände, att hon nu i sitt inre blifvit fången och att hon *ämnade upprepa* hvad hon gjort. Men att bedja om förlåtelse för hvad hon allt framgent ämnade fortsätta med, det var hon för ärlig att göra.

Så förflöt någon tid. Åter tillställdes en bal, till hvilken fröken S. också inbjöds. Nu blef där i hennes själ den sista hårda striden mellan Gud och världen, mellan minnet af det nöje hon erfarit på den förra balen samt fruktan att helt dragas bort från Herren. Men världen behöll nu segern: hon gick på balen och lämnade sitt nya testamente hemma.

Från denna dag aftog hos henne märkbart lusten för Guds ord, bönen och allt andligt. Då kärleken till världen allt mer intog hennes hjärta, fanns där icke rum för kärleken till Gud. Hennes nya världsliga vän-

ner begabbade den sanna kristendomen och förtalade de allvarliga kristna, som hon hittills älskat och umgåtts med. I början försvarade hon "sin första kärlek", men tystnade snart. Och efter någon tid var äfven hon helt affallen, samt helt och hållet vorden ett världens barn.

Denna händelse utgör ett varnande exempel för alla de unga själar, som af Frälsarens kärlek blifvit dragna till honom, men hvilkas hjärtan dock icke blifvit "stadfästa i nåden", icke "rotade i Kristus". — Väl skola de få höra många, både präster och andra, försäkra att det finare världsväsendet icke alls medför någon fara för deras själ. Men om de nu följa dessa Delila-röster, skall förr eller senare *en bitter erfarenhet* öfvertyga dem, att *Guds ord får rätt i allt*, äfven i det som står i Jak. 4: 4.

Evang. Fosterlandsstiftelsens uppkomst och första verksamhetsår.

1. »Stiftelsens förebud».

En ung kristen frågade en gång en äldre, hvem som hade bildat Evang. Fosterlandstiftelsen, och fick då till svar: "Det gjorde *Gud!*" — Svaret var nog riktigt, fastän ofullständigt. Ty det täckes Gud att i sitt rikets angelägenheter begagna människor som redskap för sina besluts förverkligande, och bland de verktyg han använde vid danandet af Evang. Fosterlandstiftelsen må i första rummet nämnas pastor *H. J. Lundborg*.

Ingen förblifvande ny skapelse på andens område kan dock äga rum förr, än tiden är mogen därför. Så ock i detta fall. Märkliga händelser hade föregått och förberedt det verk, om hvilket här är fråga.

Under årtiondet 1846—55 hade öfver Sveriges bygder, särskildt öfver hufvudstaden samt stora trakter af Småland, Väster- och Östergötland, Nerike Värmland, Dalarne samt de flesta Norrlandslandska-

pen, blåst en kraftig, evangelisk nådesvind, som åstadkommit mäktiga andliga rörelser. Herrens redskap härvid utgjordes af en skara lefvande, pånyttfödda predikanter, dels präster, dels lekmannavittnen. — Under de åren gällde ännu det gamla konventikelplakatet, världens och de oomvända prästernas fasta borg mot pietismen och alla andliga rörelser, som ville störa "enheten och den lugna friden" inom kyrkan. Och det var just vid denna tid, som (för att begagna ett uttryck af Thomander) "den falska kyrkligheten under Reuterdahls hägn firade sina orgier" genom att stifta de s. k. sakramentlagarna, som snart åter måste upphävas, samt genom att använda konventikelplakatet så hårdt, att det brast sönder.

Visserligen hade konventikelplakatets borg under de senaste årtiondena blifvit mycket skröplig, ja så skröplig, att den några år senare föll i ruiner; men ännu en tid kunde det duga som ett medel att bereda Guds folk många svårigheter och förföljelser. Det användes också troget, så länge det fanns till. Och ännu höjes mången gång hos själsfränder till de tidernas män en saknadens suck efter den gamla goda tiden, då man med länsmannens hjälp trodde sig kunna lyckas att bota kyrkans refvor.*

Den tidens yttre tvång var dock äfven en motvikt mot den frestelse till söndringar mellan Herrens sanna vänner, som själafienden sedermera uppväckte och, tyvärr, i så förfärande grad lyckades fullborda. Den tiden rådde behovet af sammanslutning mellan alla

* Bland andra, som vid den tiden råkade ut för länsmannens kyrkliga nit, var äfven d. v. studenten Gustaf Beskow; om honom och om den händelsen mera, längre fram i »dagboksbladen».

verkligt troende; och detta behof blef med hvart år allt starkare för Guds folks hjärtan.

Man hade då icke på långt när så många slag af dissenters som nu — endast i Norrland en del "ultra-lutheraner", som separerat för nya handbokens och nya psalmbokens skull, samt i Stockholm och Dalarne en ringa del baptister och independenter.

Att baptismen fick insteg bland det af ålder så troget lutherska. dalfolket, det var helt och hållet ett verk af stiftets konsistorium och präster, särskildt af den tillsatta kommissionen, som skulle undersöka och dämpa en "farlig" andlig rörelse i Orsa. Det farliga i denna rörelse bestod däri, att folket, sedan det på söndagsförmiddagarna bevistat gudstjänsten i kyrkan, på eftermiddagarna samlades till läsmöten, konventiklar, där man brukade — sjunga psalmer, *läsa i Luthers postilla* och avsluta med bön. Ingen lekman hade där ännu vågat tala fritt, utan man läste alltid ur Luthers eller Nohrborgs skrifter. Men detta var fullt nog att *den tiden* låta en luthersk kristen räknas som "separatist"; numera fordras mer därtill. För sådant "brott mot kyrklig ordning" uteslötos läsarne från Herrens nattvard och blefvo af de utdelande prästerna *förbigångna vid nattvardsbordet*, under det man utan något hinder utdelade de heliga håfvorna åt uppenbara svärjare, spelare, dryckeshjältar o. s. v. — (Mången skall i våra dagar, föga mer än omkr. 50 år därefter, knappt kunna tro ett sådant beteende vara möjligt, ens af riktigt fanatiska "kyrkomän". Jag skall därför framdeles meddela officiella aktstycken härom.) Följden blef — en öfvergång till baptismen af mer än hundra personer, som förut voro trogna lutheraner.

Men, som sagdt, allt detta yttre tvång verkade, att behovet af sammanslutning mellan Kristi lefvande lemmar kändes dess djupare.

När därför år 1853 — på föranledande af den bekante marinmålaren, kapten J. K. Berger, samt några andra troende kristna — en svensk gren af den 1846 i London stiftade *Evangeliska Alliansen* blef bildad i Stockholm, slöt sig efter någon tvekan ett ganska stort antal lutheraner till den samma, äfven omvända präster, såväl i hufvudstaden som i landsorten. Ty alla längtade, att "andens enhet" bland Guds folk skulle vara uppenbar.

Evang. Alliansens grundtanke var och är allt fort sannt biblisk och urkristlig: "I det nödvändiga enhet, i det omtvistliga *frihet*, i allt *kärlek*". Men häraf drog man då i godtrogen oerfarenhet den oriktiga slutsatsen, att äfven *samverksamhet* mellan olika kyrkosamfund, i och för Guds rikets utbredande, är god och tillrådlig. Att detta dock var ett misstag, visade sig ganska snart.

Visserligen gifves det tillfällen, då protestantiska kristna af olika bekännelser både *kunna*, *få* och *böra* offentligt samverka och äfven på det sättet inför all världen visa den andens enhet, som trots alla skiljeläror innerst förbinder alla äkta, i Herren lefvande protestanter. Så t. ex. vid någon allmän högtid, vid större missionsmöten eller konferenser, o. s. v. Och det gör ett tragikomiskt intryck att se, huru rent af förskräckta en del "troende lärare" blifva, då de ombedjas att vid något sådant tillfälle sätta sitt namn i en tidning vid sidan af olika tänkande *kristna bröder*, eller med dem deltaga i bön och bekännande af *deras*

gemensamme Frälsare. En sådan ortodoxistisk skygghet för andra protestantiska kristna är att "blygas för Kristus" i hans föraktade lemmar; och öfver den blygseln skall man en dag — gifve Gud, icke för sent — själf "storligen skämmas". Men lika visst är, att en i längden fortsatt samverksamhet mellan olika troende, i skriftspridning och predikande, icke är möjlig, så länge ännu somliga kyrkosamfund icke vuxit från partisinnets synd att söka draga själarna till sig, ej blott till Kristus. Och just på den stötestenen skulle den svenska Evangeliska Alliansen denna gång falla.

Ty Ev. Alliansens Centralafdelning i Stockholm började snart att utsända *kolportörer*, valda bland så väl baptister som lutheraner. Dessa kolportörer skulle nu sprida böcker och småskrifter, men — "endast sådana, som voro af styrelsen godkända, och således icke vore något slags partiskrifter;" därjämte skulle de "predika evangelium utan att vidröra några skiljeläror". Detta lät ju så "alliansiskt" riktigt; men det visade sig snart, att detta senare villkor, åtminstone den tiden, på längden var omöjligt att hålla för flertalet baptister.

Under hägnet af Ev. Alliansens namn, i hvars styrelse från början sutto lutherska män, som bland vårt folks kristna hade oinskränkt förtroende, blefvo de utsända kolportörerna mottagna med öppna armar, äfven på sådana trakter, där man eljest skulle varit på noggrann vakt. Till en början gick allt väl. De utsända lutherska kolportörerna förkunnade enkelt och utan biasfiker "den korsfäste Kristus", och äfven de baptistiska afhöllo sig *till en tid* från att i sina offent-

liga föredrag vidröra skiljelärorna. Men snart kommo från allt flera håll bref med klagomål öfver dessa senare predikanter, att de jämte de godkända skrifterna äfven i smyg sålde baptistiska stridsskrifter samt i enskilda samtal och föredrag ifrigt uppmanade folket att "lyda Gud *i allt*, d. v. s. att låta omdöpa sig". Och folket föll till, och — baptismen började göra goda skördar.

Nu vaknade flertalet af Alliansens lutherska medlemmar, fastän, underligt att säga, en del af dessa ännu tyckte, att man för kärlekens skull icke borde "bråka om småting", utan låta saken fortgå. Att baptister, mot sitt löfte, anföllo vår lära och sökte rövva våra trosbröder, *det* "betydde ingenting;" men att vi ville försvara vår tro och våra bröder, det var "stridslystet partisinne".

Emellertid utsände Alliansens styrelse ett cirkulär till alla sina kolportörer, med kraftig erinran om att fasthålla förpliktelsen att icke drifva några skiljeläror och att icke sprida andra än godkända böcker. Men — *nu* förklarade en del af de baptistiska kolportörerna, att "deras samvete förbjöd dem att häruti lyda styrelsen". Märk: när de skulle utsändas, då hade de utan förbehåll bifallit det föresatta villkoret; men när de hade kommit ut bland folket och vunnit insteg, då förbjöd dem samvetet att längre hålla sina löften. Men de hade redan på många håll, trots allt tal om "kärlek och enhet", totalt förstört enheten mellan de af Guds ande uppväckta och troende. På många trakter, där alla troende förut hade varit "ett hjärta och en själ", där hade de nu genom baptistiska predikanter påverkan börjat — strida och tvista om

dopet.* Och världen, som förut hade känt intrycket af den Heliges närhet, i hans ord och i hans bekännarens lif, gjorde nu gäck af dem båda.

Man måste i detta fall skilja mellan baptister och baptismen, såsom man i andra hänseenden får skilja mellan katoliker och katolicismen. Enskilda af båda dessa kyrkor äro varma, lefvande kristna, älskliga och vidhjärtade; men *själfva systemet* hos båda kyrkorna är så ensidigt trångt, att ädlare själar inom båda djupt beklaga dess konsekvenser. Så t. ex. kunna icke de strängare baptisterna fira Herrens nattvard tillsammans med andra kristna, som de dock villigt erkänna vara troende, lefvande Guds barn; ty — dessa "äro odöpta". Ja, till och med *om* dessa låta "döpa sig med nedsänkning" och således ju efter baptisternas egen grundlära då borde anses ha "uppfyllt all rättfärdighet", så vägrar likväl baptismen dem *ändå* nattvardsgemenskap. Ty, säger man, "I hören icke ännu till *vår församling*". — Katolicismen och baptismen äro nämligen hvarandra lika däruti, att bägge anse *sitt* samfund vara den *enda* rätta "kyrkan" eller "församlingen", samt däruti att de båda icke vilja, icke kunna lämna andra lefvande kristna i fred. Det är för båda två dessa kyrkosamfund "en samvetssak" att draga de troende till sig, äfven om både frid och kärlek skola förstöras därvid. Andra samfund, såsom den lutherska och reformerta kyrkan, brödraförsamlingen, metodisterna m. fl., kunna "respektera hvarandras öfvertygelse;" men för katolicismen och bap-

* Till och med en baptist, den verkligt gudfruktige Per Palmqvist, omtalade stundom under djupt beklagande en i detta fall typisk och ärorik händelse, som i det följande skall meddelas.

tismen är det ett lifsbehof att söka störande ingripa i andra kristna samfund och draga dessas lärjungar till sig.*

Ev. Alliansens skriftspridnings- och predikoverksamhet kunde därför icke längre fortsättas, sedan det blifvit uppenbart att Alliansens namn missbrukades för själfviska syften, så att den, i stället för att vara ett föreningsband mellan Guds folk, hade blifvit till ett tvisteämne. De flesta af dess styrelses lutherska ledamöter utträdde ur den samma. Och sedan Rosenius, Elmblad m. fl. utgått ur styrelsen, förlorade Alliansen allt mer och mer förtroendet bland vårt folks kristna. Några år därefter upplöstes den i all stillhet.

Ett så sorgligt slut fick den gången Alliansens sköna tanke, därför att det icke var ärlighet och "rent spel" med. Mätte alla ha lärt den läxa, Gud här gaf, när saken nästa gång skall uppstå igen. Ty Alliansens idé är för helig och god, att dess sak *för alltid* skulle blifvit död och begrafven i Sverige.

2. De närmaste förberedelserna.

Behofvet af sammanslutning mellan de evangeliska lutheranerna fanns dock fortfarande, och blef med hvar år allt större och allt djupare kändt.

* Detta omdöme gäller, såsom redan sagts, icke *alla* baptister. Bland dem finnas många ädlare, toleranta sinnen, som lämna åt Guds ande allena att uppfylla det ordet: »Om I något annorlunda hålla skolen, skall Gud det uppenbara.» Dessa tänka och handla såsom den berömda Spurgeon, hvilken en gång vid fråga om proselytmakeri yttrade: »Jag ville gå till världens ände, om jag där med visshet kunde vinna en själ åt min Herre; men jag vill icke gå tvärs öfver gatan för att söka göra en baptist.»

Hans Jakob Lundborg.

Carl Olof Rosenius.

Ax. Adlercreutz.
Stift:s andre ordförande.

P. M. Elmblad.
Stift:s fjärde ordförande.

G. E. Beskow.
Stift:s femte ordförande.

C. U. Widström.
Stift:s sjätte ordförande.

Axel Emil Rappe.
Stift:s sjunde ordförande.

Bland dem som under åren 1854 och 55 mest ifrade för en sådan sammanslutning voro d:r Fjellstedt, grefve K. G. Lewenhaupt och baron J. Alströmer. Fjellstedt hade på våren 1855 förmått den gamle vördnadsvärde grefve Lewenhaupt (svärfader till d. v. assessorn, sedermera statsministern, excellensen Axel Adlercreutz) att i sin boning vid Blasieholmstorg sammankalla ett möte af troende lutheraner för att rådslå om ställningen. Vid detta möte höll Fjellstedt ett föredrag, så inspireradt af kärlek till *Kristi* kyrka och af glödande frihetssinne, att, fastän jag sedan mångfaldiga gånger fick höra honom, jag aldrig hvarken förr eller senare sett honom *så* hänförd som då. Fjellstedt var vid denna tid i kyrkligt hänseende vida mer "frisinnad" än Rosenius, — något som med åren ändrade sig. Hans tal var nu i kyrkligt hänseende nästan revolutionärt. Han föreslog nämligen att — då de kyrkliche ledarne visade sig totalt sakna hjärta för Guds rikes angelägenheter samt tvärtom förföljde *Kristi* äkta lärjungar; — så skulle alla troende bilda en fri luthersk kyrka, efter den nyligen bildade skotska frikyrkans föredöme.

Fjellstedts förslag vann stark genklang hos en del af de här församlade. Men några mera betänksamma — bland dem grefve Liljencrantz, baron Leijonhufvud, exped.-sekreteraren O. Gyllensköld, assessor Adlercreutz och *framför allt Rosenius* — afstyrkte alla förhastade mått och steg, samt rådde att ännu en tid under trogen och trägen bön förbida Herren, som förvisso i rätt tid skulle skicka sin betryckta kyrka hjälp undan "de kyrkliges" våld och förtryck. Detta,

att ännu förbida Herren, blef ock efter gemensam innerlig bön de församlades beslut.

På hösten 1855 for sedan pastor H. J. Lundborg till Skottland, dit inbjuden af den bekante svensk-vännen, "principal" d:r James Lumsden. Den skotska kyrkan hade af gammalt "kämpat intill blods" för evangeliets frihet så i lära som form; och Lundborg ansåg med rätta, att inom denna kyrka borde mycket finnas att lära, hvaraf äfven vår församling skulle få gagn. Och han misstog sig icke häruti, såsom det snart skulle visa sig.

Då L. tidigt följande vår återkom till Sverige, hade han i sitt inre planer färdig till en stiftelse, som *fullt fri*, men ännu stående *på kyrklig grund*, skulle förena Sveriges troende lutheraner till gemensam verksamhet. Denna verksamhet skulle gå ut på att, genom utgifvande af goda, evangeliska, bekännelsetrogna skrifter samt utsändandet af andligt lefvande bokspridare och folktalare, söka väcka *lif* inom den stora hopen af kyrkans döda medlemmar, samt att sålunda hjälpa vår församlings *pånyttfödda* präster i deras arbete för Guds rike. — Att dock alla andligt döda, i kyrkligt formväsen stelnade eller fariseiska "kyrkomän" städse skulle förbli denna verksamhets uppenbara eller hemliga motståndar, det insåg Lundborg mycket väl. Men under bön och förlitande till kyrkans Herre grep han verket an.

Efter att under några månader ha rest omkring och rådgjort med flere af den tidens mera framstående kristna, såsom d:r Fjellstedt, Rosenius, domprosten Wieselgren, grefve Ad. Stackelberg, härads höfding T. H. Odencrantz, baronerna H. H. von Essen och

W. Rappe m. fl., kom Lundborg i medlet af april 1856 till Uppsala. Där samtalade han om saken dels med några akademiska lärare, såsom Beckman, Torén, Hultcrantz och Myrberg, dels med de troende studenterna, af hvilka han ville få ett par till medhjälpare i sitt arbete. Hans val föll på V. Rudin och mig. Men Rudin kunde icke komma med förr än efter några år. Jag däremot skulle inom helt kort taga prästexamen samt, så snart jag blifvit ordinerad, infinna mig i Stockholm, dit G. Janson i Adolf Fredrik hade kallat mig såsom sin adjunkt. — Efter flera samtal och mycken gemensam bön skildes vi, och Lundborg for före till Stockholm.

Redan den 3 maj skref Lundborg till mig ett bref, i hvilket han bland annat yttrade:

... "Efter hvad jag förmodar, blir du vid sammanträde för bildandet af den "Evangeliska Agenturen"* föreslagen till sekreterare, med mig till biträde. Uppgiften är att mottaga och expediera rekvisitioner af andliga skrifter för alla delar af landet, hafva en öfversikt af de i Agenturens tjänst använda kolportörerna samt stå i månatlig korrespondens med dem . . . Den, som vill verka på en maktpåliggande plats, bör aldrig förgäta, att det är i svagheten *Herren* vill vara stark" . . .

När jag hade tagit min examen och med redan utskrifvet prästbetyg infann mig hos ärkebiskop Reuter-dahl, som då vistades i Stockholm, vägrade denne att prästviga mig, *därför att jag äfven skulle verka för Ev. Fosterlandstiftelsen*, som vore "en för kyrkan farlig och fientlig institution". — Sådant var det omdö-

* Så lydde den först tillämnade osvenska titeln på Stiftelsen.

me, hvarmed den tidens "kyrkligt tongifvande" män mottogo Fosterlandstiftelsens bildande. Omdömet har sedan dess betydligt ändrats hos flertalet präster, men visst icke hos alla.*

3. Huru Fosterlandstiftelsen bildades.

Den 26 och 27 maj höllos förberedande öfverläggningar i Lundborgs dåvarande bostad, nr 4 & 6 Stora Humlegårdsgatan. Vid dessa öfverläggningar voro närvarande: Rosenius, lektor Elmblad, landshöfding Liljencrantz, baron J. Alströmer, assessor Adlercreutz, brukspatron O. Hedengren, doktor F. Melan-

* I nära tre år vidhöll Reuterdahl sin vägran att ordinera mig, tilldess han af »Svenska psalmbibliotekens» författare, komminister J. V. Beckman, rent af tvangs att gifva efter. Ännu i flera år efter min prästvigning fortfor Reuterdahl att visa mig uppenbar ovilja för mitt deltagande i »Stiftelsens» arbete. Ja, ett år planlades af honom och den dåvarande kyrkoherden i Klara, T. Wensjöe, ett försök att få mig bortskaffad från Stockholm och försänd ut i stiftet. Men detta försök, som redan var i stadskonsistorium genomdrifvet, strandade genom J. V. Beckmans energiska motstånd. Han gick upp till Reuterdahl och sade, att om denne icke vid nästa konsistoriisammanträde läte det om mig fattade beslutet återgå, så skulle han (Beckman) »uppväcka en storm, som skulle komma både ärkebiskop och konsistorium att känna sig förkylda». Detta verkade, ty alla präster hade stor respekt för den omutlige, oförskräckte komminister Beckman. — Men *Reuterdahls* ovilja mot mig förgick under årens lopp. Då jag 1867 en gång i ett ärende måste besöka honom, kom han mycket vänligt emot mig och sade: »Min käre pastor, jag misstog mig; hvarken Stiftelsen eller pastorn äro kyrkans fiender.» Efter den dagen råka des vi rätt ofta. Sista gången jag såg ärkebiskop R. var 1869. När jag då inträdde i hans rum, satt han och läste i »Stadsmissionären», om hvars innehåll han utlät sig särdeles fördelaktigt. Vi kommo sedan i ett mycket godt andligt samtal; och när jag skulle gå, tog ärkebiskopen mig i famn.

der, kyrkoherden F. Sjöström, pastor G. Flyborg, myntmästaren Seb. Tham, häradshöfding K. Humble, direktör J. F. Georgii m. fl. Efter mycken bön och rådpägning blef på onsdagsaftonen den 27 maj i Herrens Jesu namn beslutadt att bilda en förening, som skulle heta: *Fosterländska stiftelsen för evangelii förkunnande* (sedermera på mitt förslag förkortadt till: *Evangeliska Fosterlandstiftelsen*). Till dess styrelse valdes hrr Adlercreutz, Alströmer, Cassel, Elmblad, Georgii, Humble, Liljencrantz, Lundborg, Melander, Rosenius, Rudensköld och Wennersten, samt till suppleanter hrr Cronvall, Tham och Welin.

Följande dag, den 8 maj,, hade den nyvalda styrelsen sitt första sammanträde — i samma rum, där den bildades — och valde därvid till ordförande baron J. Alströmer och till vice ordförande P. M. Elmblad. Till sekreterare kallades H. J. Lundborg (för utrikes brevväxling) och B. Wadström (för inrikes brevväxling)*. Till ledamöter i *Förvaltande Utskottet* utsågos Elmblad, Lundborg, Melander och Rosenius med Wadström till suppleant och sekreterare.

Vid sammanträdets slut nedkallade Rosenius i en varm, innerlig bön Herrens välsignelse öfver den nya stiftelsen. Han bad, att dess så ringa och oansenliga frö måtte under Herrens vård och hägn få spira upp och blifva ett medel till Guds ära och hans kyrkas sanna väl; samt att Herrens helige ande, sannings, nåds, böns, visdoms och kärleks ande, aldrig måtte vika från dess styrelse och verksamhet; att den aldrig genom falsk lära, högmod, egennyttia eller annan för-

* Lundborg upphörde efter någon tid att vara sekreterare, och jag öfvertog ensam denna post samt invaldes en tid därefter i styrelsen.

argelse måtte varda Guds församling till anstöt; utan att vi, som nu voro dess första grundläggare, måtte en gång få tänka på denna dagen med fröjd, och icke med suckan, samt att vi alla, frälsta af nåd och "för Lammets blods skull", måtte en dag få mötas inför Lammets tron.

Så slöt detta "den fosterländska stiftelsens" första styrelsesammanträde. Djupt gripna skildes vi åt, och jag tror med visshet, att saken blef så lagd på våra hjärtan, att väl näppeligen någon af oss sedan dess glömde att ofta, ofta bedja Herren om nåd och hjälp för detta företag till hans ära.

4. Det började arbetet.

Följande dag begynte Lundborg och jag vår verksamhet å "Fosterlandstiftelsens expediton", som då var inrymd i *ett* medelstort rum på nedra bottnen af Riddarhusets långa, låga, halfrunda byggnad nere vid Mälarstranden.* Detta rum, som tills vidare äfven fick tjäna till magasin för alla nytryckta skrifter, hade två fönster ut åt sjön, mellan hvilka stod en kontorspulpet, vid hvilken Lundborg och jag hade våra platser, på hvar sin sida. Rummets möblering bestod för öfrigt af ett stort bord, en mycket liten och smal rottingssoffa samt sex stolar. — Från fönstren hade vi utsikt öfver strömmen till Klara fattighus, dit vi ofta blefvo kallade till sjuka och fattiga kristna. Den bästa tröst vi då kunde gifva dessa, var den att "Herren skulle komma *snart*" att hämta dem till sitt härliga rike.

* Denna byggnad refs några år senare, lämnande rum för de två prydliga flyglar, som nu upptaga norra delen af riddarhustomten.

Och för detta rikes tillkommelse på jorden var det vi nu skulle få arbeta i vårt trånga expeditjonsrum.

I ett större rum invid befann sig Elmsblads lilla tryckeri, kalladt "Dahlströmska boktryckeriet", hvar-est en hel del af Stiftelsens först utgifna skrifter trycktes. Sätteriet och tryckpressen, hvars stora hjul drogs med handkraft af en man, befunno sig i samma rum. Så snart ett ark var uppsatt, skickades korrektu-ret in till mig på expeditjonsrummet; efter några tim-mars korrigerung var det färdigt för pressen. När det tryckta fått torka öfver natten, skickades det upp till bokbindaren, som hade sin verkstad i ett litet vindsrum ofvanför. Och följande dag var skriften färdig att "distribueras", d. v. s. skickas ut i hufvudstaden och landsorten. Denna senare del af arbetet utfördes af vaktmästaren G. A. Lindström och stiftelsens förste springgosse, Johannes Bruh.*

Alla fyra arbetade vi i samma rum, vårt *enda*. Lund-borg och jag voro vid pulpeten sysselsatta med bref-skrifning, författande, korrekturläsning och annat tan-kearbete, hvarunder vi fingo åhöra de två andras råd-plägnung om bästa sättet för paketinsläende, lärars till-spikande o. s. v., hvarjämte vi litet emellan blefvo af-brutna af frågor om namn, fraktsedlar, bästa ångbåts-lägenhet o. d. Härtill kom, att solen på eftermidda-garna från kl. 2 gassade in genom fönstren, som hvar-ken hade gardiner eller jalousier. Icke kunde man säga,

* Dessa båda lefde länge. Lindström var i mer än 40 år den allmänt bekante vaktmästaren vid Betlehems kyrkan; och J. Bruh är sedan början af 1890 talet en af Stiftelsens högst värderade och aktade lekmannapredikanter, bosatt på Gotland, men därifrån ofta utsänd som resepredikant till andra trakter af vårt land.

att vi hade det särdeles "bekvämt eller behagligt för kött och blod", tvärtom! Men — där fanns hos oss alla fyra *entusiasm* för den heliga sak, till hvilkens tjänare vi hade blifvit kallade, och vi voro vissa om att *Herren var med oss* i verket. Flere gånger om dagen hade vi en kort stunds gemensam bön och läsning i Guds ord. Vi fingo ock i rikt mått erfara Herrens närhet. Det var *den*, som gaf oss uppmuntran och goda rådslut samt under hela vår gemensamma arbetstid bevarade det inbördes förtroende och kärlek, som städse gjorde arbetet lättare än det kanske eljest skulle ha varit.

Sådan var Fosterlandsstiftelsens första expeditiionslokal, som därjämte också var "mottagningsrum" för de många, som antingen af intresse för vår sak eller i Stiftelsens angelägenheter besökte oss. När något ämne skulle afhandlas, som ej var afsedt för flere än Lundborg och mig, fick endera af oss taga den besökande "ut i förmaket", d. v. s. på Riddarhusgården; där afhandlades mången viktig sak. När det då stundom regnade, gingo vi af och an under paraplyernas skydd; och då en och annan icke var just fortfärdig, så kunde dessa promenader emellanåt blifva tröttsamma nog.* Men å andra sidan — huru uppmuntrande, när vi fingo besök af sådana vänner som Rosenius, Alströmer, Beskow, Elmblad, Ehrenborg, Flyborg, Forssell, Hammar, Hedengren, Löwenhielm Posse,

* När jag i tankarna jämför denna Stiftelsens första lokal med dess nuvarande: åtta rum, förutom magasinerna och bokhandeln — jämför det första ringa »fröet» med det nuvarande »stora trädet», då måste jag och många med mig af fullaste öfvertygelse utbrista: *Af Herren* är det skedt och är ett under för våra ögon!

Sjöström, Stackelberg, Tham och andra. — Den flitigaste besökaren var under alla åren Ax. Adlercreutz, hvilken från början tog sig an Fosterlandsstiftelsens sak så varmt som sin egen. Hans kloka råd, hans aldrig sviktande energi hjälpte Lundborg och mig genom många svårigheter, där vi, för att begagna ett senare bevingadt ord, nog eljest skulle ensamma ha ganska länge fått stå "undrande och spörjande".

Såväl styrelsen som dess båda sekreterare arbetade flitigt och, jag vågar säga, troget. För den stora framgång och förtroende, som Stiftelsen redan från början fick åtnjuta bland Guds folk inom vårt land, hade vi att tacka i första rummet Herren själf och därefter det betydande stöd vi erhöles af Rosenius, som till Stiftelsens förmån insatte hela kraften af sin auktoritet. Redan strax efter Stiftelsens bildande uttalade han sig i sin tidning, den gamla "Pietisten", på följande sätt:

»Vi hafva nu glädjen att underrätta om en stiftelse, som för Herrens sak och dess vänner inom vårt land otvifvelaktigt skall blifva af mycken nytta och välsignelse...

Några ha gjort anmärkningar vid denna stiftelses kyrklighet, eller att den vill endast använda sådana medel, skrifter och skriftspridare, som stå i öfverensstämmelse med vår *evang.-lutheriska kyrkas lära*, och menat att den däruti stode i strid med den kristliga och upplysta kärlekens eller, såsom man uttryckt sig, »med Evangeliska Alliansens» anda. Men vi ha därpå ett svar att gifva, som vi hoppas gäller inför dem, som akta Herrens ord. Om vi än äro på det kraftigaste övertygade, att äfven inom andra evangeliska kyrkobekännelser, t. ex. bland baptisterna, finnas lefvande och trogna kristna, och om vi än så lifligt känna att vi äro närmare förenade med lefvande och *guðfruktiga baptister, än med döda och oguðaktiga lutheraner*, så kvarstår dock,

när det gäller *verksamhet för Guds ords spridning*, en omständighet, som förtjänar att på det allvarligaste behjärtas. Vi mena den, som Paulus med så mycken kraft lade på sina bröders hjärtan i Rom. 14 kap. och i 1 Kor. 8 och 9 kap., nämligen att det aldeles icke går an att alltid följa sitt eget upplysta förstånd om hvad som i sig är oskyldigt, utan att vi ock, ja, framför allt, måste se till 'den svage brodern' och eftersinna hvad som är för honom det nyttigaste. »Jag har makt till allt,» säger aposteln, »men det är icke allt nyttigt.» Och åter: »Men vi hafva icke brukat sådan makt, på det vi icke måtte — göra Kristi evangelium något hinder.»

Här är egentligen grunden till Fosterlandsstiftelsens kyrklighet. Vi ha fullkomligt så rent och kraftigt Guds ord inom vår egen kyrka, som det kan finnas inom någon annan. Vi behöfva då icke lägga det ringaste »hinder» för dess spridning genom att sammanblanda olika läror i samma bok eller bokförråd, hvarigenom köpare skola vara otrygga för hvad de mottaga, — om vi ingen annan betänklighet hade därvid. — Ty vi skola besinna, att när en kolportör öppnar sitt förråd till försäljning, hinner köparen icke genomläsa och granska hvad han köper och utdelar till sina barn och tjänare. Och nu har Fosterlandsstiftelsen velat i afseende på dess kolportörer befria köparen från den farhågan, att han räcker dem ett skadligt otrosfrö, en källa till så beskaffade bekymmer och grubblerier, som icke vore för själens salighet nödiga, men väl kunna tvärtom afleda uppmärksamheten från det enda nödvändiga till en hop ändlösa *tvistefrågor*. När nu nämnda farhåga, den må vara befogad eller icke, åtminstone lägger hinder för den varsamme köparen och således för spridningen af våra goda väckelseskrifter, så frågas: Är icke detta ett tillräckligt skäl för Stiftelsens kyrklighet? Hvad säger den heligt nitälskande aposteln Paulus? »För judarna är jag vorden såsom en jude, på det jag skulle vinna judarna; dem som äro utan lag, är jag vorden såsom utan lag, på det jag också måtte vinna dem.» Skulle icke vi så mycket mer tillämpa detta på våra förhållanden, då vi därjämte äro öfvertygade att vår egen kyrkobekännelse just utgör den renaste uppfattning af Guds ord? Är icke nyss anförda språk riktigt tillämpadt och, att vi så må säga, öfversatt på svenska, om vi säga: »För lu-

theranerna är jag vorden såsom en lutheran, på det att jag må vinna dem.»

F. d. »evangeliska traktatsällskapet» härstädes har i afsende på skrifers utgifvande följt samma grundsats. Men då åtskilliga af dess skriftspridare i landsorterna, jämte våra skrifter, äfven medfört dem af främmande beskaffenhet, har däraf mycket bekymmer uppkommit och af nitiska vänner till skriftspridning öfverklagats, hvilket utgjort en af de kraftigaste anledningarna till Stiftelsens bildande. Och detta torde vara nog skäl för dess nu uttalade grundsats.

Till ytterligare ledning för dem, som önska sig väckelseskrifter, får nämnas, att icke blott de af »Stockholms Traktatsällskap» utgifna, utan ock de bästa af andra traktatsällskaps inom landet skola vara att hos Stiftelsen tillgå . . .

(Detta realiserades sedermera i den af Stiftelsen öppnade bokhandeln för evangeliska skrifter.)

Stiftelsen hade under det första året af sin verksamhet endast 36 kolportörer. Jag erinrar mig bland dessa nu särskildt Anders Nilsson (kyrkoherden Neanders far), J. Engzell, P. H. Liljekvist, L. J. Sandahl, bröderna Jansson, J. Fast, K. J. Nyvall, M. Westerland m. fl. De flesta af dessa äro döda, men några lefva ännu.

Till Stiftelsens provinsombud blefvo under det första året kallade 79 personer, bland hvilka jag nu erinrar mig följande: Pastor P. A. Ahlberg, pastor K. J. Almquist, kyrkoh. E. Arbman, pastor O. T. Andrén, grosshandl. Em. Bager, bergmäst. Baër, handl. K. J. Borell, kyrkoh. S. Brandell, häradshöfd. P. Carlson, kyrkoh. Dahlberg, brukspatron Ehrenborg, landtbruk. D. Ekstedt, prosten Emanuelsson, frih. H. H. v. Essen, d:r Fjellstedt, handl. Fogelqvist, prosten Forssell, kyrkoh. H. B. Hammar, skollär. Hammarin, kommin. P. Haner, häradshöfd. Hasselberg, direktör Hj. Hazelius,

brukspatron O. Hedengren, frih:ne G. Hermelin och Hierta, landtbruk:ne H. Kylberg och G. Kolmodin, baron G. Leijonhufvud, grefvarne Ax. och K. G. Levenhaupt, prosten Linnarsson, konduktör Malm, major Möllersvärd, häradshöfd:ne Odencrantz och A. v. Post, frih. V. Rappe, kaptenerna Ringheim, kantor Sv. Rosenberg, pastorerne Lars Rosengren och J. K. Ruuth, skoll:ne P. A. och P. M. Sandstedt, domprosten Sondén, grefve Ad. Stackelberg, kyrkoh. K. F. Sjöström, öfverstelöjtn. Stjernefelt, pastor A. Steinmetz, kaptenlöjtn. Söderhjem, tullförvalt. O. R. Taube, missionär Tellström, brukspatron M. Tisell, kyrkoh. Ulander, rådmännen A. Wedin och K. Wählin, kyrkoh. K. Östrand m. fl.

Det dröjde nog ännu en tid, innan den misstro mot skriftspridare och kolportörer, som en del af Ev. Alliansens utskickade uppväckt, blef skingrad. Men småningom blefvo de troende och särskildt de lefvande prästerna allt mer allmänt öfvertygade, att Fosterlandsstiftelsen icke alls ämnade börja strid med vår lutherska kyrka, utan endast mot otron, vantron och *formalismen* inom henne. Att söka genom ett flitigt spridande af evangelii ord föra så många som möjligt af kyrkans medlemmar till sant lif i Guds Sons tro, det var vår allvarliga afsikt, vårt dagliga böneämne. Och härvid funnos inga bifafikter: hvarken ville vi för egen del söka mänsklig ära eller vinning (nej, motsatsen torde väl snarare blifvit vår lön för detta företag!) ej heller skulle vi på något sätt antasta kyrkans lära eller de kyrkliga myndigheterna. Tvärtom ville vi tro-

get kämpa för det rena evangelium, som är vår kyrkas dyrbaraste skatt, "den tro, som en gång för alla blifvit öfverlämnad åt de heliga". Falsk lära ämnade vi efter vår förmåga söka motarbета. Så långt möjligt var och myndigheterna det önskade, ville vi söka samverka med dem. Om vi ändock, fastän varande kyrkans *bekän- nelsetrogna* medlemmar, skulle blifva bortstötta och förföljda, så måtte vi lida detta utan knot eller bitterhet. Icke skall man "ondgöras" öfver hvad man får lida för Kristus och det rätta evangelii skull; sådant lidande är ju tvärtom "nåd för Gud". 1 Petr. 2 19, 20.

Men ehuru vi gärna önskade lyda öfverheten och vara all mänsklig ordning undergifna, så ville dock ingen i styrelsen ingå på det förslag, som i ett bref från kyrkoherden L. framställdes. Han rådde oss att "söka Kongl. Maj:ts nådiga sanktion på vår förening och våra stadgar", samt att "till *hedersledamöter* kalla ärkebiskopen, samtliga biskoparne och för öfrigt så många högt uppsatta, för nit och redlighet kända män, som lämpligen torde behöfvas". Om vi detta ville göra, ansåg han att vi "lättare skulle vinna K. M:ts och kyrkans styresmäns förtroende och välbehag". Men oss syntes, att tvärtom både konung och biskopar skulle tycka sådant vara "ett stort underdånigt fjäsk". Ett dylikt försök skulle redan från början ha gjort Stiftelsen omöjlig på alla håll.

Och Herren gaf, utan all "kunglig och biskoplig sanktion", sin välsignelse till Fosterlandstiftelsen samt bekände sig i nåd till dess verksamhet, på det sätt som under de senaste 50 åren varit för hvar man uppenbart. — Må vår bön vid Stiftelsens grundläggning allt fort blifva hörd, så att Anden, "nåds,

böns, Herrens fruktans och frimodighets ande", aldrig må vika från Ev. Fosterlandstiftelsen, dess styrelse, dess predikanter och missionärer, dess skrifter och dess hela verksamhet!

5. Budbärarens utgifvande.

Redan från början voro Lundborg och jag öfvertygade därom, att Stiftelsen borde äga tvänne tidningsorgan, ett för äldre och ett för yngre läsare. Den senare tidningens utgifvande rön-te intet hinder från styrelsens sida, utan "Barnens Tidning" bifölls genast. Men när vi föreslogo den förra, "Budbäraren", möttes vårt förslag af starkt motstånd. Flertalet fruktade för de stora kostnaderna samt ansåg, att den nya tidningen icke skulle vinna någon läsekrets, då redan förut två af stiftelsens styrelsemedlemmar, Rosenius och Elmblad, voro utgifvare af tvänne religiösa tidningar: "Pietisten" och "Fridsbudbäraren". — Särskildt kämpade Elmblad lifligt mot att saken skulle bifallas; ty han skulle, sade han, i sådant fall nödgas anse detta bifall såsom ett misstroendevotum mot sig och sin tidning. Denna senare tanke tillbakavisades på det varmaste, så att Elmblad blef fullt tillfredsställd; men af ekonomiska skäl afböjde styrelsen vårt tidningsförslag.

Lundborg blef dock ännu vissare i sin öfvertygelse, att Stiftelsen behöfde ett eget organ. Han föreslog mig därför, att vi två skulle på eget ansvar och förslag utgifva "Budbäraren". Ginge tidningen med förlust, skulle vi bära denna; ginge den däremot med

vinst, så skulle Stiftelsen erhålla hela vinsten. Lundborg skulle var ansvarig utgifvare och jag redaktör af tidningen. Efter gemensam bön beslöto vi att så handla. Och då detta förslag framställdes i styrelsen, bifölls det utan tvekan, jämte tillägget att den nya tidningen skulle redan nu *kallas* Evang. Fosterlandstiftelsens tidning, ehuru Stiftelsen ej skulle öfvertaga den förr än det fullkomligt klart visat sig, att den förmådde underhålla sig själf. (Detta kunde ske redan under tidningens andra årgång.*)

På hösten 1856 skulle alltså utgifvandet af *Budbäraren* begynna. Som jag då ännu saknade all erfarenhet i dylika ting, var jag till en början vid ganska godt mod och ansåg, att svårigheterna vid en sådan tidnings redigerande icke kunde vara synnerligen stora, utan med Guds-hjälp lätt nog skulle öfvervinnas. Men ju mer jag satte mig in i saken och besinnade det ansvar, som nu hvilade på mig, samt de fordringar som tidningens läsare skulle ställa på densamma, dess mer aftog min tillförsikt. Och jag började, på ett helt annat sätt än förut, innerligt anropa Herren om nåd och kraft till arbetets utförande.

Bland de svårigheter, som nu syntes mig allt större, var äfven den, hvarifrån jag skulle erhålla för tid-

* För att än mer tillfredsställa vår käre broder Elmblad, erbjödo vi honom att i Lundborgs ställe öfvertaga titeln af »ansvarig utgifvare». Detta bifölls af E., som under 19 år i adresskalendrår, biografiska lexikon m. m. stod såsom »utgifvare» af tidn. *Budbäraren*», ehuru under alla åren hvarken han eller Lundborg en enda dag hade någon befattning med tidningen, ej heller skrefvo en enda rad i densamma.

ningen lämpliga bidrag. Min tid var då strängt upptagen af befattningen som Stiftelsens sekreterare, med nästan hela den inrikes brevväxlingen, granskning och korrekturläsning af alla från Stiftelsen utgifna skrifter m. m.; därtill hade jag tre, ofta fyra predikningar i veckan. Det var mig därför omöjligt att ensam, utan bidrag från andra författare, kunna fylla hvarje utkommande nummer. Men jag kände då ännu ganska få af dem, som skulle kunnat i detta fall understödja mig.

Den erfarne Rosenius, med hvilken jag rådgjorde om mitt bekymmer, sade mig (hvad som sedan fullt bekräftades under de 19 år jag redigerade "Budbäraren"), att jag säkerligen icke skulle erhålla några bidrag eller någon hjälp alls från de håll, där jag mest väntat sådant; att öfver hufvud endast fåtaliga bidrag skulle inkomma, samt att jag skulle få min mesta hjälp från personer, som jag i den vägen aldrig tänkt på. För öfrigt uppmuntrade han mig att, utan öfvermod men också utan misströstan, lugnt och förtröstansfullt gå till verket, förlitande mig på *Herren allena*. "Ju mer", sade han, "du stöder dig blott på honom, dess mer gagn skall ditt arbete uträtta, och dess flere kristna skola då möta dig med förtroende och kärlek. Det kännes i anden, om en andlig tidning skötes mekaniskt eller om den bäres på bönearmar. Där Herrens vänner märka det senare, där vilja de allt mer gärna och med trygghet söka sin själaföda."

Med intrycket af dessa ord i mitt hjärta gick jag nu att följa den trofaste, bepröfvade vännens råd. — Några dagar därefter bragte mig posten de trenne för-

G. S. Löwenhielm.

C. F. Liljencrantz.

Sebastian Tham.

J. O. Rosenberg.

G. Gauffin.

Carl Humble.

J. F. Georgii.

L. P. Cronvall.

A. T. Welin.

C. S. Wennersten.

K. W. Almqvist.

A. F. Melander.

Några af Fosterlands-stiftelsens äldsta styrelsemedlemmar.

T. H. Odencrantz.

H. H. von Essen.

C. O. T. Andrén.

S. P. Rosenber.

Alfr. Steinmetz.

L. Rosengren.

C. G. Lindberg.

G. Lewenhaupt.

W. Söderhielm.

Arvid Rydén.

Carl Bergman.

Joh. Neander.

Några af Evang. Fosterlands-stiftelsens äldsta provinsombud.

sta bref, som buro den sedermera så ofta lästa adressen till "*Redaktionen af Budbäraren*".

Det var, såsom man lätt förstår, med blandade känslor af nyfikenhet, glädje, fruktan och hopp jag öppnade de breffven. Det första af dem var från greve Adolf Stackelberg och innehöll prenumeration å 15 ex. jämte kärleksfulla uppmuntringar. Det andra och tredje öppnad jag samtidigt, och se — båda innehöllo manuskript, "bidrag för den nya tidningen". Så började då min bön redan att besvaras! Jag tackade i mitt hjärta innerligt Herren och satte mig genast att läsa uppsatserna — de två förstkomna till Budbäraren.

Den första af dem, "*Herrens vägar*", var anonymt insänd. Och jag har, trots flera försök, ännu i dag icke kunnat få veta hvem det var, som sände mig denna uppsats, vid hvilkens läsning jag kände, att den för mig och flere vänner var likasom en bild af "fordom och framdeles", en skildring af hvad vi varit och en profetia om hvad vi, under vår herdes trofasta ledning, skulle under de kommande åren få genomgå. Den lydde sålunda:

"Herrens vägar."

Det var några människor, som lefde för sig själfva: det egna jaget, själfviskheten med sina förhoppningar, löften och drömmar, höll dem ännu fast. Men — Herren började bönhöra dem. De hade bedt om botfärdighet, och han sände dem sorg; de hade bedt om renhet, och han sände dem gripande ångest; de hade bedt att blifva ödmjuka, och han bröt deras hjärtan. De hade bedt att bli gjorda lika med honom, och han kas-

tade dem i "ugnen" och satt bredvid "som en fäjäre af silfver", till dess de slutligen en gång skola komma att återgifva hans bild. De hade bedt att få omfatta hans kors, och då han räckte dem det, sårade det deras händer; de hade bedt, de visste icke *hvad* eller *huru* — men han hade tagit dem på orden och beviljat alla deras böner. De voro knappast villiga att följa med *så* långt, eller att dragas *så* nära intill honom. De hade en fruktan, en bäfvan öfver sig, såsom Jakob vid Betel, såsom Elifas i den nattliga synen, såsom apostlarna då de tyckte sig se "ett spöke" och ej visste att *det* just var *Jesus*. De ville nästan bedja honom "gå ut ifrån dem" eller dölja sin helighet, som de knappt kunde uthärda. De funno det nu lättare att *lyda* än att *lida*, att göra än att försaka, att bära korset än att hänga därpå. Men de kunna ej mer vända om, ty de ha kommit för nära det osynliga korset, och dess härlighet har för djupt genomträngt dem. Han uppfyller ock på dem sitt löfte: "När jag varder upphöjd från jorden, skall jag draga alla till mig"; — och nu är *deras* ordning redan kommen. Förut hade de blott hört om korsets hemlighet, nu erfara de den. Han har fäst sin kärleksblick på dem, såsom på Maria och Petrus, och de känna sig nödgade att följa. — Stundals, än då och än då, skimrar hans kors' hemlighet mot dem i glimmande strålar. De se honom *upphöjd*, och se härligheten som strålar fram ur hans heliga lidandes sår. Och ju mera de skåda därpå, dess närmare nalkas de och omskapas till hans afbild. Och hans namn skall skimra ut igenom dem, ty han bor i dem. De lefva allena i honom.

Om de hade valt för sig själfva, eller deras vänner

valt för dem — då skulle de kanske valt annorlunda. De skulle då blifvit *härligare här på jorden*, men mindre härliga i hans himmel. De skulle ha fått Lots del, icke Abrahams, om de hade stannat, om han dragit sin hand undan och låtit dem gå tillbaka, — och hvad hade de icke då förlorat! Hvilken förlust på uppståndelsens morgon! Men han uppehöll dem äfven då, när de voro nästan ovilliga. Mången gång var deras fot nära att vända tillbaka. Men af barmhärtighet höll han dem uppe: och nu, redan i detta lifvet, veta de att allt hvad han gjorde var väl gjordt. Det var godt för dem att "*stå allena med honom*", och att icke deras, utan hans, vilja skedde med dem. Af människors bifall och pris fingo de ej så mycket som många andra, men de fingo hans kärlek och ynnest; de blefvo icke "höjda till skyarna" af beundrars pris, men de höjdes upp till hans nådatron; de blefvo föraktade i denna värld, men dess högre aktade i sin Herres ögon.

Den andra uppsatsen, blott undertecknad med *L. A.* (hvilka initialer, såsom förf. själf sedan meddelade mig, voro begynnelsbokstäfverna till den en tid därefter saligen hemgångna *L. Almqvists* namn), innehöll en kort men liflig skildring af sällheten att vid Herrens hand få vandra emot hemmet. Den lydde sålunda:

Att "gå bort" eller att "gå hem".

En liten flicka skickades en gång ut, en mörk julafton, att gå genom staden för att i ett aflägsset hus hämta några obetydliga bidrag till aftenens fest, dem hon själf af glömska där hade kvarlämnat. Hon var

ensam, rädd och skälvande, grät bitterligen och tänkte på det kära hem, från hvilket hon med hvarje steg allt längre skildes. Det mål, dit hon nu vände sina steg, hade ingen glädje för henne. Hon smög eller rusade framåt, allt efter som rädslan styrde hennes darrande steg, och kom fram efter en lång, bedröflig vandring.

Då mötte hon sin äldre, store, starke bror, som hon mest höll af bland alla, och han bad henne nu "vända om hem och vara glad: han skulle leda och beskydda henne; hon behöfde ej mera vara rädd, stackars barn!" — O, huru förbyttes ej då allt på en gång, huru klappade ej det lilla hjärtat af fröjd, huru hoppade ej de små fötterna fram på vägen; huru hårdt höll hon ej i den älskade broderns hand och var så lugn för hvad henne mötte; huru jublade hon ej vid tanken på hemmet med juleljus och fröjd, dit brodern förde henne så visst! Hon bekymrade sig ej om, hvilka gator han förde henne, ty hon visste nog, att det var den *rätta vägen hem*. Och om det ej just var den hon tänkt, så visste hon, att den äldre brodern förstod det bättre än hon. Att det var mörkt, oroade henne ej nu. Ja, brodern svepte ibland sin vida kappa om henne, så att det blef alldeles svart för hennes ögon — men hon höll då blott hårdare broderns hand och var så trygg, så lycklig i hans skydd. Och han förde henne, som hon väl visste, hem till det ljusa, fröjdefulla fadershemmet.

O, låtom oss besinna vår väg! Gå vi, som hon på sin första vandring, bort till ett dunkelt, främmande mål? Gå vi ensamma, otrygga och i mörker? Eller ha vi väl vändt om vid *den allra bästa vännens* hand; gå vi trygga i hans vård — om vi ock ej alltid förstå hans ledning? Fatta vi fastare tag i hans starka, tro-

fasta hand, när det mörknar omkring oss, vissa att han dock väl bevarar oss? Längta vi med fröjdfullt hjärta till det Ijusa, saliga fadershuset, där han beredt oss rum: om dit han förer sina dyrt återlösta barn?

Framåt! Hemåt! Vare så vårt valspråk!

Budbäraren utgick under sitt första år i 3,000 ex., steg under det andra året till 4,500, under det tredje till 7,000 samt hade sedan 1864 allt fort ett prenumerantantal, som då växlade mellan 12,000 och 14,000. År 1873, när den stora striden om försoningsläran begynt, gick prenumeranternas antal ned till omkring 10,000, men steg sedan åter till 11,000, vid hvilken siffra det höll sig till år 1876, då jag öfverlämnade Budbärarens redigerande i pastor A. J. Petterssons händer.

Huru man får och mister vänner.

En afton för några år sedan var samlad en liten förtrolig krets, som förenades af det starkaste band: gemensam tro. Kretsen utgjordes af en major, två präster, två löjtnanter, en filosofie doktor och en civilingenjör.

Vårt samtal rörde sig i början omkring de märkliga orden i Luk. 16:9, där Herren säger: "Gören eder vänner medelst orättfärdighetens mammon, på det att, när den tagit slut, de må mottaga eder i de eviga hydorna." — En af de närvarande omtalade då en skön berättelse om den engelske missionären Herbert, som hade ägt en stor förmögenhet, den han helt använde i missionens tjänst till att hjälpa fattiga och sjuka, bygga kyrkor, skolor och sjukhus m. m. Han hade i England en broder, och till denne blef efter Herberts död hela hans återstående kvarlåtenskap hemskickad i en stor kista. När denna vid framkomsten öppnades, befanns den innehålla ingenting mer än en omgång enkla kläder samt en mycket nött bibel. "Pappa", sade då broderns lille son, som fick åse öppnandet, "onkel måtte ha varit mycket fattig, som icke ägde mer än

dessa kläder och denna gamla bibel?" — "Tvärtom, min gosse, din onkel var i sina unga år mycket rik; men *han tog allt sitt med sig till himmelen.*"

Berättaren tillade sedan: "Huru få som så göra! Det heter vanligen, att 'man ej kan taga något med sig dit'. Och detta är sant för dem, som antingen i lättsinne förstöra allt hvad de äga, eller ock i girighet samla allt flera jordiska skatter, dem de 'lämna efter sig', stundom åt ganska aflägsna släktingar. Men det finnes en och annan, som, medan han lefver, 'sätter in sina penningar i Guds bank'. Där får han igen dem, då *evighetsvänner* 'mottaga honom i de eviga hydorna'."

Småningom öfvergick samtalet till ett närliggande ämne: lyckan af att äga sanna vänner och smärtan af att förlora dessa. En af de närvarande uttalade då såsom sin tanke, att de vänner, som man kan förlora, ha aldrig varit några *sanna* vänner; ty en sann vänskap *förblifver*, enligt det ordet: "En trofast vän älskar mer och *står fastare* än en broder". (Ordspr. 18: 24; g. ö.) Han medgaf, att så trogna vänner äro mycket sällsynta. Därför heter det i skriften oftast: "en trogen vän" i singularis, icke "trogna vänner" i pluralis. T. ex.: "Väl honom, som en trogen vän hafver"; "en trogen vän är en *Herrens gåfva*", m. fl. Och om man af Gud har fått *en* sådan gåfva, må man vara tacksam och nöjd. De 'vänner' som *svika*, ha aldrig varit värda detta sköna namn, utan förtjänade blott att kallas "bekanta".

Men i denna punkt röntte han motsägelse af de flesta bland oss andra. Det medgafs ju visserligen, att hvad han skildrat, motsvarade *idealet* af en vän; men i denna

syndens värld uppnår *ingenting* mänskligt, icke ens vänskapen, sitt ideal. Ingen fader, ingen make, ingen broder eller vän är fullkomligt hvad han *borde* vara; men icke har man därför rätt att vägra dem det namn, som dem tillkommer. Äfven skröpliga vänner kunna vara sanna vänner — åtminstone till en tid. Men *det* måste dock alla medgifva, att några *fullt* pålitliga vänner icke finnas här på jorden. Äfven den bästa, den mest bepröfvade vänskap kan — när Gud återtager sin gåfva eller tillstäder "ovännen" att förgifta den — inom några dagar, ja ögonblick, vara krossad eller åtminstone så afkyld, att den aldrig mer blir hvad den varit.

Nu föreslog någon, att en hvar ibland oss skulle omtala, huru *han* förlorat någon vän, som han under längre eller kortare tid ansett vara redligt trofast. Efter någon tvekan antogs detta förslag med det villkor, att man endast skulle nämna förnamn eller initialer.

1. Major A.'s berättelse.

Det har redan påpekats, att bibeln i de nyss anförda orden använder *entals-* och icke *flertals-*formen. Jag skulle dock under min ungdomstid vida hellre ha velat nämna dem i pluralis. Ty jag ägde då en hel mängd vänner, på hvilka jag ansåg mig kunna lita. Särskildt var det två, som jag trodde mig aldrig skola förlora. Allt ifrån vår barndom, under skoltiden och Karlbergsåren hade jag pröfvat deras vänskap, och den hade alltid *väl* bestått hvarje prof.

Men det kom en tid, då jag fick erfara, att "äfven

hårdadt stål kan brista", stundom genom hårda slag, stundom af ganska obetydlig anledning.

Den första af dem, som jag miste, var Axel S. Han var en redbar, prätigtig karl, men något tungsint och med ett envist lynne. Vi hade, såsom sagdt, följts åt ända från skollåren, och under hela vår ungdomstid "delat ljuft och ledt"; nu voro vi kamrater vid samma garnison. Men så kom "ormen" i vår vänskaps paradiset och dref oss ut därifrån.

Dock aldrig har väl bilden af en "orm" varit mera olämplig än i fråga om Ellen G. Hon var den äldste kvinna, jag någonsin träffat; därtill skön, begåfvad och varm kristen. Icke underligt då, att både Axel och jag, som samtidigt lärde känna henne, bägge två sökte vinna hennes hjärta och hand. Detta omtalade vi ärligt för hvarandra; och fastän vi nu för första gången i vårt lif hade stridiga intressen, så stridde vi endast med blanka vapen. Längre fruktade jag, att S. hade segrat, men jag misstog mig. Ellen G. blef, såsom flere af eder veta, min trolofvade — fastän jag sedan inom mindre än ett år förlorade henne genom döden.

Men *det* profvet kunde Axels vänskap ej genomgå. Så snart han fick kännedom om min förlofning, begärde han transport till ett landsortsregemente. — Fastän mer än tjuu år sedan dess förflutit, har han aldrig kunnat glömma, utan alltjämt hållit sig tillbaka, och icke svarat då jag skrifvit flera bref till honom. Och ehuru jag icke kan *gilla* detta, så kan jag dock förstå och ursäkta hans handlingssätt. Kanske skall jag i förhållande till honom få besanna Pauli ord i Filemonbrefvets 15:de vers. Jag beder och hoppas så.

På ett helt annat sätt förlorade jag Konrad R. Han var "den gladaste bland de glada", vänfast och hjälpsam mot alla kamrater samt artig och uppmärksam mot alla fruntimmer. Men han *fäste sig* aldrig vid någon kvinna. Hans hjärtas frestelser lågo ej åt det hållet; han var i stället äregirig och ville "utmärka sig" som officer. Hans börd och rikedom hade tidigt skaffat honom en kammarherrefullmakt, som vid gästabud, i processioner och vid dylika tillfällen gaf honom försteget framför äfven äldre kamrater. Men sådant tillfredsställde honom icke; det var "i tjänsten" han ville öfverträffa oss.

Vi blefvo löjtnanter samtidigt, och han kaptен ett år före mig. Men vid min majorsutnämning, där vi båda voro i täflan, blef R. underligt nog förbigången af mig. Jag visste min vän Konrads lynne och förstod hvad han nu skulle känna. — Men att min utnämning skulle kosta mig hans mångåriga vänskap, trodde jag dock icke. Så skedde likväl. R. blef häftig och påstod, att jag "intrigerat" och "orättvist vunnit mina majorsepåletter genom att ställa mig in hos krigsministerns fruntimmer". Jag försvarade mig och bevisade, att han nu gjorde mig orätt; men ingenting hjälpte. Det ena ordet gaf det andra, tilldess R. i vrede smöd gick sin väg och sedan i officerskretsar spridde det ryktet, att jag vunnit befördran "på kjortelvägen". Jag nödgades inför kamraterna ställa honom till rätta för sådant tal. Väl ägde sedan en försoning rum oss emellan; men — "vänskap, vänskap blef det icke mer".

2. Doktor B.'s berättelse.

Löjtnant R. hade slutat. Nu var doktor B.'s tur att berätta, och efter en stunds tvekan började han sin skildring, som lydde så:

Min bästa vän sedan studentåren i Uppsala var Gustaf L., hvilkens bekantskap jag först gjorde vid en fest på Stockholms nationssal och som jag sedan allt mer lärde värdera. Vi hade båda ägnat oss åt samma vetenskap, togo samtidigt våra examina och blefvo promoverade på samma dag. Sedan följdes vi åt till hufvudstaden, där L. gick in i konungens kansli, under det jag ägnade mig åt lärarekallet vid ***skolan. Våra olika banor gjorde, att jag i Stockholm ej umgicks med honom så ofta som i Uppsala; men minst en gång i veckan plägade vi dock hälsa på hos hvarandra

Gustaf L. var en lugn och harmonisk natur, hos hvilken jag aldrig varseblifvit några yttringar af de vanliga mänskliga passionerna: vrede, hat, afund, ärgirighet, klandersjuka eller fåfänga. Allt dylikt väckte hans afsmak, när han upptäckte det hos andra, och han undvek gärna den, hos hvilken han fann något sådant härska. Särskildt kände han sig obehagligt berörd af häftiga ordstrider, fastän han gärna och väl deltog i ett lugnt meningsutbyte. Men han var äfven misstänksam och sluten mot de flesta, utom mot mig och några få vänner, samt lät sig af andras förtal stundom förledas att fälla orättvisa omdömen om en och annan. Men aldrig fruktade jag *för min del* bli lidande genom denna brist i hans karaktär.

Dock — en afton, när jag som vanligt kom på besök till L. och hans fru, fann jag min gamle vän helt förändrad. I stället för att såsom eljes komma mig gladt och fryntligt till mötes, var L. vorden stel och fåordig samt tydligen i stor tvekan, om han skulle tala öppet med mig eller icke. Hans första ord voro: "Hvarför kunde du icke ha kommit en halftimme förr?" Men hvad han afsåg med de orden, fick jag icke veta.

I tanke, att det möjligen varit någon liten "äkenskaplig scen" mellan makarna, eller någon annan sak där jag skulle kunna gifva min gamle vän ett godt råd, bad jag att få tala enskildt med honom. Då vi inkommit i hans rum, frågade jag — för att på lättaste sätt komma honom att öppna sitt hjärta — om han af någon för mig okänd orsak hyste missnöje mot *mig*.

Jag var alldeles viss att få ett *nej* på den frågan; ty jag visste med mig att icke ha gifvit honom den allra ringaste anledning till någon sådan känsla. Dess mer öfverraskad blef jag, då han en stund dröjde med svaret samt slutligen förklarade sig "af hedersord bunden" att tåga. Därför kunde han *icke ännu* säga hvad som låg honom på hjärtat. Det var förgäfves jag först *bad* och sedan *fordrade* att få veta, om saken gällde mig. L. var oböjlig i sin tystnad. Med tungt sinne gick jag ifrån honom, inseende att jag hade förlorat en vän, men denna gång utan att ens kunna ana, hvarför detta skett. Snart upphörde ock allt vidare umgänge oss emellan.

Först åtta år senare, då professor X. hastigt aflidit fick jag veta rätta anledningen till L.'s förändring. Han kom då en dag upp till mig och sade: "Nu, när

jag icke längre känner mig bunden af mitt löfte att tåga, vill jag öppet säga dig, hvarför jag under senare år icke kunnat visa dig samma förtroende som förr." Han omtalade därefter följande händelse:

Professor X. (som af afund och sårad egenkärlek var den bittraste af mina *få* fiender, — en sak, som för L. var obekant, då jag icke onödigtvis velat blotta X. för mina bekanta) hade en afton, när L. och han sammanträffat, beskyllt mig för en vanärande handling, som lagen belägger med urbotat straff. L. hade då, såsom min vän, varmt tagit mitt försvar. Men professorn hade helt kallt svarat, att om L. önskade erhålla *bevis*, så skulle han få det. Då L. naturligtvis fordrat detta, hade X. dagen därefter kommit upp till honom och först affordrat honom hans hedersord att ej för nå g o n, icke ens för mig, vidröra hvad han nu fingo veta. Därpå hade X. framtagit *ett bref från mig* till rektor Z., i hvilket jag erkände mig vara skyldig, men "bad om förskoning för att icke nödgas taga afsked". L. hade tydligt igenkänt min stil i brevet och blifvit fullt öfvertygad om min skuld. Han hade då bedt X. att återgifva honom hans hedersförbindelse, på det han måtte kunna få öppet tala med mig. Men detta hade X. icke medgifvit, "för att ej ställa till någon skandal".

Sedan professorn gått, hade L. djupt upprörd sagt till sin fru, att han aldrig mer kunde hysa förtroende för mig eller umgås med mig så som förr; men orsaken därtill finge han icke säga. En stund därefter hade jag ringt på; och det var då L. utbrast: "Hvarför kunde du icke ha kommit en halftimme förr?" — ord, som jag *då* ej kunde förstå.

"Men nu inser du lätt", sade L., "hvarför det icke mer kunde mellan oss förblifva så som förr."

Jag stod länge alldeles förstummad. Något dylikt hade jag aldrig ens kunnat tänka mig. Ty det bref, som professor X. hade visat, var *falskt*. Om X. själf skrifvit det falska brevet, eller om han varit bedragen af någon annan, det skall först evigheten uppenbara.

När jag nu sade detta för L. och uppmanade honom att genast följa mig till rektor Z. för att få viss-het därom, då var det L.'s tur att bli så häpen och förlägen, att det nästan gjorde mig ondt om honom. Vi gingo till rektor Z., som högeligen förvånad bekrä-fade, att han aldrig mottagit något dylikt bref från mig, och att den däruti "bekända" tilldragelsen inom skolan *aldrig ägt rum*.

L. var nu, som han sade, "nära att mista förstån-det". Genast från början hvarken kunde eller ville han misstro min bestämda försäkran; men å andra si-dan förmådde han icke ännu fullt tro, att ett så uselt svek kunnat begås mot mig. — Men när han hos rek-tor Z. fått förvisning därom, föll den eljes så lugne L. mig om halsen och *grät* af harm och blygsel. Han hade dyrt fått plikta för sin lättrogenhet. På hans: "Kan du förlåta mig?" följde naturligtvis mitt är-liga *ja*.

Vårt umgänge återupptogs; men — den *forna* vän-skapen ville icke mer fullt komma åter.

3. Kyrkoherden C.'s erfarenhet.

Min skildring är helt kort och enkel, på långt när ej så intressant som våra andra vänners. Men kanske

mer än en bland oss har erfarit något liknande med hvad jag nu omtalar, eller kommer att få göra det.

Emil H. och jag lärde först att känna hvarandra vid universitetet. Men då blefvo vi genast så förtroliga vänner, att kamraterna snart började kalla oss "de oskiljaktige" eller *Castor och Pollux*. — Vi prästvigdes på samma dag och skickades ut i stiftet, men fingo vår anställning i två nära grannförsamlingar, så att vi under flera år nästan hvar annan dag kunde råkas. — Sedan kommo vi båda till X., där H. blifvit komminister vid stadens ena kyrka, och där jag kort efteråt blef vice pastor och sedermera kyrkoherde vid den andra.

Vår vänskap förblef orubbad under mer än tio år. Men strax efter ankomsten till X. gifte sig H. Hans hustru, uppfostrad i ett troende hem, kunde umgås med Guds folk, men henes hjärta tillhörde innerst "den hyggliga världen". Genom henne blef H. indragen i många världsliga kretsar, där han mer och mer började trivas. Mot mig blef hans fru allt mera afvoigt stämd, därför att jag af all min förmåga sökte hindra hennes makes tillbakagång till det rike, från hvilket Herren en gång i nåd hade uttagit honom.

Med åren fingo de flera barn. När dessa växt upp, blefvo de allesammans mycket världsliga och kunde icke tåla sin faders gamla läsarevänner, om hvilka de ute i världslifvet hördé allt möjligt ondt berättas. Och dessa berättelser omtalade de städse troget för sin far, med ifriga böner att han måtte skilja sig från dessa föraktade människor, som trots all sin tarflighet dock "i andligt högmod ansågo sig vara Guds barn och Guds folk".

Detta ständiga naggande af hans hustru och barn gjorde, att Emil H. allt mer drogs bort från Guds folk och i stället till samvetsursäkt blef allt mera "kyrklig". Jag kan icke säga, när eller huru det skedde; men inom några år var H. förlorad för mig och de *forna* vännerna — gifve Gud, icke ock för sin Herre! Det blef aldrig någon direkt brytning; men — vi skildes allt mer och mer.

Flera gånger har jag försökt göra vår nuvarande ställning klar och sökt varna honom, men alltid förgäves. "Visst är jag din vän nu som förr; och icke har jag öfvergifvit Guds rike, fastän *mina nuvarande förhållanden* göra, att jag icke kan vara med eder så som förr", blir alltid hans svar. Men — den gamla vänskapen och förtroendet finnas ej mer. *Hvarför* ha de svunnit? Och skola de väl någonsin återkomma?

Så har äfven jag förlorat vänner. Och den förlust, som känts djupast, var att mista Emil H. Men ännu hoppas jag, att mina böner för honom skola bli hörda, så att jag en gång återfår äfven honom. Och under tiden vill jag, likasom vår käre major A., tacka Herren att jag dock har många sanna vänner kvar ännu, äfven här på jorden, och — *ännu flere förutgångna där hemma.*

Några reseminnen.

I. Min första Stockholmsfärd.

Maj månad 1841* led mot sitt slut, och solen gassade in genom fönstren till ett af klassrummen i Uppsala katedralskola, där nära 60 blifvande magistrar, präster, läkare och militärer, ja till och med statsråd, nu bokstaflign i sitt anletes svett inhämtade de första, icke oblandadt söta, frukterna från "vetenskapens lustgård".

Vårterminen var nära sin utgång, och de flesta af mina kamrater bland *inferiores* längtade efter examensdagen. Ty de voro hjärtligt uttröttade på klasslärarens, magister X.'s, ständiga rytande och gnat samt på *superiorernas* med hvar dag allt oftare upprepade: "Böj rygg!" Dessa senare visste, att det nu snart skulle vara förbi med deras välde, och därför ville de passa på att desto flitigare smaka maktens sötma,

* Eller möjligen 1840 — jag är ej fullt viss på hvilketdera året.

Wadström, *Ur minnet och dagboken.*

innan-den tog slut.* Men för inferiorerna var det en tröst att veta, att med terminens utgång slutade deras vedermöda, deras emellanåt ganska olidliga tryck under någon mer än vanligt kitslig "tyrann". Nästa termin skulle det blifva deras tur att spela herrar öfver den nyuppflyttade afdelning, som då skulle komma att utgöra klassens "strykpojkar".

Men jag hade den våren, ja allt sedan jultiden, haft en vida bättre tröst mot alla ledsamheter inom eller utom skolan. Jag hade nämligen som den yppersta af alla mina julklappar fått min kärleksfulle faders löfte att, om jag vid vårterminens slut finge goda betyg, skulle jag i början af juni få följa med på en resa till hufvudstaden, för att stanna där öfver midsommar — min första, eller egentligen min första medvetna, Stockholmsfärd. Och därför hade jag hela terminen varit vid oförbränneligt godt mod, så väl när magistern X. röt allra hårdast, som när endera af våra två värsta tyranner, S—n och B—s, varmast läto oss känna att

* Detta syftar på ett drag af den då i skolorna rådande penalismen, som bl. a. hade gjort till häfd, att en hvar bland superiorerna (de äldre inom en klass) hade rätt att, »när så erfordrades», gifva inferiorerna »nödig aga». För detta ändamål måste hvarje inferior bekosta en rotting åt sin superior samt åter köpa en ny sådan, när den förra var utsliten. Och en hvar superior hade rätt att när som helst, före och efter en lektion, säga till inferiorerna: »Böj rygg!» då den sålunda tilltalade måste i böjd ställning mottaga så många rottingslag som superiorn behagade utdela. Man kan lätt inse, hvilket spelrum här gafs för kitsligheten och öfvermodet. Att sätta sig till motvärn var ej rådligt, ty då vankades »klass-smörj». — Denna superiorsmakt försvann vid uppflyttandet i en högre klass, då den förutvarande superiorn nu i sin ordning under ett helt år på nytt blef inferior. Så omskiftade rätten att *gifva* stryk med skyldigheten att *taga* stryk, hvilket af den tidens pedagoger ansågs vara ett mycket hälsosamt »växelbruk».

de hade fått en ny "smidig" rotting, som efter deras försäkran "tog så bra och gjorde så godt".

Jag hade visserligen redan fyra år förut som hastigast varit med min mor i Stockholm på några dagar. Men från det besöket ihågkommer jag föga annat, än att vi då bodde i tyska kyrkoherdehuset vid Svartmangatan hos min fars svåger d:r Lüdecke, som var gift med min faster Gustava Wadström. Jag minnes ock så väl den sirlige gamle doktorn, som jag städe såg klädd i svart frack med knäbyxor, långa strumpor och skor med spännen uti, samt min goda, vänliga faster som jag då såg för första och sista gången. Hon afled nämligen kort därefter.

Dock äfven två andra minnen har jag från det Stockholmsbesöket. När min mor och faster gingo ut i ärende eller på besök i staden, tog farbror Lüdecke mig in i sitt rum, där jag skulle få vara, om jag förhöll mig "snäll och tyst". Men när den lärde herrn gifvit mig en bilderbok och slagit sig ner vid sitt skrifbord, glömde han mig och hela världen. En halftimme och ännu litet till kunde jag då sitta tyst på min lilla stol och vänta, att han skulle säga några ord till mig. När så halftimmen svunnit under oafbruten tystnad, endast störd af hans pennas raspande mot papperet, då hände det vanligen att

"den väntan blef det unga blod för lång"

och jag begaf mig på upptäcktsresor i farbrors planschportföljer och konstkabinett. Men vanligen blef han till slut störd därpå. Då såg han helt vänligt på mig och sade: "Min käre gosse! Du stör mig, och säkert har du tråkigt här; jag skall föra dig till ett par snälla

fruar, som kunna tala om vackra sagor för dig och roa dig bättre än jag förmår.”

Första gången han så sade, följde jag honom helt gladt, ty jag väntade att få höra sagor och dylikt. Men sedermera blef det min förskräckelse, när farbror sade sig skola föra mig till ”de snälla fruarna”.

Dessa voro nämligen två mycket gamla och vördnadsvärda änkor efter skolmagistrar eller klockare vid tyska församlingen. Helt klädda i svart och med hvita hucklen öfver hufvudet, därtill likbleka i sina ansikten, med stora hakor, krokiga näsor och skarpa, genomträngande ögon, föreföllo de vid första anblicken sexåringen såsom ett par gengångare från en annan värld; och barnahjärtat bultade i början af förfäran, när farbror lämnade mig ensam med dem. De blefvo snart vänliga, och försökte att både berätta sagor och läsa uppbyggelseböcker för mig; men de talade ett språk, hälften svenska och hälften tyska, som jag då ej kunde förstå. När de en lång stund förgäfves sökt göra sig förstådda af mig, var deras sista utväg att lägga mig på en soffa, med uppmaning att jag skulle ”ferseke såfve”. Och så fick jag ligga stilla på den soffan i en eller två timmar, stundom mer, till dess min mor och faster åter kommo hem. — Efter många år lärde jag att bättre uppskatta de gamla tyska fruarna, och skall nu alltid med tacksamhet minnas dem, i synnerhet den ena, som städse så hjärtligt talade med mig om ”den kere frelseren”.

Det andra minnet från detta mitt allra första besök i Sockholm var ett äfventyr af ganska obehaglig art. Min mor och fru Bergsten, hustru till den kände brukspatronen och riksdagsmannen B., skulle en dag

hälsa på hos rektor Ramströms i Lyceum vid Oxtorgsgränden nära Hötorget; och jag fick till min stora glädje följa med. Den smala trottoaren — om man så kunde kalla den sluttande "kant" tätt invid husraden, som den tiden ersatte våra nuvarande gångbanor — gaf endast rum för två personer i bredd, hvarför jag gick *efter* de två fruarna. Vi gingo uppför Rege- ringsgatan. I hörnet af denna gata och den till Ox- torget förande gränden var på den tiden en svärd- fäjärebod, i hvars fönster stodo en mängd vapen, sablar och svärd och — hvad jag då aldrig förr hade sett, endast hört omtalas — en hjälm och ett harnesk. Vapen af alla slag ha allt ifrån min spädate barn- dom varit bland de föremål, jag omfattat med största intresse. Därför stannade jag här, bländad, beund- rande, nästan förtrollad, och glömde hela den om- gifvande världen.

När jag åter kom till besinning, hade min mor och fru B. länge sedan vikit om hörnet samt genom den krokiga gränden kommit ända upp till Oxtorget. Det var därför mig omöjligt att se dem, huru mycket jag än tittade åt alla håll. Men ännu var jag icke orolig. Ty jag visste, att vi skulle till Oxtorgsgrän- den och att denna befunne sig i närheten. Jag frågade därför en gammal gumma med elakt utseende, hvilken just nu kom gående, åt hvilket håll Oxtorgsgränden låg, "ty jag hade tappat bort min mor".

Gumman teg en stund, log så ett styggt leende och pekade åt höger, åt Ladugårdslandshållet till. Jag sprang då utför de närmaste gränderna, tilldess jag hann till hörnet af en backe, som jag fick höra kallas Styckjunkarebacken. När jag då icke ännu fått syn

på min mor, kunde barnahjärtat ej längre stilla sig, utan jag brast i tårar. Jag var blott sex år, därtill alldeles främmande i den stora villsamma staden, och fruktade att jag aldrig mer skulle hitta reda på min mor. Alla dumma sagor jag förr hade hört, om "barn som gingo vilse i skogen" m. m., kommo nu för mig och hotade med alla möjliga äfventyr.

Under det jag så stod gråtande, kom en högväxt, ståtlig artilleriofficer — jag hade redan lärt mig att skilja de olika uniformerna — och frågade hvarför jag grät. Då han fått reda på "hela min olycka" för stunden, log han ett vänligt leende, sade några uppmuntrande ord, fattade min hand och förde mig tillbaka till utgångspunkten, svärdfajareboden. Och se — där gingo min mor och fru B., sökande mig under den största oro. Min glädje kan lätt anas. "När slutet är godt, är *allting* godt", säger ordspråket, hvars ordalag väl icke äro fullkomligt sanna, men hvars innersta mening jag nu, sommaren 1837, fick börja lära att förstå

Men för att återkomma till vårterminen 1840, så slutade den för mig med goda betyg och med premium; hvarför min far med glädje kunde förnya sitt löfte om min Stockholmsresa.

Och *hvilken* resa sedan — med *ångfartyg!*

Att resa med ångbåt mellan Stockholm och Uppsala var för den tidens ungdom i allmänhet något nästan lika märkvärdigt som nu för tiden att fara i ballong mellan Idrottsparken och Saltsjöbaden. Det var då blott några få år sedan det *första* ångfartyget hade kommit till Uppsala. Och af mina klässkamrater hade ingen ännu rest med ångbåt, hvarför de

också smått afundades mig och ansågo mig som en riktigt "lycklig ost".

Dågen för afresan var inne. Jag hade väl förut flera gånger sett ångbåten, men icke förr varit ombord på den samma. Men nu var jag verkligen ombord på "Yngve Frey" — eller "Uppland", jag minnes ej hvilketdera. Förvånad och förtjust undersökte jag allt, beundrade salongens elegans, däckets finhet och ännu mer de vidunderliga maskinerna.

Resan räckte nära åtta timmar, från kl. 8 på morgonen till nära 4 på e. m. — Som fartyget eldades med ved, måste vi halfvägs lägga till vid en holme för att intaga nytt vedförråd. Min otåliga längtan att hinna fram gjorde, att färden tycktes mig ännu långsammare än den i verkligheten var.

Ändtligen ljödo de två kanonskotten invid Skinnarviksbergen och gånge högljudt tillkänna hvad jag med klappande hjärta redan en lång stund sett — att vi voro framme i Stockholm.

Denna gång bodde vi hos brukspatron Bergstens vid Södermalmstorg. Med förtjusning hade jag genast vid första orienteringen iakttagit, att högvakten befann sig alldeles utanför våra fönster. Hvar ledig stund, då vi voro hemma och det icke var främmande hos Bergstens, låg jag i något af de många fönstren, beskådande soldaterna, när de ställdes på post eller aflöstes. De hade tschakåer med höga tagelståndare och hvita "korsbandoler". — Den böjelse för att bli "officer", som redan förut fanns hos tioåringen, stärktes under denna tid allt mer och mer och fortlefde ända till 1852, då jag fick kallelsen att blifva en stridsman af annat slag.

Denna min böjelse för det militäriska fick en dag mer än vanlig näring. Vi foro den dagen i en elegant landå ut till Ladugårdsgärdet och sågo kungen, Karl XIV, hålla revy med sina trupper. — Den åldrige hjältekonungens majestät, de honom omgifvande generalernas och adjutanternas ståt, gardesregementenas lysande uniformer, men först och sist monarkens egen personlighet — allt imponerade på mig och väckte hos mig en brinnande önskan, att äfven jag en dag skulle få "tjäna konungen". (Och min önskan gick sedan i uppfyllelse, fastän på ett helt annat sätt än jag då menade.) De närmast följande dagarna talade jag knappt om något annat än om konungen och om "hans lyckliga män", — lyckliga därför att de ständigt fingo vara honom nära

De flesta af de personer, som jag fick råka under de trenne veckor vi bodde hos Bergstens, sysselsatte sig för längre eller kortare stunder mer eller mindre intresseradt äfven med mig, tioåringen. Jag var då den ende gossen i denna krets, ty B—ns själfva hade inga barn.

Jag antydde nyss om det myckna främmande, som hvarje dag samlades hos Bergstens. Jag har vistats i många rika och gästfria hus, men aldrig i något hvilket till den grad som detta jämmt stått öppet för besökande vänner. Nästan hvar middag eller afton fanns där främmande, som antingen voro särskildt inbjudna eller "kommo af sig själfva". — Brukspatron B. var då riksdagsman i borgarståndet, och en väldig "politikus". Jag förstod ej den tiden skillnaden mellan rojalister och rabulister, som de liberala då kallades, ej heller mellan "hvita", "grå" och "svarta". Men att

där kraftigt politiserades, det hörde jag, utan att alltid kunna säga till hvilket parti de samtalande hörde. Och eget nog möttes i B:s hus folk af alldeles motsatta partier, så väl bland riksdagsmän som publicister, artister m. fl. Ty Bergsten var på alla håll känd som en pålitlig och trofast man, som ägde vänner i olika läger, dem han aldrig förrådde. "Politiken är viktig", brukade han ofta säga, "men redlighet i vänskap är ännu mer".

Vid denna tid förstod jag, såsom sagdt, icke att skilja mellan Hartmansdorfs eller Anckarswärds anhängare, mellan "fåren" och "getterna", konservativa och liberala; den kunskapen kom först senare. Men jag lärde ganska fort att minnas de olika personernas namn och utseende, och jag uppfattade ganska väl de omdömen, som fälldes om dem när de hade gått.* Det föreföll mig då i början mycket underligt, att flera af dem jag tyckt vara de bästa, blefvo hårdast klandrade, och tvärtom. Men sedermera insåg jag, att mitt barnaomdöme om personers värde nästan uteslutande berodde på deras större eller mindre välvilja och förbindlighet. Då förstod jag ej ännu, att elakheten och förräderiet icke alltid ha en sträf uppsyn, utan mången gång kunna dölja sig under en vänligt leende mask.

Bland de många besökande erinrar jag mig särskildt några, dels på grund af deras större eller mindre berömdhet, dels emedan de visade mig mycken vänlighet. Främst bland dessa satte jag den blide biskop Franzén, som tvänne gånger var på besök och då tog mig till sitt knä och gjorde mig frågor ur svenska

* En person, som man ofta talade om, var Magnus Crusenstolpe, fastän jag af ganska naturliga skäl då aldrig kunde »få syn» på denne.

historien.* Biskop F. var gammal god vän med Bergstens, sedan den tid han var kyrkoherde i Kumla i Närike. (Fru B., född Westerling, var från Örebro.) — Bland öfriga präster minnes jag blott Berggren, Rohtlieb, Delin och Fröst, hvilka voro mycket hyggliga, men som jag aldrig hörde tala något andligt, utan endast så som de andra.

Bland riksdagsmän och officerare, som kommo på besök, erinrar jag mig den förnämt nedlåtande baron K. H. Ankarsvärd, baron Boije, öfverstelöjtnant Hierata, professor Berzelius, brukspatronerna Petré och Wahlström, statskommissarien Öjer, öfverste Dævel, kaptan Rahm, löjtnant Ehrenhoff och hans broder kammarjunkaren E. samt två löjtnanter Armfelt från Örebro. Alla dessa voro där flera gånger. Men blott *en* gång, vid en större bjudning, såg jag några synnerligen eleganta och förnäma herrar, om hvilka man dagarna efteråt mycket talade, nämligen baronerna Hamilton, De Geer och Wrede. — En dag voro äfven några gossar bjudna, af hvilka jag blott erinrar mig två, Ivar Axelson och Gustaf Snoilsky. Den senare, en mycket treflig gosse, som redan var antagen till kadett,

* Jag minns att man en dag, när Franzén hade gått, gjorde sig lustig öfver hans »förskräckliga bref, dem ingen människa kunde läsa». Man sade, att han hade *tre* olika handstilar: *en* som både F. själf och hans dotter Selma kunde läsa, men ingen annan; *en* som blott F. kunde läsa, men icke hans dotter, samt *en* som icke ens han själf kunde läsa några dagar efteråt. Och man anförde såsom ett faktum, att när pastor primarius J. O. Wallin en dag år 1837 hade fått en biljett från Franzén, som han icke förmådde dechiffera, så gick han ned till Franzén, som den tiden var pastor i Klara, och bad honom själf uppläsa brefvet. Men då kunde F. icke göra detta, fastän han tog sin dotter till hjälp.

styrkte mig af alla krafter i min önskan att blifva officer.* Äfven kommo ibland ett par mycket glada och fryntliga herrar, Sevelin och Mothander, som alltid hade roliga historier att berätta. — Härtill må läggas en del publicister och litterärt folk, herrarne von Beskow, Theorell, Blanche, von Braun, Almqvist och Sehlstedt. I synnerhet talade man mycket om den förstnämnde, som nyss hade skrivit ett mycket berömdt skådespel.

Bland de inbjudna eller besökande fruntimren var en dag äfven mor Jansson, "Kisamor", en äldre kvinna med klara, kloka ögon; hon hade kommit till Stockholm på kallelse från hofvet, där man, sades det, velat anlita hennes erfarna råd för någon af de kungliga damerna som varit sjuk.** — Bland de öfriga fruntimren erinrar jag mig hofrättsrådinnan Hedblad, fru Ramström, friherrinnan Wrede, mamsellerna Fr. Bremer och V. Stålberg samt framför allt — *Jenny Lind*, som ett par gånger var där och då sjöng så, att jag glömde allt annat och blott ifrigt önskade att hon "aldrig skulle sluta".

En afton togo de äldre mig med att höra "Robert af Normandie", då Jenny Lind sjöng Alice, fru Gelhaar Isabella, Günther Robert och Belletti Bertram. Fastän jag sedan dess på nära 60 år aldrig mer sett "Robert" (dock fick jag senare höra J. Lind på två konserter

* Snoilsky återsåg jag 50 år därefter, också i Stockholm, men under helt andra förhållanden; han var då landshöfding. Vi hade med hvarandra ett samtal, så egendomligt och lärorikt, att det skall utgöra ämnet för ett särskildt kapitel i någon af de följande delarne.

** Denna »Kisamor» var i hela landet bekant för sin skicklighet i läkekonsten och för sina mången gång underbara kurer, som väckte t. o. m. fackmännens förvåning och erkännande.

och en gång i Rosenii hem), har jag aldrig glömt hennes sång som Alice, ej heller något af hvad jag den aftonen såg, — särskildt Alices strid vid korset, Roberts och Bertrams täflan, nunnorna på kyrkogården och Bertrams hemska slut. — Tjugu år därefter fick jag som präst åter råka så väl Jenny Lind som Fredrika Bremer; hvarom mera i en annan del.

(Af de personer jag hos Bergstens träffade, återsåg jag sedan de flesta, när jag hunnit till äldre år. Men äfven dessa nu antydda barndomsintryck ha aldrig plånats ur mitt minne.)

En af dem, som då plögade mest sysselsätta sig med mig, var kammarjunkaren Ehrenhoff, som var en nästan daglig gäst i Bergstenska huset. Han var ifrig frenolog och påstod att min hufvudskål var något "alldeles enastående i sitt slag". Därför plögade han, så ofta han kom, alltid ropa mig till sig och sedan långa stunder sitta och tumma på mitt hufvud, där han påstod sig kunna finna rätt på nästan alla de knölar eller "organ", som upptogos i det Gall'ska frenologiska systemet.* — En dag utropade han: "Detta vill icke Woyna tro; men jag måste öfverbevisa honom därom."

* Frenologien var denna tid »högsta fashion», och alla intelligenser skulle syssla därmed. Att formen af min hufvudskål är högst ovanlig intygades flera år senare af den bekante läkaren d:r Liedbeck, hvilken en gång, då jag besökte honom, visade mig ett hufvud af gips som var ett aftryck efter en fredsdomares i England vid 1600-talets slut. Liedbeck sade då, att denne engelsman var den ende förut kände man, hvilkens hufvudskål haft samma ovanliga form som min; hvarjämte d:r L. ifrigt bad mig, att man efter min död skulle få taga en gipsafgjutning af mitt hufvud. Jag måste bifalla detta. Men numera har frenologien blifvit så förgäten, att i hela Sverige knappt torde finnas någon, som vidare intresserar sig för det ämnet.

Därpå vände han sig till min mor med förfrågan, om hon tillåte honom att nästa dag taga mig med sig till österrikiske ministern, grefve Woyna, som också var en ifrig frenolog. Min mor hade ingenting däremot; och så blef min hufvudskål anledningen till det intressantaste besök, som jag den gången fick göra.

Ehrenhoff kom följande dag vid utsatt tid och tog mig om hand. Vi gingo öfver "Blå slussen", Kornhamnstorg och Stora Nygatan till riddarhuset, där E. först hade något ärende, och där jag, medan han gick in i ett inre rum, fick under en vaktmästares ledning bese stora riddarhussalen med sina mer än två tusen kopparsköldar. Efter en stund kom E. och hämtade mig. Och så följdes vi ånyo åt, öfver Norrbro och Gustaf Adolfs torg långt upp på Drottninggatan, där E. förde mig upp i det största huset vid den gatan. När vi kommit upp och blifvit insläppta, sade betjänten att excellensen icke för ögonblicket var hemma utan på audiens hos H. M. konungen. Men han väntades hem när som helst och hade tillsagt, att man skulle bedja herr kammarjunkaren vänta på honom.

Vi gingo då in i ett mottagningsrum med ett mindre kabinet bredvid, i hvilket min uppmärksamhet genast fästes vid en mängd vackra taflor och vapen. Under det jag högst intresserad betraktade dessa, hördes plötsligt i det yttre rummet en manlig stämma yttra några ord på franska språket till E., som svarade i en synnerligt artig ton. Jag förstod ej mycket franska; men när jag hörde orden "*le jeune garçon*", anade jag att dessa gällde mig. Ögonblicket därpå ropade E. mitt namn. När jag kom ut i det större rum-

met, varseblef jag den ståtligaste och mest sympatiske man jag dittills någonsin sett.

Han var klädd i lysande utländsk husaruniform med många ordnar. Men det var icke detta som slog mest an på mig, huru svag jag än som gosse var för granna uniformer, utan det som genast drog mig till honom, var hans vänliga leende, det milda tilldragande uttrycket i hans anlete och särskildt hans hänförande vackra blick, som genast fäste hela min sympati vid honom.* Han fattade vänligt min hand och sade med behaglig röst på bruten svenska: "God dag, min unge vän!" samt återtog strax därefter på franska språket sitt samtal med E., hvarunder vi blefvo införda i ett större förmak.

Nu måste jag fram såsom förevisningsobjekt. Båda herrarne tummade och tryckte på mitt hufvud, där upptäckande det ena "organet" efter det andra, under ett oafbrutet samtal om "bienveillant, soupçon-neux, énergie, faiblesse, sensualité, courage, amour, patience" m. m., hvaraf jag förstod enstaka ord. — När de så hållit på nära en half timme, afbröt excellensen slutligen undersökningen med de till mig rik-tade orden: "Tålig gosse! Mycket trött? *Com-ment ?*" Därpå ringde han och tillsade betjänten att intaga en bricka med frukter och konfekt, som rikligen ersatte mig mödan att stå stilla under det den långa undersökningen pågick.

* Man påstod allmänt den tiden, att alla Stockholms 'bättre' damer voro förtjusta i greve Woyna, som af dem lär ha kallats »*le beau et victorieux chevalier sans peur, non sans reproche*». Naturligen var detta påstående en öfverdrift; men om ryktet hade varit sannt, så inser jag mycket väl, att man måste ha förstätt en sådan känsla hos dem.

Medan de båda herrarne fortsatte sitt samtal, granskade jag taflorna och "ateniennerna" i rummet. Under en liten oval tafla, som föreställde jungfru Maria eller något kvinnligt helgon, hängde ett litet, särdeles vackert ciseleradt krucifix af förgylld brons. Jag hade aldrig förr sett något sådant, annat än det ofantligt stora i Uppsala domkyrka; därför tilltalade mig detta i högsta grad. Jag förblef länge stående framför det samma, ej blott beundrande konstverket, utan nu äfven gripen af själfva det höga heliga ämnet, som här var afbildadt.

Grefve Woyna måtte ha märkt detta mitt intryck, ty efter en stund steg han upp, klappade mig på hufvudet och sade: "Vackert! Tycker om?" Och vid mitt jakande svar tog han ned krucifixet, räckte mig det med den hjärtligaste välvilja och sade med varmt tonfall följande ord, dem E. sedan uppskref åt min mor: "*Recevez, ici, un souvenir de votre meilleur ami — et en même temps de moi. Gardez-le bien!*"

Nu var audiensen slut, och vi gingo. Men jag glömde aldrig det intressantaste besök jag fick göra under min första Stockholmsfärd.

2. I Bern och Basel.

Från Lindau i Bayern for jag tidigt en sommarmorgon 1866 på ångfartyget "Boden" ut på den härliga Bodensjön. Natten hade varit regnig, och morgonen var ännu högst mulen; men just som ångbåten lade ut, bröt solen fram genom molnen och lät oss i dess fulla glans se den sköna tafla, som utbredd sig för våra ögon. Bakom oss hade vi Lindau

med dess ståtliga fyr torn och det kolossala sandstenslejonet, på hvar sin sida om inloppet till hamnen, — framför och rundt om oss den sköna, spegelklara sjön med dess leende stränder, på hvilka litet emellan syntes städer, byar, vingårdar, och i bakgrunden snötäckta berg.

Hvad som på denna och andra schweiziska ångbåtar genast väcker främlingens uppmärksamhet, är besättningens vänliga och hyggliga sätt samt dess snygga nästan eleganta klädsel. Alla, från kaptenen till den simplaste matrosen, voro klädda i en enkel vacker uniform af blått kläde, mycket påminnande om våra sjökadetter. Där fanns intet af den osnygghet, råhet, svordomar och annat dylikt, som tyvärr så sorgligt utmärker många andra länders sjöfolk.

Mot middagstiden anlände vi till Konstanz, som från sjösidan gaf en vacker anblick. Jag och mitt sällskap vandrade genast igenom den tämligen ödsliga staden ut till minnesvården, som utmärker det ställe där Johannes Hus blef bränd — ett dyrbart offer för påfvedömet hat mot evangelium. För att för-ringa det intryck, som detta minne måste uppväcka hos hvarje rättänkande, ha nu de romerska prästerna vid vägen ditut låtit uppresa ett stort krucifix med inskrift: "Ingen smärta var dock som dennes" — en sanning, som likväl ej kan upphäfva eller minska den dom påfvedömet dragit öfver sig genom Hus' och tusentals andra martyrs blod. Den enkla minnesvården öfver Joh. Hus består af ett väldigt granitblock, med hans namn och dödsdag, nästan öfvervuxet af murgrön — det hela en sinnebild af hans klipp-

fasta tro och hängifna kärlek till sin Herre Kristus. Vi tillbragte här en minnesrik stund, under betraktelser öfver hvad sanningen gifver och kräfver, och deras salighet som i Herren dö.

Därifrån vandrade vi till domkyrkan, hvilkens många altaren voro smaklöst öfverlastade med granna pappersblommor, figurer och förgyllningar. I kyrkans hufvudskepp ligger, 16 steg från ingången, en stor sten, där ett stycke alltid förblifver torrt, under det den öfriga delen är angripen af stark fuktighet. Just på denna fläck säges Hus ha stått, då kyrkomötet den 6 juli 1415 dömde honom till eldsdöden. "Genom tron talar han ännu, ändock han död är." . . .

Därifrån fortsatte vi med ångbåt utför Rhen till Schaffhausen, en gammal, pittoresk stad i medeltidsstil. Där besågs Rhenfallet, som denna regniga sommar var särdeles rikt och storartadt, samt det täcka slottet Laufen, med en samling vackra oljefärgsmålningar och ännu vackrare utsikter öfver det ståtliga vattenfallet

Men det blefve för långt att dröja vid skildringen af allt det sköna, som mötte oss under den fortsatta färden genom det härliga Schweiz, öfver Zürich, Männedorf, Zug, Luzern, Vierwaldstädtersjön till Rigi, därifrån till Giesbach, Hasslidalen, Interlaken, Lauterbrunnen, Staubbach m. m. — allt namn, som återkalla oförgätliga minnen.

Sent en afton kommo vi till *Bern*, förnämsta staden i Schweiz och förbundsregeringens säte. Den gamla staden såg allvarsam, ja nästan dyster ut i aftonskymningen, men gjorde ett gladare intryck, då vi följande morgon gingo ut att bese den samma.

Den ligger på en af Aare kringfluten sandstensklippa och har — i synnerhet den äldre staden med sina stolta och massiva husrader, sina i regnväder bekväma pelargångar under första våningen af husen, sina många med statyer prydda offentliga brunnar och gamla torn, samt med sina öfverallt anbragta björnbilder* — trognare än de flesta andra schweizerstäder bevarat sitt gammaldags egendomliga utseende. Vi besågo den sköna götiska storkyrkan med sin praktfulla portal, och gingo ut på den skuggrika kyrkogårdsterrassen, hvarifrån han har en härlig utsikt öfver Aaredalen och alperna. Terrassmuren är 108 fot hög; en på bröstvärnet anbragt tafla omnämner ett märkligt exempel på Guds underbara beskydd. År 1654 nedstörtade utför denna svindlande höjd en student vid namn Veinzäpli. Hans häst blef skygg och kastade sig vildt med sin ryttare öfver muren; men Herrens hand bevarade ynglingen och han stod fullkomligt oskadd upp från sitt fall.

Utom en mängd andra märkvärdigheter måste vi naturligtvis bese den beryktade "björngrafven", en djup, af stenmurar omsluten håla, där alltid flere björnar underhållas på statens bekostnad. Denna björngraf är oftast omgifven af nyfikna åskådare, som roa sig med att kasta ned födoämnen till dess invånare. — För ett par år sedan inträffade här en förskräcklig olyckshändelse, som tillika utgjorde en kraftig varning mot det lättsinne och öfvermod, hvilka tyvärr ofta sorgligt utmärkta tidens unge män. En engelsk

* Berns vapen utgöres af en svart björn i gyllene fält, och stadens invånare äro stolta öfver den björnens minnen. Detta är ock orsaken, hvarför »björngården» ännu alltjämt underhålles.

kaptén, som tillsammans med några vänner intagit en präktig middag, hade därefter med sällskap begifvit sig ut för att se på björnarna. Under vägen dit föll samtalet på andliga ämnen, hvarvid kapténen utmärkte sig för sina gäckande och öfvermodiga yttranden mot bibelns läror. Bland annat sökte han på allt sätt förlöjliga tron på djäfvulens tillvaro. Några af sällskapet motsade honom, hvarigenom han blef ännu mera ifrig. När han hade hunnit fram till björngrafven, utbrast han: "Dessutom, mina herrar, om en djäfvul finnes, så måtte han ej i ringaste grad vara farlig för oss; ty bibeln säger ju, att han för närvarande är bunden. Jag för min del fruktar ej mer för djäfvulen än för dessa tama, hyggliga björnar". Och liksom för att visa sin trygghet, steg han upp på bröstvärdnet kring grafven och började under muntert skämt promenera omkring på det samma. Men — vare sig att vinet hade stigit honom åt hufvudet eller att han fick någon svindel — alltnog, Herrrens straffande stund var nu inne: han störtade ned i grafven. Och innan några åtgärder för hans räddning hann vidtagas, var han söndersliten af björnarna. Denna händelse, som på sin tid omtalades i alla Europas tidningar, hade i Bern gjort ett djupt intryck på sinnena och kommit mer än en lättsinnig fritänkare att varda varsam i sitt tal om öfvernaturliga och heliga ting.

Då vi på aftonen gjorde en promenad genom staden, märkte vi att mycket folk gick in i ett hus vid 'Junker-gasse'. Anande att vi träffat på en lokal för andliga sammankomster, följde vi med dit upp och kommo, mycket riktigt in uti en stor sal med läktare, där redan en stor skara människor var samlad.

Föredraget skulle icke börja förrän kl. 7; men redan kl. half 7 uppträdde på talarestolen en ungefär sjuttonårig yngling med bibeln i hand. "Hvad? har man här så unga predikanter?" Med skön och klangfull röst uppläser den unge mannen den 81:sta psalmen, därpå den 82:dra, så den 83:dje och vidare ända till och med den 93:dje. "I sanning en rikhaltig text för en bibelförklaring!" Men afsikten med de upplästa psalmerna var icke, att dessa skulle utgöra text för aftonens föredrag, utan endast att med denna läsning förhindra onyttigt och förströende tal samt stämma sinnena till stillhet och allvar och så bereda dem för den kommande predikan. Detta är en god sed, som förtjände efterföljd i många samlingsalar, där tiden före och efter bibelstunderna af allt för många nu användes blott till tal om jordiska angelägenheter — om icke rent af till uselt skvaller och förtal.

På utsatt klockslag kl. 7 inträdde talaren för aftonen, herr Dändlicher, en äldre lekman med ett särdeles fromt och vörnadsväckande utseende. Sedan församlingen sjungit en sång, gaf han en både varm och lärorik utläggning öfver Luk. 18: 25—43. Som jag i de romerskt katolska länder, där jag senast vistats, icke på flera veckor hade fått höra något evangeliskt vittnesbörd, kände min själ sig särdeles vederkvickt af hvad jag denna afton fick mottaga. Det var mig äfven mycket kärt att efter sammankomstens slut få samtala med herr Dändlicher och andra kristliga vänner om så väl våra "gemensamma riksangelägenheter" som särskildt om det andliga tillståndet i Bern och dess omgifningar.

Herr Dändlicher och hans fru, som förestod en diakonissanstalt, hade förut lärt känna några resande svenskar, bland dem kapten Sehmman och pastor Johan Bring, hvilka båda af dem högt skattades. Vårt landsmanskap och personliga bekantskap med dessa två bröder utgjorde genast en god rekommendation . . .

Men — jag måste skynda vidare och vill blott ännu nämna några ord om hvad jag såg och hörde i *Basel* under de trenne dagar jag där vistades. Dock äro de angenäma minnena därifrån så många, att jag ej vet, hvarmed jag skall börja eller sluta. Skall jag tala om det mig här förunnade återseendet af kära landsmän så långt från hemmet, om Basels många historiska minnen, om den gamla ståtliga domkyrkan med sina grafvårdar öfver Oecolampadius och Erasmus samt sin präktiga korsgång? Eller om terrassen utanför med sin vidsträckta utsikt öfver Rhen, Vogeserna, Schwarzwald och Jura? Eller om tyghuset med sina samlingar af gamla rustningar och vapen, från Wilhelm Tells båge till Karl den djärfves pansar? Eller om dessa vackra regementen af unga gossar, som marscherade och exercerade med en hållning som verkliga soldater? Nej, om allt detta är redan nog ofta taladt och skrifvet. Eller skall jag söka skildra intrycket af den konsert vi hörde i St. Martinkyrkan, Oecolampadii gamla kyrka, där nära tusen sångare och sångerskor, understödda af en präktig orkester, utförde de skönaste afdelningarna af Mozarts 'Requiem' och Mendelsons 'Paulus' — hvilken konsert blott gafs för att ära och glädja de flere hundra präster, som från hela Schweiz samlats till en konferens i Basel. Eller skall jag här redogöra för de

lärorika förhandlingarna vid detta prästmöte? Nej, det förra vore mig nog icke möjligt, det senare blefve för långt. Jag vill därför endast stanna en stund vid det världsberömda missionshuset i Basel.

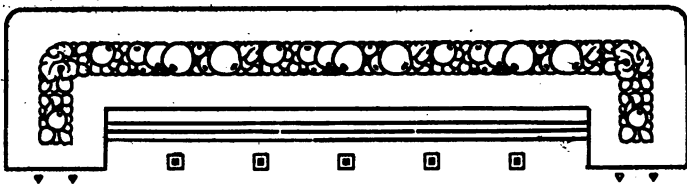
Dess yttre gör ett storartadt intryck, — ja, man är i början frestad att tycka: allt för storartadt. Vid inträdet mötes man genast af någon vänlig missions-elev, som tillbjuder sig att visa den besökande anstaltens inre. Den som denna gång ledsagade oss var en ung bildad man från Estland. Hans kärlek till Herren framlyste i både ord och väsen. Hans underhållande samtal och berättelser gäfvoo oss äfven en liflig föreställning om missionens strider och fröjder, nederlag och segrar. I en ofantlig sal en trappa upp är missionens museum, en storartad samling af vapen, klädedräkter, husgeråd, afgudar, djur m. m. från alla de hednaländer, där missionärer från anstalten verkat. Det mest intressanta bland dessa lysande samlingar var dock porträtterna af alla de missionärer som från anstalten utgått, hvilkas bilder i enkla, svarta ramar hängde rundt om salen. Vid alla stod dagen antecknad, på hvilken de hade blifvit utsända; vid många — ja, för vår kortsynta blick, allt för många — stod ock redan det datum skrifvet, då de lämnat arbetsfältet för att ingå i sin Herres glädje, där de "hvila sig från sitt arbete, och deras gärningar följa dem efter". — Därefter besågos elevernas böningsrum, lärosalarna och slutligen deras "bönekamrar" öfverst upp på vinden.

Under samtalet med missionsinspektör Josenhans — en högväxt, ståtlig man — visade denne ett lifligt deltagande för vårt fosterland och vår unga mis-

sion. - Han föreställde mig ock för en man, hvilkens historia jag för flera år sedan hade läst med djupaste intresse. Det var den ryske grefven Felician Zarem-ba, som af kärlek till sin Frälsare hade offrat allt: gods, rikedom, anseende, ja sig själf, i missionens tjänst.

Den trogne "veteranen i Herrens här" var nu gammal vorden och hade svårt att höra och tala; men hans anlete var lika som förklaradt och ur hans ögon strålade Jesu kärleks heliga eld. — Då jag sade farväl, omfamnade han mig och lade sin hand välsignande på mitt hufvud. — Aldrig skall jag förgäta denna stund!

Störd förnöjsamhet.

En afton 1881 hade prinsessan Eugenie hos sig några kristliga vänner. D:r Fjellstedt kom då att fälla det yttrandet: "De flesta människor kunna nog vida bättre bära motgång än medgång; ja, för somliga är nästan hvarje större medgång lika med en försämring af deras inre lif, deras tro, frid, kärlek, tålamod och hopp."

Detta Fjellstedts yttrande väckte någras förundran, och rönt t. o. m. åtskillig motsägelse. D:r Fjellstedt anförde då flera exempel ur sin själavård till bekräftelse på sin sats, samt uppmanade de närvarande att uti sin egen historia "se efter", om icke äfven de haft liknande erfarenheter som dem hän nu för oss berättat.

Då erinrade jag mig följande tilldragelse, som jag själf var vittne till och som är väl bekant för många ännu kvarlevande från den tiden. Händelsen är i flera fall lärorik och ger en viss bekräftelse åt Fjellstedts mening.

I ett hus vid Johannes östra kyrkogata bodde i början af 1850-talet ett gammalt sjukligt fruntimmer vid namn X., som i många år lefvat nöjd endast på vänners gåfvor. Själf ägde hon *alls intet*, utan var helt och hållet hänvisad till andras barmhärtighet. Likväl var hon ständigt nöjd och glad samt sade alltid, då man undrade huru hon kunde uppehålla sitt lif och sitt goda mod: "Gud har allt hittills sörjt för mig; han skall ock förvisso härefter göra det!" Och hennes hopp gick alltjämt i fullbordan, år efter år.

Då hände sig en dag, att expeditionssekreteraren O. Gyllensköld kom att nämna om henne, under ett samtal med konung Oskar I. Kungen, rörd af hennes hjärtliga tro och undergifvenhet, beviljade henne då ett årligt understöd af 50 riksdaler.

När expeditionssekreterar G. lämnade slottet, begaf han sig genast upp till Johannes Kyrkogata, glad att kunna åt den gamla meddela konung Oskars ädelmod. Men då Rosenii bostad låg alldeles i närheten och G. äfven hade ett ärende till denne, gick han först upp till R., hos hvilken jag då befann mig. Gyllensköld omtalade nu för oss hvad som händt och frågade, om någon af oss ville följa med till den gamla samt där hålla en kort bibelstund och bön. Rosenius hade icke tid, men jag åtföljde Gyllensköld till henne.

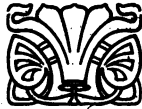
Dock — sällan hade någon af oss erfärit en större öfverraskning, än då vi funno att G.'s underrättelse gjorde ett helt annat intryck än hvad vi väntat, ja, ett alldeles motsatt.

Det gamla fruntimret syntes först häpen och blef sedan mycket tankfull, samt satt länge tyst och eftertänksam. Slutligen talade hon. Men i stället för de

tacksägelse till Gud och till hennes jordiske konung, som vi då väntade att få höra, utbrast hon blott i dessa ord: "Ja, detta var nog bra; men — 50 riksdaler! Det räcker ju bara till att betala hyran; *hvarifrån skall jag få allt det öfriga?* . . .

Denna händelse visar oss ett drag af människohjärtats inre, som är lärorikt i mer än ett hänseende. Så länge den gamla ägde *intet*, var hon glad och nöjd samt litade helt på sin Gud. Men så fort hon fick något, som hon kunde kalla "sitt eget", då var hennes frid störd — och oro hade trädt i stället.

Så är det äfven för oss, litet hvar, i själens förhållande till Gud. Så länge vi för vår frälsning och helgelse lita allena på vår Gud och hans ord, ha vi frid och äro lyckliga. Skola vi åter till det allra minsta bygga på oss själfva, då är genast friden störd — och den trygga förtröstan bytes i oro.

• Nummergossen i S:ta Clara. •

När jag på våren 1859 hade blifvit prästvigd af ärkebiskop Reuterdahl och tillträdt min befattning som adjunkt i Klara församling, var det ju naturligt att jag genast från början sökte lära känna samtliga mina "bröder och medtjänare" vid samma kyrka.

Kyrkoherden d:r T. Wensjoe var, såsom kyrkoherdarne i Klara länge varit, en lärd herre — han hade ju icke eljest kunnat blifva *teologie doktor* — samt därtill en human, saktmodig och tillmötesgående man. Han och jag kommo ganska bra öfverens i yttre måtto, — utom en enda gång, hvarom mer i dagsboksbladen, — och han visade alla sina underlydande präster mycken vänlig uppmärksamhet. Två eller tre gånger om året, däribland alltid hvar nyårsdag, voro vi bjudna till middag hos kyrkoherdens, och äfven dess emellan någon gång till aftonmåltid "med sång och musik".*

* Samma sed bibehölls af kyrkoherdarne Grafström och Ljungman. Med Frithiof Grafström var jag gammal studentkamrat, och han visade mig mer än en gång, att man i sin förman kan äga en vän och ett stöd vid förefallande svårigheter.

Min närmaste förman, som kallat mig till adjunkt, var den bekante psalmhistorikern, förste komministern J. V. Beckman, hvilkens efterträdare jag en dag skulle varda. Beckman var "en verklig hedersman" i ordets bästa betydelse, och jag skall alltid minnas honom med sann och tacksam tillgifvenhet. Han var i vissa hänseenden ett original, som ej förstods af alla; tvärtom voro många nästan rädda för honom, just då han menade som allra bäst. (Äfven om honom och öfriga Klarapräster kommer mycket mer att sägas i dagsboksbladen.)

Andre komminister var J. Hallander, en lång, ståtlig man, som jag icke rätt hann lära känna, innan han hastigt borttrycktes. Pastorsadjunkter voro J. V. Björnström och Karl Almgren, klockare och kyrkofogde E. Gavelholm, samt organist Abraham Mankell.

Bland de fyra i prästkaftan prydligt klädda nummergossarne, hvilka om söndagarne tjänstgjorde i kyrkan, fäste snart min mor och jag vår uppmärksamhet vid *en*, som föreföll särdeles hygglig. Stilla, höflig, uppmärksam, var han också mycket omtyckt af de öfriga prästerna och af klockaren. — Längre fram, då han blef något större, märkte jag vid flera tillfällen, att han icke var likgiltig för de allra viktigaste frågorna. Han blef då af Herren allt mer lagd på mitt härta, och i mina böner blef han sällan glömd. Jag tänkte, att under den stundande konfirmationstiden skulle ock gifvas mig särskildt tillfälle och nåd att kunna rätt "tala till hans hjärta". Men — helt oförmodadt upphörde han att tjänstgöra; hans fosterföräldrar, sade man mig, hade flyttat till en annan församling.

En tid bortåt fortfor jag att bedja för honom. Men småningom vek han ur min hågkomst. Jag glömde hans namn; och under de senare 35 åren har han blott sällan kommit i mitt minne. Jag har då alltid undrat om han ännu lefde och, i sådant fall, hvad han blifvit och hvar han nu vistades. Men jag har städse "haft en känsla af" att vi en gång skulle återse hvarandra.

Man kan då lätt förstå hvad jag erfor, när jag en dag i medlet af augusti månad innev. år (1898) erhöll ett bref, hvars innehåll var af så verkligt intresse och gjorde mig så stor glädje, att jag icke kan underlåta att delgifva det åt mina läsare. Det lydde sålunda:

Herr Pastor B. Wadström!

66:
213:
94:
170: 5
426: 5

I Kor. 15: 1—4.

Vid läsandet af eder "Ur minnet och dagboken" ha minnen från min "första kyrkliga verksamhet i S:ta Clara församling" gått mig varmt till sinnes. Förlåt att jag följer min längtan att meddela er dem.

Åren 1858—61, jag tror det var så omkring, hade jag anställning som nummergusse i Klara kyrka. Min lön var 15 kr. och kläder: kaftan, dubelveckad, fullständig prästrock således, hvit halsduk och dito vantar. Under kungasorgen voro vantarna svarta.

Doktor Wensjoe var kyrkoherde och pastorerna Beckman och Halländer komminister, Gavelholm klockare och Mankell organist. Folkskolan för gossar förestods af endast en lärare, pastor Almgren, som då till biträde hade en medlärare, Hanner. Huru skulle man nu reda sig med två lärare?

Bland predikanter minnes jag, utom herr pastorn, pastorerna V. Björnström, Lithner, Askegren, Sundel, v. Heideken, Almgren m. fl. Hos de närboende predikanterna hämtade jag nummerlappen om söndagsmorgnarna. Härvid må jag säga, att intet i prästernas sätt, ord och åthäfvor undgick barnaögonen; och ännu i dag minnes jag ord och tankar, som uppväcktes inom mig i följd däraf. Så t. ex. var det en lärare som jag mycket värderade, samt lyssnade gärna och ofta ifrigt på hans framställningar. Allt förbyttes i misstro, då jag en dag i en kugelbana såg honom i skjortärmarna slå käglor bland en hop stojande och punschande herrar.

Under de aftonsångar, då ni herr pastor predikade, måste vi ha alla fyra nummertafloerna i tjänst; ty folket strömmade då till i så stora skaror, att kyrkodörrarna stundom ej kunde stängas. Och äfven nummeryngens öron lyssnade, om än icke på allt. Men tankar väcktes — tankar födda genom Guds ande. Man säger ju så tanklöst, — äfven fromma människor säga stundom så: — "det tjänar ju till intet att barnen följa med i kyrkan; ty de förstå intet, de tröttnas, de få leda vid ordet". O, nej! Låt dem växa upp i templets famn. *Tringa* dem icke att gå; de skola villigt följa, om de blott få vana att, såsom till en högtidsstund, följa far och mor till kyrkan.

Huru kan också ordet blifva utan sin kraft? Är det icke *lif* i det? Det skall uträtta hvad som Herren tackes. Huru "vist" man än resonerar, så står det likväl fast, hvad höfvitsmannen i tro sade om *Jesu ord*, då han liknade dem vid "tjänare hos Jesus", som kunde utföra hans vilja lika väl som den förnäme herrens tjänare kunde det, och än mer — ja, vida mer därtill.

Det skulle icke råda sådan *rdhet* hos vår ungdom, om vi i detta stycke enkelt och naturligt toge vår ungdom med i Herrens hus.

Nummergossens första tanke under edra predikningar var denna: "Många människor tro ej på Kristus som Guds son; kanske pastor W—m har orätt, när han säger honom vara det. Ty under så långa tider, månne man säkert kan veta, om *Jesus ens funnits till*." Med detta tvifvel lyssnade elfvaåringen en tid bortåt till hvar predikan för att få höra något uttalande, som skulle häfva hans tvifvel. Men nej, icke på länge! Dock — en afton skildrade ni i en predikan så "lifslevande" ett drag ur Kristi lif, — jag minnes nu ej hvilket, — att ljus i *detta* stycke gick upp för mig:

Då blef den andra frågan: Kan Jesus vara Gud? Men det gick ej lätt att få fatt i svaret. Nummergossen tänkte, frågade, vändades; men nej, frågan brände sig blott allt fastare in i hjärtat. Jag tänkte först gå upp till er för att begära ett samtal. Men, märkvärdigt nog, ansåg jag ej *er* som rätta personen att rådfråga i denna sak. Ty genom edra predikningar hade jag ju fått intrycket af att ni själf trodde det; och med en sådan ville jag icke rådgöra, utan med en "opartisk", som skulle framlägga skäl både

mot och för saken. Jag styrde därför mina steg till doktor Wensjoe. Jag hade heta strider med mig själf. Skulle jag våga det? Jo, en präst skall man ju få fråga om sanningen? Jag "läste öfver" frågan väl hundra gånger: "Herr kyrkoherde, säg mig på heder och samvete inför Gud, om Jesus verkligen var Gud? Tror herr kyrkoherden det verkligen själf?" — Jag har mången gång undrat, om det verkligen var en Guds andes maning, att jag borde gå. Frågan hade kanske i den käre Frälsarens herdehand ett dubbelt syfte: en käpp, en staf! — Tre gånger var jag så nära, att jag tog i dörrlåset; men då jag på breflådan på dörren läste: "Doktor och doktorinnan Wensjoe", häpnade jag öfver min djärfhet och smög mig ned igen och ut på kyrkogården. En gång tog jag t. o. m. i klocksträngen, men vågade ej draga till.

Jag gick sedan länge med desamma tviflen. De lade sig dock småningom, men jag kom icke till full klarhet förr än vid mogen ålder. Dock — efter en tid kunde jag hålla evangelium om Kristi person och verk för verklig sanning. Först då kunde jag både frukta och älska samt glädjas åt Guds ord.

Under en af edra predikningar en aftonsång talade ni om högmodet. O, hvad det gjorde ondt i nummerygossens samvete. Jag hade vid några tillfällen blygts att gå med min fostermor öfver Norrbro. Hon var klädd i den tidens så hedersamma schalett; andras mödrar hade hatt. — Nu ville jag bikta min synd för pastorn och bedja om hjälp mot den frestelsen. En dag tog jag dristigheten till mig och gick till pastorn. Vi möttes utanför porten. Jag hälsade ödmjukt och förläget, hvilken hälsning ni vänligt besvarade med

några hjärtliga ord. Men jag hade icke mod att ut-säga min önskan att få tala med eder. Jag gick vidare, med såret blödande; men någon förändring inträdde ej då i mitt hjärta. — Strax därefter blef jag skickad af klockaren med kallelse till husförhör. Denna kallelse var tryckt och skulle lämnas till värdarne i husen inom de kvarter, som skulle samlas. Jag kom då in till fabrikör Cronvall, i hvilkens hus pastorn den tiden bodde. Inkommen dit mötte jag pastorn, som ånyo sade några vänliga ord till mig, särskildt om huru Jesus vill frälsa de unga. Jag gladdes, men fick ej heller då tillfälle att uttala hvad som låg mig på hjärtat. Men — isskorpan lossnade, och sedan blygdes jag ej mer däröfver, att min kära fostermor icke hade hatt.

Det förealles som om hela detta tysta arbete och denna inre strid var en bön om befrielse. Det är godt, att vår Gud ser i det fördolda. Men tänk, hvilket arbete för den käre Anden, innan människan "helt ger upp sin stat". Det är väckelsens arbete. O, hvad det är dyrbart, att det ej förspills. Det är Guds stora tålmod. Annars vore jag förgången för länge sedan, ty jag har varit ute i svåra frestelser och farliga lägen.

Jag är nu viss *därpå*, huru mycket jag har att tacka minnet af ett hem, där man åtminstone förde ett fromt lif och förde mig med i templet. Jag minnes än i dag såsom högtidsstunder de timmar, då jag satt mellan mina fosterföräldrar i Klara kyrka och hörde eder, herr pastor, eller i "Engelskan" och hörde Rosenius och Elmblad, eller i Adolf Fredrik och hörde Janzon. Jag var då 8—10 år. Jag gick ock-

så i fröken Ehrenborgs, B. E—g's (sedermera friherrinnan Posses) söndagsskola. Intrycket af ordet i barndomen har bevarat mig. Ute i världsväsendet har jag aldrig deltagit i det grofva, gudlösa skämtet. *Det* har städse varit mig en styggelse, af hvem och huru det än förekommit. "Ordet från barndomen" har varit en mur omkring mig. Äfven den orättfärdige kan där finna ett skydd, för att i nödens tid frälsas. Ack, frälsning sökes ju så sällan förr än "i nödens tid" — om det ens sker då!

Jag har också minnen, kära minnen, från lektor Löwenhielms och hans moders hem. En af Stockholms nu äldre präster (själf är han en älsklig Guds tjänare) har sedan mitt 14:de år gifvit mig det andliga och äfven timliga livvets riktning. En andlig fader och älsklig broder, är han kär för mitt minne.

Tack för erinringarna i er bok, herr pastor! Tack ock för den tid jag som nummergusse lyssnade på ordet från eder mun!

Tacksamt, Gud välsigne Eder!

Nummergusen från S:ta Clara, 1858—61."

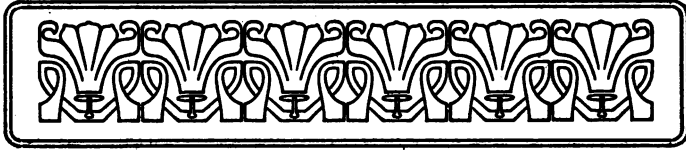
Så lydde det intressanta brefvet, som var anonymt. Jag kände genast på mig att det var från "min" nummergusse, som jag förr så ofta tänkt på och berdit för. Och jag behöfver ej säga, huru hjärtligt jag fröjdades.

Några unga vänner voro hos mig, då brefvet anlände, och jag uppläste det för dem. Deras oförställda varma intresse gaf mig öfvertygelse om, att brefvet skulle kunna blifva till glädje och gagn för många

andra; hvarför jag beslöt att offentliggöra det. Hade min gamle vän uppgifvit sitt namn, så skulle jag ha tillskrifvit honom därom; men nu låter detta sig icke göra. — Af ett och annat uttryck i brefvet har jag fått den föreställningen, att han numera är en Guds ords tjänare. Om jag har rätt i denna förmodan, så är jag viss att han för den goda sakens skull gärna tillåter, att så många som möjligt få del af de tänkvärda meddelanden, hans bref innehåller.

Då detta ark i första upplagan redan var färdigt, anlände ett nytt bref från den forne "nummergossen", i hvilket han nu uppgaf sitt namn: Gustaf Lundin. Jag fick då äfven bekräftelse på min förmodan, att han numera är min ämbetsbroder och, hvad mera är, min broder i Jesu tro. — Några aftnar senare råkade jag här vid kyrkomötet hans biskop, en min gamle vän, som mycket gladdes åt underrättelsen om hans skildring och gaf dess förf. vitsord att vara en Herrens trogne tjänare.

Ett varnande exempel.

För tio år sedan afled i England en man, hvilkens lif utgör ett varnande exempel för alla evangeliska kristna, i synnerhet för evangeliska präster. Det var kardinalen *John Henry Newman*, som länge ansågs som en af den engelska statskyrkans prydnader, innan han öfvergick till den romersk-katolska kyrkan och blef ett af dennas förnämsta stöd i England. Hans lefnads historia hörde jag först omtalas af Lumsden och Lundborg; senare har jag sett den skildrad i några af Englands kyrkliga och kristliga tidskrifter. Den är lärorik äfven för lutherska kristna, särskildt i närvarande tid.

Han föddes den 21 februari 1801 och var son af en rik bankir i London. Tidigt röjdes hos den unge Newman ett varmt hjärta, en rik begåfning och en stark dragning till de himmelska tingen. Bibeln och andliga författare voro för honom en kär läsning, men samtidigt studerade han också allehanda andra skrifter, ja, till och med fritänkares, såsom Tom Paines, Humes och Voltaires. Ett sådant experiment var

farligt och skulle kunnat aflöpa ytterst illa. Men genom Guds nåd bevarades den unge Newman för fritänkeriets gift. Han blef tvärtom genom otroskrifternas ytliga tomhet dess mera öfvertygad om bibelns sanning.

Redan på hösten 1816 kom han till en kraftig väckelse och en lefvande tro på Kristi evangelium. Så rustad begaf han sig till Oxford, där han efter fyra års studenttid 1820 tog 'en vacker grad'. Snart ansågs han vara en af universitetets mest lofvande förmågor och blef kallad till universitetslärare. Prästvigd 1824 slöt han sig först till den "lågkyrkliga" evangeliska riktningen inom kyrkan, och dref nitiskt förkunnandet af evangeliet om *Guds fria nåd i Kristus* till syndares frälsning.

Men efter en tid råkade N. i en af de farligaste bland frestelser, den att "stöta sig på Kristi *evangelium*". Anledningarna därtill voro flera. Dels började han tycka, att evangeliets väg till frälsning var "nästan för lätt". Dels tog han anstöt af köttsliga frestelser, som han vid denna tid hade att strida med och dem han icke, trots de allvarligaste bemödanden, kunde blifva helt fri ifrån; detta tillräknade han då icke sin egen onda natur och själafiendens frestelser, utan han började skylla sina frestelser på — den evangeliska åskådning han hittills följt. Dels stötte han sig ock på bristerna hos en del af denna åskådnings bekännare. Dels insåg han äfven, att en präst och i synnerhet en universitetslärare, som förkunnar det fria evangelium och sluter sig till den af världen alltid föraktade lilla hjorden, aldrig skulle "komma fram" och vinna något anseende inom kyrkan; ty *det går*

icke att på en gång bära "evangelii försmädelse" och vinna "världens vänskap". Den, som icke själf erfarit denna lifsfarliga frestelse, skall icke kunna fatta Newmans följande steg; men en hvar, som genom Herrens nåd segrande genomgått den samma, skall förstå och beklaga så väl N. som så många andra, hvilka inom olika kyrkosamfund *duka under* för denna frestelse.

Den inre striden mellan "den första kärleken" till evangelium och begäret att *här i världen* "bli något stort" var hos N. så hård, att han föll i en svår, långvarig sjukdom. När han uppstod från denna, hade han, enligt sitt eget uttryck, "blifvit frälst från lågkyrklighetens farliga drömmar". Och han slöt sig med kraftig energi till den högkyrkliga rörelse, som under Keble och Froude vid denna tid hade börjat att göra sig märkbar.

Newman vann nu hvad frestaren lofvat honom: *anseende* inom kyrkan och samhället. Men — "den första kärleken" var borta. Upp. 2:4. De svåra frestelserna upphörde också nu nästan fullkomligt; men hans kärlek till de forna evangeliska trossyskonen förbyttes till misstroende och ovilja. Världen, som förut klandrat och föraktat honom, slog däremot numera alldeles om, samt började allt mer betrakta Newman såsom en förträfflig man. Därjämte fick han namn att vara "en värdefull kristen"; ja, småningom breddes nästan ett helgonskimmer öfver hans person, och det hörde snart till god ton att beundra "den store predikanten Newman" — samme man, hvilken förut varit ansedd som "en dåre för Kristi skull".

Hans nya riktning och karaktär utvecklades hastigt, och allt mer mognade hos honom den öfvertygelsen,

att han var kallad till att "*rädda Englands kyrka från de samfundsupplösande evangeliska frihetskämparne*". Han insjuknade häftigt under en resa i Italien, och man trodde att han skulle dö. Men Newman försäkrade, att han skulle lefva upp igen, ty "han hade fått ett stort verk att utföra i England".

Hemkommen till Oxford 1833 började han med entusiastisk ifver hängifva sig åt de fria rörelsernas bekämpande och upprätthållandet af kyrkans auktoritet. Den bekanta "traktatrörelsen" tog nu stark fart under ledning af Newman, Palmer, Keble, Pusey, Froude, Perceval m. fl. Med stor talang och mycken skarpsinnighet försvarades — i skrifter eller "traktater" (af hvilket ord rörelsen fick sitt namn), hvilka väckte ett ofantligt uppseende öfver hela landet — kyrkans auktoritet, hennes symboler och bruk; de kyrkliga stadgarnas betydelse klargjordes och tillspetsades. Ingen af traktatsförfattarne öfverträffade Newman i logisk skärpa och språkbehandling. Han var dock i själfva verket ingen första klassens talare, men hans anföranden hade något obeskrifligt tilldragande i sig, och många anhängare till rörelsen blefvo vunna genom hans predikningar.

Newmans tankar om romersk-katolska kyrkan voro ännu i början af 1830-talet så afgjordt ogillande, att han ansåg påfven vara den förebådade antikrist; men småningom började hans åsikter undergå förändring. Hans uppfattning af *helgelsen* blef allt mer lagisk, och genom studerandet af mystikernas skrifter kom han till öfvertygelsen, att den som ville varda en "fullkomligt helgad" man eller kvinna måste hämta undervisning om vägen därtill ur *katolska* författares

skrifter; ty "ingen protestantisk kyrka hade förmått att framställa den rätta helgelseläran". "De fullödiga helighetsidealerna" funnes endast bland den katolska kyrkans heliga. Ty denna kyrkas anderiktning bestämes af apostlarne Petrus och Jakob; de evangeliska kyrkorna ha däremot, genom sitt ensidiga fasthållande af den Paulinska och Johanneiska ståndpunkten, förlorat blicken för "den högre kristliga askesens" vikt.*

I februari 1841 publicerades i Oxford traktaten XC, som hade Newman till författare. Häri sökte han uppvisa att "de 39 artiklarna", engelska kyrkans förnämsta bekännelseskrift, icke stå i opposition till romerska kyrkans *allmänna* lära, utan endast *delvis* ogilla den romerska kyrkans dogmer, fastän de afgjort förkasta *påfvedömet* såsom ett affall från den urgamla allmänneliga kyrkans ordningar.

Denna traktat slog ned som en bomb inom den religiösa världen i England. Newman blef nu kallad "förrädare" äfven af sina högkyrkliga vänner, och öfver hela landet höjdes protester. Han led mycket däraf, ty *ännu* hyste han en varm kärlek för den engelska kyrkan och ansåg den *romerska* kyrkan affällig från *den äkta katolska* (allmänneliga) kyrkan. Under några år drog han sig tillbaka från det offentliga lifvet, tog afsked från sin kyrkoherdebefattning i Oxford och vistades en tid bortåt i ett slags kloster i byn Littlemore.

* Härvid kunde N. ha tillagt, att i sin allra högsta fullkomlighet finnes detta slags helighet hos buddhaisterna och Brahmadyrkarne, hvilka, likasom »pelarhelgonen» inom den fornkristna kyrkan, drifvit »den asketiska försakelse-heligheten» till sin höjdpunkt.

Men en "halfverande" ställning mellan sanning och lögn; ett haltande mellan två så afgjorda motsatser som protestantismen och påfvedömet, kan icke länge bestå. Newman hade nu kommit så långt, att han förklarade reformationens evangeliska kristendom, som framhåller *trons* frälsande betydelse, vara "en återgång till en *lägre*, förberedande ställning i Guds rike"; däremot vore katolicismen den äkta kristendomen, därför att "den gifver *tron* sin rätta, underordnade plats" och låter "*kärleken* taga högsätet". Ty Newman ansåg numera, att man visserligen "genom *tron* inkommer i Guds rikets *förgård*; men endast genom kärlek, försakelse, lidande och lydnad erhålles ingången i det *heliga*, som är högre".* Helgelsen sade han, är visserligen ett *Guds* verk i oss, men lika mycket frukten af mänskans allvarliga rättfärdighetsarbete och ärliga sträfvan att korsfästa sitt kött. Newman ville nu visserligen "icke förneka, att äfven inom den evangeliska kristenheten många goda gärningar öfvas, och att dess kärleksverk i yttre och inre mission icke äro obetydliga"; men — de evangeliskes gudstjänst är dock icke så "*helig*" som katolikernas. "Hvar finnes inom de protestantiska kyrkorna så inför Gud behagliga gärningar som katolikernas *vigilier* (nattliga vakor och gudstjänster), deras "renlefnad" i munk- och nunnekloster, deras afhållsamhet från *allt* könsumgänge, deras fastor och spåkningar m. m.

* I Ebr. 4:de kapitel säger dock Herren, att »vi, som *tro*, ingå i *sabbatskvilan*», det är i Guds »allraheligaste». Om man således genom *tron* kommer ända dit in, så måste man ju ock genom *tron* inkomma äfven i »det heliga», utan några mänskliga gärningars förtjänst. Lefvande *tro* åtföljes ock alltid af sann kärlek.

Äfven ansåg han vigvattnet, korstecknet, Marias och helgonens tillbedjan m. m. vara för det kristliga lifvet "nyttigt och befordrande".

Newman hade nu kommit till yttersta kanten af det sluttande planet; hans försök att "reformera kyrkan genom att söka i henne införa katolicismens många företräden, utan att dock öfvergifva henne", hade strandat.

Newman hade redan förut i sitt inre *öfvergifvit evangelium*, snart bröt han äfven i det yttre med protestantismen. I oktober 1845 afsvor han den evangeliska tron och blef upptagen i den "allena saliggörande" kyrkans armar under stort jubel. Påfven Gregorius XVI sände honom ett silfverkrucifix med en "äkta" relik af Kristi kors, och kallade den märklige proselyten till Rom. Han blef där ordinerad till präst* och utnämndes till chef för det första romersk-katolska oratoriet i England. Under åren 1852—1857 var han rektor för katolska universitetet i Dublin. Från 1857 till sin död lefde Newman ett jämförelsevis stilla lif som föreståndare för oratoriet i Birmingham och verkade med stort nit för katolicismens utbredande i England.

Under Pius den IX:s regering betraktades dock Newman med en viss misstänksamhet, ty han opponerade sig mot proklamerandet af dogmen om "påfvens

* Rom gillar ej de evangelikes prästvigning, utan anser deras präster och biskopar blott såsom predikande lekmän, samt ser ned på dem med samma förakt, hvarmed många bland våra präster betrakta fria predikanter. Ty i påfvens kardinalernas och andra katolikers ögon äro våra biskopar endast »separatister» och våra präster endast »predikande kolportörer».

ofelbarhet". Och man tänkte, att Newman nu skulle likasom Dollinger skilja sig från påfvedömet med dess ohyggliga lögner. Så skedde dock ej. En affällig protestant varder vanligen ännu hårdare bunden i romanismen, än en däruti uppfödd katolik. — Om Newman ej var omtyckt af Pius IX, så fick han dess större ära af dennes efterträdare, Leo XIII, som gaf honom kardinalsvärdigheten. Men äfven såsom kyrkofurste fortfor N. att lefva ett asketiskt och ytterst tillbakadraget lif i Birmingham, sysselsatt med andaktsöfningar, forskningar och litterära sysselsättningar.

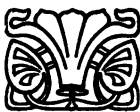
Så hade Newman utvecklats sig från en "föraktad nazare", en *evangelisk* präst och bekännare, till en den påfviska kyrkans högste prelat och befordrare. Han blef dock icke en "prelat" i ordets dåliga mening: en högdragen och myndig herre, som med själfbehag "ser ned" på underordnade. Nej, Newman var och förblef en from människa, som "sträfvade efter fullkomligheten" och i hela sitt yttre lif gaf intrycket af en allvarlig, rättfärdig och ödmjuk man — en af katolicismens ädlaste representanter i våra dagar.

Bland orsakerna till Newmans sorgliga affall från Kristi sanna evangelium, var den förnämsta, att "korssets förargelse", världens förakt mot alla verkligt evangeliska Jesus-bekännare, blef honom för svårt att lida. Han är vorden ett varnande exempel för de många, äfven inom andra kyrkor, hvilka förvandla "andens helgelse genom evangeliets tro" till ett människans eget arbete, och hvilka söka att förena de två oförenliga motsatserna: "Kristi försmädelse" och

"världens bifall", vare sig af den ogudaktiga eller den religiösa världen. Ebr. 11: 26; Jak. 4: 4.

Det är icke förunderligt, om de som aldrig själfva erfärit *evangelii* pånyttfödande och frigörande kraft, kunna komma därhän, att de "försmäda det de icke förstå" och söka göra *den fria nådens* väg misstänkt. Men om någon, som själf en gång fått lif och frid genom nådens evangelium, beträder galaternas väg och börjar försmäda den predikan, som födde på nytt, — då gör den människan sig skyldig till *affall från sanningen*, och kommer under domen i Galaterbrevet: "I hafven mist Kristus, I ären fallne ifrån nåden... I lupen väl; *hvem* har hindrat eder från att lyda sanningen? *Den* skall draga sin dom, hvem han än må vara".

Ett strandadt skepp är bilden af en från evangelium affallen kristen, som "lidit skeppsbrott i tron".

Ur min brevsamling.

1. Från C. O. Rosenius.

Stockholm d. 23 Mars 1855.

Min älskade broder!

Herren Gud välsigne dig med mycken nåd och frid i tron!

Ändtligen några korta, hastiga rader till svar å ditt bref. Tack, min käre Bernhardus!.... Den strid, ni hade fört, och din inre strid, som var en följd af denna, allt var mig af intresse.*

Käre broder, på detta sätt, i strid, lär man att föra vapnen — samt att värda den trofaste Frälsaren, som ensam har i sin makt att gifva ljus och göra hjärtat visst. Luk. 10: 22. Jo, käre broder, mig är också slikt vederfaret.

* Detta bref skrefs 1855 som svar på en del frågor, angående en lärostrid mellan några studenter, om rättfärdiggörelsen, hvilken strid genom detta bref blef till hufvudsaklig del bilagd och den förra endräkten återställd.

Nu ser jag af senare delen af ditt bref, att du åter hade ljus och frid; därför talar jag ingenting om den egentliga striden. Jag vill blott söka förklara den *skenbara* motsägelse, vi i bibeln påstöta i den frågan om synderna såsom "*ena reso*" i Kristi död afplånade, och sedan *många gånger* förlåtna honom som "bekänner" sina synder och "tror". Den förra stora hufvudsatsen, "*fundamentum stantis aut cadentis*" (ecclesiæ, fidei, salutis etc.)* är ju nog tydligt och oemotsägligt uttalad, t. ex. i Dan. 7: 24, Zach. 3: 9, der *året* och *dagen* nämnas, när synderna skulle borttagas. Vidare i alla *offrens* betydelse och i det på dem grundade talesättet "Guds lamm, som *borttager* eller *bär världens* synder"; och i Kristi eget ord om sitt blod: "hvilket utgjutet varder *till syndernas förlåtelse*"; och i Pauli ord, att "han (Kristus) naglade handskriften *vid korset* (!) — där se vi, hvart synderna tagit vägen! — och att han "*tillfredsställde* genom blodet på sitt kors det *i himmelen* och på *jorden* var", och flere språk: "Gud var i Kristus och *försonade världen* med sig själf"; och "vi *vordo förlikte* med Gud *genom hans Sons död, den stund* vi ännu voro ovänner".

Den andra sidan åter har ju sitt stöd i Ap. G. 3: 19, Ps. 32: 5, i Joh. 1: 9 m. fl. dylika. Nu tyckes således uppstå en motsägelse i skriften; huru skola vi då bete oss? Paulus säger: "Hafver någon profetian, vare hon *ens med tron*". Jag måste då se till, att jag icke så tolkar, att själfva den stora salighetsgrunden kullkastas. Det är ju en sats öfver alla

* I öfversättning: Den grund, med hvilken församlingen, tron och saligheten stå eller falla.

satser, den som utgör själfva den frälsningsbådande förkunnelsen, att Kristi död var en försoningsdöd, att han med sitt blod, sin död "*borttog världens synd*", "*på en dag*". (Se Ebr. 10:). Då måste jag om de andra ställena tänka så, som Luther säger i en af våra Symboliska böcker (den stora katekesen) öfver femte bönen i Fader Vår: "Förlåt oss våra skulder — icke så som skulle Han ej utan och före vår bön förlåta synden, ty Han *har* skänkt oss *εὐαγγέλιον* (evangelium), hvori idel förlåtelse är (se 2 Kor. 5: 18), innan vi bedit därom eller någonsin tänkt därpå; men saken är den, att vi böra *erkänna* och *mot-taga* sådan förlåtelse". (Så Luther.) Med andra ord: Då den första stora hufvudsatsen *εὐαγγέλιον* står fast, så måste jag förstå de andra ställen så, att de med denna öfverensstämma.

Jag frågar: *Hvad skedde i Kristi död?* Blott med den frågan: "hvad uträttades i Kristi död?" vill jag möta alla motsägare. Vi finna således, att den skenbara motsägelsen är icke svårare än (för att taga en bild, t. ex. den) då den naturkunnige först förklarar och bevisar det stora hufvudförhållandet, att icke solen löper kring jorden dagligen, utan att jorden rullar om sin axel, och strax därpå likväl talar om solens upp- och nedgång, och således talar så, som om solen skulle löpa kring jorden. Ja, jag menar, vi kunde kalla den förlåtelse, som nu sker, för *den apparenta* — eller den af oss anammade — visserligen af Gud nu skänkt och tillsagda, men icke nu först i Guds hjärta uppkomna. Jag talade om solen: ja, när jorden vänder sig mot solen, då *får* den ljus, värme och lif, och det ser ut som solen ginge upp öfver jorden.

Men ack, hvad detta tal är skröpligt och kallt om Guds nåd och syndernas förlåtelse, som ju borde endast med tillbedjande hjärta anammass, icke med ett disputerande förnuft diskuteras. "Gud var i Kristus och försonade världen med sig själf, och förebrådde dem icke deras synder", och bjuder *nu*: "låten försona eder med Gud".

Då den förlorade sonen återkommer, famntages och beklädes med den yppersta klädningen, heter det: han får nu förlåtelse, rättfärdiggöres o. s. v. Men — huru var fadrens hjärta förut? Och om fördörelsens orsak säger Kristus: "*därför* att han icke trodde" och den domen till fördörelse kallas där: "Guds vrede förblifver öfver honom". Joh. 3:36. — Dock är väl det talesättet att "*världen* i Jesus *rättfärdig* är vorden" ej särdeles att rekommendera; meningen är god, men *uttryckssättet* obibliskt...

Nu, min älskade broder, Gud med dig! Han gifve dig äfven välsignelse i arbetet, så att du snart må komma hit! Nu farväl! All nåds och hugsvalses Gud vare med dig — och din tillgifne

C. O. Rosenius.

2. Från Adolf Stackelberg.

Stensnäs den 5 okt. 1855.

Dyre, käre broder! Mycken nåd och frid af vår Gud och Herren Jesus Kristus!

Af hela, fulla hjärtat tack för ditt kära och dyrbara bref, det jag långt för detta hade velat besvara,

men icke kunnat. Ty du skall veta, käre broder, att jag varit djupt inkastad i bedröfvans ugn. Jag har erfarit hvad Herren förutsade i Luk. 22: 31. Och jag arme blef illa slagen, illa sargad, och har hjärtesår, i hvilka den barmhärtige Samariten ingjutit ett bittert, men hälsosamt vin, och äfven nu några droppar lenande och helande olja.

O, huru "underlig", men trofast, vår Gud är! Jag begynner att mer och med lära mig förstå hans sätt att handla med de sina. Ack, den käre Herren! Han är själfva kärleken, äfven då han visar oss det hårdaste ansikte med vredesuttryck. Och kan han blott ännu få leda oss, tukta, bedröfva, nedslå, döda, men ock trösta, hugsvala, göra lefvande, så blifver allt hvad som händer oss — till vårt bästa. Rom. 8: 28; Ebr. 12.

Prisad vare vår dyre Frälsare, som bland jordens många smärteämnen och sorgestunder äfven inflätat några hjärtestyrkande fröjdeämnen! Och till dessa höra i sanning de dyra och kära bröder i Kristus, som förstå oss och deltaga med oss, när bedröfvelse är på färde. 1 Petr. 4: 12 och senare delen af 5: 9.

Min älskade broder, ditt kära bref förstår jag nu så väl; det var mig så dyrbart, då jag nu åter tog det. Visst var du redan förut mitt hjärta nära, men är det nu dock långt mera! Kom, kom, min innerligt älskade broder, och låtom oss räcka hvarandra handen. Låtom oss som de störste syndare, gråtande och bedjande nederfalla för Jesu fötter, och icke släppa honom förr än han välsignar oss med all andelig välsignelse i det himmelska. Låtom oss omfamna hvarandra i kärleken och, så godt vi förmå, söka trösta, upp-

muntra och stärka oss inbördes i tron och sanningen. Jesus, vår guddomliga vän och förlossare, skall vara hos och med oss, och välsigna oss! Matt. 18: 19, 20 . . . Ja, vi tage den käre brodern Gustaf med oss, och så äro vi ju fullt tre! (Hälsa honom, och tacka honom i kärleken för hans bref!) . . .

Broder, hade jag dig hos mig, skulle jag nu närmare meddela dig mina erfarenheter, men det går för sakta med pennan. Nog af — ”Herren hafver slagit mig, men han hafver ock helat mig”; och ju mera jag lefver, dess mer får jag visshet därom, att ”dem som hafva Gud kär, tjänar allting till det bästa”. O, må hans kärleksafsikter blott vinnas på mig! Jag har erfarit hvad Paulus säger i Rom. 7: 21—23, men ock fått erfara, huru Herren stundom af själfva försökelsen flätar en gissel, och sargar därmed så kraftigt våra skuldror, att vi nödgas skynda in till fristäderna i Jesu sår, där alla våra syndasår varda helade. Och då få vi erfara, att vi hafva en Frälsare, som bär våra synder; ty ”Herren kastade allas våra synder på honom”. Es. 53: 6. Ack, min broder, huru härligt och saligt, att vi hafva ”en Gud, den där hjälper, och Herren, den ifrån döden frälsar”, och en trogen herde, just sådan som han säger oss det i Hesek. 34: 16 och 1 Joh. 1: 9.

Vår lilla församling är nu skingrad — det gjorde ondt att skiljas från de kära trossyskonen. O ja, här i Kedars-hyddorna blir ej annat än skilsmässa; men tänk, huru ljufligt, huru saligt, huru härligt en gång, att aldrig, aldrig mer behöfva skiljas åt, men evigt få vara samman hos Jesus i de eviga fridshusen. O, hvilken salighet! Jag har erfarit en sådan hemlängtan,

ty "denna dödens kropp" är så tung! Det gör mig så bitterliga ondt, att jag så ofta gör min käre Frälsare "möda och arbete i mina synder och missgärningar", och detta fastän han har älskat sig till döds för mig! O, jag är ett rätt styggt barn, och behöfver nog städse min Faders aga. Må han ej spara mig, den käre himmelske Fadern, utan med mig bruka "hvad sätt han finner, endast han mitt hjärta vinner" — ty min Jesus vill jag hafva, det må kosta hvad det vill! Den käre Frälsaren skall visst aldrig handla med oss syndare så hårdt, som vi förtjäna, men säkert så strängt, som det behöfves — och vi vilja ju ej hafva det lindrigare, eller hur, broder? Men hvad som är visst, är att mig måste Herren frälsa som en i alla afseenden oduglig och usel syndare, af bara nåd, för Jesu skull allena, annars är jag hjälplöst förlorad. Och om den allra ringaste fördel skall tillflyta Guds rike genom mig, o, så är det helt och hållet Herrens eget verk. Käre broder, bed ock för mig, att jag icke måtte finnas utan frukt på vår Herres Jesu Kristi tillkommelsedag!

Och nu blott de hjärtligaste hälsningar från de mina alla, till eder båda, käre bröder, och till syskonen alla där uppe. Vår Herres Jesu Kristi nåd, och Guds faderliga kärlek och den helige Andes delaktighet vare med, uti och öfver oss alla! Din — i sig själf eländige, men i Kristus likväl ganska täcke, — tillgifne broder och vän

Ad. Stackelberg.

3. Från H. J. Lundborg.

Lindesberg d. 1 febr. 1859.

Älskade broder!

. . . När jag läser om den strid och svårighet, aga och pröfning, du tidtals har att i din ställning genomgå, glädes jag för din räkning, men häpnar för mig själf. Ty sannerligen ser det icke för närvarande jämförelsevis ut, som vore jag "oäkta och icke barn" (Ebr. 12:8), sådana pröfningsfria "god-dagar" har jag på det hela. Nå ja, Herren ser visst, att jag tål så litet vid. Hjälpe han mig med sin stora trofasthet, att jag icke trögnar af!

"Allt hafver sin tid" (Pred. 3:1), och det lär nog åter komma andra dagar, dagar af strid, nöd, frestelse, motgångar, då man ser sig föraktad af världen, förbisedd och misskänd af bröderna, och därtill i hjärtat och samvetet ansatt af lagens domar. Då är i sanning "den välbehagliga tiden" (Ebr. 4:16, "den tid, då oss hjälp behöfves"), på hvilken det gäller att *kunna*, så visst som vi *få* det, "trösteligen framgå till nådastolen, att få barmhärtighet och finna nåd" . . .

. . . Kom ihåg (om jag det glömde) att sätta in en not i B. T., att jätten "Tröghet" i sin hemort gemenskapen bland sina bekanta är känd under namnet "patron Lättja", ehuru hans hedersnamn såsom frimurare och bland intimare vänner egentligen lär vara "baron Flegma" . . .

Nu, min dyre broder, hinner jag ej mer denna gång. Sitter i bröllopsgården och skrifver. Din i Herren trofast förbundne

H. J. Lundborg.

4. Från O. H. T. A n d r é n.

Karlshamn, Asarum, d. 28 jan. 1869.

I Herranom älskade broder!

Nåd, barmhärtighet och frid i Kristus Jesus, vår Herre, nu och framgent allt intill änden, och *dd* en salig förlossning från all ond gärning till hans härlighets rike!

Dyre broder! Herren förer mycket ofta — under de ensamma stunder, jag med honom har, så väl om dagen som synnerligast då han låter mig vaka om natten — fram nu en, nu en annan, ur den kända andeliga syskonkretsen från nära och fjärran, och bland dem synnerligen ofta *dig*. Därtill bidrager väl ock vår Faders underliga förfarande med dig, ett förfarande, som ju ändå är "godhet och barmhärtighet". Enär vi icke på någon tid unngåtts ansikte mot ansikte, så blir du ju icke missnöjd med mig därför att jag, utan någon annan anledning än den som ligger i Kristi tvingande kärlek, besöker dig med dessa rader på en aftonstund, då jag har någon hvila från arbete och mitt hufvud kännes något lättadt från sin vanliga tyngd och trötthet...

Jag uppehöll mig förliden sommar icke mer än 14 dagar i Grebbestad, men verkan af bad och luft var dock utmärkt välgörande. Både kropps- och själskrafterna stärktes betydligt, och, fastän nu åter igen något svagare, är jag betydligt starkare än vid samma tid förlidet år, ehuru arbetet varit detsamma. Men hvarför talar jag härom? Jo, emedan jag tänker på dig. Rörelse icke Herrens ängel både vatten och luft för oss, arma sjuklingar, så kommer af desamma be-

gagnande ingen hälsa, och för öfrigt icke förr än Herrens stund kommer. Nu har jag tänkt som så: Har jag, som var så klen, funnit mig väl af vatten och luft på västra kusten, männe icke min broder Wadström där skulle kunna få detsamma som jag?

Vi hafva ju förfarenhet om, att Herren hjälper *med* medel och *utan* medel. Vår hälsa står allena till Jesus. "Vår hjälp kommer från honom, som himmel och jord gjort hafver". Han har, käre broder, tagit dig afsides — för huru lång tid? *Han* vet det! Vi vilja se efter honom, vi vilja vänta efter Herren. Mich. 7:7. — Vi vilja så gärna åter se dig ute i arbetet och i striden. Vi vilja bedja honom därom! Ske *hans* vilja! Det är dock godt att veta, att hvarken ondt eller godt sker utan hans befallning, och nog har Herren under denna din stillhetstid varit dig nära på ett sätt som icke tillförene. Är det godt, och önska vi att kunna (och få det äfven, i den tjänst han oss gifver) offra vårt arbete såsom ett tackoffer inför honom och hans folk i hans gårdar, så är ju dock allena vårt hjärtas *tröst*, *lif* och *starkhet*, att *vi äro hans*. Och *hans* äro vi för blodköpets skull och för födelsens skull, hvarom han icke låter oss vara utan vittnesbörd, genom Anden som han oss gifvit hafver. Snart äro vi hemma när Herranom alltid.

Ja, för visso! Ty *Han är vår herde*; *ingen* skall rycka fåren ur herdens hand; och det är hans faders vilje, att han icke skall borttappa något af allt det honom gifvet är. *Det* är vår utkorelses grund. Han göre vår kallelse och utkorelse fast! Ack, salighet och nåd, att midt i den dagliga kännedomen (och *dagligen* nya upptäckter!) af sitt hjärtas uselhet och fördärf få

lof att trösta uppå och sätta fullkomlig tro till honom, i hvars hjärta "ovänskapen är dödad" — *dödad*, hvilket starkt ord! — att trösteligen få gå fram till nådstolen och där finna, ja, verkligen *finna* nåd, och få barmhärtighet "på den tid oss hjälp behöfves". O, du välsignade Frälsare och Medlare! Välsignade gåfva att *få* tro, och i tron förfara att det är sant! Går det än icke alltid så raskt och lätt att tro, så är oss dock till slut ingen annan utväg, för Guds Andes starka nödgande och Kristi kallelses värtaliga dragande. Ja broder, så äro vi då i grunden *bottenrika, friska och saliga*, midt i *känslan och förnimmelsen af motsatsen!* . . .

5. Från Olof Hedengren.

Vretstorp, Riseberga d. 21 juli 1868.

Dyre broder i Herren!

Nåd och frid genom Jesus Kristus!

På det hjärtligaste får jag tacka för allt godt, jag under förlidne riksdag åtnjöt i edert älskliga hem i Stockholm, ehuru jag icke ända till slutet fick vara tillsammans med eder, i anseende till eder bortresa . . .

Vi hafva nu fått till oss den snälle studenten Richard Norén från Skara, hvilken redan tillvunnit sig våra barns aktning och tillgifvenhet genom sitt på en gång vänliga och allvarliga sätt att behandla dem. Herren vare prisad för den stora nåd och barmhärtighet, han äfven i detta fall bevisat oss! Mätte nu barnen i dubbelt afseende, både andligen och lekamligen, kunna dra

ga nytta af den goda handledning, som sålunda genom Herrens nåd kommit dem till del . . .

Det ligger ofta något lärorikt för oss föräldrar i barnens förhållande till oss och till sina lärare. Ty äfven vi gamle äro ju ock *barn*, hafva *också vi* en Fader i himmelen, en Frälsare och Lärare, som med trogen omsorg i lifvets skola uppfostrar oss för evighetens höga, saliga mål. Äfven *våra* läxor äro stundom svåra, men Herren hafver tålmod med oss, lärar och hjälper, samt agar oss "när så behöfves" Måtte han finna oss redobogne att visa allvar, trohet och flit i vår uppgift att "verka Guds verk, medan dagen är". Hans frälsande *nåd* har begynt det goda verket; *den* "skall det ock väl fullborda, intill Jesu Kristi dag" . . .

. . . Nu är äfven vår kära N. gånge hem till sin Herres glädje. Huru befolkas icke "den andra världen" allt mer med nådesyskon och dyra vänner i Herren, med så många som här stodo oss nära och hörde till de för vårt hjärta käraste! Vi äro i själfva verket mer hemma *där* än *här* . . .

Måtte Herren i sin stora barmhärtighet nu välsigna din badkur vid Mösseberg, så att du må kunna återvinna dina lekamliga krafter och snart därigenom sätas i tillfälle att, om det så är Herrens vilja, utöfva ditt predikokall och äfven därigenom vinna själar åt Herren. — Måtte nu i glädje och sorg, i med- och motgång, i hälsa och sjukdom, Herren Jesus få vara vår glädje, vårt lif och vår hälsa, önskar och beder innerligen din skröplige nådesbroder

O. Hedengren.

»De som druckit af eviga lifvets källa, de skola gå till hvila vid arbetsdagens kväll, för att glade uppvakna, när evighetens morgon bräcker.» *M. Claudius.*

Lifvet, döden, uppståndelsen. Tafla af *F. Meves.*

Dagboksblad.

1854.

Uppsala. Jan. 1. »Gif, o Jesus, fröjd och lycka! Ett nytt år går åter in» . . .

Ett år kan ofta medföra stora, genomgripande förändringar i vårt lif. Men äfven när det går fram utan några större växlingar, skenbart betydelselöst — utan betydelse blir det dock aldrig! Vi skola en dag göra räkenskap äfven för de »intresselösa» åren. Ty äfven af det, som vi under dem sådde, kommer *skörd för evigheten!*

. . . Erhöll ett godt bref från Rosenius, i hvilket han ber mig att i nästa månad — då jag v. G. afslutat mina studier här i Uppsala och vunnit anställning som »kunglig sekreterare» vid konungens kansli i Stockholm — äfven blifva »handsekreterare» hos R. samt biträda vid redigerandet af hans båda tidningar. Detta förslag skall jag med glädje antaga.

Efter förmiddagsgudstjänsten samlades vår vanliga lilla krets hos fru Carlson,* där vi läste Luthers härliga epistel-

* Änkefru Matilda Carlson, född Högborg, död i Stockholm 1872. En rikt begåfvad, nitisk och varmhjärtad Herrens tjänarinna, i hvilkens hem många gudfruktiga studenter och andra troende plögade samlas, i synnerhet de som tillhörde »den evaugeliska» riktnigen. Dock icke uteslutande dessa, ty fru C. var aktad och afhållen af båda de »riktningar», i hvilka Uppsalas lärjungakrets den tiden var delad. Då fru C. i icke ringa mån medverkade i arbetet för Guds rike; skall jag längre fram meddela en skildring af hennes växlingsrika lefnad, som erbjuder drag af högsta intresse för en hvar.

predikan för dagen. Gud gifve, att de orden alltid stode lefvande i mitt och allas hjärtan!

Det är fröjdande att se, huru tacksamt evangelium motages af de »andligen fattiga» och »elända», då man dagligen med smärta måste finna huru det af de flesta, så väl fattiga som rika, förbises och föraktas.

Ett prof på detta förakt för evangelium rönt V. Johnson i dag, då han på f. m. yttrade några ord till en arbetskarl, som strax före gudstjänstens början lagade sig till att hugga ved för majorskan G:s räkning. J:n sade: »Tror han ej, min vän, att det vore mera välsignelse med att nu på hvilodagen gå att höra Guds ord, än att under gudstjänsten hålla på med arbete?» Karlen svarade: »För min huggning förtjänar jag i dag minst en riksdaler och tolf skilling; men hvad får jag för det jag hör Guds ord eller tittar på en präst? Inte ett rundstycke! Gå herrn i kyrkan, om han har lust, och låt mig sköta mig själf; det angår hvarken herrn eller någon annan hvad jag gör, när jag ärligt förtjänar mitt bröd . . .»

I aftonbetraktelsen för i dag står: »Somliga äro kallade att förhärliga Gud genom verkande, andra genom lidande: bådadera är *nåd*. Men störst är att förhärliga Gud genom *både* arbetet och lidandet.» — Hvilketdera skall blifva min kallelse? Ske, o Fader, din goda, heliga och nådefulla vilja!

Jan. 2. Häftigt yrväder, präktigt »före». — Förmiddagen ute på nyårsvisiter, en innehållslös gammal vana, hvars uraktlåtande dock *ännu* skulle gifva många gamla vördnadsvärda människor anstöt, anses »opassande» och tagas såsom en verklig ohöflighet.

E. m. hos fru Arndz, där många vänner voro bjudna. Rudin höll bibelförklaring öfver Ebreerbrevets 13:de kapitel. Han framföll den broderliga kärlekens vikt och välsignelse, särskildt det oförtröttade deltagandet för »dem som lida bedröfvelse»; vidare något om girighetens fara, och tryggheten af att i allt få lita på Gud, som icke skall öfvergifva eller förgäta oss. Så en förmaning att icke för »ny och främmande lärdom» förgäta hvad vi hört af våra gamle lärare, som sagt oss Guds ord. »Du minnes väl, hvad som en gång

gaf dig lifvet; vik aldrig därifrån.» Så en dyrbar erinran om oföränderligheten i Jesu kärlek och hans verk för oss. Vi skola då icke blygas för honom och hans evangelium, utan räkna för vår ära att få bekänna det, om än hela världen ställde sig däremot, o. s. v. — Sedan sjöngos flera af våra skönaste andliga sånger.

En god och fridfull afton, som icke ens stördes, då Viktor Johnson på hemvägen återupptog vårt samtal på nyårsaftonen om Rosenius, Ahnfelt, E. Andersson m. fl. icke prästvigda predikanter. Han påstod, att icke en enda af dem »äger rätt att utlägga Guds ord». Rosenius och Ahnfelt hade han icke hört. Hvad angick Erik Andersson från Ockelbo, som J:n ett par gånger hört, så ville han icke förneka, att denne verkligen tycktes vara en af Guds Ande upplyst man, med rika både naturens och nådens gåfvor, samt att han förkunnade evangelium oförfalskadt och »rätt delade sanningens ord»; men — han hade ändå icke rättighet att predika, utan borde, om han kände sig kallad därtill, först »studera till präst» och sedan låta prästviga sig. *Huru* detta skulle kunna ske, blef dock osagdt. (Erik A—n, en redbar, som bonde, var då nära 50 år gammal!) Jag igenkände mamsell Håkanssons argument, de samma som hon själf för några dagar sedan använde i ett samtal med mig.*

Jan. 3. På eftermiddagen besök hos fru M., dit äfven löjtnant B. kom. Denna berättade, huru han nyårsaftonen, under färd till en granne, hade i skogen blifvit öfverfallen af fyra druckna karlar, som fasthållit hans häst, vräkt omkull

* Mamsell Hanna Håkansson var ett äldre, gudfruktigt fruntimmer, som hyrde ut rum åt studenter och med verkligt moderlig omsorg vårdade sig om de icke få sådana, som plögade samlas hos henne. Likasom fru M. Carlsson var »de evangeliskes» värdinna och andliga moder, så var mamsell H. detta för »de schartauanske.» Men skillnaden dem emellan var, att då fru Carlsson var en »fridstifterska», som sökte *sammansföra* alla dem, som i sanning älskade Herren Kristus, så sökte däremot m:lle Håkansson att hos alla, på hvilka hon ägde inflytande, väcka misstroende mot Rosenius och den evangeliska riktningen. M:lle H., som hos många efterlämnat ett aktadt och älskadt minne, flyttade efter några år till västra kusten (om jag minnes rätt, till Onsala), där hon en tid därefter afled.

släden och hotat att slå ihäl honom med sina påkar. Han hade sökt reda sig mot dem, så länge han förmådde, men skulle säkerligen blifvit öfvermannad, om ej just »i grefvens tid», när han redan en stund hade förgäfvets ropat på hjälp, en annan resande tillkommit, vid hvilkens ankomst bofvarne flydde in åt skogen. Löjtnant B. hade ännu ett stort, förbundet sår i pannan såsom märke efter sin strid, men var glad att dock ha kommit ifrån »för så pass godt pris». — Hans berättelse grep oss, och vi gjorde några jämförelser med andra, som i andlig måtto äro ute på färd i »öknen och villande skog» samt därunder blifva anfallna; äfven de skulle snart bli öfvervunna, om ej »hjälparen» komme. Men *Han* kommer för visso alltid »just i rätta stunden», om det ock mången gång synes oss vara »alldeles för sent». — Och när vi väl kommit fram till vårt hem, skola äfven vi prisa och lofva, att vi kommit så pass lindrigt undan på vår farliga färd. Vi ville alla gärna få i lugn och frid färdas vår bana fram; men — det gamla ordet står fast: »Genom mycken bedröfvelse måste man ingå i Guds rike.»

Under samtalet hade en af de närvarande, fröken Ebba R., flere gånger missbrukat Guds och frälsarens namn vid utrop af sin förvåning. När hon sedan mellan fyra ögon varnades för denna synd, om hvilken det särskildt heter: »Herren skall icke låta honom blifva ostraffad, som hans namn missbrukar», blef hon först mycket förbittrad och svarade i vrede, att »det var hennes sak och ingen annans; hon var gammal nog att själf sörja för sin själ, utan att andra behöfde lägga sig däri». Men efter en stunds samtal stillades hennes sinne, och hon sade sig vilja på fullt allvar bedja Gud att kunna öfvervinna denna synd, samt att Han måtte undanröja de hinder, som ännu hos henne stode i vägen för Guds ande.*

Jan. 4. På eftermiddagen hörde på »Arbetsföreningen» pastor G. Sparrman tala öfver Gal. 2: 17—21. Evangelii

* Att hon troget höll det löftet, kan man förstå däraf att hon två år därefter, enligt egen bekännelse och såsom hennes lif sedan vittnade, blef omvänd till Herren samt dog i frid 1869. Genom henne fördes, som man vet, sex personer till Herren. »Rik frukt af ringa frö!»

daggdroppar fölla som balsam på mitt och många hjärtan. O, att jag kunde väl och alltid behålla, att vi äga, redan äga Herrens Kristi rättfärdighet oss skänkt af Guds fria nåd, och det utan afseende på om vi »tycka» oss tro eller icke! Att Kristus försonat *allas* synder, det *får* en hvar tro, som vill tro och behöfver det. . .

Kristus är sannerligen ingen »syndatjänare», hvilken kall blott vore att peka på och bestraffa våra skulder och så vara en udd och kraft åt synden. 1 Kor. 15: 56. Nej, han är »lagens ände» till rättfärdighet för *hvar och en* som tror, hvar och en som, likt hvad Paulus säger om sig i den 17:de versen, »*söker* att varda rättfärdig i Kristus». Då borde vi alltid vara glada och tacksamt berömma oss af vår Herre; ty han är oföränderligen densamme: i går, i dag och i evighet. »Tro vi honom icke, så blifver han dock trofast; han kan icke förneka sig själf.» — O, att jag alltid hade klart att Gud icke kräfver tron såsom ett *villkor*, det vi af egna krafter skola fullgöra för att kunna erhålla hans nåd. Ty då vore blott en ny lag satt i den gamlas ställe, lika omöjlig att uppfylla som den förra. »Jag tror, att jag *icke* af mitt eget förnuft eller kraft *kan* tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komma till honom», säger 3:dje artikeln. Nej, tron hör ock till evangelium, som till arma förlägna syndare säger: »du *får* tro på din frälsare, Jesus, och på syndernas förlåtelse i honom.» *Så* går det i fullbordan, som Paulus i Rom. 10: 17 säger: Tron är af (evangelii) predikan.» Vill och behöfver en syndare hafva sina synders förlåtelse i Kristus allena och erkänner sig intet annat värd än Guds dom, så *får* han ock tro Guds nåd, vore han än den störste af jordens alla syndare. Och *samma nåd* skall då, när han tror, helga honom och hela honom från all orättfärdighet. »Så står *alltsammans* i Guds nåd, att saliga vi blifva.» O, du ljufviga, härliga Guds evangelium! »Herre, när jag dig hafver, frågar jag efter himmel och jord intet!»

Äfven M. Falkenberg hade yttrat många goda ord öfver samma ämne. Denne af oss alla mycket afhållne, i ädlaste mening »enfaldige» broder lämnar oss snart. Han blir mycket saknad.

Jan. 5. Besök af mina bröder A—d och J—n. I dag ingen dispyt, blott samtal om »det enda nödvändiga», där vi alla ha samma behof af samme frälsare. — Hjälp oss, Herre, att aldrig mer egensinnigt disputeras, utan i broderlig kärlek komma öfverens i det gemensamma. Upplys oss allt mer i din sanna kunskap, så måste ju de oväsentliga skiljaktigheterna jämnas af din ande!

På e. m. besök af H—g, som nyss varit i Stocholm. Han berättade, att man där på flera ställen hade såsom något »besynnerligt» omtalat, att jag förliden höst skulle ha skrifvit ett bref till — kronprinsen (sedermera konung Karl XV). Han frågade mig nu, om detta vore sant. »Jo, det äger allt sin riktighet.» — »Men huru kunde du våga detta?» — »Jo, när jag skulle taga kansliexamen och redan hade inlämnat min ansökan därom, fick jag först då veta, att jag var *för ung* för att få taga examen och att denna ej kunde beviljas, innan en nödvändig ålderdispens från kanslern erhållits. Då var det alldeles för sent att på vanlig väg genom kanslärsskreteraren begära denna dispens; svar från honom kunde ej anlända förrän *efter* examensdagen.

Då, i mitt bekymmer, skref jag direkt till kronprinsen, omtalade huru saken förhöll sig och bad honom af furstlig godhet låta, utan omvägarna af »remiss till konsistorium», direkt sända den nödvändiga dispensen. När jag inlämnade mitt stora bref med påskrift: »Till H. K. H. Kronprinsen, Stockholm», så sade postmästaren till mig: »Detta bref kan ej mottagas; ty man skrifver ej så där direkt till kronprinsen, utan till någon af hans uppvaktning.» — »Ja, det är möjligt i vanliga fall», blef mitt svar; »men jag känner ingen i hans hof, och måste dock få detta bref till honom. Det gäller mycket. Var därför god och låt det afgå.» — Så skedde, och jag hade ej misräknat mig å kronprinsens adla sinne. Fyra dagar därefter, just dagen innan den sista möjliga, kom den begärda dispensen, och jag tackade varmt min högsinte furste för hans godhet. *Kanske* ihågkom han den lilla, obetydliga tjänst, jag fick göra honom, då vi sammanträffade år 1852. (Därom vidare under »studentminnen».)

Därefter ett samtal med mina disciplar (Edvin och Viktor Marin) om vikten af att kunna säga *nej*, när så behöfves. Somliga kunna den konsten blott allt för väl; de äro själfviska, buttra och ovänliga samt finna nästan ett nöje i att alltid »sätta sig på tvären». Sådana vinna föga kärlek, men låta icke heller så lätt förleda sig som andra, hvilka, med vänligt sinne och ett sätt som skänker dem många vänner, dock sakna kraften att motstå dessa vänner, när de begära hvad orätt är. Den som aldrig kan säga nej — till hvem det vara må, när dennes fordran strider mot Guds bud — den skall icke vinna segerns krona.

Senare följdes vi åt till Gustavianum, där prosten (se-dermera biskopen) Björck höll bibelförklaring. Många goda förmaningar att vaka och redligen kämpa mot synden, samt uppmuntringar att »bida efter Herren». Gif oss, o Herre, din kraft till seger! Emedan du själf »lidit hafver och varit frestad, kan du hjälpa dem som frestas».

Jan. 7. På f. m. gingo ett par studenter omkring till kamraterna och samlade penningar åt Frans Blomqvist, som ej har någon ved att värma sin kammare och därför på två dagar ej kunnat vara hemma för kölds skull, utan lånat husrum än här, än där. På några timmar erhöles 25 riksdaler, hvaraf tio användes till ved; de femton lades i ett kuvert på hans bord. När han nu kommer hem samt finner både ved och pengar, utan att kunna ana hvarifrån de komma, då måste han ju se att Gud hjälper, och att »när nöden är som störst, är hjälpen som närmast».

Jan. 10. »Stor bjudning» hos fröken Sparrman. Där voro Torén, adjunkten Roos, Romanssons, lagmankan Lindeqvist, löjtnant Casparsson, fröken Strålenhielm, m:lle Hedenlund, borgmästarinnan Norlin med dotter, bokhandlaren Borell, fabrikör Widman, Feltström, Alfr. Steinmetz, Wiström, Tellæus, Rudin, Henschen m. fl.* (Se Beskow's »Lefnadsminnen».)

* Jag har låtit denna eljest betydelselösa uppgift på hvilka som då voro närvarande kvarstå, för att hos en eller annan af de ännu möjligen efterlevande väcka minnet af en dyrbar afton — en »evighetstund» i bästa betydelse. Sådana stunder har Gud sedan kanske ofta gifvit oss; måtte vi ock »taga vara» på dem!

Vi läste först »Guds barns helgade vandel» af G. Janzon; »kort, men godt». Sedan läste Roos en predikan af H. Schartau, också mycket god, men betydligt längre. Därefter vidtog ett i sanning uppbyggligt samtal om det lästa. Huru olika sådana eftersamtal kunna vara! Stundom kunna högmodiga, »starka» och »skarptungade» personer förstöra hvarje godt intryck genom småaktig kritik af det nyss lästa, eller också *kan* samtalet öfvergå till hvardagligt småprat om heliga ting. Men ofta kan eftersamtalet blifva till stor uppbyggelse och stadfästade af det redan hörda, så att dettas lärdomar för hela lifvet inskräpas i ens hjärta, minne och öfvertygelse. Så skedde denna gång. »Guds ande var å färde» i rikt mått, och jag är viss att, om jag än lefde i 50 år till, skall jag aldrig glömma denna stund. Särskildt fäste sig i mitt hjärta ett yttrande af Rudin: »Det är blott *en*, som gått sitt lidande till mötes med oförbundna ögon, nämligen Jesus. När Herren Kristus gick till Getsemane och till korset, *visste* han »hvad honom öfvergå skulle». Men för oss är äfven den allra närmaste framtiden fördold; vi veta icke med visshet, hvad som skall ske oss om några timmar. Vi gå vår väg framåt »med förbundna ögon», endast ledda af Guds hand. Stundom försöka vi att kunna likasom lyfta på bindeln, men det går icke. Och hvilken nåd, att vi icke kunna detta. Ty då skulle *vissheten* om stundande stora jordiska sorger eller fröjder göra oss odugliga för vårt dagliga arbete. Men Herren vet *allt* och har lofvat: 'Såsom din dag blir, skall du ock få nåd att bära den.' — Och målet, det stora saliga målet, står i Guds ord så klart lofvadt åt Guds vänner, att *den* vissheten kan uppehålla dem i äfven den hårdaste nöd.

Jan. 13. »Tjugondag Knut! Dansa julen ut!» Så hette det fordom, då man i julen egentligen mest såg *det* glädjeämnet, som hette: kalaser, baler, nöjen! — Men numera vilja vi ingalunda »hafva julen ut»; nej, tvärtom må vi, såsom vi det *få*, »hafva jul hela året om». Det behöfva vi och, såsom sagdt, *det få* vi.

Till aftonen voro vi bjudna på afskedsbjudning hos majorskan Gripenwaldt... Under supen inkommo tre ut-

klädda gossar som, för att få några slantar, sjöngo en slagdänga om Jesus — under tanklöst skral och under en del gästers ännu tanklösare skratt. Det skar oss i hjärtat att höra återlösta människor *skratta* åt en sång om deras ende *frälsare!* — Efter sången föreslogo några, att man skulle »dansa julen ut». Men den glada, vänliga värdinnan, som eljest visst icke skulle sagt nej till ett sådant förslag, gjorde nu afseende på känslorna och åsikterna hos en del af sina gäster samt vände samtalet på annat ämne.*

På e. m. fick bref från Henschen, som skildrade något af lifvet vid riksdagen i Stockholm. Han berättade om grosshandlaren Schwans »champagnefrukostar», middagar och supéer, om kompromiss- (det är *f. n.* på svenska: det ömse- sidiga mut-) systemet, om riksdagsbrödernas bravorop, m. m. Må Herren af nåd bevara honom, att icke allt detta beröm och »världens vänskap» blir hans andliga människas undergång och drager öfver honom »Guds ovänskap»! (Jak. 4: 4.)

Jan. 16. En tvist med min gamle vän och broder L. Doovertie om »skadan af *bibelförklarings* hållande». Hans och mina åsikter, som förr voro ganska öfverensstämmande, äro numera så skilda som öster från väster. Han påstod, att bibelförklaringar vore en »nyhet» som ingen af den gamla goda tidens präster gillat; de hade redan varit kyrkan till stor skada, och i framtiden skulle de för visso vålla kyrkans undergång. Han slutade med dessa ord: »Jag instämmer fullkomligt i den duktige och kloke biskop Brasks ord: 'Bättre, att Paulus varit bränder, än af hvar man känder.' Du skall få se, att den dag kommer, då — våra lutherska biskopar skola förstå den gamle katolikens ord och önska sig tillbaka till den katolska tidens förhållanden.»

* I en af sina senare sångsamlingar sjunger skalden C. D. af Wirsén sålunda: . . . »Vid tjugond' dag Knut — blir julen dansad högtidligen ut . . . Då *dansa ock änglarna med i dansen* — och fläta i döende julhålgglansen — åt hvarje barn, som ej fått den re'n — en kedja, hvit som en liljas sken . . . de fläta där in *det heliga barn*» . . .

När den sången en dag upplästes för den gamle, vördnadsvärde generaldirektör Magnus Huss, yttrade den fromme åldringen: »Men huru kan *dansen* en så kraftig verkan åstadkomma?»

— Jag fann hans yttrade absurdt, men tvingades dock att inom mig bedja: Gud gifve, att vi aldrig måtte få upplefva den tid, då hans ord skulle besannas!

Vidare påstod han, att under senaste koleratid i Stockholm hade *ingen enda* af de »heliga» prästerna därstädes besökt de kolerasjuka och döende, utan »försiktigt hållit sig undan från sådana, tilldess farsorten gått öfver». Jag svarade, att detta påstående bestämdt var en osanning och att han i det stycket blifvit vilseledd af några läsarefiender. Ty det är helt enkelt omöjligt, att Kristi kärlek skulle tillåtit br. Janzon, Elmblad, Fjellstedt och Rosenius att på detta sätt »skona sig själfva» och försumma Kristi hjord. — I samma vefva klandrades baptisten Forssell, emedan han, en lekman, »opåkallad trängde sig på de sjuka och döende, hvilkas lugn han endast störde med tal om evigheten, om Gud och Kristus». — Ja, sådan är världens rättvisa mot Jesu vänner! Den ene smädas för det att han gör så eller så, den andre för det att han *icke* gör så. »De skola, ljugande, säga *allt ondt* om eder för *min* skull», har Herren själf på förhand sagt till de sina.

Jan. 19. På e. m. besök af G. Beskow, som haft underrättelse från Stockholm om öfverste Dævels död Detta budskap oroade först mig och sedan min moder. Ty dels var jag oviss om den gamle präktige mannens verkliga hjärteställning till Herren, dels var han vår släkting, den ende mera framstående person i Stockholm, af hvilken min mor hade hoppats, jag att vid min ankomst dit skulle kunna få ett verkligt stöd vid förefallande svårigheter. Ty »relationer», sade min mor, »spela en långt större roll inom tjänstemannavärlden, än du nu kan ana». — Men efter en stunds besinning kunde jag tacka Herren, att han i sin kärlek tagit undan alla mänskliga stöd, på det att vi måtte lära att lita på honom allena. När vi det göra, skall vårt hopp för visso icke komma på skam.

På aftonen gick jag upp till Rudin. I hans mörka trappa vägledades jag af tonerna från en violin. Och den spelande var *han* — något särdeles ovanligt; ty på mer än ett halft år har han icke haft stråken i sin hand. Vi sam-

talade länge, bland annat om skillnaden mellan *församling* och *kyrka*, mellan prästerskap och prästeskrå. R. visade mig ett bibelspråk, som jag icke förr hade stannat för, nämligen den 29 versen i 4 Mos. 11 kapitel. Eldad och Medad hade *profeterat* bland folket; men Josua ville, att Moses skulle *förbjuda dem detta*. Då svarade Moses och sade till Josua: »Hvi är du så nitisk om mig? Gifve Gud, att allt Herrens folk profeterade.» — I sanning, en den mest dräpande vederläggning af *skråpartiets* försök att »tillstoppa munnen» på de lekmän, dem Guds ande drifver att »bekänna med mun sin Jesus, att han är Herren» (Rom. 10: 10). Vi kommo öfverens om, att det är *bättre* att äga »smörjelsen af den helige Ande» (1 Joh. 2: 20) än »biskoplig ordination», ehuru vi visserligen icke förkastade denna senare. Man kan vara »en rätt lärare» utan biskoplig vigsel, men icke utan Guds ande. Om vi än hade fått den ståtligaste ordination, med både mässkåpa, mässkjorta, mitra och kräkla, men *saknade Guds ande* — hvad blefve vår lott? Gud gifve, att alla ordets förkunnare gjorde sig den frågan.

Rudin är en ovanlig ung man, af hvilken det säkerligen blir »något stort», om han får lefva. Redan som yngling blef han dragen till Herren, och han har nu ett underbart stort ljus i *evangelium*. Måtte vi aldrig mista det! (Gal. 1: 6—10.) Därjämte är han ovanligt rikt begåfvad i alla stycken. Han är musikalisk, spelar både fiol och piano, sjunger och komponerar. Han har intresse för alla slag af *verklig, äkta* konst. Blott teatern i dess nuvarande förnedrade och förnedrande gestalt ogillar och afskyr han, samt anser den »vara ett af djäfulvens farligaste giller» att fånga, tjusa och fördärfva de arma världsbornen.*

När Rudin vid 17 årsålder afgick till Uppsala akademi, medförde han nio *laudatur* = 27 betyg (det högsta antal

* Den *skulle kunna* vara, sade han, ett uppfostringsmedel till fosterlandskärlek och andra medborgeliga dygder för dem, som icke vilja lyssna till den himmelska sanningens ord. Men sådan den under tidernas lopp har blifvit och *nu är* — utgör den. såsom sagdt, blott ett starkt medel att förföra unga och gamla, särskildt till *högmod* och *otukt*, hvarjämte hos dess allra flesta vänner sinnet för heliga ting, ordet, sabbats- och nattvardsfrandet m. m., allt mer förslöas.

som den tiden kunde gifvas). Så höga betyg har man ännu aldrig, alltifrån universitetets stiftande, i Uppsala gifvit åt någon student. Därför nedsatte den knarrige Z. det laudatur, som Rudin hade äfven i hans ämne, till ett *cum laude*. Ty, sade han, »det vore ju en skandal, om en 'pojke' skulle i studentexamen taga högre betyg, än någon föregående professor under alla århundranden erhållit.» R. fick således endast 26 betyg, men vackert så! — (Det har blifvit sagdt, att under senare år en och annan skulle ha erhållit 27 betyg. Om så är händelsen, bevisar det blott att en senare tids lärare varit mera humana än herr Z.)

Redan som 17-årig gymnasist höll Rudin sin första predikan i Törnvala kyrka, julottan 1850. Vid nedstigandet från predikstolen mottogs han af prostens med öppna armar.

Jan. 28. Stiftades Ev. Alliansens filialafdelning i Uppsala. Till dess interimsstyrelse utsågos pastor G. Sparman (ordförande), O. Borell, T. Feltström, V. Rudin, A. Steinmetz, G. Wiström och jag (sekreterare). — »Hvad månne varda af detta barnet?»

Jan. 31. På aftonen hos A—z, där Rudin talade öfver Joh. 3. — Mycken sång! Glädjande bref från H. J. Lundborg. (Se G. Beskows »Lefnadsminnen».)

På hemvägen blefvo vi vittnen till ett upprörande skådespel. I hörnet af Slottsbacken och Öfre Slottsgatan låg en drucken student — den eljest så hyggliche R—g, sin moders ende son och stolthet — nu blodig och nedsölad, oförmögen att resa sig själf. Vi hjälpte honom hem och fingo dagen därefter veta, huru det gått till. R—g hade på aftonen varit på Åkerstens schweizeri, i sällskap med några »juvenaler», samt där druckit mer än han kunde tåla. »Tjocke U.» skulle då leda honom hem. Uppe i slottsbackshörnet mötte de en flock gesäller, som ej ville gå ur vägen för dem, och snart var grälet i full gång. R—g fick genast i början ett knölpåksslag i hufvudet, så att detta öfversköljdes med blod, och han föll sanslös till marken. U. försvarade sig länge, men måste till slut, öfvermannad och hotad att »bli ihjälslagen», fly undan; han förföljdes ända långt ned på Drottninggatan. — Så väl denna händelse

som flera andra dylika* visa, att när »ungdomsmodet» och »lifsglädjen» skola hämtas ur syndens usla brunnar, så följas de vanligen af råhet och öfvermod. Det finnes en *ädel* ungdomsglädje, men den försmås af allt för många, som föredraga lumpet »skoj».

Feb. 5. Min sista söndag i Uppsala. F. m. hörde jag Torén i Trefaldighetskyrkan. En väldig och dyrbar predikan öfver ämnet: »Välsignelsen af en rätt längtan efter Jesus.» — E. m. hörde Hultcrantz på Gustavianum förklara Matt. 6: 1, 8. Också en dyrbar stund. Tänk, huru mycken »världslig visdom», som på detta rum förkunnats af en Boström m. fl. men också nu under senare år, huru mycket af »Guds dårskap, som är visare än människor.» Må jag aldrig glömma att tacka Herren för hvad jag här fått lära!

På aftonen var jag hos Torén, jämte Beskow, V. Johnson, Martin Rosenius och A. Welin. — Torén sade sig vilja bli medlem af Ev. Alliansen. Före afskedet böjde vi alla knä, och Torén bad för mig, att Herren måtte rikligen välsigna mig under det nya skedet af mitt lif.

Sent på aftonen kommo Feltström, Rudin, Steinmetz och V. Johnson hem till mig för att taga det sista afskedet före min afresa i morgon bittida. Vi samtalade och *bådo* tillsammans. Det kändes så godt och tryggande, när den ene efter den andre kärleksfullt anropade Herren för mig och min framtid. — O, hvilken dyrbar skatt *sann brödrakärlek* är. Måtte den aldrig *dö* eller kallna mellan oss, som nu sade hvarandra farväll!

Febr. 6. På f. m. lämnade jag Uppsala och anlände till Stockholm kl. half sju på aftonen. — När jag kom till Kungsbacken och från dess höjd skådade ut öfver Drottninggatan med dess länge defilé af gaslyktor — det var första gången jag såg sådana —, tyckte jag, att den synen föreföll som en bild ur »Tusen och en natt». Det tycktes mig, som vore det blott en ljuf dröm, att jag nu var i

* T. ex. den, då ett par »juvenaler» en annan gång i ungdomsyra satte en mängd blodiglar på den druckne U., som i rusets tunga sömn icke kände detta, utan först vid uppvaknandet, matt af blodförlust, märkte hvad som händt. På flera dagar kunde han ej sitta.

Stockholm för att stanna där. Men det var ingen dröm. »Sagan sanning blef en gång», och jag är nu verkligen vorden stockholmare. *Quod bonum, felix faustumque sit!*

Febr. 10. Började mitt arbete hos Rosenius. (Om detta, se hufvudafdelningen, sid. 37.) — Aftonen på »Inre missionens» sammankomst i Brunkebergs hotell. Många präktiga, korta föredrag. Särskildt upplifvande var en ångbåtsmaskinist, vid namn Johansson,* som berättade flera intressanta händelser från sina många resor. — Blef bekant med Vilhelm Liljencrantz och Karl Möllersvärd.

Febr. 11. F. m. besökte Louise Maule (sedermera professorskan Rudin) på diakonisshuset vid Pilgränden, längst bort på Kungsholmen. Jag medförde hälsningar från Rudin. Där fick jag för första gången en rätt blick på den mycket omtalade Diakonissanstalten, hvilken, den tiden såsom allt äkta Jesu verk, måste gå både »genom ondt rykte och godt rykte». Ty man har haft *mycket* att anmärka mot denna verksamhet, t. ex. funnit det »opassande» att *unga* kvinnor blifva sjuksköterskor, som ju då måste sköta äfven *män*, »och en hvar bör ju inse, huru lätt sådant kan leda till otillbörlig förtrolighet» o. s. v. Fröken Maria Cedersköld visade mig hela anstalten, dess sjuksalar, samt systrarnas arbets- och sofrum. Vi kommo sedan att samtala om bl. a. de nyss anförda »betänkligheterna» mot kvinnlig sjukvård, som i synnerhet hysas af en del äldre ogifta fruntimmer. Men fröken Cedersköld yttrade då något, som tillkännagaf stor människokänedom. Hon sade: »Ingen ädel och *ren* kvinna behöfver, annat än i ytterst sällsynta fall, frukta att bli förolämpad af en man. Ty männen ha en naturlig instinkt, som säger dem, om en kvinna är benägen för kurtis eller icke. När det därför så ofta heter, att den och den mannen har burit sig opassande åt mot ett fruntimmer, så tänker jag i de flesta fall: Ja, då har hon nog sitt eget koketteri att skylla därför! — Historien om Josef och Potifars hustru upprepas oupphörligt, och alltid skyller 'fru Potifar' på mannen. Ty kvinnan är framför allt rädd om

* Sedan känd såsom stiftare af »Hemmet för de elända». En i Herrens tjänst mycket verksam och trogen arbetare, som afled 1896.

sitt rykte och skyller därför utan tvekan på den andre, äfven om hon borde veta med sig, att det varit hon som gifvit första anledningen. Min öfvertygelse är, att det finnes flere män som förförts af kvinnor, än tvärtom. Ty, som jag sade, äfven en lättsinnig man *vdgar* ytterst sällan förölämpa en *fullt* aktningvärd kvinna. Och hvad särskildt angår våra tjänande systrar, så ha de i denna väg aldrig erfårit något, som skulle kunna rubba den väl öfvervägda åsikt jag nu uttalat.»

Febr. 17. På aftonen mellan kl. 7—9 uppe på Ev. Alliansens sammanträde. Lika uppbyggligt som förra mötet var, lika tråkigt var detta. Ty i stället för samtal om sådant som kan *förena* Guds troende barn, talades i kväll blott om sådant som måste söndra. Ett skönt bref från Gotland upplästes; eljest talades mest om religionsfrihet och om »olyckan i att ha en statskyrka». Särskildt var baron Stefan Creutz mycket ifrig mot vår kyrka. Men då kunde Rosenius icke längre vara tyst, såsom han hade ämnat, utan begärde ordet för att visa statskyrkans betydelse för vårt folk i sin helhet. Han slutade med dessa ord: »Mina bröder! Vi skulle i kärlek här uppbygga oss på vår *gemensamma* allra heligaste tro. Men i stället ha i afton de flesta talarna blott haft att yttra saker, som måst såra och bedröfva oss lutheraner. Hvad skulle mina baptistiska bröder säga, om vi lutheraner på ett Evang. Alliansens möte togo oss för att söka bevisa vederdopets okristlighet, religionsfrihetens faror eller något dylikt. Vi hvarken kunna eller vilja tvinga någon att i allt tänka lika med oss; men om här skall vara allians och brödrakärlek, så kan väl denna icke visa sig däruti, att den ena delen af oss oupphörligt ger den andra 'kindpustar'. En sådan, eller två, kunna vi väl tåligt bära, efter Herrens ord. Men jag kan ingenstädes i skriften finna, att Herren vill att vi, där vi äga frihet att *gd*, skola lungt taga emot huru många som helst. Och allra minst kan jag i skriften finna, att Herren vill att vi bröder skola *gifva* hvarandra kindpustar.» — Dessa ord hjälpte bra. Samtalet blef sedan mycket bättre, men den första misstämningen ville icke helt vika. Och ehuru de allra flesta, äfven bland bap-

tisterna, efteråt sade att Rosenius haft alldeles rätt, så funnos några mera »fria», till namnet lutheraner, särskildt några »gudeliga kvinnor», hvilka klandrade Rosenii yttrande och sade, att han för visso icke ännu vore »riktigt frigjord».

Febr. 19. Till middagen hos Rosenius, tills. med kapten J. Kr. Berger och hans fru, samt friherrinnan Hedvig Sparre, som börjat söka Herren. Denna senare föreföll mera »rak» än som höfves en kristen; men om hon *ärligt* söker, så vet Herren nog medel att böja henne. Hon var klädd med utsökt elegans i en svart sammetsdräkt. Rosenius yttrade, halft skämtsamt, halft allvarligt: »Jag är rädd, att friherrinnans ståtliga toalett kommer att i afton distrahera mina gummor på salen. Först tro de, att det är själfva drottningen, som gjort oss äran af ett besök, och de få svårt att taga sina ögon från den för dem så ovanliga uppenbarelsen; men sedan, fruktar jag, när de få veta att det blott är 'en vanlig dödlig', komma deras tungor att ganska skarpe-ligen döma en sådan uppenbarelse af världens fäänglighet, hvars like de väl aldrig skådat.» — Friherrinnan skrattade först hjärtligt, men svarade tämligen skarpt: »Jag bryr mig ej om, hvad några madamer där uppe på magister Rosenii sal behaga säga om mig.»

Febr. 20. På morgonen ute och »kurade» för den store häfdaforskaren Strinnholm. Han var en liten, mager, knagglig gubbe, hvilkens storhet man icke skulle kunnat ana, om man ej vetat af den. — Somliga berömda män och kvinnor ha något, som genast imponerar på en hvar som ser dem; äfven den, för hvilken de äro alldeles obekanta, måste strax säga sig, att han har »en storhet» och ej en hvardags-människa framför sig. Men andra däremot äro så oansenliga, se så hvardagliga ut, att de fullkomligt förbises, till dess någon människa eller någon händelse tager bort deras »inkognito» och låter oss skåda deras storhet (vare sig hjärtats, snillet eller modets), likasom den dolda diamanten blixtrar fram, när slagget som dolde den blifvit bortvaskadt.

Aftonen hos Rosenius' tillsammans med flertalet af deras umgängesvänner, som ock utgöra kärnan af hans »församling». Där voro: myntmästaren Seb. Tham, som jag

skulle vilja kalla »en kristen gentleman, från hufvud till fötter» eller »en israelit, i hvilken intet svek är», samt hans älskliga fru; rådmän Alexanderson med fru; byggmästaren Hellström, också »en hedersman» i ordets fulla mening, samt hans lilla liffiga fru, som brinner af nit för Guds rike; fruarna Löwenhielm, Sundberg, Dahlstrand, Åkerberg och Wallenstråle, den senare åtföljd af en gift och tre ogifta döttrar, verkliga skönheter; doktor A. F. Melander, fabrikör L. P. Cronvall med fru, skräddarmästarna Blomqvist, Bodin, Lindqvist och Lundmark, fabrikör Bergman med fru, smedsmästaren Stålhammar, handlandena A. M. Holmgren och E. Åkerberg, byggmästaren Kylén, fru Kempe, herr Krafft, lektor Elmlblad med fru, klockaren Malmqvist, med fru, samt mamsellerna Henriques, Nelander m. fl.

Som vanligt förfliöt aftonen under samtal, läsning, sång och bön. Där var, hvad *kristna* människors samkväm alltid borde vara, en »förskola» till den sabbatsfirande församlingen där ofvan. 1 Kor. 14: 26.

Rådmän A. som är humoristiskt anlagd, sade till mig halft på allvar, halft på skämt: »Det är en märklig likhet och olikhet mellan sådana här bjudningar och dem, som världen ställer till. Likheten är att man på båda hållen samtalar, sjunger, äter och dricker; men olikheten ligger i samtalens och sångernas innehåll, samt i den olika mångfalden af mat och dryck. Världen talar städse om »sitt», men aldrig något godt om Kristus; här åter utgör »den osynlige» och hans rike medelpunkten i alla samtal, i all sång. Och så är det *en* olikhet till: då man här kan glädjas åt att få be dja, så har man i världen en annan glädje, — man dansar eller spelar kort. Det är ju omöjligt, att människor med så olika smak skola kunna trivas tillsammans i evigheten. *Aningen* är det därför världsbornen *eller* också ni, som måste ändra sinne, ifall I skolen passa tillhoppa i himmelen. *Om* nu de förre inse, att det är *de* som måste förändras, hvarför dröja de då därmed, till dess det ofta är för sent? Men» — här smålog den lille vänlige rådmannen, »*ifall* det skulle vara ni, som måste börja spela kort, dansa och gå på teatern för att varda 'sunda

kristna', då tror jag icke att det är farligt, om ni uppskjuta den 'sinnesändringen' till en annan värld, där den för visso ej kommer i fråga. Tvärtom torde faran blifva öfverväldigande stor, om ni här följa världens önskan i detta hänseende och ställa er henne lika i hennes väsende.»

Febr. 22. På f. m. uppe hos kapten Bergers för att lämna en från fru Carlson i Uppsala till mig skickad bok, som hon hade lånat af fru B. — Kaptenen, den berömda marinmålaren, är en liten, mörklagd man med svarta mustascher och svarta, pigga ögon. Han talar på ett synnerligen korrekt, men på längden något tröttande sätt; förefaller vara en sann kristen, varm till sinnet, men med något stelt och afmätt i väsendet. Hans fru, Georgine, född Möllersvärd, är en mycket liflig kvinna, ännu ungdomlig, ehuru icke längre ung, icke vacker men ovanligt täck och behaglig. Jag stod i tacksamhetsskuld till henne, allt sedan deras besök i Uppsala vid sistl. års pingstfest, då hon fick vara medlet att med ett Guds ord lösa mig ur den lagträldom, i hvilken jag då låg bunden. — Deras hem var särdeles artistiskt och smakfullt möbleradt. De föreföllo ganska lyckliga med hvarandra, men likväl kände jag i anden ett visst tvång; där var ett »något», jag visste ej hvad, som verkade tryckande. — När jag på e. m. af Rosenius tillfrågades, huru jag funnit mig hos Bergers, omtalade jag för honom denna min känsla. Han ansåg den möjligen bero däraf, att kapten B., som är nära 30 år äldre än sin hustru, är ytterligt svartsjuk på denna. — Jag blef helt förvånad och undrade huru sådana känslor och »onda misstankar» kunna förekomma hos *verkliga kristna*; bland dem borde ju sådana onda ting »icke ens nämnda varda», säger oss aposteln. Rosenius frågade då tillbaka om jag trodde, att de första kristna — dessa som blifvit omvända genom Herrens heliga apostlar och erfarit all den andens kraft, hvilken då utflödade öfver församlingen i långt rikare mått än nu — voro *verkliga kristna*? »Ja visst», blef mitt något häpna svar. »Nå väl, läs då första korintierbrevets femte kapitel och säg dig sedan själf, om 'verkliga kristna' icke kunna ha skäl till farhågor af allehanda slag.»

(Framtiden gaf Rosenius fullt rätt. Jag lärde senare inse hvad jag då ännu icke förstod.)

Febr. 23. Vid bibelförklaringen i går afton framhöll Rosenius med synnerligt allvar de frälstas saliga förmån att icke mer vara nödtvungna att, såsom i det oomvända tillståndet, endast »lefva sig själva», utan att nu *få* och *kunna* »lefva för Herren». Detta visa de först genom trohet i sin egentliga kallelse, denna må vara huru ringa som helst (»han söker blott bland skaffarena, att de må! vara trogna»). Men däreft och därjämte visa Guds äkta barn också sin kärlek däruti, att de *uppsöka* sina fattiga, olyckliga eller vilsefarande bröder och systrar, samt söka bringa dem andlig och lekamlig hjälp. Detta är den äkta »inre missionen».

Efter föredragets slut kom E. Rudensköld, som länge känt maning just till detta verk, men icke velat gå i stugorna ensam, — till mig och frågade, om vi icke kunde följas åt i ett sådant arbete. Jag svarade jakande, och i dag ha vi begynt vår »inre mission».

Vi gingo till fyra stugor vid »Träsket» och blefvo tämligen väl mottagna på tre ställen (på ett af dem bad man oss komma igen), men så mycket värre på det fjärde. På de tre första sågo vi mycken nöd, gåfvo de fattiga penningar och skrifter, samt talade till dem om Herren, »sående på en förhoppning». — Men på det fjärde stället blefvo vi vittnen till så ruskiga förhållanden, att vi — jämte inbjudningen till »den stora nattvarden» — äfven måste uttala ord af den allvarligaste bestraffning och varning. Detta togs icke väl, utan bragte oss den skarpaste »skur» af okvädinsord, som jag ännu hört från en kvinnas läppar. Jag hade hört talas om, att en kvinna skall kunna »likna en furie»; i dag har jag sett det. Hon var i början icke obehaglig att skåda, fastän öfver hennes anlete låg ett drag af yrhet och lättsinne; men när vi började tala om behovet att *frälsas från synden*, då »förvandlades hennes hy» och ögonen sköto blixtrar af vrede.

Sådan var vår första gemensamma »missionsdag». Vi bådo Herren välsigna det ringa verket, samt beslöto i hans

namn att icke fälla modet, utan, om vi lefva, hålla ut åtminstone ett år tills vidare.

Febr. 25. F. m. hade jag, jämte fyra andra, å riksarkivet examen för inträde i konungens kansli. Gubben Strinnholm examinerade, tämligen besynnerligt, i franska, historia, geografi och statskunskap. Det hela föreföll vara blott *pro forma*. Efter examens slut gaf Strinnholm oss följande, icke fullt rättvisa vitsord: »Samtliga herrarnes kunnskaper ha varit mycket klena, men herrarna godkännas dock.» — Så voro vi nu alla erkända såsom »kungl. sekreterare», fastän vi icke få och icke ämna, såsom S., sätta på våra viskort: *Secrétaire de S. M. le Roi de Suède et Norvége (!)*

Febr. 26. Före högmässan uppe i den koja vid »Träsket», där man i förgår bad mig komma igen. Alla där voro mycket uselt klädda och förklarade det vara omöjligt att »i sina paltor kunna tränga sig in bland folket i någon kyrka», hvarför de i stället bådo mig läsa en predikan för dem. — Efter strängt »kyrklig» uppfattning vore detta ju icke mig, en lekman, tillåtet; ty det är ju, ur prästerlig synpunkt, att »tränga in i en annans ämbete». Men — »nöden har ingen lag»; dessa stackare kunde icke och ville icke gå i kyrkan; och därför vågade jag — i förtröstan på att *Herren* skulle gilla mitt förehafvande, om än prästerna fördömde det — att nu hålla en andaktsstund. De tillkallade några grannar, så att vi voro inalles nio personer. Jag läste syndabekännelsen och en predikan af M. F. Roos, samt bad högt före och efter predikan. Mina åhörare tackade mig och bådo mig att åter komma igen. När jag gick, kände jag ingen inre förebråelse öfver att ha »trängt mig in i förvaltandet af ordets nådemedel». Tvärtom erfor jag Andens gillande vittnesbörd; och det språk, han påminde om, var detta: »Låt oss icke tröttna; vi skola i sinom tid uppskåra utan återvändo.»

Mars. 3. Började tjänstgöra i kammarkollegium med att afskrifva en förteckning på hemman, torp och lägenheter i ett härad i Småland. Föga sporrande eller lärorikt! Men i all tjänst beror det icke på *hvad* man får att göra, utan på *huru* man utför det.

Mars. 7. Löste fullmakt såsom »e. o. Cancellist i Kongl. Maj:ts Ecclesiastiquedepartement». Mig anar dock, att jag ej blir gammal i *statens* tjänst. — Jag har allt sedan förlidet år önskat ändra lefnadsbana och blifva kyrkans tjänare, för att kunna få använda alla krafter direkt i min Herres tjänst.

Min lika förståndiga som kärleksfulla mor har däremot gjort en invändning, som icke kunnat jäfvas. Hon har sagt: »att blifva präst, utan att äga visshet om att Gud kallat en därtill, det måste vara något hemskt, förfärligt. Intet kall på jorden är så ansvarsfullt som prästens och i ingen kallelse blir man — om Guds välsignelse fattas — så andligen förhärdad som i prästens. Vill du då, utan *visshet* om Guds vilja, åtaga dig detta kall? Dröj då hellre några år; tag din juridiska examen och gå in i statens tjänst. Om du efter ett års arbete i »verken» blifvit viss i ditt sinne, att Gud kallar dig åt annat håll, så skall ett års väntan icke ha skadat dig; tvärtom. Men — ifall du nu genast »slår om» på din bana, och sedermera inser, att den förmenta »kallelsen» blott var ett känslospel eller ett eko af andra människors röster; tänk, huru bittert du då skall ångra ett förhastadt steg. Vill du göra mig trygg, så dröj minst ett år.»

Så lydde min mors råd. Jag har insett, huru riktigt det varit, samt äfven tänkt på 4:de budets löfte, och därför lydt hennes önskan. Men — innerst i mitt hjärta hör jag en röst, som säger att Herren en dag skall föra mig in på den prästerliga banan.

Mars. 10. Stor middag på »Lilla sällskapet», gifven af häradshöfding Beskows för deras nyförlofvade anhöriga, grosshandlaren H. Tottie och fröken Amelie Ahlberg, samt för hela deras stora släkt. — Jag hade fått ett par ovanligt angenäma grannar, hvilkas verkligt gedigna samtal lät timmarna hastigt förflyta. Men eljest kändes underligt att åter (för en dag) vara införd i dylika världskretsar, där jag väl förr var hemmastadd, men från hvilka Gud »uttagit mig». Kol. 1: 13. Jag förstår allt mer hvad skriften menar med det för naturen så underliga och orimliga ordet: »Bättre är att gå i sorgehus än i gästbudshus». Och jag hade icke

gått på denna middag, om det icke gällt att där vara ett stöd för en »nykristen», som *måste* vara med i dag och som bedt mig att komma, för Herrens skull.

På aftonen hos Kaysers. Där berättade en fru B. för hela sällskapet en mycket ledsam historia om Rosenius. Byggmästar Hellström tog hans försvar; men fru B. försäkrade mycket öfverlägset, att »den saken hade hon bättre reda på» än någon annan. Hon blef dock förlägen, när H. förklarade sig skola fråga R. själf om saken. Hon sade: »Jag hade icke trott, att jag bland äldre och bildade personer skulle finna 'skvallerbyttor' såsom bland barn.» Märk: hon ansåg icke *sig* såsom någon skvallrerska, fastän det var hon som bragte historien å bane; men när H. ville rädda Rosenii heder, då fick *han* heta skvallrare. Sådant plögade professor Boström kalla »kvinnlig logik»; tyvärr användes den allt för mycket af både män och kvinnor.

Men historien plögade mig, fastän jag icke trodde på den. Den tanken förföljde mig städse: »Om det dock vore sant?» Jag kan ej ha full ro, förr än jag får visshet därom. Blott den onda misstanken vill sätta »likasom en mur» mellan mig och Rosenius. Därför skall jag i öfvermorgon fråga honom själf.

Jag förstår ej, huru människor, som säga sig vara kristna, kunna uthärde att höra »ondt rykte» om en broder eller en syster, utan att *antingen* genast bestämdt tillbakavisa detta såsom nedrigt förtal *eller* också skaffa sig visshet i saken. Det måste ju på längden verka rent af demoraliserande att, när man sammanträffar med den eller den, då umgås med honom eller henne såsom med trossyskon, men i hjärtat tänka: Du *är* troligen icke, hvad du vill hetas vara!

Mars 14. Rosenius har varit dålig. Till middagen hos honom var äfven i dag friherrinnan Sparre, som nu föreföll helt annorlunda än förra gången — lika ödmjuk och älskvärd som spirituel. Det var både ett nöje och verkligt lärorikt att samtala med henne.

På e. m. då jag en stund var ensam med R., passade jag på att tala med honom angående det jag hade hört hos Kaysers. Jag sade icke hvar eller af hvem jag hört

det: och han frågade icke heller därefter, men gaf mig afgörande bevis, att hela den »historien» var en gemen lögn. Sådant är upprörande! Tänk, om jag icke hade frågat R., utan helt enkelt tagit fru B:s ord för sanning! Då hade jag kanske i månader, ja, kanske i årtal, fått gå med en nedsättande tanke om min dyrbara broder, lärare och vän!

Af allt ondt, hvarmed Guds folks oförsonlige fiende plågar Herrrens vänner, torde ingenting vara en så farlig kräftskada för *församlingslivet* och den inbördes kärleken, som just det smygande förtälet.

Många »hederliga och ärbara» fruntimmer, ja, äfven en del män, anse sig rättfärdiga därför att de kunna »tacka Gud» för samma slags nåd som fariséen tackade för, nämligen att de »icke äro röfvare, horkarlar eller som den publikanen». Men de besinna aldrig, eller sällan, huru *mycket* och *svårbotadt* ondt de åstadkomma genom sina skarpa eller hala tungor, och att detta är lika stor *synd* som publikanens.

När Herren säger, att »människorna på domedag skola göra räkenskap för hvarje *fäfängt* ord», hurudan skall då räkenskapen och domen blifva öfver alla de bittra, kärlekslösa och osanna ord som man yttrat om sin nästa! Jag fruktar, att fru B. och alla hennes »systerar» då, om icke förr, med sorg och skam skola tänka: Gifve Gud, att jag hållit min tunga i styr!

Mars. 23. Gick fröken Eug. Montgomery till nattvarden för första gången sedan hon blef lutheran. — Vi sammanträffade på e. m. hos Rudenskölds, då hon omtalade sin omvändelsehistoria och de strider hon haft för att komma lös ur katolicismens bojer. (Fick följande morgon veta, att i dag en stor eldsvåda härjat i Örebro.)

Mars 27. Besök af Viktor Wistelius, som omtalade att hans anhöriga och många af mina bekanta vid branden i Örebro förlorat allt hvad de ägde: hus, löseegendom och konstanta penningar — allt *oassureradt!*

Jag satte mig genast ned och skref en lista till insamling för brandskadade. Rosenius skref först på, sedan Elmblad, rådman Alexanderson, greve Rudensköld m. fl. Därefter

bad Eug. M—y att få låna listan för sina kretsar, hvaröfver jag naturligtvis blef mycket glad.

Mars. 29. Thomander har i dag i tidn. »Väktaren» börjat en granskning af det nya handboksförslaget, som han i hufvudsak godkänner, fastän han klandrar dess stilisering, »som måste ytterligare granskas i väsentlig måtto». — När månne skola vi få en ny handbok? Om tio år? Om tjuo eller trettio? Alla erkänna, att handboken, *likasom så mycket annat i vår kyrkas ordningar*, behöfver grundligt reformeras; men huru, när och af hvem?

Mars 30. Afsände förstlingen af min insamling, 60 kr., till de brandskadade i Örebro. — Säkert ännu mer, när E. Montgomery återlämnar listan.

Mars 31. Då jag på f. m. var hos Rosenius, kom dit en kringvandrande »magister», vid namn Arsenius — den skarpaste pratmakare vi någonsin hört. Ehuru han var fullkomligt obekant för R., som aldrig förr hade sett honom, bjöd han sig själf kvar till middagen och gjorde sig så hemmastadd, att både R. och hans fru voro förlägna. (R. sade sedan, att han 'efter köttet' haft god lust att visa mannen på dörren; men den kristliga kärleken höll tillbaka.) A. talade oupphörligt, med oafbruten svada; han brydde sig föga om att få något svar. Bland annat hälsade han R. från alla möjliga personer, bekanta och obekanta, dem han hade besökt och hvilka han påstod hade bedt honom hälsa till R. Då R. gjorde invändningen, att han icke kände dem, svarade A. helt fintligt: »Det kan väl hända; men de känna pastor Rosenius, och det är hufvudsaken.» (Han kallade R. hela tiden för »pastor», trots R:s upprepade bestämda protester.) Agata, barnen och jag plågades oupphörligt af frestelsen att skratta åt hans sorglustiga dumheter. Jag försökte tänka på alla möjliga allvarsamma saker, ty jag ville icke skratta; jag tyckte, att det var synd om karlen, som fordom hade sett bättre dagar, var en bildad man och mera värd medlidande än åtlöje. Men huru ofta går det icke så, att just när man vill vara allvarsam och kämpar mot löjet, så blir frestelsen därtill ännu värre. Rosenius var hela tiden allvarlig, och det gick någorlunda äfven för

mig, ända till dess jag vid middagsbordet kom att se på Agata. När jag då såg, huru skrottet rykte i hennes mun-
gipor och glittrade i hennes ögon, förmådde jag icke längre
hålla löjet tillbaka. Herr A. tystnade då för ett ögonblick,
pekade på mig och frågade helt högtidligt: »Är den där herrn
en tysk?» Nu kunde ingen längre hålla sig allvarsam. Agata
och barnen skrattade högljudt; själfve R. drog på munnen
och sade: »Hvarför frågar herr A. så?» Nu tog A. på sig
en genomkomisk 'förnäm' min och svarade; »Jo, därför att
det finns så många tyska *konsförvanter* i Sverige. Det sade
mig general Löwenhielm, när jag senast var på middag hos
honom.» — Rosenius försökte flera gånger att bringa å
bane något allvarligare ämne, men förgäfves. En gång då
A. sade något om det pågående kriget mellan västmakterna
och Ryssland, svarade Rosenius: »Ja, när allt är så osäkert,
så må man väl hålla fast, att lyckligt är *'det riket, som icke
bäfva kan'*.» Arsenius, som icke fattade bibelcitatet och att
R. åsyftade Kristi rike, inföll genast: *A la bonheur!* Visst
är Ryssland mäktigt, men nog kan det väl bäfva; ja, jag
påstår att den här gången får det duktigt med stryk.» —
På e. m., när Rosenius gått, fick fru R. en skarp läxa af
herr A., att »en värdinna icke får skratta åt sina gäster». Hon
medgaf detta, dock tilläggande: »Men då få icke heller
gästerna sätta henne på så hårda prof, som magister Arsenius
gjort i dag!»

April 2. På f. m. i Adolf Fredriks kyrka och hörde Jan-
zon. Det var en förträfflig predikan. Bland annat fäste jag
mig särskildt i dag vid dessa två tankar: 1. När du talar
vid en oomvänd om hans själ, så tag icke på dig den där
dryga 'öfverlägsna' lärareminen, utan ställ dig på samma
ståndpunkt som han; kom ihåg, att du själf en gång, kanske
för icke länge sedan, var lika blind som den, hvilkens ögon
du nu vill att Gud skall öppna. 2. Säg honom, att om han
ock *nu* ej anser sig behöfva dina ord och dina råd, så kan
dock den tid komma, då han skulle vilja gifva allt för att *få*
höra dem. Bed honom därför att, om han det *kan*, gömma
de orden till dess.

Efter predikans slut följde jag några vänner upp till en

sjuk gumma vid Kungsholms tull; hon var ovanligt hård och oemottaglig. Vi bådo Herren för henne; *hans* hand kan »sönderslå järnbommar» och »allting förvandla». — På hemvägen gaf mig en af medvandrarne 25 kr. till de brandskadade i Örebro, samt därjämte ett litet blad med utdrag ur sin dagbok, för hvilket jag varmt tackade Gud.

April 4. E. m. råkade hos Elmblad exped.-sekreteraren Carlheim-Gyllensköld, som bli. a. omtalade, att han i går varit på en middag hos konsul L. tillsammans med den katolske pastorn, m:r Bernhard. Efter middagen hade där blifvit samtal om kyrkliga frågor. Den varmhjärtade värdinnan hade ett par gånger försökt att föra samtalet in på lifsfrågorna. Men dem hade pastor B. förstått att med förundransvärd skicklighet undvika, utan att dock blifva grof eller ohöflig genom en direkt *vägran* att samtala om sådana ämnen. Pastor B. hade bl. a. yttrat, att såsom Kristus sagt: »*Mig* är gifven *all makt* i himmelen och på jorden», så har Kristus öfverlämnat denna makt likasom all sin härlighet (Joh. 17: 22) åt sin *kyrka*, hvilkens jordiska öfverhufvud är påfven, Kristi representant på jorden. *Kyrkan*, påfven och hans organer prästerna, äger därför *all* verklig *makt* på jorden. Hon har dock tillsvidare öfverlämnat den värdsliga makten åt furstarne, men kan och bör återtaga denna sin makt, när furstarne bruka den illa. *All andlig makt* däremot har »*kyrkan*», d. v. s. påfven och prästerna, förbehållit åt sig allena; lekmännen åter bibehålla oinskränkt sin rätt att lyda. Det är nödvändigt att veta, utbrast han till slut på sin brutna svenska, att i den sanna kyrkan skola prästerna äga att utöfva *all makt* — »för Kristi räkning», tilllade han försiktigt efter en liten stunds paus.

April 6. På f. m. uppe hos generalpostderiktören, baron Staël von Holstein, för att å Rosenii vägnar begära frihet för *Missionstidningen* — frihet från att skriva adress på hvarje ex. (se sid. 61), en frihet som beviljats flera andra tidningar. Men baronen svarade ett tvärt nej, utan några förklaringar. — På e. m. fick tillbaka listan för de brandskadade i Örebro. Nu kunde jag afsända ytterligare 60 kr. dit, tack vare Eug. Montgomery's nit för saken.

April 7. På morgonen kom fru Agata Rosenius och hälsade på min mor, hvarefter vi alla tre följdes åt till Adolf Fredriks kyrka för att höra G. Janzons sista passionspredikan för i år. Ett par punkter af den samma lydde så: »Det kors, af hvilket *du* nu lider, dina synders bittra kors, det är *Jesu* kors — det som han bar till Golgataberget och på hvilket han där blef fastspikad för att långsamt och kvalfullt *dö*. Där blef äfven du korsfäst med honom. Så »håll dig då därför, att du *är* korsfäst och död med Kristus» samt med honom uppstånden och lefvandegjord. Rom. 6: 6—11. Strid då icke med Herren, så att du säger: 'Nej, mitt syndakors är *mitt* kors, det jag själf måste bära', utan lämna dig och all din synd åt honom. *Du* har förtjänt att blifva fördömd, men *han* har förtjänt att du skall varda frälst . . . Vid *Jesu* kors uppstå många nya släktskapstörbindelser; mången får där en ny moder eller son, syster eller broder . . . Själftva *Jesu* fiender måste bekänna: »Andra har han hulptit», fastän de mente: »Sig själf kan han icke hjälpa.» Hvilken tröst för syndare! Gör då din korsfäste Herre den glädjen att du tror: »Det skedde *för mig!* Hans blod har runnit ock för mig, och *icke fåfängt!*»

April 9. E. m. hos kapten Bergers, tills. med baron Creutz, Elmblad, professor P. Krafft och hans son, samt några andra herrar. Efter en stunds samspråk i andra ämnen framkastade Creutz helt tvärt frågan: »Kan du säga mig, hvarför en präst kan vara riddare af Karl XIII:s orden, ja t. o. m. Serafimer-riddare, men aldrig riddare af Nordstjärneorden? Af den orden kan han endast vara *ledamt*, till dess han blir *kommendör* däraf.» Berger svarade skämtsam, om än just icke artig: »En dåre kan fråga mer, än tio vise kunna svara.»

Men här af utspann sig ett samtal om ordensväsendet. Efter någon stunds menigsskiljaktlighet blefvo alla ense därom, att ordnar väl kunna ha stor betydelse för *statens* ämbetsmän, såsom tecken till öfverhetens erkännande och uppmuntran, men att de äro absolut förkastliga för *kyrkans* tjänare, »Kristi och apostlarnes efterföljare». Det yttrande, som mest öfvertygade, var detta: »Skulle man under några förhållan-

den kunna tänka sig en Paulus, en Polykarpus, en S:t Franciscus, en Luther, en Johan Arndt eller Spener såsom 'ledamot i andliga ståndet' af någon kejserlig eller kunglig riddareorden? För 'världs-andliga' präster passar det kanske; men för Guds *världsförsakande* tjänare, verkliga *Kristi* lärjungar och bärare af *hans* kors, passar det för visso icke.»

April 11. För omkring en vecka sedan fick jag af miss Anna Erskine en engelsk skrift, som hon sade vara författad af Englands n. v. främste metodistbiskop. I den skriften uppmanas hvarje sann kristen att i en bok uppteckna å ena sidan de synder han för hvar dag hos sig varseblifvit, i tankar, ord eller gärningar, samt å andra sidan allt verkligt, obesmittadt godt, som han under samma tid sagt eller gjort.

Jag beslöt att följa detta råd och har nu under en veckas tid sökt ärligt anteckna allt dylikt. Men resultatet har blifvit nästan hopplöst. Ty medan jag för hvarje dag fått fullt på *debit*-sidan, har jag ännu icke kunnat få någonting alls på den andra sidan. Ty så snart jag ärligt pröfvade, om icke något syndigt, vare sig själfbehag, halvesanning, egennytta eller något annat slag af själfviskhet vidllådat de ord eller handlingar, som jag möjligen skulle kunnat anteckna såsom »goda», så fann jag alltid vid dem så mycken brist, att jag icke med godt samvete kunde kalla dem rent verkligt *goda*. De högra sidorna i min »själfbetygsbok» stodo därför sorgligt tomma, under det de vänstra öfverflödade — visserligen icke af några grofva yttre synder, men dess mer af *försummelse*-synder och brist på sann kristen kärlek.

Men ändtligen i dag trodde jag mig ha funnit *en* god gärning att kunna anteckna. I n:o 81 Kungsbacken bor en mycket fattig skomakare, vid namn Wetterlund. Till denne hade jag en gång kommit, då han var sjuk och hade behof af någon andlig tröst. Jag hade sedermera flera gånger besökt honom och allt mer lärt känna honom såsom ärlig »sökare efter Guds rike». När jag i dag i stor brådskaskyndade förbi hans port, fick jag en ingifvelse att gå dit in på några ögonblick. Den 'ingifvelsen' var för visso af

Herren. Ty mannen och hans hustru sutto båda gråtande. På två dagar hade de icke haft mer än litet potatis för sig och sitt lilla barn. Mannen kunde icke gå ut, och hustrun blygdes att gå och tiggas. De hade ropat till Herren i sin nöd, men hoppet var nu nära att svikta. — Jag tömde hela innehållet af min portmonnä (tyvärr icke mer än 3: 24), som de tackande sade skulle räcka till mat för flera dagar — och jag lofvade att skaffa dem mer före veckans slut.

När jag på aftonen skulle skriva in dagens 'debit och kredit' i min bok, så tyckte jag mig för första gången kunna med fullt godt samvete skriva *en* god gärning på »förtjänstsidan». Men just som jag skulle börja skriva, ihågkom jag, att när jag tömde min portmonnä, hade den tanken för ett ögonblick flugit igenom mitt hufvud: »skulle väl N. N. ha gjort så här?» Genast lade jag bort pennan, och än mer: *jag lade undan hela boken*. Jag förstod, att hela denna *metod* för »själfbetyg» var dåraktig. Och jag anade, hvad Melanchton måtte ha erfarit, när han gick miste om Luthers »hvita häst».*

Vi människor duga ej att bedöma, huruvida våra gärningar kunna kallas fullt goda; därom dömer allena Gud

* För dem, som icke känna till den händelsen, må den nu här återgifvas. Luther hade en gång för Melanchton klagat, att han ofta blefve störd i sin bön af främmande tankar. Melanchton svarade då, att om man blott *allvarligt ville* vara andäktig, så skulle inga främmande tankar förmå att tränga sig in. Då sade Luther: »Broder Filippus! Jag gifver dig gärna till skänk min vackra hvita häst, om du i afton kan bedja ens dina vanliga tio 'fader vår' utan att bli störd af någon främmande tanke.» M. tyckte, att Luthers anbud var allt för öfverdådigt frikostigt; men L. stod fast vid sitt löfte. — När aftonen kom, beredde sig M., såsom alltid, med innerlig andakt till sin bön, och hade redan, utan att det ringaste störas, hunnit till sitt nionde »fader vår». Då tänkte han helt hastigt, fastän stilla: »nu blir allt Luthers hvita häst *min* ändå!» — Förskräckt öfver detta syndiga afbrott började M. på nytt sin bön och ansträngde sig, med hela sin själs viljekraft, att hålla allt störande på afstånd. Men förgäfves! Redan vid det sjunde »fader vår» kom nu tanken på den hvita hästen. Och efter många fruktlösa försök måste M. sluta med att, grundligt förödmjukad, bedja Gud förlåta ock alla hans tankesynder, samt följande dagen för Luther tillstå, att denne haft rätt och att M. nog aldrig på *den vägen* skulle få Luthers hvita häst.

en rätt dom. — Jag vill då tro på min Herre Jesus, hålla mig tätt intill honom, i bönen och vid ordet, fly och bekänna all synd, söka vara honom till ära i att älska och tjäna min nästa, men aldrig mer ens söka att hos mig själf finna något. Om vi blott enligt hans ord i Joh. 15: 5 »förblifva i honom», så skall det blifva hans sak, icke vår, att laga så att vi bära frukt och att »allehanda nåd alltid förblifver i oss» (2 Kor. 9: 8), lika visst som den alltid finnes för oss hos Gud.

April 16. Påskdagen. Hörde Thomander i Maria kyrka. En förträfflig predikan, som klart utredde texten och gaf nya goda tankar öfver den. Och likväl kände jag, att Rosenius, ehuru på långt när icke så »snillrik» som Thomander, ger de i anden fattiga vida mer af andlig föda än präster i allmänhet förmå. Kanske beror detta därpå, att prästerna ha så stora och så blandade åhörarskaror, att de måste se mera på att kunna undervisa, väcka och leda dessa skaror till korset, än att kunna »gifva mat i rätt tid» åt de redan födda barnen. — Men Herren säger dock: »Föd mina får, fød mina lamm!»

På aftonen fick vid min hemkomst veta, att en stor stöld i eftermiddag begåtts i rummen bredvid våra.

April 17. Annandag påsk. F. m. hörde pastor Heimer, nu i Adolf Fredriks kyrka. Hans ämne var: »De andliga samtalen.» Han visade, huru världens barn och fariséerna aldrig kunna föra ett *andligt* samtal. De kunna i bästa fall tala om kyrka och sekter, om rätta uppfattningen af en bibeltext, om huru man bör vara, och huru dåliga »läsarna» alltid äro i jämförelse med dem själfva, (»jag tackar dig, Gud, att jag icke är såsom den publikanen»). Men det är dem platt omöjligt att tala ett godt, varmt, hjärtevinande ord om *Jesus*. Jo, kanske på en predikstol, ex officio, men icke i ett samtal. »*Ingen* kan kalla Jesus för herre, utan genom den helige Ande.» — »Men om du *kan* tala godt om Jesus för andra, så *gör* det ock. Tig icke om den sanning, som kan bli dina medmänniskor till frälsning, till hjälp. Tala *om* Jesus, såsom de ernauntiska lärjungarna, så skall du säkerligen ock få tala *med* honom. Orsaken, hvarför

det står berättadt, att Jesus lät dessa stackars lärjungar åter upprepa hvad de genomgått, är den, att han ville visa, huru *han* aldrig tröttnar att höra oss, lika visst när vi blott kunna sucka och klaga, som när vi kunna sjunga segersång.»

April 18. På e. m. först hos en gammal fröken Bruce, en syster till Bruce Bey. Hon var sjuk och i själsbekymmer. — Då jag sedan kom upp till Rosenius, stodo han och hans fru i tamburen och höllo på att taga afsked af ett fruntimmer, fröken L., för hvilken jag blef presenterad. Hon såg mycket bra ut, och de sade mig sedan, att hon var en särdeles älsklig kvinna, som allvarligt sökte Herren. Men jag kunde icke förstå, hvarför jag ögonblickligt erfor en känsla af mistroende, när jag fick se henne. Rosenius, för hvilken jag omtalade denna känsla, sade att *den* icke bekräftade det namn af »människokännare», som han några aftnar förut gifvit mig. *Då* hade jag, efter att ha sett en del daguerrotyp-porträtt, bedömt de för mig helt okända personernas karaktär på ett sätt, som hade varit så träffande att det väckt förundran och kom några att säga, det jag »dock förut måst känna dessa personer, fastän jag icke ville vilgå det». (Egendomligt nog skulle Rosenius tvänne år senare komma att säga mig, att jag bedömt fröken L. bättre än han själf; ty *då* hade hon genom förräderi och falskhet dragit stort lidande öfver både Rosenius och hans hustru.)

April 19. Då jag vid middagstiden passerade Gustaf Adolfs torg, kom just vaktparaden, hvars trummor skrämde hästen för en bryggarevagn till sken. Han stötte omkull ett ungt fruntimmer, som svimmade och blef illa skadadt så att blod flöt från hennes mun och ansikte. En polis sprang till Brunkebergstorg efter en droska åt henne. När hon åter kom till sans, sade hon: »Käre Herre, du har lofvat att vara nära mig i nöden. Tack, att du är hos mig *nu!*» Hon hann blott uppgifva sin adress, därpå svimmade hon ånyo och fördes till sitt hem.

April 22. P. Wieselgren har i tidningarna infört ett varmt skrifvet upprop om utgifvandet af ett »Biografiskt lexikon öfver Sveriges namnkunniga *kvinnor*», i samma stil som det öfver namnkunniga »svenske *män*». — När detta upprop lästes för

gamle d:r L. sade denne helt drygt: »Dumheter! Likasom det heter, att kvinnan skall tiga 'i församlingen', så är det ock säkrast att 'tiga om kvinnorna'. Ha de gjort något godt, så ha de gjort tusenfaldigt mera ondt.» Då frågade R. allvarligt stilla: »Vid hvilken ålder förlorade herr doktorn sin mor?» L—g blängde till, men sade ej ett ord mera om den saken.

April 23. På middagen hörde vi Rosenius, som bland annat yttrade: »Du gör Gud ära och glädje med att tro hans ord, äfven då han döljer sig . . . Djäfvulen är ganska hemmastadd i skriften; det visade han, när han frestadé Herren. Men han stympar Guds ord och är en mästare i att förtolka det, nämligen så, att han kan förvandla äfven de härligaste nådelöften till *lag*, när han har att göra med ömma samveten. Med evangelium tiger han då . . . Tag dig ett visst språk före; betrakta det om och om igen, håll dig i tro fast därvid, då har du Kristus med . . . Allt hvad Kristus gjorde, *det gjorde han för dig!* Detta glömmet du så snart och går sorgsen och olycklig, menande att du skall göra alltsammans själf. *Tro* hvad skriften vittnar om honom, så är du *däruti* rättfärdig och frälst. Kristus har icke blott lidit allt hvad du förtjänat lida, utan också hållit hela lagen, gjort alla goda gärningar *för dig* . . . I sanning ett heligt, härligt, tröstefullt *evangelium*, som kan gifva tro och som, när det tros, gifver håg och kraft till alla goda gärningar!» . . .

April 26. Vid middagen i dag anmodade mig Rosenius att, från och med nästa månad till September, öfvertaga redigerandet af Missionstidningen. Jag tvekade, fruktande; men R. uppmuntrade och öfvertygade mig. Det blir mitt första försök i den vägen. Herren hjälpe då och alltid!

Tjufven hos grannarna är nu gripen. Det var en s. k. »bättre» yngling, som blifvit tjuf endast för att få pengar till nöjen: teater, baler, maskerade och spel. I sanning »oskyldiga nöjen»!

April 30. På f. m. hörde Thomander i Storkyrkan. En underlig predikan, i hvilken han oupphörligt sammanblandade den synliga kyrkan med den osynliga, tillämpande på den

förra de löften, som Herren gifvit den senare. Dock förekommo äfven många goda yttranden, såsom: »Korsvägen blir stundom så trång, att där synes ej någon väg alls»; samt »Herren har brutit och bär vårt kors, men låter oss stundom få känna tyngden af dess lättare del, på det vi må få en aning om huru *han* hade det; men *vi* skola dock aldrig stupas därunder» . . »Låt det icke växa gräs på nåde-tronens trappor. Hämta nytt manna för hvar dag; minns att det förlegade mannat blef skämdt.»

Maj 2. På morgonen uppe hos justitierådet Schmidt, som bland annat började ett långt samtal i politiska ämnen. Och tiderna äro sådana, att väl ingen kun undgå att intressera sig äfven för det ämnet; må det blott icke kväfva sinnet för »det enda nödvändiga». — När vi länge språkat om politik, försökte jag att föra samtalet in på Guds rikets ting. Men då blef den gamle, vördnadsvärde mannen helst tyst.

Till middag hos B—ws tillsammans med E. A—g. En oförgätlig eftermiddag, som aldrig skall gå ur mitt minne. Herren säger: »Hvad I hafven gjort en af dessa minsta mina bröder, det hafven I gjort mig!» O, att vi då kunde rätt betänka, att all den glädje eller all den smärta, vi bereda en af våra evighetssyskon, den känner Herren såsom gjord åt *sig*, och att vi en gång skola »få ingen det» i de dödas uppståndelse.

Maj 6. På aftonen hörde Rosenius. Med anledning af Herrens ord: »Mig är gifven all makt i himmelen och på jorden», yttrade han bland annat: »Om Herren ville, kunde han i ett ögonblick påskynda vår helgelse så, att vi redan här blefve fullkomligt rena och fullt syndfria; såsom det ju skall en gång ske med alla *de* trogna, som lefva vid Herrens tillkommelse, hvilka skola »i ett ögonblick» varda förvandlade, d. ä. förklarade till Kristi bilds likhet. Men Herren vill här, under vår andliga uppfostrans tid, hellre se oss såsom i anden fattiga, elända, *nådebehöfvande* syndare, än såsom starka, högandliga, själfbelåtna 'helgon'. Tror du, att Jesus vill, att du skall blifva fri från all synd? Ja visst, svarar du. Nå väl, han kan göra dig så, när helst han

vill. Förblif blott i honom; grenen skall då bära frukt i sin tid, till 'vinträdet' och till 'rensarens' ära. Förbida Herren! Det kommer allt för den, som funnit vägen, och som icke går bort igen.» — Sedan uppmanade han de troende att »vandra värdigt evangelium» och icke gifva världen rättmätiga anledningar till anfall, hvilket mycket kan skada evangeliets sak. »När I för Herrens skull varden be-ljugna och försmädade, *det* är nåd inför Gud; men om I liden för onda gärningars skull, det gifver dubbel smärta.»

Maj 11. Vid middagstiden kom L. Rudensköld och bad mig följa sig till en i lungdot obotlig sjuk man, en smed, som tyckte sig icke vara någon syndare, utan sade sig ha lefvat fromt »allt ifrån sin ungdom». Och han tillade: »Om jag än har syndat i ett och annat, så äro ni, som tro er vara heliga, lika stora syndastackare som jag.» Däruti gar jag honom rätt; men sade, att *vi just för den orsaken* flytt till Kristus, låtit omvända oss från synden och nu i tron hålla oss till honom. »Kristus!» utropade han då, »hvad behöfs *han?* Jag tror på Guds kärlek; det är nog.» — Jag läste för honom Joh. 3:dje kapitel.

På e. m. i engelska kapellet, där Elmsblad talade öfver ps. 103. Han framhöll en liknelse om en man, som hade fått en af konungen undertecknad fullmakt på ett ämbete, som han om någon tid skulle få tillträda. I början gjorde honom den fullmakten ofta stor glädje, som dock småningom afmattades genom vanans makt. Men en dag påstodo några hans fiender, att hela hans fröjd varit falsk: det var en helt annan och *icke han*, som skulle få det ämbetet. Full af oro och ångest skyndade mannen hem för att se efter, om han läst orätt i konungens fullmakt. Men se — där stod uttryckligen konungens löfte, med konungens namn och sigill. Nu blef han åter lycklig och viss igen, och såg sedan hvarje dag på sin fullmakt för att *förblifva* viss. — Tillämpningen göre enhvar på sig!

Maj 12. Besökte ånyo den lungsiktige smeden. Han var i dag missnöjd och häftig och anhöll »att få dö i fred, ostörd af sekterister». Jag försäkrade honom, jag var lika visst en lutheran som han själf, samt frågade om jag för

honom finge läsa Es. 53-dje kap. Därtill samtyckte han. Under det jag höll på därmed, inrusade en hans svåger, som utropade: »Ut med er, fördömde läsarepräst! Kan ni då inte unna en hederlig karl att få dö i fred?» Jag fick nåd att förblifva lugn, men ropade till Herren i mitt inre, samt fortsatte att läsa till kapitlets slut. Under läsningens lopp mildrades de båda människors sinnen, så att de sade mig tämligen vänligt farväl, och den sjuke räckte mig handen när jag gick.

På e. m. bref från baron J. Alströmer, som kallat mig att blifva lärare för hans trenne söner. Baronen återkommer ej hit förr än i augusti. Detta vållar, att jag blir ledig hela sommaren. Men — om man lämnar sig i Guds hand och vill stå till hans förfogande, så leder *han* alltid »händelsernas gång», så att man kommer just dit man skall komma. Hvarhän skall han leda mig denna sommar?

Maj 13. I Väktaren i dag lästes en uppsats om »Baptismens utsikter inom Sverige». I densamma anföres ett yttrande af Veuillot i en nyligen skrifven uppsats i den katolska tidningen *l'Univers*. Veuillot säger: »Jag *beklagar djupt*, att icke Huss blef bränd långt tidigare än som skedde, och *att icke Luther fick samma död som han* »Det var en stor olycka, när den världsliga makten undandrog sig att hjälpa kyrkan att *utrota* kättare. Mot sådana finnes intet annat medel än bålet, svärdet eller repet.» — Gud vare tackad, att vår dyre lärofader och Kristi rena evangelium, som af honom åter bragtes i ljuset, icke kunde nås af de katolska prästernas händer. Men om *kyrkligt hat* vore dödande — o, huru många trogna kristna skulle icke då ännu i dag blifva martyrer!

Maj 15. På aftonen bjuden till regementspastor Dahlfelt (bibliotekarie hos kronprinsen), hvilkens fru är en ungdomsvän till min mor. En »icke-god» afton! Värden själf var en *världspräst* i fullaste mening, ovanligt världslig, ja frivol i sina yttranden. Att komma i något kristligt samspråk med honom var omöjligt; dock samtalande vi något i kyrkliga frågor. Han höll styft på »kyrkan», försvarade konventikelplakatet, förkastade all pietism såsom blott »skadande

kyrkan» o. s. v. Hans fru och dotter tycktes däremot kraftigt kallade af Guds förekommande nåd, men rädda att bekänna hvad de innerst trodde. Bland de öfriga gästerna var en major N—r, som länge och med synbart intresse samtalade med mig om Guds rikes ting.

Maj 17. Tidningarna ha i dag innehållit öfverläggningsämnen för det blifvande Prästsällskapsmötet. Bland dem var ett, som frapperade mig, nämligen detta: »Måste nödvändigt, genom flera eller färre afvikelser från allmänt gällande kyrkoordning, den rätta andens enhet gå förlorad, eller medgifver friheten i Kristus en större skiljaktighet i *yttre* ting?» På den frågan ger redan Augsb. Bekännelsens 7:de artikel ett fullt afgörande svar. Men — huru många år eller årtionden skola ej förgå innan våra präster, *om ens någonsin*, lära sig tillämpningen af *den* artikeln i vår förnämsta symboliska bok?

Maj 18. På aftonen följde Rosenius till ångbåten. Han for på en missionsresa till Jönköping och »det mörkaste Småland». Ja, midt i ett 'kristet' land finnas ännu hela trakter, där folket är så försjunket i otro, vidskepelse, dryckenskap och andlig försoffning, att man med fullaste rätt kan tala om en »mission» bland dem. Gud gifve Rosenius välsignelse och framgång äfven på denna färd! Genom vittnesbörd af landsortsbröder vet jag, att dessa Rosenii missionsresor under de föregående åren burit mycken frukt å de orter han besökt.

Maj 19. E. m. for ut till Djurgården för att där, långt inne i skogen, få under några timmar vara ensam och ostörd af besökande. På ditfärden såg jag bland de andra passagerarna en mörklagad man med svarta, blixtrande ögon och med röd fez på huvudet. Jag frågade hvem det var, och fick till svar: *Bruce Bey* — den så mycket omtalade magnetisören och, såsom man säger, store äfventyraren. Hans utseende var helt enkelt »demoniskt», och jag har om honom hört de vidunderligaste historier. Hvad är *sant* däraf? (Jag anade då icke, att jag innan årets slut skulle komma i mycken beröring med den manen, genom Klingbergs och fröken Bruce.)

Maj 20. Följde fru A. B—w till ångbåten; hon skulle fara till Uppsala att hälsa på sin son, Gustaf B. Just som ångbåtsklockan ringde till afsked, grep mig längtan att återse min gamla kära »födelsestad» i dubbel betydelse; och jag beslöt att följa med. En angenäm färd!

En herr S—g, som såg ganska respektabel ut, yttrade dock alldeles högt, så att alla passagerarna på akterdäck hörde det, en hop smädelse mot bibeln och »dess ammsagor». Jag tvekade ett ögonblick, om jag skulle upptaga handsken; men då jag såg en del herrar och damer gillande le åt hans dumheter, kunde jag icke tåga. Jag bad om ursäkt, att jag blandade mig i samtalet, men då detta fördes så högt, att herr S—gs ord fått karaktären af ett föredrag, som tycktes ställdt till oss alla, så ansåg jag äfven mig ha rätt att yttra några ord till den angripna bokens försvar. Jag frågade herr S—g och hans gillare, om de något år genomläst bibeln eller ens nya testamentet i sin helhet. — »Nej, det hade de icke; de hade haft mer än nog af historierna om Bileams åsna, Elias himmelfärd, Lot och hans döttrar, m. m., m. m.» Och så skrattade man öfverlyjdt. Jag påpekade då det tänkvärda förhållandet, att de som småda bibeln äro sådana, som aldrig läsa mer af den än det nu omnämnda; då däremot alla de, som gifva sig ro att genomläsa bibeln i sin helhet, sluta med att älska den boken, eller åtminstone yttra sig om den med största vördnad och respekt. Jag vädjade till deras heder och billighetskänsla, om man bör döma någon person eller i någon sak, blott på hörsagor och lösryckta uttalanden o. s. v. Så kommo vi in i ett ganska godt och sansadt samtal, som slutade med att herr S—g erkände att han »yttrat sig obetänksamt». Och så väl han som ett par af de andra sade sig skola »riktigt genomläsa bibeln, från pärm till pärm». Gud gifve att de måtte hålla sitt löfte, för deras egen skull!

Vid framkomsten till Uppsala besökte jag först min vän Gustaf Beskow, som tyvärr låg sjuk, men lyckligtvis var på bättringsvägen. På e. m. hos fru Marin, tillsammans med Adelborgs, Lindeqvists m. fl. — Gick från dem tillbaka till G. B—w, där jag stannade till kl. 12, under verkligt godt

samtal, läsning och bön. En dyrbar, för oss båda oförgätlig afton. Äfven Beskow, som hittills studerat till att blifva läkare, känner nu kallelse att varda präst.

Maj. 21. Råkade Feltström, Johnson, Rudin, Steinmetz m. fl. bröder och vänner. En härlig dag! När återseendet af trosbröder redan på jorden kan förnimmas så skönt, tänk, hvad det då skall blifva »där hemma», där vi alla skola vara *utan synd* och där således ingenting skall störa den fulla harmonien mellan evighetssyskonen.

På aftonen, under bönen, fick jag full visshet om att jag skall blifva Guds ords tjänare. Nu är saken afgjord, och all tvekan förbi. »I ditt namn!» Då vill och skall Du stå den i sig själf oduglige och svage bi, så att allt må väl fulländas till din ära! Amen.

Maj. 22. Min 23:dje födelsedag! Kl. 8 på morgonen foro fru B—w, Fritz Beskow och jag åter tillbaka till Stockholm. — E. m. uppe hos fru Rosenius, som hade fått ett dyrbart bref från sin make.

Major Stjernefelt hade berättat Elmblads äfventyr med en kapten på gästgifvargården i Småland. Kaptenen hade kommit för sent, sedan alla hästarna voro slut. Först ville han med sin myndighet tvinga E. (som han icke kände, men som han såg vara »bara en präst») att till honom lämna sina båda nyss anlända hästar. Men då E. vägrade att gifva efter för hans maktspråk, slutade saken så, att kaptenen fick åka med E. till nästa gästgifvargård. Under vägen ville kaptenen (som icke var särdeles »klyftig» men som trodde att E. likasom de flesta präster var en läsarfiende) uppbygga denne med historier om allt ondt, som läsarna hade gjort. »Särskildt», sade han, »finnes det i Stockholm en lektor, som heter Elmblad; den karlen lär vara den värste af dem, en riktig skojare på allt sätt.» — »Hvad har den mannen då gjort?» frågade E., som nu fann situationen både rolig och pikant. — »Jo, han sitter och läser i bibeln från morgon till kväll, och så beder han så långa böner, att en karl hinner äta ett helt middagsmål medan han håller på; och så gör han så många till läsare, att, om han får hållas, blir väl snart hela Stockholm tokigt.» —

»Ja, det där är ju alltsammans förskräckliga ting», sade E. »men icke kan han väl precis kallas 'skojare' för sådant.» — »Nej, det förstås», svarade kaptenen; »men han gör ännu värre saker. Han försöker skicka af bref med begagnade frimärken på; han har förfört tre oskyldiga flickor här i Småland och väl ett halft dussin i Stockholm; och så har han försökt egga folket till uppror, och mycket mer.»*

»Ja, det sista är sant», svarade nu Elmblad med allvar i sin röst; »han har försökt att egga folk till uppror mot 'denna världens furste', mot honom som håller människorna bundna i syndens bojar. Men sin jordiska konung vördar och älskar han af hjärtat, och historierna om frimärkena och de förförda flickorna äro *ren lögn.*» — När E. yttrade dessa sista ord med något höjd stämma, tittade kaptenen helt häpet på honom och sade: »Känner pastorn den där Elmblad personligen och tycker kanske om honom? — »Ja, nog känner jag honom, utan att dock tycka om honom; tvärtom. Men icke kan jag tigande höra honom beljugas; *då* anser jag det vara min rätt och plikt att taga hans försvar.» — »Kanske herrarna äro släkt?» frågade kaptenen. — »Ja, så nära som möjligt, ty *jag är* lektor Elmblad», svarade E. — Nu blef kaptenen alldeles förvirrad och började utgjuta sig i förklaringar och ursäkter. Men E. afbröt honom helt vänligt och sade: »Inga förklaringar behöfvas; ty sådant här är jag så van vid, att det icke mer känns så särdeles bittert, när jag hör mig beljugas. *Det är något, som alla äkta Jesuslärjungar i alla tider ha fått genomgå, ett af de oundvikliga tekenen på alla dem som bära 'Kristi kors', emedan de bekänna hans namn.*» Därpå följde ett långt och allvarligt samtal, som slutade med att

* Dessa historier om E. voro den tiden allmänt spridda och troddes af dem, som gärna tro hvad ondt som helst, som säges om Guds folk (»de skola säga allt ondt om eder, ljugande för min skull»). Ännu 1859, då jag första gången kom till komminister Beckman i Klara, berättade denne för mig nästan ordagrant samma saker om Elmblad; endast siffertalen voro något olika. Lika *lögn*historier ha sedan offentligt utspridits om många andra präster, t. ex. pastorerna K. Palmberg, J. Rosenius, E. Schröderheim *m. fl.* Men de ha alla tystnat efter någon tid.

kaptenen bjöd Elmblad hem till sig. De blefvo sedan, några år därefter, goda vänner och trosbröder; och kaptenen tackar ännu i dag Gud för den färden. 'Den Reisen forlemmer jeg aldrig', brukar han ofta säga.» — Då inföll A.: »Men är den här berättelsen fullkomligt sann? Har händelsen verkligen tilldragit sig så, som den nu skildras?» — »Ja, så förhåller det sig verkligen», svarade major Stjernefelt; »jag har min berättelse 'ur första hand'. Ty den där myndige kaptenen, som blef stukad såsom han förtjänade, och sedan genom Guds nåd blef omvänd, det var — jag!»

Maj 28. I dag hört Janzon och Elmblad. På aftonen med G. B.—w hos Rudenskölds, där jag blef bekant med den älsklige grefve Adolf Stackelberg på Stensnäs, med hvilken jag redan förut brevväxlat för Missionstidningen. Han inbjöd mig till Stensnäs. — När han hade gått, berättade man mig grefve Stackelbergs märkliga omvändelsehistoria, och huru han genom Guds ord lyckats förändra de förut så vilda Ukna-bornas till fredliga och lyckliga människor.

Maj 29. F. m. uppe i Kammarkollegium, där jag kopierade ur en »jordebok», samt i Ecklesiastikdepartementet, där jag renskref fem kungliga bref, som alla började: »Vi Oscar, med Guds nåde Sveriges, Norges, Göthes och Vendes konung» o. s. v. — Hvad är det, som skall göra att de bref jag nu i dag har skrivit, skola utgå till landet som kungliga befallningar samt åtlydas af alla biskopar och präster! Jo, *konungens namn och sigill*, bevitnade af hans minister. Utan dessa äro de renskrifna breven ej ens värda papperets kostnad.

Så äfven i fråga om Guds ord. Hvarför vörda vi väl såsom Guds befallningar och Guds löften hvad en för oss personligen alldeles okänd profet eller apostel skrivit. Jo *Jesu Kristi* intyg (underskrift) samt *andens* insegel (sigill). Utan dessa vore oss bibeln blott visa, fromma människors ord; men med dem är skriften oss vorden »konungars konungs» ofelbara och osvikliga budskap, som måste tros och lydas.

Juni 9. For i går till Uppsala för att öfvervara magisterpromotionen i dag. Allt sedan min barndom har jag bevisat

hvarje sådan promotion, och jag hade särskildt viktig anledning att icke försumma denna.

Thomanders »magister-predikan» var mäterlig och oför-gätlig; den väckte allmän rörelse. . . .

På e. m. besök hos Jane Miller, som nu till min stora glädje befanns vilja vandra på samma väg och mot samma mål som vi. — Sedan i Botaniska trädgården med E. A.—g.
En dag som aldrig skall glömmas!

En af de nyblifna magistrarne, Borgström, slog ihjäl sig på själfva promotionsdagens afton. »Hur *ovisst* allt hvad världen ger!»

Juni 10. For tillbaka till Stockholm jämte A. J. Josephs-son, Rudin m. fl. Fick af Josephsson veta, att min förre förmyndare, professor Delldén, i natt afidit. . . .

Juni 14. För- och eftermiddagen på »prästsällskapsmötet» i La Croix' salong vid Brunkebergstorg. D:r Karl Bergman från Vinslöf, kyrkoherden H. B. Hammar m. fl. vittnade frimodigt om sanningen och för Kristi sak. . . Dock är detta årsmöte ej så talrikt besökt som fjolårets. Orsaken därtill lär vara, att, såsom Bergman sade, en del präster förl. år tyckte, att dessa möten »smakade för mycket af Kristus och för litet af präst». Flere biskopar och prostar hade »afrådt» sina underlydande att resa upp till detta års möte. Den gamle inflytelserike prosten S. hade bland annat yttrat: »De där mötena ha en så obehaglig bismak. Nej, tacka vet jag våra stiftsmöten. Vid dem slipper man höra gnäll och pjunk om 'levande kristendom, andlig lifaktighet, andligt prästerskap, större kristlig frihet' och dylikt. Likasom icke också vi voro levande och andliga nog! Sådant där väcker bara insubordination hos de yngre. Men vid våra stiftsmöten våga de ej knysta. Om *där* någon kommer med sådant pjask, så blir han snart stukad och lär sig 'hvar David köpte ölet'. Så jag råder, att vi stanna hemma och inte låta narra oss till Stockholm i år igen.»

Juni 15. F. m. åter på prästsällskapsmötet. När tiden för förmiddagsmötet redan var nära ute, anlände P. Wieselgren, som blifvit fördröjd på sin resa hit. Han fick genast ordet och talade, hänförande och snillrikt, om *kyrkomötens*

nödvändighet för Sverige. Han höll på i nära $1\frac{1}{2}$ timme, men ingen blef trött; utan när han slutade, sade man med saknad: »Hvarför sluta så snart? Håll på ännu längre!» Sådän är makten hos dem, hos hvilka både hjärtats och hufvudet snille finnas förenade.

Ja, säkert skall tillståndet inom vår kyrka blifva oändligt mycket bättre, om vi få ett kyrkomöte, där de bästa, de lifaktigaste och mognaste af vårt lands lefvande kristna samlas till bön och rådslag. Hvilken upplifvande och eldande kraft skall ej utgå från ett sådant möte! Dess inflytande skall blifva vårt gamla, kära Sverige till oändlig välsignelse!*

Juni 16. Fröken Sofie Hermansson hade en gång ett yttrande, hvilken till en hörjan föreföll mig som en fullkomlig paradox: »Det är icke blott dårarna som äro 'tokiga', utan *alla* människor äro, mer eller mindre, partiellt galna.» Men när jag sedan sammanställde *hennes ord* med Kristi utsaga i Mark. 7: 22, samt med hvad jag flere gånger iakttagit hos eljest mycket förståndiga människor, så har jag begynt tänka, att det i hennes yttrande låg mer af sanning än de flesta vilja tro. Han eller hon har »en skruf lös», säger man rätt ofta. Jag fruktar, att detta är mera allmänt, än man vanligen vill antaga. Eller huru skall man eljest kunna förklara, hvad jag i dag varit vittne till, nämligen huru en allmänt aktad, älsklig och bildad fru, af fullkomligt obefogad svartsjuka, i raseri kallade sin man: »äktenskapsbrytare, skurk, usling» samt sedan i vredesmod öfvergaf hem och barn, hellre än att höra hans förklaring af den händelse, som gifvit en skenbar, men ytterligt svag och ogrundad, anledning till hennes våldsamma svartsjuka.

Ett exempel till på denna »partiella galenskap» kommer jag just nu ihåg; *hundra* andra voro lätt att finna.

Hos Rosenius bodde för ett par år sedan en man af tysk härkomst, W—e, som R. på en väns förbön af kristlig barmhärtighet för en tid gaf hem och uppehälle, mot det

* Den benägne läsaren torde erinra sig, att detta skref 1854 af en 23-årig ung man.

att W—e »hjälpte till med hvad han kunde»; och detta var »mindre än litet». Denne W—e var icke blott lat och okun-
 nig, utan därtill frånstötande ful och tölpig i sitt sätt. Nå
 ja, detta senare var ju intet kataktärsfel, men dock obehag-
 ligt. Alla tyckte, att det var synd om den stackars man-
 nen; och om *någon* borde anses vara fri från högmod, så
 var det väl W—e. Ty hvad hade väl han att kunna hög-
 modas öfver! Åh jo, när man hos sig *vill* finna något till
 egenkärlekens näring, så finner man alltid något. En är
 stolt öfver hvad han *är*, en annan öfver hvad han *icke är*.

En morgon, när Rosenius tidigt trädde ut i förmaket,
 fann han där W—e, som stod framför väggspiegeln, betrak-
 tande sid själf med den mest förnöjda uppsyn, under den
 lifligaste mimik och ifrikt gestikulerande med armarna. Han
 var så upptagen häraf, att han icke märkte Rosenii inträde
 i rummet, utan fortsatte sitt minspel, ända till dess R. ut-
 brast: »Hvad betyder väl det här?» Vid denna fråga vände
 sig W—e hastigt om, blef varse R. och syntes för ett ögon-
 blick litet förlägen. Men snart återtog hans anlete sitt mest
 belåttna uttryck, och han sade: »Säg, tycker inte magister
 R., att *jag är ovanligt lik Luther?* Det ha många sagt mig,
 och det tycker jag äfven själf!»

Hvad R. svarade minns jag icke; men själfva händelsen
 gaf en bekräftelse åt fröken Hermanssons åsikt.

Juni 17. Religionsfrihetsmötet i Engelska kyrkan. Baron
 Creutz var ordförande. De förnämsta talarna voro H. B.
 Hammar, Karl Bergman, Rudin, Åkerlund och v. Zweigbergk.
 Rudin var hänförande värtalig *för* religionsfriheten; men några
 af hans argument föreföllo nästan paradoxa, såsom t. ex. att
 »Gud införde religionsfrihet redan i paradiset, då han tillät
 satan att också komma dit in och framställa sina lögner». —
 Kyrkoherden Hammar svarade på detta så skarpt, att jag
 nästan blef missnöjd med honom, för min vän Rudins skull.
 Han sade bl. a.: »Herr Rudin har talat dels på skämt,
 dels på allvar, dels ock så, att man knappt kan afgöra, om
 hans ord varit skämt eller allvar». Och så gaf han Rudin
 en väldig »uppsträckning». Jag har börjat förundras öfver
 att män, som i det dagliga lifvet äro de mest humana och

vänliga, kunna, så snart det gäller *diskussion* i kyrkliga eller politiska frågor, blifva »eld och lågor», så att de då nästan obarmhärtigt gissla den, åt hvilken de en stund senare kunna helt broderligt räcka handen.* — Men Hammar hade ännu ett yttrande, som kom mig att häpna. Han sade: »Den andliga och kyrkliga ställningen i vårt land är sådan, att den väl näppeligen kunde var värre, om vi befunne oss midt i påfvedömet.» Han afsåg naturligtvis konventikelplakatet, sakramentallagen och prästernas stora ofördragsamhet mot separatisterna; men — nog är det väl ändå långt värre i påfvedömet?!

På e. m. for med min mor och kungl. sekreteraren Forselius ut till Drottningholm. På vägen samtal med två fröknar Fleming, hvilka i andliga ting liknade den mannen, som »såg folket gå såsom trän». Herren hade fått så mycket öppna deras ögon, att de insågo behofvet af en omvändelse från synd och världsväsen; men *huru??*

På ett ställe invid sjön var skuret i ett träd: C + E — B + **. Herr F. undrade hvad denna inskrift kunde betyda, samt föreslog till slut den lösningen: »Christus och evigheten behållna!» Bra tolkadt! *Qui vivra verra!* Framtiden skall visa, om hans tolkning var riktig.

På aftonen voro vi hos prostens Runstens, tills. med Hilda Wistelius. Fru Runsten sjöng utomordetlig skönt några andliga sånger. O, att alla som äga sångens härliga gåfva ville använda den till Herrens ära! Ja, gifve Gud, att allt flera både män och kvinnor började tänka och säga, som J. M. Lindblad skrifver i inledningen till sina utgifna sånger:

»Världen har blott allt för många, som besjunga hennes flärd;
jag vill sjunga om den ende som är pris och ära värd;»

Juni 18. F. m. kl. 10 höll H. B. Hammar en utmärkt god och kraftig predikan i Tyska kyrkan. Ämnet var: »den rikes olycka och den fattiges lycka». Den rikes olycka

* Egen erfarenhet har i senare tid lärt mig bättre förstå detta.

** Såsom ett exempel på huru länge dylika trädröstningar kunna bibehålla sig, må nämnas, att när jag en dag 1895, efter mer än 40 år, återkom till samma ställe, var den inskriften ännu fullt läslig.

bestod icke däruti att han var rik, utan däruti att han försummade Guds ord och använde sina ägodelar i självviskhetens tjänst; likaså bestod den fattiges lycka icke däruti att han var fattig, utan däruti att han bar sin fattigdom med tålig undergifvenhet under Guds vilja samt gömde Guds ord i sin själ.

Kl. 1 på Rosenii sal, där också R. talade kraftigt och uppbyggligt öfver samma text. Till middag hos Rosenius, jämte flera vänner från landsorten. Där mottog jag åter ett bref från baron Alströmer med förfrågan, om jag *öfver sommaren* skulle vilja, i stället för den uppskjutna konditionen hos honom, mottaga en liknande anställning hos herr Klingberg på »Blå porten». — Rådgjorde med R:s härom. Han tillstyrkte mig att svara ja, seende en »underlig Guds ledning» däri att jag så skulle föras midt in i en af »fiendens starkaste borgar». »Hvem vet, hvad Herren där kan vilja bruka dig till?» sade han.

På e. m. skedde aftäckningen af prins Gustafs monument vid Haga. Tusentels människor strömmade dit ut.

Kl. 6 hörde i Betlehems kyrkan P. Wieselgren, som talade godt, om än icke *så* som på La Croix' sal i torsdags.

Denna gång var hans predikan mera matt. »Sådant händer oss predikanter», sade Elmblad; »*vi bero af Gud och hvad hans ande gifver.*»

På aftonen satt med min mor i det aflägsnaste hörnet af Adolf Fredriks kyrkogård, där jag för henne läste Ryles lilla skrift »Hvete eller agnar?» En karl och två kvinnor ställde sig bakom oss och hörde på. När jag slutat, talade jag vid dem om deras frälsning. De sade sig vilja »söka Herren, *medan man kan finna honom.*»

Juni 19. På e. m. hörde Fjellstedt tala vid *Svenska Missionssällskapets* årssammankomst. Hvilken stor skuld vi kristna ha till hedningarna! När vi här i Stockholm kunna rikligen, ja nästan till öfverflöd, tillfredställa vår andliga hunger och törst, då gå själar där ute och *försmäkta* under känslan af samvetets anklagelser, utan kunskap om hvar de skola kunna finna sann frid. Här *måste* bli mera missions-

sinne och mångdubbelt flera missionärer än vi hittills haft. Herren, låt din församling »vakna upp rätteligen»!

Juni 20. E. m. på *Evang. Alliansens* årshögtid. Mycket goda och dyrbara timmar! H. B. Hammar, d:r Bergman, Sparrman, Rudin och Wennersten talade. Rosenius afslöt med bön. Fridens och kärlekens ande blåste denna gång genom församlingen. Alla jag sedan talade vid, kände sig glade och lyckliga af »fröjd i Herranom», som är Guds folks starkhet. — Vid det mindre mötet efteråt blef jag af Rosenius förslagen till medlem af Styrelsen och invaldes enhälligt därtill. — På aftonen jämnte Rosenius, Lundborg och m:lle Lignell hos fröken Aurore Storckenfelt, som under allas vårt glädjefulla intresse redogjorde för Guds rikes stora framgång i Jönköping och norra Småland.

Juni 21. Ute på Örby. Där stor släktemiddag för ministerresidenten Sterky med familj. Elmblad höll bibelförklaring, därvid han bland annat framhöll skillnaden mellan »att känna sympati för Kristus», såsom många i dessa tider göra, och »att följa Lammet hvart det går», hvilket endast få göra. Han tog till bild skillnaden mellan att »vara intresserad» af en man eller att *helt blifva hans*, hans brud, och följa honom öfverallt.

Juni 22. F. m. vittne till ett pinsamt uppträde: en drucken kvinna ville midt på gatan truga kyrkoherden L. att gifva henne absolution. Han vägrade. Men hon hängde sig fast vid hans arm, ömsom hotande, ömsom bedjande, ömsom hänskrattande; och han kunde icke befria sig från henne, förrän en polis kom till hans hjälp.

I dag fröken Wallenstråles bröllop med E. Åkerberg.

Juni 24. Midsommardagen! F. m. kom ett bud från H. Wistelius (som då bodde i n:r 56 Mästersamuelsgatan) med begäran att min mor och jag måtte komma till dem, ty de voro sjukliga och kunde icke gå i kyrkan. När vi kommit dit, togo vi Luthers postilla med oss och gingo ned i trädgården, att i därvarande lusthus tillsammans läsa dagens evangeliipredikan. Men då vi inträdde i lusthuset, satt där förut en herre, som också läste i en bok, ej olik en postilla.

Vår första känsla var missräkning att ej få vara ostörda.

Men denna byttes snart i fröjd, då jag i »den störande» igenkände min gamle vän, lektorn (numera kyrkoherden) *Axel Falk*, och fann att den bok, i hvilken han i dag läste var — Luthers postilla, samma bok som äfven vi medförde. Där blef nu gemensam läsning, gemensam bön och tack-sägelse till Gud.

Under de fyra år, som förflutit sedan Falk och jag senast råkades, hade vi båda blifvit af »den gode Herden» uppsökta och återfunna. Om det än alltid är dyrbart att finna en broder, där man trodde sig blott finna en främling, så är ju denna erfarenhet dubbelt kostlig, när man såsom *broder i Kristi tro* återfinner någon af de forna vännerna i världens och syndens tjänst. — Axel Falk är den tredje bland mina forna vänner, som Herren redan funnit sedan december 1852.

Juni 26. F. m. afskedsbesök af baron Creutz, som ämnar resa i slutet af veckan. Han »hade hört, att jag tänkte på att blifva präst», från hvilket han på det allvarligaste afrådde mig. »Ty», sade han, »icke *en* af tio troende studenter bevarar på längden sitt andliga *lif*, sedan de blifvit präster. Den prästerliga 'kårandan', de många jordiska bestyren, det myckna umgänget med denna världens människor — allt detta, som i början förefaller deras ande tryckande, blir småningom alltmera en vana och slutligen ett behof, som *kväfver* lifvet och enfaldigheten i Kristus samt kärleken till forna trossyskon. Om ett tiotal år är man blott en skugga af hvad man förr var; man har kvar »namnet att man lefver, men är vorden död». — I stället rådde han mig att resa till d:r Lagberg i Söderköping och lära hydroterapien (vattenläkekonsten). »Såsom en kristen vattenläkare», sade han, »kan du göra dina medmänniskor både andligt och lekamligt gagn, vida mer än som präst.» — Jag fann väl hans skildring af en prästs faror ganska behjärtansvärd, men den afskräckte mig dock icke. Och när jag frågade honom: »Anser du det då nästan omöjligt att förblifva ett lefvande, bedjande och älskande Guds barn, sedan man blifvit präst?» måste han svara: »Nej, omöjligt är det icke, men ytterst svårt.» — Förslaget om hydroterapien kan ju

vara verkligt tänkvärdt för mången annan, men min kallelse är det icke; det kände jag för visst.

På e. m. for jag ut till Djurgården, där jag fått mitt 'sommarnöje' såsom informator för de två unga gossarna Klingberg, söner till »Blå portens» ägare. Vår öfverenskommelse är, att jag fyra förmiddagar i veckan, kl. 12—2, skall vara fri att sköta min tjänst »i verken», och dessa dagar läsa med gossarna kl. 8—11 f. m. och 4—6 e. m. samt de öfriga dagarna kl. 8—10 och 12—2 f. m.

Fick veta, att koleran åter är i Stockholm.

Juni 28. Mina elever bortresta för en dag på besök hos bekanta i Vaxholm.

Jag var till middag hos den fromme och nitiske d:r Melander, tillsammans med kapten Berger och några andra af Ev. Alliansens styrelse. Där upplästes ett bref från Ev. Alliansen i Paris till vår ärkebiskop, i hvilket denne »såsom en Jesu Kristi tjänare samt 'delaktig i bedröfvelsen och i riket' (Upp. 1: 9) anropades att troget lägga sig ut till förman för 'bröder och medlärjungar i Herren', hvilka för sitt samvetes skull förföljdes och *kastades i fångelse på vatten och bröd*, endast därför att de tillsammans läst Guds ord, sjungit, bedit och firat Herrens Jesu åminelse i hans nattvard.» — Brefvet, skrifvet med fransk vältalighet, i kristlig ödmjukhet och varmaste kärlek, gjorde ett djupt intryck, så mycket mer som vi visste att det till en stor del var ärkebiskopen, som, påverkad af Reuterdahl, i prästeståndet genomdrifvit den lag, efter hvilken dessa trosbröder fängslats och straffats . . .

Jag hade i går begärt enskildt företräde hos pastor primarius, d:r Abr. Zak. Pettersson, och fått tiden utsatt till i dag på e. m. kl. 5. Mitt ärende var att hos honom begära *venia*, tillåtelse att emellanåt på prof predika i hufvudstadens kyrkor. Doktor Pettersson var i begynnelsen mycket vänlig, biföll »med nöje» min önskan och uppställde blott *ett* villkor, det att jag skulle *raka af mina mustascher*: ty »det passar icke att ha sådana, då man uppträder som lärare i Guds församling». Visst kändes väl detta villkor i början litet påkostande för »kungl. sekterns gamle Adam»; men jag gick in därpå och ansåg då mitt ärende lyckligen

afgjordt. Men — så kom d:r P. att fråga, *af hvilken orsak* jag »börjat fundera på att bli präst». När jag då ärligt svarade, att jag förnummit Guds inre kallelse därtill och längtade att få för andra syndare förkunna samma nåd och barmhärtighet, som jag själf fått erfara — då blef d:r P. i en hast mycket allvarsam och frågade: »Är kungl. sektern kanske *pietist*?» Vid mitt svar: »jag kallas så», fick jag tillsägelse att inlämna min ansökan i saken till konsistorium. När jag då vördsamt erinrade, att min begäran ju *redan var* af honom beviljad, erkände han detta, men sade sig i alla fall behöfva betänketid.

Kl. 6. styrelsesammanträde i Ev. Alliansen. — På aftonen kl. 9 afreste hela Roseniska familjen till Norrland, där de skola tillbringa sommaren. Barnen voro öfverlyckliga att få »åka på sjön». — Herren lede allas deras väg i trofast nåd och kärlek!

Juni 29. Foro vi kl. 12 ut till Beskows på Örby, där det i dag firades »slotteröl» för folket. Många vänner från Stockholm voro ock bjudna: G. Janzon, baron Creutz, fru Reenstjerna, Thams, fröken Eug. Montgomery, Melander m. fl. Efter middagen höll Janzon för slotterfolket och alla godsets underhafvande, mer än 100 personer, en god bibelförklaring öfver Es. 55: 1—4, med förträffliga praktiska tillämpningar.

Efter bibelförklaringen gingo Janzon, G. B—w och jag omkring och samtalande med folket, uppmuntrande dem att *taga till sig* ordets maningar och löften samt »dess bättre taga vara på hvad dem sagdt var, att de till äfventyrs icke måtte fördärfvas» (Ebr. 4: 1). Många försäkrade sig skola från denna dag börja läsa sin bibel »på fullt allvar». Bland andra var där en 17-årig yngling, som, medan Janzon talade vid hans moder, stod bakom J:n, hela tiden skrottande. Jag gick då fram till ynglingen och sade: »Det är ju fägnande att se dig vara så glad; det är väl Guds ord, som gifvit den fröjden?» Han blef först mycket förlägen, men började sedan gråta och bad om förlåtelse, samt sade sig gärna vilja börja ett nytt lif.

Jag hade i går af Ev. Alliansens styrelse fått i uppdrag att i dag till fröken E. Montgomery öfverlämna en dyrbar,

vackert inbunden bok, *Crudens Concordance*, jämte ett protokollsutdrag, innehållande Alliansens tacksägelse till henne för uthållig, kristligt tjänande hjälp med öfversättningar, korrespondens, o. d. — Hade sedan med henne ett långt samtal, i hvilket hon meddelade många i högsta måtto intressfulla och *lärorika* tilldragelser från sin katoliktid samt från hofven (såväl det kungliga som kronprinsens), om Dahlfelts skadliga inflytande, om Freidenfelt (kronprinsens bibliotekarie, före Dahlfelt), Sandels, J. Hamilton m. fl.

Hvilken skillnad på *sättet* att berätta hvad som händt. Den ena förvandlar allting till »skvallerhistorier»; en annan drager ur hvarje händelse en för alla nyttig lärdom, utan att såra eller förtala. Det senare sättet är i högsta grad utmärkande för fröken E. M—y. Också är hennes varmaste önskan att kunna tjäna sin Herre Kristus och verka för *hans* rike. Egen ära och berömmelse vill hon ej mer söka såsom fordom, då hon, lika med de flesta vid ett hof, trots all »älsklighet» var slaf under »lefvnets högfärd», 1 Joh. 2: 16.

Juni 30. Det ligger något onaturligt, demoniskt i den människofruktan, som så ofta griper oss, när det gäller att — *bekänna Kristus!* Det finnes män, som troget vandra på Guds vägar och som utan fruktan kunna gå döden till mötes, under uppfyllandet af sina plikter såsom sjömän, krigare, brandsoldater eller dylikt, men som ofta tveka, invärtes plågas och stamma, när deras samvete säger dem: Nu, just nu, är det din plikt att följa apostelns bud att »*med din mun* bekänna Jesus såsom Herre» (Rom. 10: 9). Det är därför man på vissa håll uppfunnit den för kött och blod bekväma läran: »Man skall bekänna Kristus blott med gärningar, *icke* med ord.» Men den läran är falsk; ty »det ena skall du göra och det andra icke låta».

Ja, för den nya villiga anden är detta klart och kärt. Men ack, hvad naturen kröker sig och vill komma undan, när man ser de oomvändas hånlöje eller hör deras förstulna skratt åt »läsarefantaster». Sådant svider i gamle Adam — det har jag under dessa dagar fått erfara, när jag velat vittna om min Herre bland den omgifnig, där Gud *nu*

ställt mig. Men det *må* svida! Jag vill och skall dock bekänna Kristus för hans dyrköpta återlösta. Må han gifva mig nåd att göra det både frimodigt och likväl *visligt*, så att ej jag ej i ovist nit må skada hans sak och stöta bort någon från honom.

På f. m. i dag, då jag på väg till mitt rum passerade korridoren till festvåningen, tappade jag ur fickan Ryles skrift: »Har du undfått anden?». Herr Klingberg och Bruce Bey kommo i detsamma gående. Herr K. tog upp skriften och återgaf mig den med en *medlidsamt försmädlig* min. Jag tackade, men hade ej *nu* mod att säga mer än de orden: »Detta är en god bok om den viktigaste fråga; vill herr K. hafva den?» Han skakade på hufvudet och gick. Men själfva händelsen medförde dock en viss grad af beaknelse. Så kan Herren komma oss till hjälp mot vår feighet.

På e. m. medföljde jag familjen Klingberg på en promenad i vagn ut till Ladugårdsgärdet, där trupperna utförde en simulaker under konungens befäl. Hela den kungliga familjen var där ute, och det vimlade af vagnar med eleganta högtidsklädda människor. Det hela var intressant att för en stund åse; men när jag åter satt ensam på mitt rum vid min bibel, kände jag mig lyckligare än om jag hade ägt all den härlighet, som jag nyss skådat.

Juli 1. På natten, ända till kl. 2—3, hörde jag i rummet under mig det vildaste skråll och skrattsalfvor. Jag frågade på morgonen, hvilka som hade där »festat» under natten, och fick till svar, att det varit »f. d. juvenaler från Uppsala», bland hvilka man namngaf en del af mina gamla studentkamrater. — Då jag, såsom vanligt, höll morgonbön med mina disciplar och läste i bibeln för dem, inkom Axelia, deras yngre syster, och bad att få höra på. Detta gaf senare på dagen anledning till ett godt samtal med henne och bröderna om huruvida bibeln verkligen är *Guds* ord.

Juli 3. På morgonen sade farväl till Rudenskölds, som i dag fara ut till Tyresö, det sköna och minnesrika stället, där jag tillbragte åren 1849—51. »Gamle grefven», grefve Fritz och grefvinnan Adamine, sönerna Adolf och min discipel, August, samt deras systrar, fröknarna Louise och Emelie —

alla stodo nu så lefvande för mitt minne, som om det varit i *går* jag råkade dem. Och i själfva verket, när vi i *evigheten* återse hvarandra, skall hela jordelivvet blott synas som *en dag* — en dag, på hvilken en evighet beror.

Strax på e. m. gick jag upp i bergen ofvanför »Fjellstuen», excellensen Due's sommarvilla. Där valde jag mig en god plats med den härligaste utsikt öfver staden, Djurgården och sjön, lade mig ned i gräset och läste Osea. Fåglarna sjöngo i trädkronorna under mina fötter och öfver mitt hufvud; i både naturen och ordet talade *Gud* till min själ, och jag erfor en försmak af den saliga evighet som stundar för Guds folk. Ebr. 4: 9.

Men sedan jag hemkom, har jag hela aftonen hört *världens* stämman, så som den talar, när den blir fri från alla band af samvete och konvenans. I trädgården tätt under mitt fönster, som jag för värmens skull nödgades ha öppet, har hållits fest af gräddan bland *haute volées* herrar: diplomater, högre ämbetsmän och gardesofficerare. I början gick allt någorlunda städadt till; men allteftersom det ymniga pokerspelandet löste tungornas band, blef språket allt mera rått och ohyfsadt. Den ena frivola historien efter den andra omtalades, litet emellan afbruten af skallande gapskratt. Slutligen föreslogs att man skulle dansa. En del af herrarna, som knöto hvita servietter öfver hufvudet, skulle föreställa damer. Under skoj och skratt, som stundom mera liknade tjut, dansades en fransäs som slutligen öfvergick till cancan. Jag har hört talas om »simpla baler»; men vid dem kan det knappt gå yrare till än i afton i denna krets. Om jag för någon omtalade alla de uppträdandes namn, skulle man häpna; ty dessa namn tillhöra Stockholms n. v. allra finaste societet. Den kanske ystraste bland alla var danske ministern, den redan ganska ålderstigne baron S—l-Pl—n, som var klädd till dam med serviett på hufvudet, och med hvilken i synnerhet de yngre officerarne hade mycket nojs. Hvad han tillät sig själf och andra, öfversteg allt hvad jag kunnat tänka mig. — Först sent på natten slutade denna »glada fest», som sedan fortsattes i våningen en trappa upp.

Juli 4. »Stor middag» hos Klingbergs, i anseende till

sonen Ottos födelsedag. Bland gästerna var äfven kyrkoherden Lindsten samt två andra präster. Jag såsom informator i huset blef anmodad att »hålla sällskap och vara treflig». Hvad kunde och borde jag göra för att i någon mån tillmötesgå denna önskan?

Jo, jag fick en idé, gick upp på mitt rum efter en *ovanligt intressant missionsberättelse* af den berömda Merle d'Aubigné, ur hvilken jag föreläste det mest liffulla kapitlet. I början tyckte man, att det lästa var »riktigt vackert»; men när jag efter en liten stund gjorde ett uppehåll för att begära ett glas vatten, började man allmänt tala om andra ämnen, så att jag ej ansåg det »löna mödan» fortsätta, hvilket ej heller af någon begärdes.

Kyrkoherden Lindsten var en mycket vänlig man, som bad mig att nästa söndag predika aftonsången i Ladugårdskyrkan, ifall pastor primarius före fredagen lämnat sitt *venia*.

På aftonen promenerade vi till Rosendal, där konungen gaf supé. Fyra musikkårer spelade, och de kungliga visade sig på balkongen för folket, som lifligt hälsade dem med hurrarop. När prinsessan Eugénie skulle med sin näsduk vifta åt några af henne kända damer, som stodo ett stycke ifrån oss, tappade hon näsduken, hvilken jag upptog och sedan lämnade åt en hofherre, som skyndat ned efter den samma. Prinsessan tackade mig genom en vänlig böjning på hufvudet.

(När jag flera år senare blef presenterad för prinsessan, erinrade hon sig ännu denna lilla händelse.)

Juli 5. Uppe hos biskop Annerstedt och begärde *venia* inom Södertörn (man hade nämligen bedt mig predika i *Brännkyrka*). Biskopen var särdeles förbindlig och lämnade mig utan minsta tvekan det önskade tillståndsbeviset. Från honom gick jag åter till d:r Pettersson, som i dag var alldeles omstämd och sade, att någon inlaga till konsistorium alls icke behöfdes, hvarefter han utan vidare gaf mig *venia*.

Före middagen en botanisk exkursion till Valdemarsudden med min lärjunge Axel K. Vi mötte på vägen Bruce Bey, som hälsade på oss och *skarpt fixerade* mig. Jag kände

därvid, som om ett hvasst järn hade berört mig. (Några veckor därefter skulle jag erfara prof på den ofantliga magnetiska kraft, som fanns hos den mannen.)

På e. m. inne i staden. När jag på aftonen for ut igen med kullbåten från Nybroviken, blef jag ensam passagerare för den turen. Då jag kom till båten, satt kullan och läste i en trasig bok, som sedan befanns vara »Lassemajas lefnadshistoria». Men jag, oviss om hvad hon läste, frågade om det var Guds ord. Hon såg helt förundrad ut och svarade nej, men frågade tillbaka, på hvilken grund jag kunde antaga, att hon skulle läsa Guds ord. Så utspann sig ett samtal, under hvilket jag slutligen frågade, om hon ihågkom sin *konfirmationsdag* och *sin första nattvardsgång* samt hvad hon därvid lofvade sin Herre. *Då* kommo tårar i hennes ögon; motståndet var brutet, och under djup rörelse bekände hon sitt affall och många synder. När jag uppmanade henne att åter börja läsa i sin bibel, sade hon sig icke äga någon sådan, ej heller ha tid att köpa någon. Hon bad mig därför att skaffa henne ett ex. af nya testamentet, samt lämna det i paket till Brita från Rättvik (så var hennes namn) i deras »kasern» vid Allmänna gränden på Djurgården, där hon bodde jämte alla sina i båtbolagets tjänst anställda kamrater.

Juli 7. Lämnade hos kullorna några goda böcker och nya testamenten. — På e. m. ute på Drottningholm; viktiga händelser . . .

På aftonen ville en drucken herre skjuta sig på verandan här; men herr K. slog honom öfver armen, innan skottet hann gå af.

Juli 9. En för mig alltid oföglömlig dag. Har för första gången förkunnat Guds ord i *en kyrka*, då jag kl. 4 predikade aftonsången i Ladugårdslandskyrkan. Kände mig både lycklig och djupt förödmjukad . . . Bland åhörarna voro Rudin och hans fästmö, som efteråt vänligt tackade och uppmuntrade mig.

Juli 12. E. m. hos Thams, jämte flere andra vänner. Vi samtalade bl. a. öfver den frågan: »*Hvarför* var Kristus

så bittert hatad af de skriftlärde och fariséerna?» Vi kommo öfverens om, att orsakerna därtill voro flera och af olika art. Först och främst var Jesus själfva kärleken och *sanningen*, och de skriftlärde kände genast vid sammanträffandet, att i honom bodde en annan ande än i dem. Sådant väckte deras ovilja. Till en tid hoppades de dock, att Jesus skulle inse, att för vinnandet af kyrklig framgång var det honom nödvändigt att stå väl hos de kyrkligt maktägande. Men då han icke tycktes förstå detta, utan fri och oberoende af kyrkliga myndigheter gick den väg hans Fader visade honom, då växte deras ovilja till fiendskap. De började »söka något, som de kunde anklaga honom för» (Luk. 11: 54). Och snart funno de mer än de vågat hoppas. Herren Jesus, som »gick omkring, görande väl och hjälpende alla», förkunnade *Guds* vilja och råd; men på »fädernas stadgar» aktade han föga. Icke så, som om han ville gifva någon anstöt; tvärtom (se orden i Matt. 17: 27). Men när de mänskliga stadgarna stodo i vägen för den himmelska kärlekens verk, visade han, att »människosonen var herre till och med öfver sabbaten». Så fick han heta »sabbatsbrytare». Judarnas stränga kyrkliga föreskrifter (t. ex. om tvagningar af krukor, käril och händer) åsidosattes ofta af Jesus och hans lärjungar. Likaså de judekyrkliga ordningarna om flera slags fastande. Däraf fick Jesus heta »en frossare och vindrinkare». — Judarna *afskydde* »publikaner och syndare» samt framför allt samaritanerna, *den* tidens »separatister». Visst hade judarna Guds rena ord, och samariterna ett uppblandadt sämre; men Jesus, som »undfick publikaner och syndare och åt med dem», ungicks äfven vänligt med samariterna och *stannade två hela dagar* bland dem. (Joh. 4.) Detta var någonting gräsligt för de skriftlärde, så att de sade till honom: »Du är en samarit (separatist) och hafver djäfvulen!» Tänk, hvart kyrkligt partisinne och fanatism kan leda! Själfva Herren Jesus undgick icke beskyllningar för »okyrklighet», därför att han, ehuru *trogen mot sin Faders ord och lära*, dock kunde älska och visa vänlighet äfven mot samariter!

Men nästan värst af allt hvad Herren Jesus gjorde,

måste för alla fariséer *det* ha varit, som omtalas i Luk. 8: 1—3. Det heter där, att Jesus »vandrade omkring i städer och byar, och de tolf med honom; *därtill ock några kvinnor*, som han hade gjort helbrägda — nämligen Maria, som kallas *Magdalena*, och Johanna, Kusas' hustru, och Susanna, och många andra, *som tjänte honom af sina ägodelar*». Då man känner judarnas ofantligt stränga åsikter om mäns och kvinnors inbördes sätt att umgås (lärjungarna »förundrade sig», att Jesus satt och talade vid den samaritiska kvinnan, Joh. 4), kan man lätt fatta, hvad de skriftlärde och de fariséer skulle känna och säga, när de hörde huru Herren Jesus »vandrade omkring med några *kvinnor*, de där tjänte honom af sina ägodelar». De ansågo sig nu ha *full rätt* att både förakta, hata och motstå honom. Och de förde honom slutligen till döden. Men eftervärlden dömer annorlunda än de!

Juli 14. På aftonen ett allvarligt samtal med »dumma Mina», en af värdshusflickorna här, en vacker 19-årig flicka med godt och blygsamt sätt, men mycket enfaldig, hvarför hon ock af kamraterna fått det namn »dumma Mina», med hvilket hon nu af alla här omnämnes. Hon hade af en herre i staden, en kassör på ett af de större grosshandels- husen, blifvit förledd att i sitt förvar mottaga och gömma en af honom försnillad penningsumma. Nu i afton kom en polisgevaldiger, som sade, att allt var upptäckt, den där kassören häktad, och att Mina nu också skulle arresteras. Men på herr Klingbergs borgen slapp hon nu. Dock skall hon i morgon upp i polisen, ock då lär hon ej slippa.

När detta blef bekant, började genast alla hennes kamrater att vända henne ryggen, håna henne o. s. v. Flickan grät och var olycklig, så att jag bad Gud om nåd att kunna gifva henne *den rätta* trösten. Jag talade till henne allvarligt men vänligt om Gud, mot hvilkens bud hon syndat, och om Jesus, som försonat äfven hennes synder, samt bad henne fly till honom för att ej blifva helt nedtryckt i fördärfvets afgrund. Hon var mycket gripen, tackade mig innerligt för min vänlighet och lofvade att söka Herren, medan han är nära. Hon sade: »Om ej Gud hjälper mig,

så blir bordellen min enda tillflykt, när jag kommer ut ur fångelset. Ty ingen människa älskar mig verkligen eller vill hädanefter vårda sig om mig.»

Sedan hon gått, fick jag en så mäktig kraft att bedja för henne; att Herren själf måste ha gifvit den. Då skall bönen ock bli hörd.

Juli 15. Alltsedan dalkullan Brita fick sitt nya testamente och i sin »kasern» omtalat hvad jag talat till henne, har tidigt om morgnarna eller sent på aftnarna någon ny kulla sökt mig för att bedja mig skaffa äfven henne ett nytt testamente. Så hade de ock bedt mig att »hålla morgonbön» med dem kl. $\frac{1}{2}$ 6 hvarje morgon, innan de begifva sig ut på dagens arbete. Vi samlas, sju eller åtta personer, vid en gammal på land uppdragen båt, i närheten af Sirishof. Där läser jag hvarje morgon för dem ett stycke ur Johannis evangelium, i ordningsföljd, talar något däröfver i högst 10 minuter och avslutar med bön.

I dagens nummer af Väktaren beklagar den ädle baron Posse de pågående förföljelserna mot »separatisterna». Heidenberg har »för konventiklars hållande» blifvit dömd till böter af 66: 32 rdr banco (100 kronor) och »för gäckeri med nattvarden» — de hade i djupaste vördnad firat Herrens nattvard tillsammans — till böter af 16: 32 (25 kr.). Likaså hade P. Persson, klockaren Lars Persson och ännu en dömts till lika böter för det de »upplåtit hus för otillåten andaktsöfning». Samtliga böter skola vid bristande tillgångar förvandlas till »fångelse vid vatten och bröd». — Baron Posse utbrister i slutet af sin uppsats sålunda: »Skall man då icke inse, hvilka skulder vår kyrka och vårt land härigenom åsamkat sig. De närmast gifna följderna, som man länge insett skola inträffa, börja ock nu framträda. Så ha vi fått tillförlitlig underrättelse, att nyligen i Elfdalen och Orsa 103 personer skilt sig från kyrkan och blifvit baptister. — Märk, dessa personer voro ännu för två år sedan varma, trogna lutheraner; men prästerna ha genom bråk, oginhet, trakasserier och småaktigheter slutligen (somliga *med*, andra *mot* sin innersta önskan) förmått dem att helt gå ut ifrån kyrkan. Och dessa 103 lära nog icke blifva de sista!»

Inom några år — det anse Rosenius, Posse och de flesta jag talat vid — skola *hundratalet* af dem, som vända vår kyrka ryggen, bli till *tusental*. Det hade blott behöfts litet kärlek, vishet och tillmötesgående från prästernas sida, så hade de allra flesta af dessa 103 stannat kvar inom sin barndoms kyrka. Men när »kårandan» får makt med präster, så säga de likasom en del jurister: *Fiat justitia et pereat mundus!* Må blott kyrko-*ordningen* upprätthållas, så må sedan *lifvet* kväfvast och kyrkan sprängas!

På e. m. samtal med Bruce Bey, som för närvarande magnetiskt behandlar M. Klingberg.

Juli 16. Till middag hos fröken Storckenfelt, tillsammans med prosten Linnarsson från Falköping. Jag kom en stund före honom. Fröken S—t var då djupt bedröfvad; men jag hade nyss förut fått så mycket godt ur en betraktelse af R—s, att jag kunde »hugsvala andra med den hugsvalelse som Gud gifvit». Hon blef åter glad i Herren, och när prosten L. kom, kunde vår middag försiggå under gladt uppbyggligt »bordsamtal».

På e. m. predikade aftonsången i Katarina, min *andra* offentliga predikan... Huru stort och dyrbart är det icke att få för återlösta människor förkunna Kristus och »syn-*ernas* förlåtelse i hans namn»!...

På aftonen voro min mor, L. Dahlstrand, G. B—w., P. Kraft och några andra vänner hos mig. En i allo dyrbar och fridfull dag!

Inga bekymmer tröttade sinnet,
glad var den säd som såddes åt minnet!

Juli 17. På morgonen kom herr H—r (en af de äldre uppässarna å värdshuset) och bad att få låna den bok, ur hvilken jag vid bjudningen den 4:de hade läst; ty han hade hört sägas, att det skulle varit en bra bok. Han fick den, och detta gaf uppslag till ett samtal, som gaf mig förhoppning för hans själ. Men — huru skall det då gå med hans plats? Dock, för den saken sörjer Gud; jag behöfver ej ha »omsorg för morgondagen», hvarken för egen eller andras del.

Men det var icke nog med *den* glädjen i dag; på e. m. kom ännu en till mig, mamsell Thelaus, »husmodern» här, och frågade »hvad hon skulle göra för att varda salig»; ty hon kände sig nu vara en »verklig synderska, som behöfde nåd» . . . Nu börjar jag förstå, hvarför Herren skickat mig just hit. Midt i det syndalif, som här alla dagar föres rundtomkring, gå dock själar med sargade samveten, som känna sin skuld och behovet att *vända om till Gud igen*, innan det är för sent. Och när nu Herren gifver mig nåd att kunna äfven här bekänna hans namn och vittna om honom, så dragas dessa själar till mig; likasom de andra — de som *icke vilja* vända sig till Gud — stötas bort ifrån mig. Så gif mig då, Herre, allt flere och flera att få om-tala din frälsning för!

Juli 18. E. m. uppe hos lagman Cassel, som visade mig ett bref från L. A. på Drottningholm, i hvilket man önskar att jag måtte komma dit ut och predika i slottskapellet därstädes. Jag biföll gärna denna önskan, och lagman C. lofvade att utverka kyrkoherdens skriftliga anmodan därom.

Anledningen, hvarför jag i dag besökte lagman C., var den, att han är hög frimurare, riddare af Karl XIII:s orden, men också en afgjord, sin Herre *bekännande* kristen. Och jag ville nu höra hans råd i en sak. Från två håll har man nämligen föreslagit G. B. och mig att bli frimurare samt försäkrat mig, att *just där* hölls den sanna kristendomen i högsta ära. Detta hade förundrat mig, då jag tänkte på, hvilka som stå främst i frimureriet. Regementspastor Dahlfelt, kaptenen baron Stjernstedt vid Svea garde, m. fl. äro bland de mest nitiska och mest framhållna inom frimurarnas orden. Men — å andra sidan vet jag ju, att man aldrig får döma någon efter »sken och blotta hörsagor». Alltså: jag ville, både för egen och min väns del, fråga en allvarlig kristen, som själf stod midt inne i denna orden och under loppet af många år kunnat bilda sig ett *verkligt sant* omdöme i frågan. Ty i synnerhet den hemska frimurare-eden afskräckte oss.

Lagman Cassels svar blef följande: »Naturligtvis kan jag, såsom eder är väl bekant, ingenting yppa af ordens

hemligheter. Dock kan jag säga så mycket, att därinom ingenting bör förekomma, som strider mot en kristens tro och öfvertygelse. Tvärtom har jag många gånger känt mig verkligt uppbyggd af hvad jag där fått höra. Men å andra sidan behöfver man ingalunda bli en frimurare för att vara en sann kristen. Tvärtom innebär frimureriet ganska stora frestelser, särskildt för präster, frestelser till ögon-tjänst och lycksökeri. Mitt råd är detta: Då min käre vän ännu är så ung, så dröj något år, innan ett afgörande beslut fattas. Ifall ni då beslutar följa anmaningen om att söka inträde i orden, skall jag med synnerligt nöje stå till tjänst i hvad jag möjligen kan. Men det är just icke mycket!»

Jag stannade flera timmar hos den vänlige gamle mannen, som hade mycket lärorikt att förtälja om sina erfarenheter af världens opålitlighet, *vänners ombytthet* och — *Herrens stora trofasthet*.

Juli 19. På morgonen besök af en obekant ung man, en magister Gustaf Flyborg från Lund, som jag snart efter anden igenkände som en sann broder i Herren. Vi blefvo ock strax »bröder», följdes åt upp i »min skogspark», där vi tillsammans både och läste i bibeln. Han skulle denna gång ej stanna i Stockholm mer än några dagar, men hoppades få återkomma hit som präst och få anställning här. — Tänk, om vi en dag såsom ämbetsbröder finge tjänstgöra vid samma kyrka! (Flyborg kom också hit, och vi fingo många dyrbara gemensamma erfarenheter, hvarom mera sedan).

Juli 24. Fr. Klingbergs namnsdag. Stor supé i trädgården; mycket och fint folk, regementsmusik och kanonskott. Blef bekant med Hugo Beijer, som kände A—g's och förr mycket umgåtts i deras familj.

Juli 26. På aftonen Bellmansfest. »Par Bricol» hade sin högtid i våningen under mitt rum, hvilket jag nogsamst erfor.

Juli 27. På f. m. åter hos lagman C. Kyrkoherden i Lofö vågade ej upplåta kyrkan, utan tillåtelse af ärkebiskopen. Lagman C., som personligen väl kände ärkebiskopen, hade då skrifvit till denne och begärt tillåtelse för mig, som har *venia* i Stockholm och Strengnäs' stift, att för en

gång få predika i Lofö församling; men ärkebiskopen hade vägrat, utan att uppgifva något skäl.

L:n C. talade ock med sorg om den ytliga kristendomen hos några unga damer, som han nyligen varit tillsammans med. De hade sagt, att det var »så roligt» att höra goda predikningar och »så roligt» att vara ute med världen. Han fruktade därför, att deras kristendom var blott »en rolighet», ett slags ny sport, en pikant omväxling med de andra nöjena i världen, att deras sinnen vore utan djup och utan allvar. Jag blef helt bestört öfver hans ord och hoppades att han denna gång såg allt för mycket »i svart». Eljest går det dem icke väl.

Däremot gaf han följande omdöme och fröken S—d: »Allvarlig, men vänlig och angenäm; glad, men aldrig »uppsluppen och munter»; älskvärd utan koketteri; intelligent och intressant, men utan anspråk; samt först och sist: en trosvarm kristen, som icke döljer sin kristendom, men *bekänner utan ostentation*, enkelt och kärleksfult, såsom hela hennes person är.»

Augusti 1. Man har sagt mig, att jag borde höra Johannes Palmqvist, pröfva allt och »behålla det goda». Därför gick jag i dag på aftonen och hörde honom i bönsalen vid Köpmangatan. Ett skönt vittnesbörd! Väl kan jag icke gilla hans åsikt om dopet, den han dock i dag icke vidrörde (han är baptist). Men för hvar gång jag ser och sammanträffar med den mannen, liksom nu då jag hörde honom predika, måste jag tänka: han liknar verkligen Johannes, »den lärjungen som Jesus älskade». Ty kärlek, sann helig, himmelsk kärlek framlyser ur hela hans väsen och alla hans ord. O, att Gud gafve mig och mina trosbröder, särskildt alla troende präster, vilja och förmåga att i detta afseende taga föredöme af denne lekman.

När det var slut och vi skulle gå, hade i förstugan och utanför på gatan samlat sig en hop karlar och halfvuxna pojkar, som med smutsiga ord och närgångna åtbörder groft förolämpade de baptistiska kvinnorna. Ett par poliser stodo ute på gatan och blott skrattade däråt. Men då kom en ståtlig, välklädd herre utför trappan; han grep

två af de värsta fridstörarne, en med hvardera armen, kastade ut dem på gatan och sade: »Skäms ni inte, 'kristna' män, att bära er så åt! Den som förolämpar ett enda fruntimmer till, skall få sig ett grundligt kok stryk!» Detta var ett språk, som råheten förstod: och då *nu* äfven poliserna upphörde att skratta, men i sakta mak närmade sig, blefvo karlarne och pojkarne genast stilla.

Augusti 4. Uppe på Ev. Alliansens möte. Först talade pastor Smedberg, riktigt och bra, men denna gång tort och »utan smörjelse». Efter honom bad d:r Melander; sedan talade pastor Aug. Åkerlund, kapten Berger och Karl Mölter svärd, allesammans varmt och upplifvande. — Ett bref från Rosenius meddelades, i hvilket han beviljade en till honom sänd begäran, att hans sal vid Johannis Östra kyrkogata skall under hans frånvaro upplåtas till allianssammankomster onsdags-, lördags- och söndagsaftnar vid hvilka skall tillgå så, som Fjellstedt föreslår i sin uppsats »Om bönesammankomster» i senaste n:r af *Bibelvännen*, med bibelläsning, korta betraktelser, sånger och mest bön.

Augusti 5. Första »sommarmötet» på Rosenii sal. Där voro vi omkr. 30 vänner samlade. Wennersten började med att uppläsa Fjellstedts artikel »Om bönesammankomster» samt Davids 32:dra psalm, och tillade sedan några hjärtliga förmaningsord. Så sjöngs psalmen 66 i Sv. psalmboken. Därefter talade jag omkr. 20 minuter öfver Hesek. 34:de kapitel och bad om Herrens välsignelse öfver dessa möten. Sedan sjöngo vi »Jesu kärleks pris» ur Ahnfeldts sånger. Hvad den sången gick med *kraft* och *kläm* ur allas våra hjärtan. Därefter talade Möllersvärd omkr. en kvart samt bad för vår konung och hans hus. Så sjöngs: »Herre, signe du och rådel!»

Nu skedde en öfverraskning för oss alla. Den gamla, fromma fru Kempe, som aldrig förr yttrat sig offentligt, hade blifvit så gripen af ordet, sångens och andens kraft, att hon icke kunde tåga: hennes öfverfulla hjärta måste gifva sig luft. Hon reste sig och började bedja — en gripande bön, som gick från hjärta till hjärta, och för visso icke minst till *Herrens* — en bön för konung, kyrka och

fosterland, för våra unga söner och döttrar, att de måtte bevaras åt Herren, samt för oss alla som voro här samlade, att vi i sanning måtte, såsom de förste lärjungarna, blifva »ett hjärta och en själ». Alla voro gripna.* — Till sist bad jag Fader vår och välsignelsen. Så sjöngs: »Låt vår lampas olja brinna» (Sv. ps. 426: 5), och så var detta härliga möte slutadt. Men dess välsignelse är icke slut, utan skall förblifva.

På hemvägen talade med L. D., som under tårar bekände sig länge ha varit bunden såsom i en dvala af sömnaktighet och tröghet. Nu hade dock, med Guds makt, en »sinnets förnyelse» skett.

Aug. 8. När jag på aftonen kom till Nybron för att fara ut till Djurgården, landsteg just då ett sällskap muntra herrar och damer, som kommo från Framnäs. Bland damerna var en omkr. 20-årig dam med ett intelligent och ädelt utseende, men som oupphörligt missbrukade Guds namn. Jag hade på mig en skrift: »Hvarför nämner du så ofta det namnet?» Efter bön till Herren, att den skriften nu icke skulle blifva till förargelse utan till välsignelse, nalkades jag damen, som stod något litet skild från de andra, hälsade artigt och bad henne mottaga skriften.

Hon såg först förvånad ut, men tog sedan skriften helt vänligt, gick fram till sitt sällskap och sade: »Den herrn var bestämdt en läsare! — (År 1870, sexton år senare, fick jag genom statsrådinan H. Wennerberg mottaga en hjärtlig hälsning från majorskan L—d, med ett varmt *tack* för den skriften. Hon hade läst den, kommit till besinning, ånger och slutligen frid. Nu var hon en troende kristen och hade genom A. Storckenfelt fått veta, hvem det var som augustiaftonen 1854 räckte henne den första väckande skriften. — Huru många gånger få vi icke anledning säga: »Rik frukt af ringa frö!»)

* Kapten Berger, alliansens egentliga ledare, bad henne dock sedan att icke göra om detta vid de följande mötena; ty *ännu* vore icke den tid kommen, då »edra söner och edra döttrar skola profetera». Ännu skulle sådant lätt vålla anstöt och kunna skada Guds rikes sak.

Aug. 9. På aftonen ånyo möte på Rosenii sal. Denna gång talade först Wennersten öfver Rom. 5: 1, 2, mycket godt. Sedan vidtog Rudin i samma kapitel, v. 3—7; ett af de yppersta föredrag jag någonsin hört af honom, särskildt öfver ordet »erfarenhet» i v. 5. Bland annat sade han: »Bed i frestelsetiderna, att Herren *blott för en enda stund* gifver dig en rätt trosblick på 'hvad som kommer', låter dig för ett ögonblick liksom få *se* och *ana* den glädje, den härlighet som väntar oss i fadershemmet: då skola frestelserna af all världens lust försvinna såsom en dimma.» Sedan bådo Berger, jag och Wennersten. Därefter sjöngs: »Bort, o värld, med ditt försåt!» — Rudin och Möllersvärd följde mig sedan hem.

Aug. 19. Ute vid Örby, där G. B—w och jag förnyade vårt förbund med Herren. En *evigt* oförgätlig dag! . . . På e. m. gingo vi till fattighuset och talade med de fattiga om honom, som »ändock han var rik, blef fattig för vår skull, att vi genom hans fattigdom skulle rika varda.»

Aug. 20. På morgonen följdes vi åt in till staden, G. B. för att höra Janzon i Adolf Fredrik, jag för att höra Olin i Djurgårdskyrkan. Denne senare, som jag ej förut hade hört, har stort rykte som »väldig predikant». Och i sanning, ryktet har icke ljugit. Herren har slösat ovanlig begåfning på honom; han var emellanåt rent af hänförende. Sådana »utförsgåfvor» torde näppeligen någon Stockholmspräst ha ägt sedan J. O. Wallins dagar. Och äfven innehållet var i det stora hela förträffligt, fastän han ett par gånger »högg i sten» på ett så uppenbart sätt, att det är tydligt att han icke *ännu* själf *erfarit* allt det som han så härligt vittnade om.

Ett vackert drag af hans ödmjukhet hade jag i förrgår fått veta. Beijer, som just genom Olins predikan blifvit uppväckt ur sin världs- och säkerhetssömn, berättade mig, att han en tid därefter gått till O. för att få råd och ledning i sin salighetssak. Olin hade då svarat honom: »Jag har fått gåfva att *väcka* folket; men jag har icke ännu nog ljus för att kunna leda uppväckta själar. Vänd er därför till Rosenius: han förstår den saken.»

Aug. 22. Aftonen sammantråde af Ev. Alliansens styrelse. Från kyrkoherden Holmgren i Hacksta, pastor Tillman på Mörkö, en hemmansägare i V. Vingåker samt en präst på Åland (som bad oss icke offentliggöra hans namn) hade bref ingått med begäran, att Ev. Alliansen måtte till dessa trakter sända varma, troende lekmanavittnen för att, om möjligt, söka uppväcka folket ur den andliga dödssömn, i hvilken »kyrkoförsamlingarnas» allra flesta medlemmar sofvo. Det blef en stunds diskussion, huruvida det vore möjligt för en styrelse, hvars medlemmar tillhöra *olika* bekännelser och samfund, att utsända *gemensamma* predikanter. Svårigheten erkändes af alla; men det ansågs att den skulle kunna undvikas, om man för ändamålet utsåge verkligt fridsamma, kärleksfulla män samt af dem fodrade bestämd förbindelse att fullkomligt afhålla sig från allt tal om »skiljeläror». — Ett par af oss voro likväl tveksamma, om detta senare vore *möjligt*, ifall folket komme att fråga om sådant. Men styrelsens flertal fäste ej något afseende vid våra tvifvel. — Till resande vittnen föreslogos Möllersvärd, Ljungberg och några andra. Men för att sändas till Åland ansågs *Rudin* vara den mest lämplige; jag erhöll uppdrag att skriva till honom med förfrågan, om han kunde åtaga sig detta uppdrag.

Aug. 23. Aftonen på Rosenii sal, där nu *G. Beskow* höll sin första bibelförklaring, öfver Efes. 2:dra kapitel. Herren var med honom, så att det blef en verkligt *god* stund . . . Han hade endast litet för brådtom i sitt talande; men sådant går bort med tiden.

Aug. 24. I dag har Thomander i »Engelska kyrkan» hållit en disputationsakt med baptisterna, hvarvid ingendera parten gaf med sig och ingendera blef öfvertygad. Det är nog icke på *den vägen*, man kommer till sanningens kunskap. I en del »skiljeläror» blir *här* aldrig enhet.

Aug. 26. På morgonen kom m:lle Theläus och berättade under tårar, huru svårt hon numera hade det här ute, sedan hon börjat söka Herren och håller sig till hans ord. Alla gjorde spe af henne och sökte oupphörligt narra henne ut i världen igen. Och när hon ville uppmana dem att blifva sanna kristna, så svarade de: »Äro icke vi kristna lika väl

som ni? Äro icke vi också döpta? Höra icke vi till församlingen så väl som ni?» — Den enda, som *emellandt* visade sig mottaglig, var »vackra Charlotte», som hade varit orolig, allt sedan hon af mig fick Ryles skrift »Hvete eller agnar?» Men emellanåt var hon ännu ystrare än förr; man *såg*, huru Gud och världen stridde om den själen. — Jag sökte trösta och stärka Thelaus med att visa hvad som i Ebr. 12: 1 står om Herren Jesus, samt huru han, som själf varit »frestad i allting *lika som vi*», också förmår »hjälpa dem som frestas». — Hon blef lugn och stilla samt sade, att »om än vägen till himmelen gick genom *eld*, så ville hon ändock gå den.»

På e. m. blef jag vittne till ett underbart prof på Bruce Beys starka magnetiska kraft. Han kom gående med herr Klingberg. Jag mötte dem i samtal om magnetismen. Jag yttrade något tvifvel. Bruce Bey blef ifrig och företog så följande häpnadsväckande bevis.

Vi stodo på planen utanför den vänstra byggnaden, tämligen nära intill väggen. Vid fönstret längst fram, omkr. 12—14 alnar från oss, satt m:lle Klingberg, som under den senaste tiden för sin sjuklighet erhållit magnetisk behandling af Bruce Bey. Hon satt med ryggen vänd åt vårt håll och kunde omöjligt varseblifva oss, som endast sågo det yttersta af hennes profil.

»Om jag nu, utan att säga ett enda ord, förmår m:lle Kl. att komma hit ut till oss för att fråga hvad klockan är samt bedja mig bli marskalk på hennes bröllop, skall kungl. sekter W—m *dd* tro, att magnetismen är en verklig kraft?» frågade Bruce Bey. »Gif akt, att jag nu på förhand säger *hvad* hon skall komma att yttra; om detta fullständigt slår in, skall ni då kunna tvifla?» Jag bad att slippa få gifva något bindande svar, men sade mig skola med opartiskt intresse följa hvad han nu kunde och ämnade göra.

Bruce Bey började då med sina händer företaga några vågrörelser mot fönstret till, under det han oafvändt höll sin blick skarpt fäst på den del af m:lle Klingbergs ansikte, som där var synligt. Efter några minuter tycktes hon bli orolig, strök flere gånger med handen öfver sin panna, steg

slutligen upp och gick in i rummet. En liten stund därefter kom hon ut på planen, utan hatt och utan handskar, samt gick rakt fram mot Bruce Bey. Hennes ögon voro vidöppna och blicken stirrande; sin far och mig tycktes hon icke märka.

När hon hunnit fram till B. B., stannade hon och såg på honom med ett halft frågande, halft bedjande uttryck i sitt ansikte. B. B. sade: »Hvad vill ni?» Hennes svar lydde: »Huru mycket är klockan?» B. B. fortsatte: »Är det intet annat ni vill mig?» hon såg litet förvirrad ut, men sade tydligt: Jo, jag beder: blif marskalk på mitt bröllop!» (I parentes må här nämnas, att hon vid denna tid icke ens var förlofvad och för visso aldrig hade tänkt på Bruce Bey som bröllopsmarskalk; ty denne var en gift man.)

Nu såg Bruce Bey med stolt min på oss och frågade: »Nå, hvad säger herrarne om detta?» Jag svarade, att saken var mig obegriplig, men att jag fullkomligt måste medgifva, att han med magnetism besatte en mäktig kraft, som gjorde dem han behandlade fullständigt beroende af honom. Men, tillade jag: »Är det en *god* eller en *ond* makt, som öfversten härmed utöfvar?» Bruce Bey såg en momang på mig med ett elakt uttryck i sina ögon; därefter drog sig hans mun till ett sötsurt småleende. Så gjorde han med handen några rörelser öfver m:lle Klingbergs panna, hvarvid hon liksom vaknade upp och såg sig förvånad omkring. När hon så märkte sig vara utan hatt på hufvudet, skyndade hon förlägen tillbaka in i sitt rum. — Men jag tänkte på skilnaden mellan »de två andemakterna».

(När jag året därefter blef bekant med m:lle Klara Åhman och notarien Lindauer, hvilka också i flera år utöfvat magnetism, fick jag af dem veta mycket, som gjorde denna sak ännu underbarare. Men det allra märkligaste jag i denna väg bevittnat, var en händelse på Konvalescenthemmet i Stockholm, i hvars styrelse jag den tiden var ordförande; öfriga styrelseledamöter voro: Häradshöfding V. Moll, doktor V. Wetterstrand, fru M. C. Modig, statsrådinnan A. Lagercrantz. — En eftermiddag vid ett styrelsemöte därstädes 1895 företog doktor Wetterstrand några hypnotiska

experiment — i närvaro af statsrådinnan Lagercrantz, fru Modig, min hustru samt häradshöfding Moll och mig. Jag fick då se saker, dem jag knappt skulle kunnat tro vara möjliga, om de ej försiggått i allas vår närvaro. Men om detta skall längre fram berättas.)

Aug. 27. Aftonsången i Ad. Fredrik, där Janzon bland annat sade, att »satan stundom förvänder blicken för Guds äkta barn och tager bort deras hågkomst, både af deras sorg öfver synden och deras glädje i Gud». Under sådana stunden kunna de tycka, att de »aldrig känt någon verklig ånger och aldrig haft någon rätt glädje i Gud», fastän de mer än hundra gånger erfarit båda delarna»

När Bomarsund på Åland den 16:de dennes intogs af fransmännen, blef här stor glädje. Ty i den franska general B. d'H:s proklamation därom tillkännagafs, att *Åland skulle blifva frigjort* från Ryssland. — Men i dag visade C. v. R. ett bref från baron Manderström, i hvilket denna säger att »ifall vi svenskar skulle göra oss några förhoppningar om att återfå Åland, så skola dessa förhoppningar tvifvelsutan blifva gäckade.»

På aftonen talade Gustaf B—w och jag på Rosenii sal.

Aug. 28. Tidigt på morgonen kommo fyra af de kullor, som under »morgonbönen vid båten» denna sommar (se sid. 370) blifvit förda till Herren, för att nu säga mig farväl. Utanför stodo ett par af deras kamrater, och vid båten väntade ännu flera, så att vid morgonbönen där innalles 14 voro samlade. Jag talade en stund öfver Joh. 3: 16, 36 och bad. De voro alla synbart gripna, och de redan troende bland dem lofvade på nytt att troget följa sin frälsare på korsets stig. Jag utdelade biblar åt dem, som ännu icke hade fått sådana. De tackade och välsignade mig; ty sade de, »ingen annan mer än 'han' har i sommar talat till oss om vår Herre Jesus».

Aug. 29. Svar från Rudin, angående missionen på Åland. Han är nog benägen att åtaga sig den, men vill först få svar på ett par framställda betänkligheter. Med anledning däraf lät jag på e. m. sammankalla Alliansens styrelses ledamöter till kl. 8; hvarefter jag kl. 10 hade att skriva ett

långt svar till Rudin. — Ske *Herrens* vilja i denna sak så väl som i allt!*

Aug. 30. Då jag i dag kom in till staden till min mor, omtalade hon, att hon hvarje dag under denna vecka haft besök af en stackars ung sjuk kvinna med ett litet barn. Kvinnan, som genom stor nöd kommit till »sorg efter Guds sinne», hade i söndags afton hört mig på Rosenii sal, och sedan dess hvarje dag sökt mig för att få tala med mig. Hon hade uppgifvit sin adress, och min mor hade lofvat bedja mig uppsöka henne där. — Stackars kvinna! Hon bodde i ett rum, där allt vittnade om den allra största fattigdom. Och i hennes egen själ rådde äfven den djupaste nöd. Hon var allvarligt uppväckt ur syndasäkerheten, och »såsom hjorten törstar efter friskt vatten», längtade nu hennes själ efter nåd. Jag talade till henne om Jesu kärlek och försoningsdöd, med all den värme och kraft som gafs mig. Hon tycktes då bli mycket stillare och likasom få en skymt af hopp och tro.

Hon omtalade sin sorgliga historia. Dotter till en tämligen förmögen gästgifvare i Östergötland, hade hon blifvit älskad af och själf älskat en rik bondes son. De hade ämnat gifta sig. Men den rike bonden hade tyckt, att hennes hemgift icke var tillräckligt stor och därför absolut förbjudit sonen att vidare tänka på henne; i motsatt fall skulle fadern göra honom arflös. Då hade de flytt från hemmet hit till Stockholm. Här fick hon ett barn, och deras nöd blef allt större, så att de nödgats sälja *allt* hvad de ägde, ja själfva sängkläderna.

Medan vi samtalade, kom fästmannen hem. Han hade ett redbart och godt ehuru mycket enfaldigt utseende; äfven han var långt ifrån obenägen att höra ordet. Tvärtom, då jag talade om Guds nåd mot syndare, lifvades hans drag och han utbrast: »Det där behöfves! Ja, vi hehöfva att vända oss till Gud igen!» — *Hon* har en brinnande törst efter evangelium och äfven han lofvade att börja med flit läsa bibeln och bedja om Guds helige ande.

* Den 4 september kom R:n's svar, hvaruti han sade sig väl ha håg för saken, men dock af tvänne skäl icke kunde åtaga sig densamma.

På aftonen hos den varmhjärtadt kristlige bokförläggaren P. Palmqvist, tillsammans med omkr. 15—20 bröder. Vi hade en ganska god afton tillsammans. Ett ögonblick höll det på att bli strid, då den liflige fabrikör Johansson frågade mig och B—w, »om vi ej ännu fått våra ögon öppnade för *den sanningen*, att vi måste lyda Guds bud och — låta döpa oss». B. svarade litet hetsigt, och äfven jag skulle just säga något, då P. kom och kärleksfullt bad J—n uppskjuta detta samtal till en annan gång. Det blef godt igen: men jag erfor sanningen af ordet: »fullkomlig *enhet i kärlek* är icke möjlig utan fullkomlig *enhet i tro.*» Efes 4: 13. (Därmed alls icke sagdt, att full *enhet i åsikter* medför full *enhet i anden*. Nej, för visso icke! Huru många fullt renläriga och »kyrkliga» lutheraner finnas ej, både professorer, präster och lekmän, med hvilkas *åsikter* man kan känna fullkomlig öfverensstämmelse, utan att förnimma ett spår af »*andens enhet*» med dem. Och tvärtom: man kan känna sig i anden varmt dragen till mången »separatist», hvilken *åsikter* i den eller den frågan man alldeles bestämdt ogillar.)

Sept. 1. På f. m. kom en kulla från Lejas med ett paket, som jag i går e. m. köpt där. När hon skulle gå, stannade hon i dörren och såg bedjande på mig. Jag trodde, att hon ville ha mera drickspengar än hon hade fått och räckte henne därför en slant till. Men den ville hon icke mottaga, utan såg blott på mig, nu med tårar i ögonen. Då förstod jag, och sade: »Vill du ha en bok då?» »Ack ja, ja!» Därpå omtalade hon, att hon var bekant med en af de kullor, som varit med om »morgonbönerna vid båten»; och nu längtade hon efter att få frid med Gud, likasom denna. — Herren har nog många vilsekomna barn, som nu för tiden »besinna sig» och vilja stå upp och »gå tillbaka till sin Fader».

¶ Sept. 8. Fick läsa ett bref med skildringen af missionär Teodor Hambergs död. Herren heter »Underlig». Es. 9: 6. Och underligt är i sanning ofta hans handlingssätt med sina tjänare. Han sätter stundom deras *tro* på hårda prof in i det sista. Johannes döparen, Jesu barndomsvän och

den störste bland det gamla förbundets män (Matt. 11: 11), fick sluta sitt lif i ett fångelse, där hans hufvud föll genom en svag konungs eftergift för en lättsinnig kvinnas nyck. Hvilket *trospref* för denne Johannes! — Så fick ock den trogne Guds tjänaren Teodor Hamberg på sin sista sjukbädd genomgå hårda prof för tron. En stund var det så mörkt för honom, att han tyckte *alla* sin tros stöd nu ha ramlat. Men då sade han: »*Ett* är åtminstone fullvisst, nämligen att Kristus kommit i världen att frälsa syndare, och — Herre du vet det! — jag vill icke förkasta dig, utan tvärtom.»

Sept. 16. Lämnade jag Djurgården och min informatorbeställning hos Klingbergs. Gifve Gud, att de ordets frön jag denna sommar fått mottaga i mitt eget hjärta, likasom ock de jag fått utså hos andra, må »bära frukt till evinnerligt lif»!

Nu har lagförslaget om *kyrkomötet* fallit. Adeln och prästeståndet hade bifallit det, men borgare- och bondestånden ha förkastat det. Men detta är en af de frågor som *icke kunna* falla för alltid. När blott prästerna upphöra med *sitt* motstånd mot rätt och billighet, när de gå in på konventikelplakatets upphäfvande, då skola äfven de för visso *få* hvad rätt och billigt är. Men nu *ha de Gud emot sig* genom sitt »kyrkliga» högmod och sin ofördrag-samhet mot hans Andes lifsverkningar bland folket. Men när de, såsom ock vi alla, lärt att »ödmjuka oss under hans mäktiga hand», då är *hans* hjälpotid inne; då skall han upphöja oss i sin tid. *Submissis dat gratiam!* (1 Petr. 5: 5.)

På e. m. blef jag vittne till en sorglustig scen på Drottninggatan. Där kom gående den allvarsamme, nästan högtidlige bibelkolportören Ljungberg, som lär vara metodist. Då nalkades en världslig tidningskolportör, som bjöd honom på »Söndagsbladet», »Folkets röst», »Kapten Puff» och hvad de alla heta, dessa tidningar som L. sagt sig icke ens skola vilja »taga med en tång». L. svarade kraftigt nej åt anbudet och ville fortsätta sin färd. Men då ställde sig tidningskolportören i vägen för honom och bjöd

honom envist att åtminstone köpa ett ex. »*Folkets röst*». Nu såg L. länge tyst på mannen, tog så ur sin ficka upp en skrift och sade med grafisk stämma: »Köp du i stället denna bok, som heter '*Guds röst i människans samvete*'. Kolportören svor till, såsom stungen af en orm, och gick undan. Men L. gick efter honom, alltjämt utbudande sin skrift, till dess kolportören slutligen *sprang* sina färde. Då kunde L. ostördt fortsätta sin väg.

Sept. 17. F. m. talade Janzon öfver ämnet: »Att se Jesus på afstånd och att se honom på nära håll.» Bland annat, som jag vill söka gömma, var bilden om »en man, som höll på att själf bygga sig en farkost, i hvilken han ämnade *ro* öfver det stora vida hafvet». Men detta gick icke; han blef uttröttad och förtviflade om räddning undan de vildt brusande böljorna. Då kom »en örn med starka vingar» och bjöd honom att rädda sig *på dem*. »Först tvekade och fruktade han; men o, huru salig, när han fick sitt trygga fäste där!»

Sept 20. I Vaktaren för i dag läses ett genmål af den katolske pastorn A. Bernhard, i hvilket redaktionen »får sina fiskar varma». Vaktaren hade ogillat, att katolska kyrkan i Frankrike ännu förföljde och fängslade protestantiska bibelförsäljare därstädes hvilka och predikat evangelium om *Kristus* såsom *den ende och tillräcklige* frälsaren. Pastor B. frågar nu Vaktarens redaktör, »huru denne kan gilla protestantiskt proselytmakeri i *Frankrike*, då han bestämdt ogillar sådant i Sverige af baptister och metodister, som ju dock stå lutheranerna så nära». Men baron Posse blir honom icke svaret skyldig, utan säger att »just därför» att baptister och metodister *stå oss så nära*, och äro protestanter likasom vi, *därför* ogilla vi deras proselytmakeri bland oss. Ty då de erkänna troende och genom Anden lefvandegjorda lutheraner såsom frälsta, såsom Kristi lärjungar och deras bröder inom hans rike, då måste det ju synas, som om de mer nitälskade för 'sin sekt' än för Kristi rike, när de just lägga an på att *till sig* draga de redan omvända och pånyttfödda bland lutheranerna. Men därför att evangeliska protestanter stå *på så långt afstånd*

från påfvetjänare, Mariatillbedjare och dylika romanister, hvilka vandra i djupaste okunnighet om *bibelns och evangelii* enda sanna frälsningsväg, *därför* kunna vi finna baptisters, metodisters och andra protestanters missionsverksamhet i katolska länder vara fullt naturlig och berättigad.

Okt. 6. På aftonen kvartalsmöte i Ev. Alliansen. Det börjades med en brinnande bön af d:r Fjellstedt, hvarefter jag uppläste kvartalsberättelsen och framställde Alliansens syfte. Under det jag talade, förnam jag i anden så tydligt, att Alliansens hela framtid och fortgång beror på, huru *ärliga* dess medlemmar här bli i det stycket att låta nådesyskon, som lefva i tron på Herren Kristus, få vara *ostörda af proselytmakeri*. — Därefter meddelade Elmblad och Rosenius något af sina erfarenheter under deras sommarresor, en del nedslående saker men ännu flere uppmuntrande. Det pågår en stor och stark väckelse på nästan alla håll i vårt land, utom i Södermanland och en del af Uppland, som *ännu* tyckas vara otillgängliga. Men deras dag kommer väl ock en gång, då Anden äfven där börjar blåsa lif i »de döda benen». — Slutligen lämnade Fjellstedt några högst glädjande underrättelser från Turkiet om kristendomens framgångar därstädes, samt gjorde några reflektioner öfver den sannolika utgången af det nu pågående kriget och dess följder för Turkiets kristna. — Rosenius avslutade aftonen med en djupt allvarlig och gripande bön.

Okt. 7. E. m. hos Rosenius, där jag råkade en man, Aron Jansson i Herrgryt, hvilken var i det bedröfligaste själstillstånd jag ännu någonsin skådat. Hans hjärta var, sade han, fullt af *bitterhet mot Gud*, och han hade många gånger varit nära att beröfva sig lifvet. Så hade han nu gått i flere år, och han var nästan utan hopp om förändring samt tyckte sig »så gärna först som sist kunna kastas i afgrunden».

Jag talade länge med honom, och hans anlete klarnade något vid mina ord, så att han till och med bad mig att, likasom Rosenius förut gjort, skriva till honom ibland. »Ty», sade han, »det känns dock så godt att ha åtminstone några få, som kunna begripa mig och vilja bry sig om en

usling; de flesta fly mig, när de en gång talat vid mig, så djäfvulsk tycka de mig vara.» — Sedan, på kvällen, tyckte jag att *till och med han* borde ha fått frid; ty *så* som R—s då talade, har jag aldrig förr hört honom. Han talade öfver de stora *grunderna* för vårt barnaskap hos Gud, nämligen att Gud ursprungligen skapade oss till sina barn, och att, då vi genom synden fallit ifrån denna bestämmelse, Jesus återförvärfvade oss *alla* detta barnaskap. Jesus sade: »*Min Fader och eder Fader!*» Ja, Jesus blef *allas* broder. Och en hvar, som icke vill fortsätta på de onda vägarna fjärran från fadershemmet, behöfver icke gå förlorad. Förvisso måste man »stå upp och gå tillbaka till Fadern», gå ut från världen och dess syndaväsende. Men gör man detta, då löper Fadern lång väg själen till mötes, då går det oss, såsom det i Luk. 15 säges: »Han föll honom om halsen och kysste honom.» O, huru han älskar äfven det bortgångna barnet; huru lycklig han känner sig, då barnet kommer åter — likasom äfven då det blir saligt!

Okt. 20. På aftonen vid Ev. Alliansens möte i Brunkebergs hotell. Fjellstedt höll en kraftig bibelförklaring öfver Ps. 110. Därefter uppläste jag bref från Joh. Palmqvist, från Ev. Alliansen i Berlin och från Karl Möllersvärd, som f. n. verkar som resepredikant på Åland, hvarpå jag något talade öfver Alliansens nuvarande »månadsspråk», Efes. 4: 3. — Sedan framträdde en enkel, varmhjärtad man från Åland, hvilken uttalade sitt och många sina landsmäns hjärtliga tack för Möllersvärds ditsändande; stora väckelser ha mångenstädes uppstått genom hans predikan. — Vidare uppläste Melander ett ganska märkligt dokument från kyrkoherden Holmgren i Hacksta och Löt, nämligen dennes försvarskrift till Uppsala domkapitel, inför hvilket han af sin kontraktsprost blifvit anklagad, *därför* att han »gynnadt och befrämjat en lekmans skadeliga predikande inom sina församlingar». Den »skadelige lekmannen» var den inom hela Norrland, äfven af alla dess gudfruktiga präster, så högt värderade Erik Andersson i Ockelbo. — Slutligen meddelade Fjellstedt flere högst intressanta och lärorika erfarenheter från sina predikoresor under den nyss förfutna som-

maren. Bland annat berättade han om en präst, som på det strängaste uppträdde mot all lekmanpredikan, såsom endast »ländande till söndring och villfarelse», men hvilken mellan fyra ögon förklarade sig ej tro på »bibelns många orimligheter». Särskildt ansåg han, att Jesu ord om djäfvulen och helvetet endast vore att betrakta såsom »allegoriska talesätt», hvilka kunde passa för den tidens råare folk, men alls icke för »våra tiders upplysta och förädlade mänsklighet».

Efter mötets slut följde Fjellstedt och jag Rosenius till hans hem. Fjellstedt var ovanligt glad och sade så vänligt till mig: »Låt oss lägga bort titlarna», och så »blefvo vi bröder».

Okt. 21. Då jag i dag var uppe och tjänstgjorde i Ecklesiastikdepartementet, kom jag i ett lifligt och djupgående samtal med min vän G. Metzén, en gammal studentkamrat, som för några år sedan tog graden och före mig kom in i detta departement. Han är en pråktig, trofast vän, som jag har att tacka för mångt godt råd och handtag; men när det blir fråga om *levande tro*, då skiljas ännu våra åsikter och sinnen.

I dag har Birger Jarls staty blifvit aftäckt. I en tidning, som återgaf dess inskrift, blef — med eller utan afsikt — punkten i slutet utbytt mot ett frågetecken, så att inskriften där fick följande lydelse: *Ät* Birger Jarl, Stockholms grundläggare?

Okt. 23. På f. m. flyttade jag till Klara Östra kyrkogata 8, där jag i dag tillträdit min anställning såsom lärare för baron J. Alströmers tre söner. Baronen, som är änkling sedan flera år, är en medelålders man, liflig, vänlig, öppen och sympatisk. Sedan vi enskildt samtalat nära en timme, lärde jag känna hans familj: två unga döttrar, frökarna Anna och Jenny, med deras fostrarinna, m:lle Landin, samt de tre sönerna Jonas, Oskar och August.

När vi på e. m. skulle begynna vårt arbete, föllo vi alla på knä och bådö om Herrens välsignelse därtill. — Efter aftonmåltiden hölls gemensam aftonbön, vid hvilken baronen läste ett kapitel ur bibeln, samt en af sönerna

»Fader vår» och välsignelsen. Jag fick veta, att detta är en mycket gammal sed där i huset, både morgon och afton.

Ja, sådan gemensam husändakt är en gammal dyrbar familjetradition, som sedan flydda sekler hålles i helgd inom *en del adliga hem*, såsom t. ex. här, samt hos Stackelbergarne på Stensnäs och äfven de på Tyresö, hos Rudenskölds, Löwenhielms, Lewenhaupts på Karlslund, Gyllenskölds m. fl., samt likaså inom många *allmogehem*. Däremot är denna fromma sed numera nästan försvunnen inom de allra flesta borgerliga familjer, och tyvärr äfven inom de flesta prästhus, åtminstone i städerna och bland de förmögnare på landet.

Okt. 25. Råkade hos Rosenius en pastor Carlén, en lång, litet stel, men ändå på visst sätt liflig man, som jag tyvärr genast kom i dispyt med. (Efter åtskilliga växlingar mellan högkyrklighet och »allt för mycket» frisinne i kyrkliga och religiösa frågor blef denne pastor Carlén slutligen katolik och anställd såsom katolsk pastor i Vadstena.)

På aftönen hörde af Rosenius en mycket dyrbar bibelförklaring öfver Gal. 5: 13—26. Jag vill anteckna några ord till minnes:

»Om I regerens af anden, så ären I icke under lagen.» Att vara under lagen är förfärligt; ty *då* hvilat lagens förbannelse öfver en människa. Men — »Kristus har förlöstat oss från lagens förbannelse, då han . . . för oss.» Genom att *tro* detta, frigöras vi från domen i samvetet och blifva »Guds välsignade» i stället för förbannade. — Märk: »Om I regerens!» Den 'regerande' makten är *den*, som skulle vara kvar inom dig, om där blott finnes *en* makt i stället för *de två*, som nu där »strida mot hvarandra». Om du i denna dag, i detta ögonblick, kunde bortkasta den ena och behålla endast den andra, säg *ärligt*: vilkendera behölle du? *Den* är det, som regerar. Och när det är *anden* som »regerar», så »ären I icke under lagen», *icke* förbannade, utan välsignade, *icke* »båda delarna», utan *endast* »Guds välsignade», fastän I med smärta och förödmjukelse ännu till en tid fån förnimma, att »köttet har begärelse mot anden».

Okt. 27. I dag har jag erhållit två högst olika bref från ett par gamla vänner och kamrater.

Det ena var från L. B—s, som skref: »Kom till mitt bröllop, du gamle vän och hedersbroder! Det skall stånda den 16 i nästa månad hos mina svärföräldrar på G—p . . . Jag är öfverlycklig och belåten, »nöjd med Gud, mig själf och hela världen», och längtar att få se gamla vänner omkring mig. Det skall blifva ett gladt och muntert bröllop, det kan jag på förhand försäkra. Varmt och hjärtligt välkommen . . .»

Det andra var från D. D—m, och visar huru föga en människa i nödens tid förstår sig själf. (Jag meddelar det här nedan, till en lärdom och varning för andra att icke blifva slafvar under sina känslor.)

» . . . Mig tyckes stundom, som vore jag en gåta för mig själf — en mörk, dyster gåta, hvars lösning en gång troligen blir sorglig. Till världen hör jag icke, men — jag vet icke heller, om jag hörer himmelen till. Jag vet väl, att något 'mellantillstånd' mellan de båda icke finnes. Men just därför är jag mig själf en gåta, ty då jag icke är en *hel* kristen, hvad är jag då? Mig fattas denna innerliga glödande *kärlek* till Kristus och till bröderna, denna undergifna *glädje*, denna segerrika *kraft*, denna jämna, saliga *frid*, som måste vara en sann kristens lott och frukt. Jag älskar väl de lefvande kristna långt mer än världen, men kanske blott därför, att *de* gifva mig mer kärlek och tillfredsställelse än hvad världen ger. Och på det hela älskar jag ingendera. Rätt och fullt älskar jag ingen, intet, hvarken andra eller mig själf. Mitt lif är ett 'drönarlif' utan mål, utan verkligt *lif*. Likt en maskin sättes jag i rörelse af yttre förhållanden, men det inre lifvet felas mig. Jag är lik ett ur, som stannat: ruskar man det, så knäpper det till och går — för några ögonblick; men strax därpå är allt åter tyst. Mig fattas detta, jag vet icke hvad, som gör att ett fullt oskadadt och uppdraget ur går så jämnt och säkert.

Och det underligaste är mina hastiga omkastningar från glädje till sorg, och tvärtom. Så t. ex. när jag i söndags middag hemkom från kyrkan, knäföll jag vid min soffa, hade ett det ljufvaste, saligaste samtal med den dyre Frälsaren

samt kände mig varm och lifvad af hans outgrundliga kärlek. Jag var lycklig. Men — på e. m. var jag åter samma vanliga, underliga, kalla människa som på morgonen.

Huru skall jag kunna blifva annorlunda? Hvad fattas mig? Må Herren utranssaka mig och få veta mitt hjärta! Du käre, store, barmhärtige Gud, du har ju lofvat att hjälpa dem som anropa dig! Herre, hör mig nu, just därför att jag *icke* är sådan jag borde vara!

Ja, jag *vill tro* min Gud om godt. Väl är jag den eländigaste och uslaste bland alla som legat vid hans fötter; men han har dock *lofvat* nåd åt dem, som vilja låta försona sig med honom. Och det vill jag! 'Herre, jag tror, hjälp min otro'; jag vill hålla mig till ditt ord och ej fråga efter hvad känslan än må säga . . . »

När jag hade läst dessa två bref, ihågkom jag huru brefskrifvarna inom kamratkretsen plägade kallas »antipoderna». B—s fick också stundom heta »nyktra förståndet», under det D—m med ännu större skäl bar namnet »onyktra känslan». (Den förre blef med tiden alltmer en kalkklok världsmän; den senare en trosfrisk kristen.)

Förstånd och känsla äro två goda gåfvor, men ingendera af dem får vara allena rådande. Öfver dem båda står *anden*, som måste regera och ena dem. Det är en slem ting att vara en blott förståndskristen (rationalist), men det är icke heller godt att ständigt förbli blott en känslokristen, »en rö som drifs hit och dit af vinden». — Gud gifve oss sin kraft att blifva *andekristna* och *bibelkristna*; då, och endast då, skola vi äfven blifva *äkta* och *af Gud födda* lutheraner.

Okf. 31. Stockholms prästsällsks årshögtidsdag. Fjellstedt höll högtidstalet, som var förträffligt i hufvudsak, men äfven inhöll så många artigheter till prästerna, att dessa måste ha känt sig nästan förlägna.

Nov. 2. På eftermiddagen höll jag å en stor sal på söder, kallad »Noaks ark», bibelförklaring öfver Es. 26:te kapitel. Det är nog en frestelse för »kött och blod» att få framträda inför en stor, lyssnande församling; men vid sådana stunder blir man oftast så grundligt förödmjukad,

att naturen snart skulle tröttna vid saken, om ej i hjärtat funnes någon *andens* maning. Men där *den* finnes, slipper man ej undan, om man än ville; man måste för Herrens och själarnas skull vittna om hvad Herren gjort till vår frälsning. »Kristi kärlek tvingar oss så», äfven när man nödgas instämma i psalmistens ord: »Jag tror, därför talar jag; men jag varder svårligen plågad.» Ps. 116: 10.

På vägen upp till söder blef jag vittne till en egen- domlig händelse. Vid Kornhamn stannade jag för att af en bland fruarna köpa ett par äpplen. Ett stycke därifrån satt en månglerska, som svor ovanligt groft. Jag ämnade just säga henne något varningsord, då jag blef förekommen af ett ungt fruntimmer, som, osedt af den svärjande frun, i dennas knä lade den allvarliga skriften: »En svärjares bön», samt genast aflägsnade sig. Det dröjde en liten stund, innan svärjerskan varseblef, hvilken gåfva hon fått; men *när* hon märkte den, var hon underlig att skåda. Hon satt först några ögonblick såsom förstenad eller »fallen från skyarna»; sedan såg hon sig rundtomkring för att kunna utforska, hvem som lagt skriften i hennes knä; men ingen syntes till. Då tog hon upp skriften, synade den på alla sidor och gömde den sedan innanför sin kofta. Men *tyst* blef hon och *eftertänksam*. Så länge jag stod där kvar, hörde jag henne icke säga ett enda ord.

På hemvägen gjorde jag bekantskap med en varm, kärleksfull kristen (den sedan så allmänt bekante K. M. L.), af hvilkens sällskap jag under godt samtal blef mycket upplifvad i anden.

Nov. 4. Den högtidliga aftäckningen af konung Karl XIV:s ryttarstod. Mycken militär och stor prakt. Bildstoden präktig. Men konung Oscar själf och hans söner voro dock det ståtligaste af allt, som där bjöds att skåda. Det gamla löftet ljuder: »Herrens ande skall hvila öfver nordanlanden!» Gånge det i fullaste uppfyllelse öfver kungahus och folk!

Nov. 5. Allhelgonadag. Har i dag rönt ett alldeles påtagligt bevis på »Guds hjälp i nöden».

I går afton insjuknade jag i stark feber, och den af baron A. efterskickade läkaren förbjöd mig att gå ut på

minst tre dagar. Men — jag stod redan i tidningarna såsom högmässopredikant i änkhuset för i dag. Hvad var nu att göra? Jo, detsamma som alltid, »när oro för dörren hotande står». — Baron A. och jag läste tillsammans Ps. 50 och särskildt dess 15:de vers, samt bådo därefter på våra knän, att Herren skulle göra mig frisk.

I dag på morgonen var jag så matt, att man ej kunde fatta huru jag skulle förmå att komma till kyrkan, än mindre att predika där. Men så ihågkom jag, att Fjellstedt en dag omtalat, huru han en gång hade »predikat sig frisk». Då beslöt jag att i Guds namn nu försöka göra det samma. Jag måste dock åka till kyrkan.

Då jag kom upp på predikstolen och börjat predika, blef mattigheten så stor, att jag höll på att nödgas sluta. Men i ett ögonblick förändrades detta. Mig blef gifven »en ny kraft», så att jag i mer än en timme kunde frimodigt vittna om Herren Kristus såsom människornas ende, men i allt fullkomne Frälsare, som icke låter någon komma på skam, som i tron håller sig intill honom.

På hemvägen kände jag mig fullt frisk igen.

När jag hemkom, fick jag erfara ännu en lärdom till, och blef då kurerad för en rätt farlig förvillelse, som hitills vidlåtit mig och flere af mina troende studentkamrater. Vi hade uämligen för sed att, när vi i någon ovisshet önskade veta Guds vilja, slå upp bibeln »på måfå» och sedan taga det första språk, som vårt öga då fann, såsom ett Guds svar på vår tysta fråga. Jag hade stundom på detta sätt funnit mången dyrbar väg edning, men — stundom blifvit blott ännu mer tveksam än förut,

I dag blef jag, såsom sagdt, fullt kurerad för detta slags försök att erhålla »bibliska orakelsvar». Jag hade på hemvägen, såsom vanligt, varit missnöjd med min predikan. Det var, såsom alltid, så månget som *borde* ha sagts men som fattats, under det att mycket annat blef sagdt, hvilket, om än icke oriktigt, dock *nu* var mindre nödvändigt. — Vid min hemkomst beslöt jag att »fråga Herren» på det sätt jag i Uppsala hade lärt. Jag slog därför upp min bibel för att se, hvad Herren ville säga om min predikan i dag.

Jag fick upp *Jer. 28: 15—17*, så lydande: »Och profeten Jeremia sade till den profeten Hanania: Hör dock, Hanania: Herren hafver intet sändt dig, och du hafver åstadkommit att detta folket förlitar sig på *lögn*. Därför säger Herren alltså: Si, jag skall taga dig bort från jorden; *i detta året skall du dö*, ty du hafver med ditt tal afvändt dem från Herren. Och så blef den profeten Hanania död på det samma året, i sjunde månaden.»

Dessa ord kunde icke vara ett »Herrens svar» på min fråga, det insåg jag genast, sedan det första känslolinttrycket af de förfärliga orden förgått. Ty hvilka och huru stora brister det än funnits i min predikan i dag, så vittnar dock Guds ande och mitt samvete, att jag med densamma *icke* har »predikat *lögn* eller *afvändt* folkets hjärtan från Herren». — Huruvida jag »*i detta år skall dö*» eller icke, det får framtiden utvisa; jag lämnar mig helt i min Herres händer. Men *ett* förstod jag genast: att man icke, på det sätt jag i dag gjort, får framställa »förvetna frågor» till Herren i hans ord. Därtill är oss bibeln förvisso icke gifven, utan till frälsning.

Nov. 7. Till middag här i dag en löjtnant Henrik Reutersköld, som ute i Schweiz blifvit bekant med baron Alströmer. Denne löjtnant R. var en ovanligt sympatisk naturmänniska, och han hade äfven starka dragningar af Guds ande, så att han med varmt lefvande intresse samtalade om kristliga förhållanden. Vi blefvo goda vänner, och han sade sig nu önska samtala med mig, och sedan öppna en brevväxling, särskildt om andliga ting.

På aftonen en stund uppe hos Rosenius, som hade varit åhörare af min predikan i söndags. Han uppmuntrade mig att blifva präst, samt gaf mig flera goda råd i afseende på predikandet.

Jag omtalade för honom den läxa jag i söndags fick, då jag ville i bibeln »slå upp» ett svar från Gud. Han bekräftade då, hvad jag redan förut insett, näml. att sådant oftast är att fresta Gud. »Du sökte då icke», sade R., »egentligen efter att få veta hvad Gud i verkligheten hade att säga dig; ty sådant får man icke icke lära så där 'på en

slump'. Utan du ville blott få ett bibelspråk, som skulle på ögonblicket borttaga den obelagliga känslan af missbelåtenhet med dig själf, som du erfor efter din predikan. Men den känslan var då en Guds andes tuktan, 'på det att du icke skulle förhäfva dig'. Ty din predikan var den gången verkligen god; det kan jag nu säga dig, och det kan du *nu* tåla att höra, sedan Herren fått så där grundligt förödmjuka dig. Icke 'afvände du folkets hjärta från Herren'; tvärtom är jag viss, att du drog mångt hjärta till honom. Men tänk, huru förskräckligt om du själf börjat tycka och tänka högt om dig, eller om du själfbehagligt insöge giftet af förtjusta, oförståndiga åhörarens beröm. Det är på *den* vägen, som så mången lofvande predikant 'lyktat i köttet'. Egensinne, människobehagsamhet, högmod och världskärlek få då småningom allt mer förstöra de begynta Guds verk i ens hjärta. Så går det därhän att man kan »tappa anden», såsom Fjellstets Johannes brukar kalla det; och af den lofvande unge prästen blir då inom några år 'ett salt, som mist sin sälta'. — Därför, broder, är det tusenfaldt bättre att få äfven den strängaste Guds andes tuktan än att 'öfvergifvas i ett vrångt sinne'. Därifrån bevare Gud af nåd både mig och dig!

Äfven rådde mig Rosenius att, då jag nu vore förvisad om min kallelse att blifva präst, jag icke skulle längre dröja med att fara till Uppsala för att taga mina examina. Hvad angick min ställning hos baron Alströmer, så var han fullt visst att denne, som var en trogen vän till vår kyrka, gärna skulle se att jag blefve hennes tjänare, ju förr dess hellre. »Han kan ganska lätt och snart få en ny informator i sitt ställe; men du är redan så pass gammal, att du icke har råd och rätt att längre förspilla tiden, innan du sätter din hand till plogen.»

Nov. 8. I dag har jag besökt den katolske pastorn, m:r Bernhard. Anledningen därtill var ganska egendomlig. Jag hade under året tagit lektioner i franska språket för en madame de Bonnal, en ungdomligt liflig fransyska och varm katolik. Hon hade flere gånger uttryckt sin förvåning öfver att en så ung man som jag icke var road att samtala om

teatern, baler, kurtis eller dylikt, utan helst sökte föra samta-
 len in på allvarliga och religiösa ämnen. Denna sin för-
 undran omtalade hon äfven för sin bikt-fader, m:r Bernhard,
 hvilket hade till följd att jag flere gånger fick hälsningar
 från honom, det han med nöje skulle mottaga besök af »en
 så religiöst intresserad ung man som herr W—m». Jag hade
 hittills tackande afböjt dessa inbjudningar.

Men vid min senaste lektion varseblef jag i m:me Bon-
 nals förmak ett särdeles vackert krusifix. På min fråga,
 hvar man kunde få köpa ett dylikt, svarade m:me B. att
 dessa krusifix ej finnas till salu; ty de äro »välsignade af
 den helige fadern, påfven». Men ett sådant kunde jag
 erhålla till skänk, om jag ville besöka pastor Bernhard; det
 hade han tillsagt henne att lofva mig. Detta var ett tydligt
 »lockbete». Och för att icke förefalla rädd för ett samtal
 sade jag mig skola komma.

I dag har besöket ägt rum. Jag blef obeskrifligt vänligt
 mottagen af pastor Bernhard. Han lät mig genast välja
 ett bland flera olika krusifix, det han helt fryntligt bad mig
 behålla såsom ett minne af den kyrka, som en gång äfven
 i det yrtre *var* och ännu är i djupaste verklighen *är* »de
 svenska kristnas andliga moder». Nu vore vi strax inne i
 ett samtal, som jag icke ville kalla *andligt*, ty det var mig
 omöjligt att få honom in på *själfva* *lifsfrågorna*. Men det
 blef ett ganska intressant kyrkligt-dogmatiskt samtal. Han
 beklagade först, att den romersk-katolska kyrkan var så illa
 beljugen i Sverige. Vid mitt tvifvel om den saken för-
 klarade han sig nu mest tänka på den katolska läran
 om *afslaten*, hvilken protestanterna alldeles missförstå. »Den
 heliga romerska kyrkan», sade han, »har *aldrig* sålt syn-
 dernas förlåtelse», såsom I protestanter påstån, utan hon har
 endast fordom såsom nu låtit ådömda kyrkostraff få utbytas
 mot en viss afgift i penningar; och det är detta som kallas
afslat.» Jag frågade då, om dessa kyrkostraff icke voro
 straff för synder? »Nej, endast för brott mot kyrkans ord-
 ning», blef hans svar. »Äro då brott mot kyrkans ordning
 icke syndiga?» — »Jo, visserligen, visserligen, men icke så
 syndiga som brott mot Guds egna bud.» — »Men om det

icke ytterst är mot *Guds* bud man bryter, så kan ju ingen handling kallas *synd*.» — »Ja, visserligen, visserligen! Därför måste också brott mot kyrkans ordning kallas synder mot det fjärde budet», sade han. — »Men då stå vi ju där igen, att synder mot Guds tjärde bud kunna försonas med penningar, då man genom att betala afiat undgår straffet för sina brott mot kyrkans ordning. Och kan man så försona synder mot *ett* af buden, så gäller ju detta äfven flera af de andra.»

Pastor B. förklarade nu, att »afiaten kunde protestanter aldrig lära sig förstå», samt öfvergick till att tala om den katolska rättfärdiggörelseläran, hvilken han sökte stödja med Luk. 7: 47, där det heter: Henne varda många synder förlätna, ty hon älskade mycket. »Af dessa vår Herres tydliga ord», sade han, »kunnen I lära, att blott den, som älskar mycket, skall få sina synder förlätna af Gud. *Icke* genom tron på Kristus, utan genom tron *och* kärleken, undfå vi syndernas förlåtelse.» — »Nej, icke så! Herren säger ju alldeles tydligt, att den som fått mycket förlåtet, han älskar mycket. Kärleken är då en *frukt* af syndaförlåtelsen, icke dess förtjänande orsak. I Joh. 3: 16 och 1 Joh. 4: 10 visas oss nådens grund. Och säg, herr pastor: om *vår* kärlek till Herren skall vara grunden för vår förlåtelse och frälsning, hvem kan då vara trygg att han älskat *nog*, hvem kan vara *viss* om sina synders förlåtelse?» — Då slog den vänlige pastorn med båda händerna ifrån sig och sade: »*Viss?* Gud bevare oss från en sådan förmåtenhet! *Ingen* kan här i tiden vara viss om sina synders förlåtelse; men vi få och böra hoppas, för Kristi skull.»

Då insåg jag, att vi aldrig skulle komma till samförstånd. Jag bad honom läsa och under bön om *Guds andes* ljus behjärta så väl 1 Joh. 3: 14 som Rom. 8: 16, så skulle han snart finna, att man redan här i lifvet kan vara *viss* om sin frälsning och sitt barnskap hos Gud.

Mén när jag nästa gång kom till min lektion hos m:me de Bonnal, var hon alldeles förändrad i sitt sätt. I stället för den förre glada vänligheten och artigheten: nu ett mörkt anlete och en iskall höflighet. Jag både bedröfvades och

måste dock le i mitt inre. Hon hade själf icke den ringaste orsak till denna förändring; den kom blott däraf, att försöket att kunna omvända den unge kättaren till 'den *allena saliggörande kyrkan*' hade misslyckats. — »*Guds ord och löfte skall bestå, vi det i hjärtat bära.*»

Nov. 9. På f. m. besök af G. B., som nyss från nära släktingar hade fått erfara bevis därpå, att »*alla de som gudeligen vilja lefva i Kristus, måste lida försmädelse.*» Man hade i några kretsar hittills hoppats, att han skulle blifva »*lagom och förståndigt*» gudfruktig. Men alltsedan han börjat predika på Rosenii sal, nekat att vara med på fru S—y's onsdagssoiréer samt begynt umgås med riktigt »*notoriska läsare*», hade man (det fick han nu veta) inom hyggligare världskretsar »*förlorat aktningen för honom*» likasom ock för några af hans närmaste anhöriga. — Naturligtvis kännes sådant bittert för vår natur, och det är med sådana hotelser eller lockelser den religiösa världen söker skrämman unga, nykristna själar bort från »*det hela och rättsinniga väsendet i Kristus.*» Men hvad gäller? Man måste *välja* mellan Kristus och världen! — Och G. B. försäkrade i dag ånyo, att han för sin del ville *välja Kristus* och, som det i psalmen heter:

»*lida förr med dig förakt
än behaga världens prakt.*»

På aftonen voro vi bjudna till Rudenskölds tillsammans med Thams, fröken Sigrid Rappe, P. U. Stenhammar m. fl. — Där upplästes ett synnerligt förträffligt bref från E. M—y. Stenhammar spelade och sjöng, bland annat den skönaste sång om Herren, som jag någonsin hört; den bragte stor frid till mitt hjärta. — På hemvägen berättade Stenhammar den sångens historia, samt därjämte en annan om byggmästar Hellströms erfarenhet vid Nationalmusei byggande, hvilken var i högsta grad förvånande. Då han såg min undrande tvekan, bad han mig fråga H—m själf om saken, hvilket jag skall göra.

Nov. 11. Har i dag gjort en promenad med H. Reuter-sköld i öfver en timme, under samtal i allvarliga ämnen. Han är en ovanligt ädel ung man. Bl. a. omtalade han,

huru han i Berlin sammanträffat med en ung, svensk kvinna, som där sjunkit djupt, men som ville blifva räddad. Henne hade R. »utlöst» och fört hit till Sverige. Hon var nu inackorderad i en kristlig familj, där R. bedt Fjellstedt besöka henne och gifva henne den försummade kristendomsundervisningen. I sanning en ovanlig företeelse: en ung löjtnant som söker få en fallen kvinna omvänd till sann kristendom!

E. m. inne hos H—m, som med ledsnad visade mig en löjlig annons af en kristen handlande. — Må vi besinna, att *scripta manent*: det skrifna förblifver! Af misstag eller glömska kunna vi alla fela, äfven i skrift; men må vi aldrig nedskrifva något *medvetet osant* eller *omedvetet »befängdt»*, som kan skada Guds sak.

Nov. 14. I förgår bad mig på gatan en obekant man, att jag skulle som i går besöka en sjuk på Serafimerlasarettet, en fanjunkare Rythén från Västergötland, som nyss blifvit Herrens och längtade att få tala vid en evangelisk kristen. Jag lofvade att gå dit, och det var min fulla afsikt att hålla mitt löfte. Men — jag nedskrifver det med blygsel och kan icke finna någon ursäkt därför eller någon förklaring öfver saken — den sjuke blef *i går* hela dagen bortglömd och kom icke en enda gång i mina tankar. Jag har nu med skam och smärta lärt att förstå det mig förut dunkla ordet af Paulus: »Vi äro icke dugliga att ens något tänka såsom af oss själfva.»

Men *i dag* kom helt plötsligt, såsom en blix, erinringen om den sjuke fanjunkaren. Jag skyndade genast till Serafimerlasarettet, till det rum där den obekante sagt mig att herr Rythén skulle ligga. Jag inträdde där med invärtes bön att kunna vara honom till något gagn. Men — jag kan ej skildra hvad jag kände, då jag på min fråga efter honom fick det svaret: »Han dog i går afton!» . . .

Mätte jag aldrig glömma den läxa jag i dag lärt.

Nov. 7. På aftonen kom G. B. och hämtade mig med sig upp på Ev. Alliansen. Först höll Fjellstedt en märklig, upplysande bibelförklaring öfver Jesu liknelse om ogräset och hvetet. Sedan uppläste Melander flera intressanta bref, hvarefter Möllersvärd afgaf en redogörelse om sina erfaren-

heter under sin resa på Åland. Flera hundrade personer hade blifvit andligt uppväckta, och några af dessa hade kommit till en lefvande tro. Men detta vållade också oro och harm hos en del oomvända präster, som hade hetsat den ryska kronobetjäningen efter honom, och blott såsom genom ett under hade han undgått att blifva fängslad. En engelsk fregattkapten, som var en varm troende kristen, hade vid flera tillfällen beskyddat honom. Den samme hade ock bedt honom framföra en hjärtlig brodershälsning till de troende vännerna i Stockholm.

Dec. 2. Ev. Alliansens styrelse hade i början af veckan beslutat att åter sända Möllersvärd på en ny predikoresa till Åland. Men i går ingick till mig såsom »sekreterare i Ev. Alliansen» ett bref, undertecknad af fyra troende åländska präster, i hvilket dessa på det varmaste anhöllo, att *icke M.* utan någon *luthersk* predikant måtte ditsändas. Ty M. vore baptist och hade under sin förra resa därstädes spridt sina åsikter, som vållat strid och söndring bland de nykristna. En del hade redan blifvit baptister och låtit omdöpa sig; de andra, som icke ännu gjort detta, skulle säkerligen taga samma steg, om M. komme tillbaka dit igen.

Med anledning af detta bref gick jag upp till kapten Berger för att få styrelsen sammankallad och det senaste beslutet upphäfdt. Ty jag för min del (likaså äfven C. O. Rosenius, det visste jag) kunde ej mer för mitt samvete vara med om att utskicka predikanter, som icke förmådde hålla det löfte de vid utsändandet afgåfvö, nämligen att »*icke* predika några skiljolaror eller på något sätt verka för kyrklig söndring». Detta blir ju tyvärr de olika denominationernas sak; men för *Ev. Alliansen* måste det vara en heders- och samvetssak att icke uppträda stick i stäf *mot* sitt program; ty därigenom skadas Herrens sak, och Ev. Alliansen måste så mista allt förtroende. — När jag framstälde detta för Berger, ville han i början icke alls lyssna till mina skäl. Men jag höll i mig, och slutligen måste han efter många protester gå in på att utlysa nytt styrelsemöte till nästa måndag.

Har i dag varit vid Herrens bord, »det bordet som

är emellan mig och mina fiender»; har fått en ny försäkran om syndernas förlåtelse och evigt lif. Hvilken *frid*, hvilken *kraft* en god nattvardsgång förmår gifva! — En härlig dag! — Komminister G. Janzon skriftade, och kyrkoherden predikade högmässan.

Tidningarna förtälja, att koleran nu är i aftagande. Denna gång har sjukdomen varit jämförelsevis lindring — endast 600 döda bland 1,450 insjuknade.

Dec. 3. På uppmaning af d:r Fjellstedt skall jag börja hålla en serie bibelförklaringar på söndagsaftnarna, i Fjellstedts f. d. kolportörskola vid Handtverkaregatan på Kungsholmen. Början har skett i dag.

Jag mottogs vid ankomsten dit af fröken Stjernefelt och m:lle Johansson, som ännu tills vidare bo kvar efter Fjellstedts afresa. Lokalen är icke stor, dock rymmer den väl omkr. 150 personer. I dag voro där omkr. 40 åhörare. Jag talade öfver 1 Tim. 1: 14—20.

Dec. 4. Riksdagen nu avslutad. När skall *den* riksdag stunda, då konventikelplakatets bojar falla? Nästan i hvarje vecka ingå underrättelser, huru präster, länsmän och pöbel i broderlig förening trakasserat några gudfruktiga kristna, som icke begått annat ondt än att de samlats till Guds ords betraktelse, bön och sång. Men, säger man, detta är ju ett tydligt, uppenbart brott mot 'den kyrkliga ordningen'! Nå väl, är det också ett brott mot Guds ord? Nej, visst icke; tvärtom!... Då svara vi, att där Guds ord och kyrklig ordning stå i strid mot hvarandra, där måste man ändra 'de kyrkliga ordningarna'.

Dec. 9. I Väktaren för i dag har baron Posse en förträfflig artikel om den viktiga frågan, huru kyrkans män borde söka besegra sina motståndare och leda andliga rörelser rätt. Han visar, att detta bör ske på ett sätt, alldeles motsatt *det*, hvarpå prästerna hittills skött sin och kyrkans sak. Bland annat yttrar han: »Man borde dock ha lärt sig inse, att genom det hittills följda sättet man allt mer och mer upplöser hvad man önskade konservera. Det är ock alltid den gifna följden af ett halsstarrigt motstånd mot billiga påståenden, att *allt* slutligen faller sönder.

Men hittills svikna i våra så billiga förhoppningar, frukta vi att än en tid 'förblindelsen' skall fortfara» »Man har stött ifrån sig en mängd af de bästa, gudfruktiga samhällsmedlemmarna. Man har bortskaffat ett hälsosamt salt, *men behållit kvar samhällets drägg*, allt det ruttande som slutligen skall medföra upplösning. I bästa fall, därest de förfördelade stanna kvar, hvilat ändock öfver samhället och kyrkan en skuld, som ej kan förbli ostraffad.» — Man skulle, ifall man *har* någon kärlek, visa denna kärlek och tålmod, ej *blott* mot groft ogudaktiga, fritänkare, obotfärdiga och världsliga, utan *äfven* mot de gudfruktiga, om än i några stycken något förvillade kristna, som ej i allo kunna underkasta sig 'kyrkans ordning'. Men mot dem har man hittills mest sökt visa sin makt och sin otålighet.»

Dec. 10. På e. m. besöktes den blinda fröken Kristina Gyllenram, som låg sjuk. Läste för henne Ebr. 12 och bad med henne. Hon var rörande tacksam. Hon grät af glädje öfver Herrens nåd och trofasthet, samt bad mig komma snart igen.

På aftonen höll jag änyo bibelförklaring i »mitt lilla pastorat» på Kungsholmen. Åhörarnas antal var denna gång mer än fördubbladt. Texten var Rom. 1: 1, 17. — Efter andaktsstundens slut bad en kvinna att få tala med fröken Stjernefelt, som förde in henne i ett rum bredvid. Fröken S. kom om en stund åter ut och omtalade då, att denna kvinna förra söndagen, blott af nyfikenhet och begär att få något att klandra, hade varit åhörare här. Men hon fick då af Guds ande ett så djupt styng i samvetet, att hon på tisdagen full af oro hade kommit upp till fröken S. och m:lle J., frågande *hvad* hon skulle göra för att bli frälst. Nu i afton sade hon sig kunna tro på syndernas förlåtelse. Hon hade förut varit en den elakaste i hela trakten, men var nu »vorden som ett lamm», sade fröken S. »*Den högstes* högra hand kan allting förvandla.»

Dec. 11. På e. m. hade några vänner till den döds-sjuka Sofie Henriques samlats hos min mor för att genensamt bedja för henne. Vår bön blef: »Om möjligt är, och

om det utan skada kan ske, så låt henne lefva. Men ske i allt *din* vilja, o Herre!»

Dec. 12. På aftonen hos B—w's; stor bjudning för 40—50 personer. Först sjöngos några andliga sånger af en vacker och väl inöfvad kör; sedan sjöng Beyer ett par solosånger. Därefter höll Rosenius bibelförklaring öfver Es. 9: 1—7. Bl. a. yttrade han: »Kristus blef för oss just *det* som de i anden fattiga och elända *allra helst skulle önskat sig*: försoning, rättfärdighet, frid, helgelse, försvarare m. m. Gud gaf oss den allra bästa och allra nödvändigaste julgåfvan» . . . Det hjälper till sist icke att ha varit en af de andra grenarna uppuren gren, om man ej själf haft sitt fäste i 'vinträdet' och så sugit lif och must ur detta.» — Professor Torén från Uppsala avslutade aftonen med en gripande bön.

Dec. 13. På e. m. kom d:r Melander upp till mig och medförde budskapet om Sofie Henriques' saliga hädanfärd. — Hvem kunde väl ana, då vi den 17 sept. i år voro samlade hos M. och samtalande om vårt himmelska hemland, att inom tre månader därefter skulle *två* af oss, Sofie H—s och Tellin, redan ha kallats hem. Hvem blir väl härnäst den lycklige, som får detta bud?

Em. Henriques omtalade, hvilket djupt intryck professor Magnus Huss, som under denna sista svåra sjukdom varit systemens läkare, haft af dennas kristliga glädje och hennes tålmod under lidandet. »Men hvarför jämrar ni er inte?» hade Huss en dag frågat henne; »jag vet, hvilka svåra plågor ni lider och ser det stundom på ryckningarna i ert ansikte. Men huru kan ni låta bli att visa otålighet och att jämra er, när ni lider så mycket? Sådant är jag icke van att se.» Då hade Sofie H. fått för honom vittna om den frid, den inre glädje, som Herren Jesus lät henne smaka, genom tron på hans försoning och *vissheten* om att hennes synder voro förlåtna. — Huss hade sedan till några af sina bekanta yttrat: »Hittills har jag ansett 'läseri' vara blott en öfverspänd inbillning, där det icke är ren humbug; men vid denna dödsbädd ser jag, att det är en *Guds kraft*.» — När sjukdomen slutligen visade sig omöj-

lig att öfvervinna, och Huss måste meddela Sofie H. att hon skulle dö inom ett dygns förlopp, upplystes hennes ansikte af ett så strålande glädjeskimmer, att Huss utbrast: »Men fruktar ni då inte för döden?» — »O nej, tvärtom! Han förer mig blott *hem*, till min Fader och min Frälsare», svarade den döende. Då fick Huss tårar i sina ögon och utbrast: »En sådan död önskar jag, att Gud en gång ville gifva också mig!»*

Dec. 16. Reuterdahl vald till biskop i Lund med 211 röster. Närmast honom kommo Thomander (99) och Abr. Z. Pettersson (77).

Dec. 19. På e. m. följde jag baron A—r till skolläraren Filip Hiertas skolhem på Ladugårdslandet. Huru djupt förödmjukades jag icke vid åsynen af all den kärlek där bevisades; huru liten och oduglig kände jag mig icke bredvid denne till utseendet så ringe och obetydlige man. Må Guds välsignelse hvila öfver den mannen och hans arbete! Han yttrade ett ord, som strax gaf genklang och hela aftonen återljudit i mitt inre: »Var *vaken* för Guds Ande!»

Dec. 21. På e. m. assessor Adlercreutz samt Torén och Elmblad här. Lifligt och lärorikt samtal om *nödvändigheten* af konventikelplakatets upphäfvande. Adlercreutz omtalade, att trenne mycket framstående präster försäkrat honom: »Ett sådant upphäfvande blir den svenska kyrkans undergång.» — *De mena* alltså, att Herren ej förmår skydda och bevara sin kyrka, om han icke har hjälp af hårda orättfärdiga människostadgar.

Fick höra mycket godt om brukspatron Olof Hedengren på Riseberga i Nerike, hvilket storligen fröjdade mig. Han har blifvit omvänd och är en *andefrisk, varm, bekännande* kristen. Gud vare tackad för *hvarje* frälst, särskildt för hvar och en af de »*fd* ädlingarna» (1 Kor. 1: 26).

Dec. 31. En dyrbar födelsedag! På f. m. hörde Olin i Adolf Fredrik. En god predikan; öfverfullt med folk. —

* Och en sådan död fick han! Det kan jag intyga, som under Huss' senare år fick blifva hans vän, samt mot slutet så ofta, ända intill sista dagen, satt vid hans dödsbädd, läsande för honom ur det heliga ordet och vittnande om den korsfäste, som redan före den tiden hade också för honom blifvit »*vågen, sanningen och lifvet*». *B. W.*

Midtemot min mor och mig satt i koret ett ungt fruntimmer, tydligen en förnäm dam, mer än vanligt skön och nu synbarligen djupt gripen af ordet. Hennes anletsdrag vore mig bekanta; jag visste, att jag förr sammanträffat med henne, men kunde icke nu erinra mig *hwarest*. — När vi kommit ut ur kyrkan, sade min mor: »Kände du icke igen fröken Josefine Hamilton?»

Jo, hon var det! I min barndom och första ungdom hade vi ofta träffats samt lekt och dansat tillsammans i hennes föräldrahem samt på Haddebo och i Svennevads prostgård. Men hvad hon utvecklats och förändrats på dessa åtta år, som förflutit sedan vi sist sågades!

Fröken H. är numera hoffröken hos prinsessan Eugenie samt hvad än mera är: *en varm, troende kristen*. (Och några veckor därefter sammanträffade jag med henne hos E. M—y. Hvilket återseende! Huru vi tillsammans tackade Herren för all den nåd, han oss bevisat!)

På aftonen i Engelska kyrkan, där Elmblad höll en gripande betraktelse, huru »*de fly, våra år*». Som en ström, som en dröm, ilar tiden oss ur händerna. Framåt, framåt mot evighetens djup! Det gäller att, innan det varder för sent, koinna med i »räddningsbåten» eller »löftesarken» Kristus, som allena kan rädda själen undan de brusande vågor.

Så är äfven detta år slutadt! *Tre* ord utgöra grundtonen i allt hvad jag nu och vid hvarje årsskifte vill säga till min Gud: *Tack! Förlåt! Hjälp!* Och såsom en sista, evigt fortljudande ton ännu ett

Tack och lof!

1855.

Stockholm. Jan. 1. Ottesången i Adolf Fredriks kyrka, där Rosenii broder, Martin R., predikade med lärdom och stor förmåga. Sedan hörde C. O. R—s på »salen».

På aftonen höll jag bibelförklaring i »mitt pastorat» på Kungsholmen, Fjellstedts forna skola. Rummen nu alldeles

fulla med åhörare; särskildt i dag mycket dalfolk, som så kraftigt sjöng sångerna. Efter mötets slut kommo två män och tre kvinnor, som hvar för sig både om enskildt samtal. De hade kommit till omsorg om sin frälsning, bekände sina synder och begärde andliga råd. Man skulle kunna kalla sådana stunder för »eftermöten». Om dessa rätt användas, kunna de bli till stort gagn, så väl för predikanten som för de samtalande. Men det gäller, att icke nödga någon människa att »blotta sin själ» *i andras dhöro*; ty det är ett våld mot all äkta blygsamhet.

Jan. 3. På e. m. besök af Lindstedt, som bl. a. visade mig en landsortstidning från hans hemtrakt, som inleder sin 'nyårsöfversikt' med följande djupsinniga betraktelse: »I detsamma som det gamla flydda året gick till hvila, aflöstes det af det unga nya med dess alla nyfödda förhoppningar, af hvilka säkerligen många skola blifva gäckade. Hvad som under det hädangångna året i vår värld händt och passerat i så väl in- som utlandet, det ha våra läsare så fort som möjligt fått veta genom vår tidning. Men hvad det i dag inträdda nya året bär i sitt sköte, det är för oss alla en hemlighet.»

Jan. 4. Hela f. m. »skrifning» hos Rosenius. (Se sid. 57—61.) Till middag där voro äfven vännerna Seb. Tham och E. Rudensköld. Den förre skildrade en ganska skön och lärorik dödsbädd, vid hvilken han i går varit närvarande. Den afidne var en officer, som efter »ett muntert lif» i värld och synd hade kommit till djup väckelse genom sin troende hustrus plötsliga, nästan ögonblickliga död. Efter nära två månaders hård bättringskamp hade han fått frid, under åhörandet af en predikan af Rosenius. Efter tre veckors nästan oafbruten fröjd i Herren hade han en afton förkylt sig och fått lunginflammation, som efter några dagars sjukdom lät honom få gå hem till sin Frälsare, under stadigt pris och lof. Så möttes de båda makarna ånyo, efter blott tre månaders skilsmässa.

På aftonen många vänner samlade hos byggmästar Kyléns, där man bad mig hålla en bibelstund öfver Joh. 15. — Elmsblad berättade sedan några sköna drag från den

första tiden af Jenny Linds omvändelse, hvilken hade väckt en sådan förbittring, att den förut så afgudade sångerskan blef *försmäddad* i tidningarna för sin tro och gudsfruktan. Särskildt hade Aftonbladet haft en bittert hånfull artikel mot henne samt en smådevisa, där det bl. a. hette, att

Jenny Lind bland stadens Lisor,
sjunger Janzons »andeliga visor»

Jan. 5. E. m. ånyo skrifning hos Rosenius. Snart är denna månads »Pietist» färdig. Den behandlar *inledningen* till Herrens bön »Fader vår», om hvilken bön alla detta årets nummer skola handla. R. har låtit mig läsa sitt första utkast till dessa artiklar; och om jag icke tager alldeles fel, skola dessa blifva det yppersta af allt hvad han hittills har skrifvit.

Jan. 7. F. m. hörde Janzon i Adolf Fredriks kyrka, en mycket god predikan. — Middag kl. 3 hos R-s, tillsammans med M. Foy, E. Henriques, Thoréns och ett par andra vänner. Strax efter middagen gick jag hem för att hinna träffa min mor, innan hon gick bort. Hon var dock redan gången; men jag fick två timmar stilla *ensamhet med Gud*. Sådana stunder äro lifvets bästa, saligaste erfarenheter, de dyrbaraste gåfvor som Herren kan skänka oss. — Styrkt i anden gick jag kl. 7 till mina fattiga på Kungsholmen, där jag talade öfver Rom. 2 och återsåg mina »andliga barn» från nyårsdagen.

Två af dem hade nu tagit hvar sin vän med sig till predikan. På det sättet ökas skaran söndag efter söndag.

Detta påminde mig så lifligt om det sätt, hvarpå man räddade folket vid den stora olyckshändelsen vid Ludvig XVI:s förmäling. Under den förfärliga trängseln, då alla sökte fly undan de exploderande fyrverkeripjäserna, voro redan hundratals människor ihjältrampade af folkmassan, och allt flera och flera hotades med samma öde. Då ställde sig en man med stöd mot en vägg, fattande så en person med hvardera armen, och tillsade dessa två att likaså omfatta hvar sina två andra, och så undan för undan. På detta enkla sätt bildades inom kort en fast, orubblig mur

af människor, som hejdade den besinningslöst framrusande massan samt kom denna att med stillhet fortsätta sin väg till undflykt. Så räddades stora skaror, som eljest varit förlorade. — Om på samma sätt *hvarje* omvänd kristen sökte nåd att kunna få blifva medel till endast *två* andras frälsning (genom att taga dem med sig till kyrkor, där Guds ord förkunnas i ande och kraft, samt genom att låna dem goda andliga böcker, samtala med dem, bedja för dem o. s. v.), så skulle Guds rike gå härligt framåt under årens lopp. Då skulle *den andra* bönen i »Fader vår» snart blifva hörd, och *Herren komma snart*, — ej till »den yttersta domen», utan för att »hämta sin brud». Se Matt. 25: 37—44; 1 Tess. 4: 14—18; Upp. 20: 1—6 m. fl.)

Jan. 11. Denna och näst föregående dagar »skrifning» hos R-s. — Nu är »Pietisten» för denna månad färdig.

Till middag hos Rosenius, där jag åter fick höra talas om brukspatron Hedengren i Nerike. Jag börjar bli nyfiken att lära känna den mannen. (Denna min önskan fick inom kort sin uppfyllelse.) — Bland annat omtalades äfven en händelse från ett landtbruksmöte, där H. skulle hålla ett föredrag i landtushållning för allmogen. Detta var naturligtvis endast afsedt för äldre personer; men en mängd större och mindre pojkar hade trängt sig fram för att begäpa talaren. De framfusiga ungdomarna blefvo slutligen så närgångna, samt pratade och skrattade så, att de störde både H. och hans åhörare. Några af de äldre sökte att mota bort pojksvärmen, men detta var förgäfvets. De flesta stodo kvar, och de som veko undan för ett ögonblick kommo strax tillbaka. — Då fick H. en god idé. Han gjorde en plötslig paus i sitt föredrag, såg en stund skarpt på pojkhoppen, och sade därpå med sin väldiga basstämma: »Go' vänner! Finns här någon bland er, som händelsevis har en *katekes* på sig, så skall jag ställa några frågor till den här församlade ungdomen?» — Detta tog skruf. Platsen vardt inom några ögonblick rensopad från pojkar, och H. kunde i ro afsluta sitt föredrag.

Jan. 12. F. m. ett roligt och intressant bref från Fjellstedt. — Aftonen hos lagman Cassel, tills. med Ax. Torén,

Elmblad, Alströmer, Ahlbergs, Tunés, Hilda Westman och flere andra vänner. Ett verkligen dyrbart samtal öfver Herrens bön »Fader vår». Särskildt var Toréns inlägg lärorikt och för oss alla uppfriskande: »*Då* (när?) *nalkas* eder *förlossning!*»

Jan. 14. På aftonen i »mitt pastorat». Åter en nyvunnen, hvilkens bekännelse om sitt förflutna lif var gripande att höra. Om predikanter och själasörjare blefve ålagda att, utan nämnande af *något namn*, redogöra för hvad de under enskild skrift fått sig anförtrödt, då skulle man häpna öfver allt som komme i dagen; och ingen romanförfattares fantasi har ännu kunnat uttänka hälften af de hemska *verkligheter*, som dagligen upplefvas utan att någon har aning därom. (Men — en dag skall det *alltsammans* komma i ljuset! »Det är intet fördoldt, som icke skall uppenbaras.» Saliga då de människor, hvilkas synder skola yppas blott såsom *bekända* och *förlåtna*, och hvilka därför icke behöfva bäfva utan endast erfara »den *saliga* blygseln», när deras förlåtna synder komma i dagen. Men »ve dem, som *vilja vara dolda* för Herren». »Deras skam skall varda för alla uppenbar»; »deras ansikte skall rodna af blygsel».)

Jan. 21. Middag hos baron Alströmer. På. e. m. ett dyrbart samtal, under hvilket denne broder öppnade sitt hjärta för mig och omtalade flera gripande, lärorika tilldragelser ur sitt flydda lif.

På aftonen höll jag den sista bibelstunden på Kungsholmen, innan jag afreser till Uppsala. Texten var Luk. 19. — Folket sade mig det hjärtligaste farväl, många af dem under tårar. Det är oftast, om än icke alltid, *tacksamt* att göra något för folket; de äro hvarken så bortskämda eller så anspråksfulla som »de öfre tiotusen». — Vid »eftermötet» tre personer, två äldre män och en 19-årig flicka. De två förras bekännelser svåra nog: den senares förskräcklig. När hon omtalade det lif, som föres bland en del fabriksarbetare och arbeterskor, ryste jag och tänkte: Om dylikt skall utan hejd få fortgå och förökas, hvad blir då till slut sådan ungdoms öde?

Jan. 23. F. m. uppe i Ecklesiastikdepartementet och

sade farväl till kamraterna där. Slutar nu mitt »ämbete som kunglig sekreterare». Fick 25 riksdaler i »ljuspengar» — min första, och väl äfven sista, inkomst i *statens* tjänst.

Sedan på besök hos pastor Bernhard, som skickat mig hälsning, att han än en gång ville få tala med mig. Fick af honom ett ex. af katolska mässan och romerska katekesen, med vänlig uppmaning att fitigt studera dem. »Då skulle jag finna, att om jag än icke tyckte den katolska kyrkans lära i alla punkter öfverensstämma med Guds ord i den heliga skrift, så är den dock så fast grundad på de heliga fädernas och konciliernas utsagor, att den kan trotsa allt och alla; icke någon, icke något skall kunna rubba den.» »Ty *kyrkan*, och icke någon af dess enskilda medlemmar, hade fått löftet att 'den helige Ande skall leda henne till fulla sanningen'; och därför är *kyrkan* ofelbar, fastän icke dess enskilda lemmar.» — Märk, hvilken hemsk blandning af lögn och sanning. »Kyrkan» har fått löftet om den helige Andes ledning! Ja för visso, men hvilken kyrka? Männe den romerska, den grekiska, den armeniska m. fl.? Nej, »den ena, enda heliga och allmänliga: de heligas samfund», föreningen af alla sanna troende kristna. *Dem* leder den helige Ande till fulla sanningen, men icke en själfgod myndig prästkyrka, som anser sig vara »ofelbar». Och tänk att pastor B. kunde säga, det »ingen och intet kunde rubba deras lära». Äfven *Guds ords* allra klaraste utsagor förmå ej rubba deras villfarelser! Nej, där *Gud* säger ett och *kyrkan* ett annat, där får Gud gifva vika; *kyrkan* är ofelbar och har rätt, äfven mot både Guds och Kristi bestämda ord.* Matt. 15: 6, 9. Tit. 1: 14.

Jan. 28. På afskedsmiddag hos Rosenius. Han höll ett både allvarligt och emellanåt litet humoristiskt tal för mig, i hvilket han tackade för min »trofasta broderliga hjälp», önskade mig Herrens rika välsignelse under de prästerliga

* Som bekant är, blef vid »det ekumeniska» kyrkomötet i Rom 1870 denna *kyrkans* ofelbarhet öfverflyttad till *påfvens* person, så att »allt hvad en påfve lärer 'ex cathedra' måste af kyrkan anses ofelbart». Och till denna hemska, mot Guds ord och ande groft syndande kyrka se i vår tid många luterska präster upp »med vördnad»!

studierna i Uppsala, samt slutade med ett hjärtligt och gladt: »Auf Wiedersehen!»

På aftonen predikade jag i Engelska kyrkan, öfver Joh. 10 under en djup förnimmelse af Herrens närhet. Glädje, vemod, fruktan, hopp, förtröstan och slutligen ånyo stilla fast glädje, växlade i mitt hjärta och gåfvo sig uttryck i min predikan. — Mig ovetande hade man föranstaltat en kollekt till understöd under min första studietid i Uppsala. Kollekten uppgick till 672 riksdaler, af hvilka direktör Georgii ensam hade gifvit 300, jämte ett bref, i hvilket han »önskade mig Guds välsignelse på färden», samt tillsade mig att, »när helst jag ånyo behöfde understöd, vända mig till honom, som i detta fall skulle räkna för en glädje att få vara Guds handtlangare».* — Djupt rörd och tacksam öfver dessa prof på brödrakarlek gick jag till mitt hem, följd af Filip Hierta och den vänlige assessor Björnström.** Den senare gaf mig många goda, uppmuntrande råd för den nya studietiden samt framförde en hjärtlig hälsning från sin fru, som personligen visat mig mycken vänlighet, men som af inre skäl (hon var »schartauan») aldrig ville besöka någon predikolokal, som ej var »inviagd till kyrkligt bruk». — Senare på aftonen hos Åkerbergs, där många vänner voro samlade. Skön andlig sång och musik.

Jan. 31. Afreste tidigt på morgonen med diligensen till Uppsala, dit jag anlände sent på eftermiddagen. Aftonen hos F. Marin, tillsammans med flera bröder som hjärtligt välkomnade mig. Sonen Edvin hade en tam dufva, som flög och satte sig på min axel. *Omen accipio!*

Uppsala. *Febr. 1—3.* Under de första dagarna besök hos professor och kurator; uppköp af möbler för »bosättningen». G. Beskow och jag ha tillsammans hyrt en dublett på nedra bottnen i sista huset vid Nedra Slottsgatan, närmast »Fågelsången».

* Genom Guds underliga ledning erhöj jag många år efteråt glädjen att kunna få återgälda dessa penningar till direktör Georgii, som då i sin ordning hade fått erfara fattigdomens ganska tunga tryck.

** Far till de framstående bröderna: domprosten H. Björnström, professor F. Bj—m och kyrkoherden i Solna J. V. Bj—m.

Febr. 4. Hörde C. O. Roos i Domkyrkan. Middag hos honom och hans älskliga fru, Berta Steinmetz, syster till Alfred St—z. Vi påminde hvarandra om »gamla tider och flydda år». Jag omtalade, huru jag en tid innan jag lärde känna Roos, hade nästan hatat och afskytt honom. De frågade genast »hvarför»? Och så måste jag säga dem allt.

När jag i slutet af år 1848 kom till Uppsala och undergick studentexamen å »gamla Kuggis», var jag ännu alldeles främmande för Guds rike. Väl erfor jag ibland, särskildt vid nattvardsgångar, Guds andes kallelser; men jag hvarken fullt förstod dem eller ville följa dem i det som jag förstod. Under denna min s. k. »glada studenttid» (till dess Herren fann mig, på hösten 1852; se sid. 44), kände jag i början inga s. k. »läsare», men hade hört allt möjligt ondt om dem. Jag hyste ock en stark naturens ovilja mot dem och allt som stötte på pietism. Särskildt hade jag rätt ofta mött en mörklagd man med glasögon och, som jag då tyckte, jesuitiskt utseende och lurande blick. Den mannen, adjunkten C. O. Roos, hade af några kamrater för mig utpekats såsom den »värste läsaren i Uppsala», en »riktig jesuit, en hycklare och dålig karl, som förförde både ynglingar och flickor och gjorde dem till lika stora skrymtare som han själf var». Detta skamlösa förtal, som jag utan minsta tvekan blindt slukade, hade hos mig väckt en sådan ovilja, ja nästan hat, att när helst jag mötte Roos gaf jag honom de skarpaste blickar af afsky, jag kunde åstadkomma, samt önskade inom mig att jag fått tillfälle och rättighet att »riktigt grundligt piska upp en så genomusel bofs». Detta var såsom Herren om sig och de sina säger: »De skola hata mig utan orsak», och »de skola säga allt ondt om eder, ljugande för min skull». — Sedermera, år 1853, lärde jag känna Roos. O, huru jag då blygdes för mina orättvisa misstankar och mina osanna, blott på andras lögner grundade beskyllningar om honom! Huru sökte jag icke då att genom dubbel vänlighet i någon mån kunna godtgöra min förra skuld mot honom. — Men icke förrän i dag hade jag kommit att öppet bekänna mitt

hjärtas och min tungas synder mot honom och bedja honom om förlåtelse därför.

Hjärtligt och broderligt slöt Roos mig nu i sin famn och förlät mig genast alltsammans. Men Berta, hans fru, sade att *om* hon icke under dessa senaste år hade »lärt känna mig såsom en kär broder i Herren», så skulle hon icke haft lätt att förlåta mig sådan elakhet mot »hennes herre och man». Men nu, tillade hon, »nu *kan* jag icke vara ledsen på dig»; och så räckte hon mig vänligt leende sin hand. — Och vi kommo sedan alla öfverens om, huru sanna Herrens ord äro om den naturliga människans ovilja mot allt, som verkligt vittnar om Kristus, samt mot hans äkta barn. Ebr. 12: 8. Mot *dem* är motviljan så stor, att både präster och lekmän, både ungt och gammalt folk, ja äfven de eljest mest vänliga naturer, instinktmässigt sky dem och blindt tro hvilket förtal som helst, när det gäller »nasaréernas parti». Apg. 24: 5.

Febr. 10. Vid middagen — vi äta tills. med 12 kamrater hos fröknarna von Unge — firades namnsdagen. Icke mindre än fem ibland oss hade någon anhörig eller vän, som bär denna dagens namn.

F. m. uppe hos G—s, där husfadern på aftonen måste resa till Norrköping. Där var äfven fru E—m, som i vänligt förmanande ton sade unge herr Karl, den ende betydligt bortskämde sjuårige sonen: »Käre Karl, i afton reser din pappa bort. Då skall du glädja honom med att vara snäll under tiden medan hand är borta!» — »*Hela tiden*, medan han är borta?» svarade Karl med bedröfvad uppsyn; »han kommer ju inte tillbaka förrän om åtta dagar!»

På aftonen vår vanliga lördagssammankomst hos vännen P. A. Modin, där vi läste ett kapitel ur Krummachers »Elias den Tisbiten», sjöngo och bådo samt hade en särdeles god afton. Samtal om bästa sättet att kunna hämma det myckna förtal, som förekommer inom *some*liga familjer, äfven några som dock vilja kallas kristna. — Vår vanliga supé, smörgås och te, intogs sedan hos »herr Forss».

Febr. 15. På e. m. voro fem af oss studenter, jämte fru M. Carlson samt M. Bergström, S. Callmander och M.

Hedenlund, bjudna ut till pastor Sparrmans på Vallby i Vaksala socken. Vi åkte dit ut i två vagnar och fingo en mycket angenäm afton. Samtal öfver Rom. 5.

Pastor Sparrmans älskliga och varmt kristna fru, i sig själf fröken Cederström, skildrade det andliga tillståndet på hennes ort för tolf år sedan, samt hvilket oerhördt uppseende det väckte, då hon blef omvänd och en tid därefter gaf sitt hjärta och hand åt en fattig ofrälse präst. — Beyer sjöng med sin härliga stämma trenne sånger af Stenhammar. Efter en innerlig aftonbön af Sparrman reste vi tillbaka till staden, glada och tacksamma för vår dag.

Febr. 17. Studenternas lördagssammankomst hölls i dag hos snickaren Bergholm vid Kungsängsgatan. M. R-s, Sparrman och jag talade öfver olika bibeltexter. En vacker kör sjöng. En nyomvänd student, L—g, blef så gripen af Herrens kärlek, att han sade sig vilja gå ut som missionär. Detta gaf anledning till ett förslag om en studentmissionsförening, hvilket förslag dock inte hann att i afton afgöras.

Febr. 18. Fick på f. m. fira min Frälsares åminnelse vid hans nattvardsbord, och har undfått hans lekamen och blod till mina synders förlåtelse. Ps. 103: 1—5. Anjou skriftade, och Brundin predikade. Vi voro endast sju nattvardsgäster: Prosten Björck, Beskow, Johnson, Rudin och jag samt två obekanta fruntimmer. Efter gudstjänstens slut följde Rudin med G. B-w och mig till vårt hem, där vi läste och bådo tillsammans. Dyrbara stunder!

På e. m. kom Frans B. och omtalade sin nya nöd. Bysättning hotar, om han ej före tisdags middag har skaffat 50 rdr. Vi lofvade att försöka hjälpa honom. — Sedan på Gustavianum; bibelförklaring af Knös. Jag »frös» och gick efteråt till M. C., där Rudin och andra vänner voro och jag blef värmd igen.

Febr. 20. På e. m. kunde lämna Bl—t de pengar han behöfde, gåfvor af kamrater. På e. m. stort möte hos fru M. Carlson, där Rudin talade öfver Ebr. 1, obeskrifligt och oförgätligt. Bland de många nya åhörarna var äfven i dag den lärde och berömde juris professorn *Bergfalk*, som blef så gripen, att han fällde tårar och bad fru C. att ändtligen ånyo få vara med vid nästa sådant möte.

Febr. 24. Vår lördagssammankomst hölls i dag hos Modin. Feltström läste ur Nohrborg. Welin uppläste ett uppmunt-
rande bref till oss från troende studenter i Aberdeen, hvilket
i nästa vecka skall besvaras. — Därefter fingo vi en myc-
ket sorglig underrättelse. H., som ännu för tre veckor sedan
var med oss, hade vid sin nations konvent i onsdags blifvit
vald till »klubbmästare» och *åtagit sig detta uppdrag*. (Detta
hade man gjort för att helt kunna draga honom bort från
»läsarne».) Senare på kvällen hade han varit lindrigt druc-
ken och deltagit i dansandet. — Vi kommo alla öfverens
att dagligen bedja för honom, till dess Herren återfunnit
honom. Och vi började genast därmed, i det vi alla böjde
knä; och Beskow ropade varmt till Herren för vår broder
H. och för oss alla.

Febr. 25. G. B-s födelsedag. Rudin hos oss. Enkel
men treflig »firning» af oss tre. I morgon skall G. B. ha en
litet större bjudning för några flere studenter.

Febr. 26. G. B-ns bjudning var mycket lyckad. Beijer,
Drake, Feltström, Johnson, Lönnrot, Rudin och M. Rosenius
voro här, hvarjämte den gamle kämpen Erik Andersson i
Ockelbo »kom af sig själf» eller kanske hellre »af andens
tillskyndelse» för att hälsa på mig och B-w. Johnson läste,
Erik A—n berättade om Guds rikes framgång i Gestrikland,
hvarefter han och Rudin avslutade med bön.

Mars 2. Rudin höll passionspredikan i Domkyrkan.
Mycket folk och värmda hjärtan!

Mars 3. Studentsammankomsten äfven i dag hos Modin.
Welin läste ett stycke af Rosenius. Diskussion. Olika me-
ningar, men hjärtligt samförstånd. — Svaret på Aberdeen-
studenternas bref upplästes och underskrefs nu af alla de
närvarande, och skulle sändas omkring till de öfriga.

Mars 4. På morgonen for tills. med G. Norlin ut till
Näs' kyrka, där jag predikade öfver Jakob 2: 10. Middag
hos pastor Åberg. E. m. höll jag bibelförklaring öfver slutet
af Luk. 14. Samtalade med en 83-årig gammal fru, som
nyligen — märk, först *nyligen* — börjat på allvar söka sin
själs frälsning.

Mars 5. På aftonen, då jag gick till M. C., syntes

en meteor falla, som var vida större än någon stjärna, klart blå och strålände. — När jag kommit fram, fick jag veta att den älsklige Johan Henschen, som varit sjuk någon tid, nu ligger döende, »utan hopp» för det lekamliga lifvet, men »med gladt hopp» för det eviga.

Denne Johan Henschen har varit oss alla mycket kär. Han är en högst ovanlig yngling, ädel till utseende och sinne, redbar, kärleksfull, trofast mot både sin Herre och sina bröder. Hans samvetsgrannhet har varit större än *någons*, som jag känt eller hört talas om; ja, den har, om möjligt, stundom gått nästan till öfverdrift. Så t. ex. då det varit hans ärliga uppsåt att »späka köttet», har han mången gång till och med nekat sig den nödvändiga födan, när han känt att dess åtnjutande just då skulle smakat särdeles angenämt för naturen. »Nej, kött, du kan gärna få vänta en stund till, efter du just nu är så ifrigt.» — En annan gång hade han synnerligen gladt sig att en lördagsafton få gå ut till Håtuna, där föräldrarna och syskonen då öfver sommaren bodde. Modin och jag hade följt honom ett stycke väg. När Johan, vid 10-tiden, efter några timmars vandring nalkades stället, hejdade han sig plössligen vid den tanken: »Är det *anden* eller *köttet*, som nu gläder sig så mycket åt morgondagens hvila? Skulle det icke för din *ande* vara långt nyttigare, att du i morgon finge höra Torén predika på f. m. och Rudin på eftermiddagen?» Och efter en liten stunds strid mot naturens önskan vände Johan sina steg tillbaka mot Uppsala, dit han anlände sent på natten. Stor blef öfverraskningen, när vi följande f. m. råkade honom i kyrkan.

Dessa och dylika naturens späkningar företog han dock ej i mystisk egenrättfärdig »helighetssträfvan» för att med dem vinna någon förtjänst inför Gud. Nej, den grundartikeln om Jesu Kristi fullbordade försoning ock allas vår *fullkomliga rättfärdighet inför Gud* genom Kristi död för våra synder, den höll Johan klar och ren för sitt inre öga. Han ville blott visa för sig själf och andra, att, fastän en evangelisk kristen »har makt till allt», han dock aldrig behöfver vara slaf af naturen, utan tvärtom är dess herre. Hellre

än att genom en, äfven i sig själf icke direkt syndig, eftergift för naturens önskingar möjligen misshaga sin älskade Herre, ville Johan H. i sin samvetsgrannhet försaka allt, äfven det lofigaste eller det käraste. Därför var han för oss alla en lefvande predikan; vi älskade och aktade honom högt, äfven när vi stundom tyckte att han gick för långt och »slog öfver».

Mars 6. På aftonen åter ett möte hos fru Carlson, där Rudin talade öfver Ebr. 2. Rummen alldeles fulla af människor; bland dem ånyo professor Bergfalk, som sade sig nu tydligt erfare *Herrens kallelse till omvändelse och frälsning*. Mätte han följa och ej förspilla den!

Mars 8. På f. m. kom rådman Henschen till mig med en skådespelare, *H. Martinsson*, som kommit till allvarlig besinning samt därför känner sig vilja öfvergifva teatern och blifva en sann kristen. Han föreföll öppen, hjärtevarm och begåfvad. Henschen bad mig göra honom bekant med några troende studenter, hvilket i dag skett.

Mars 9. Möte i Evang. Alliansen. Först lästes Rosenii uppsats »Guds rike består icke i ord»; sedan talade Rudin öfver Joh. 14 och jag öfver Ps. 91. Råkade där gamla vänner Engelbrecht, som jag med stor glädje nu fann ha blifvit troende kristna.

Mars 11. F. m. predikade jag i Vaksala kyrka. E. m. höll bibelförklaring på Vallby öfver Joh. 10.

Mars 13. På aftonen åter »stort möte» hos fru Carlson, då T. Feltström talade öfver Es. 53. Särdeles godt! — Bland andra, som på dessa möten blifvit vunna för Herren, är äfven fröken S. Wijnbladh (sedermera gift med presidenten, greve T. H. Wrangel). Hon bad mig komma hem till sin sjuka moder, som också längtar att få höra evangelium om den korsfäste.

Underligt nog finnes det några, som förklara att dessa bibelstunder och bönemöten blott äro kännetecken på *den falska andligheten*, som står i motsats till »den äkta kyrkliga andligheten». Om de hade rätt, som så säga, då skulle det besynnerliga förhållandet äga rum, att C. A. Torén, Roos, Rudin, Feltström, Steinmetz m. fl. vore *den falska*

andlighetens banérförare, under det att *de* präster, som skarpligen opponera mot dessa nyss nämnda, skulle utgöra representanter för den äkta kyrkliga andligheten! De varma skulle då vara de falska, och de ljumma vara de äkta? Månne också *Herrens ord* säger så?

Mars 14. Uppe hos ärkebiskopen och begärde *venia* för ärkestiftet. Förra året nekade han mig det; nu fick jag det utan den minsta invändning.

Mars 16. F. m. hörde passionspredikan af G. B—w i Trefald.-kyrkan. »Att betrakta den *för oss* lidande och korsfäste Kristus ger tidens enda sanna frid och evighetens ostörda, saliga fröjd.» — På aftonen hos Henschens. Sonen Johan bisattes då. Stilla ro öfver hela hemmet.

Beijer gaf i afton konsert på Gillesalen, men vi gingo icke dit, fastän vi hade ämnat det. Kontrasten mellan det stilla hemmet, med alla dess minnen af den hemgångne, samt den bullrande Gillesalen med dess flärd hade blifvit oss allt för stor. »Allting hafver *sin tid*.» Det man med själsro och tacksägelse kan göra den ena dagen, kan vara olidligt en annan gång.

Mars 20. Kl. 12 middagen samlades vi studentbröder hos Henschens, jämte deras anförvanter och andra vänner, för att följa Johan H. till grafvens sista hvila. En gripande stund! — Modin yttrade vid grafven tyst till mig: »Nu ville mången bland oss gärna byta lott med honom; men *han* vill icke byta med någon enda, icke ens med *den* bland oss, som på jorden kommer att bli den lyckigaste och mest ärade.» Sedan såg han sig omkring bland studenterna och sade: »Hvem af oss skall *det* väl blifva? Kanske Beskow, kanske Rudin? Ett är dock visst: *icke blir det jag!*» (Dessa ord voro profetiska. Några månader därefter fick han följa sin vän Johan Henschen till »det goda landet».)

På aftonen höll G. B:w en kraftig bibelförklaring hos Wijnbladhs öfver Ps. 116. — När de öfriga gått, bad fru W. mig stanna. Vi hade ett djupt allvarligt samtal om skillnaden mellan sann och falsk bättring, mellan död och lefvande tro. Hon liknar nu honom, som »*såg* folket gå såsom trän».

Mars 22. Väktaren för i går säger ett rykte uppgifva, att *lagförslaget rörande sakramentens meddelande och mottagande af lekmän* vunnit kunglig stadfästelse, samt att »en triumferande artikel i Posttidningen» synes bekräfta det allmänt gängse ryktet om lagens sanktion. Sedan tillägger baron Posse:

Vi vilja till granskning upptaga denna P. T.'s artikel. Den innehåller samma åsikter, som den afgångne ecklesiastikministern (Reuter Dahl) både före och under sin ämbetsförvaltning uttalat och sökt förverkliga. Och vi anse oss ej begå någon orättvisa, då vi yttra, att herr Reuter Dahl är den, som i främsta rummet är ansvarig så väl för dessa oriktiga satser som också för den nya lagen, fastän han icke är den som kontrasignerar författningen. Vi erinra om huruledes, då regeringen vid 1851 års riksdag infortrade prästeståndets utlåtande öfver åtskilliga invånarens i de norra länen ansökningar om tillåtelse att få begagna »de gamla böckerna», prästeståndets svar blef, att »inga principlösa eftergifter borde göras; att de stränga lagbuden väl icke skulle användas, där undervisning, varning och mildhet något kunde utträtta; men att det icke heller vore rätt att skygga tillbaka för användandet af en för handen varande lag, när samhällets och kyrkans frid äfventyrades och bådas *ordning* vore utsatt för de grofvaste förnärmanden».* Det var herr Reuter Dahl, som då var den inflytelserikaste ledamoten i prästeståndet och dikterade detta och öfriga den hierarkiska pluralitetens beslut. Regeringen ansåg sig *böra* följa flertalets åsikter, och herr R. blef inkallad i rådkammaren att göra dem gällande. Under sin ämbetsförvaltning har herr R. icke lyckats lösa *någon* viktig fråga; men, ehuru själf präst och satt i konungens rådkammare att föra kyrkans talan, har han, långt ifrån att försvara kyrkan för obehöriga ingrepp af den världsliga makten, icke »skyggat tillbaka» att såsom det sista *säkraste* medlet anlita den sammans arm. Det skall blifva vårt fortfarande bemödande att söka visa fördärligheten för både kyrka och stat uti att följa dessa hierarkiska grundsatser, som härledas från *bristande kännedom om* och misstro till *kyrkans sanna vapen.*»

Mars 25. F. m. hörde prosten Björck i Trefald.-kyrkan. En mycket god predikan, utom *ett* uttryck som han två gånger upprepade. Han sade, att »den oomvända människan är föremål för Guds heliga misshag och verksamma vrede.»

* Samma melodi och nästan samma ord, som blefvo använda mot Luthers reformation, mot Wesley i England och Rosenius i Sverige, mot konventikelplakatets upphäfvande m. m. Bengel säger: »Hierarkien kan byta skinn, men dess ande förblir densamma i alla tider.»

Det förra är ur *en* synpunkt bibliskt (se dock *äfven* Joh. 3: 16); men att kalla en människa *i nådatiden* »föremål för Guds verksamma vrede», det låter icke väl försvara sig. Föremålen för Guds »verksamma vrede» måste sökas på annat håll. — Efter predikan gjorde V. Johnson, F—m, M. B—e och jag en lång promenad utåt vägen till Flottsund. Vi diskuterade då Björcks anförda uttryck, som jag ansåg oriktigt. Johnson sökte väl försvara det, men erkände att »orden kunde missförstås», samt sade sig i ödmjukhet skola fråga prosten Björck därom.

Mars 27. Råkade V. J—n, som nu hade frågat prosten Björck om uttrycket »Guds verksamma vrede». Prosten hade helt vänligt svarat: »Herr W—m's anmärkning var befogad. Jag kände själf detsamma, då jag vid min hemkomst ånyo genomsåg min predikan, och skall nästa gång jag använder denna predikan förmildra det uttrycket.»

Apr. 4. Foro G. B—w och jag till Stockholm. Aftonen på Bibelsällskapets årshögtid, där Olin talade bra. — Pastor primarius uppläste en skrifven bön; papperslappen, som han läste efter, höll han gömd i sin hatt, men tittade på den litet emellan. »Kristendom *ex officio*.»

Apr. 10. Aftonen på vårt månadsmöte, där Ahnfelt talade öfver Mark. 16: 9—20 samt sjöng flera af sina skönaste sånger. Lif, värme, hänförelse! Äfven manades till *verksam* trohet såväl i den dagliga kallelsen som i missionen.

Apr. 12. På e. m. hos professor Huss, som undersökte mitt bröst och föreskrif mig *hvila* från alltför strängt arbete; »eljest skulle min hälsa inom kort vara bruten».

När Huss hade slutat själfva undersökningen och skulle afgifva sitt utlåtande, stod han en lång stund tyst och såg forskande djupt in i mina ögon. Jag uthärdade hans pröfvande blick, ej blott med lugn utan ock med nöje. Ty där låg i hans väsen och blick något så ädelt och upphöjdt, att det kändes godt för hjärtat »bli utforskad» af en sådan man. Jag tänkte på *en annans* ögon, som »pröfva hjärtan och njurar». Och liksom man kan yppa allt för Honom, såsom sin Frälsare och sin bästa vän, så kände jag i den stunden, att Huss var en god man och en läkare som *vill*

*mig väl.** Och jag önskade, att jag kunde få honom till *vän*. Men den längtan lär nog aldrig komma att realiseras! (Jag kunde ej då ens *ana*, att Gud — 15 år därefter — skulle uppfylla äfven denna önskan och låta mig få Huss' varma, trofasta vänskap, som »stod sig» i nära tjugu år ända till hans saliga död 1890.)

Apr. 13. Middag hos baron Alströmer, tills. med assessor Axel Adlercreutz. På e. m. uppläste baron A. för oss några af sina andliga sånger, som voro både djupa till tanke och sköna till form. — Aftonen hos lagman Cassel, där Ahnfelt sjöng och talade öfver Rom. 8. En stor del af »Ahnfeldts sånger» skola för visso ej dö, så länge någon lefvande kristendom finnes i Sverige. Och ingen, som hört Ahnfelt sjunga, skall någonsin glömma hans sång.

Apr. 17. Skulle söka miss M. Foy, och mötte henne på gatan. Hon bad mig medfölja till en arm kvinna, som just i dagarna kommit ut från »Spinnhuset», där hon i flera år suttit fången för barnamord. Hon hade i fångelset kommit till djup ånger och sinnesändring, samt längtade efter Guds nåd i Kristus, »såsom hjorten ropar efter friskt vatten».

Till middag hos Melander, där jag bl. a. äfven träffade den *blinda* fröken Gyllenram (Kristina). Det var gripande att se och höra hennes lycka och glädje öfver att ha funnit Kristus. »Jag ville ej byta lott med någon i världen», sade hon. »Visst vore det kärt att kunna tjäna Herren så, som *de seende* det kunna; men då det varit hans vilja, att jag skulle sakna ögats ljus, är jag lycklig att få tjäna honom så som *de blinda* kunna det.»

Apr. 21. Besök af grefve Adolf Stackelberg, som lämnade 350 rdr till understöd åt de för sin tros skull förföljda i Dalarna. Han visade mig ett nummer af tidn.

* En alldeles motsatt känsla erfor jag vid ett besök, som jag 40 år senare gjorde hos en annan mycket berömd läkare. Denne föreskref mig då ett läkemedel med starkt gift, som skulle intagas *tre gånger om dagen*. Jag lydde ordinationen i tre dagar, och blef allt sämre, till dess min vanliga doktor en dag »af en händelse» blef varse flaskan, såg på det utanpå skrifna receptet och helt bestört utbrast: »Hvem har ordinerat detta? Det innehåller en så stor dosis gift, att jag bestämdt förbjuder fortsättning; det skall i grund förstöra din hälsa.»

»Folkets Röst», där G. B—w var groft anfallen såsom »en fantast och läsare, hvilken, *kanske* utan att veta det, gick katolicismens ärenden». Nu tyckes det bli G. B—w's tur att bära »evangelii smälek». Vid jultiden anföll en tidning mig af samma orsak och med samma beskyllning; nu är det G. B—w's tur. Grefve Stackelberg lyckönskade oss hjärtligt därtill, samt tillade: »Samma vedermöda vederfares edra bröder; nere på min trakt kallar man *mig*, både enskildt och i tryck, för 'en däre'. Men jag räknar det för en ära att med Paulus få bekänna: »Vi äro dårar för *Kristi skull*.» Ty det som är dåraktigt och föraktadt för världen, *det* har *Gud utvalt*, på det han skulle komma de 'visa' och 'ädla' på skam. 1 Kor. 1: 26—29.

Apr. 22. F. m. hörde Svedelius i Storkyrkan. Godt! Bland annat sade han: »Herren låter icke sina barn svälta, utan han spisar dem *väl*, fastän icke alltid med de rätter vi tycka mest om. Många bortsämndt barn vill icke äta 'hvardagsbröd', utan vill i stället hafva 'sockerbröd'. Då gifver Gud det så länge 'tårebröd' till dess det lär sig att åter tacksamt sätta värde på det gamla hvardagsbrödet.»

På middagen hörde Rosenius på »salen». Där var bland andra äfven hoffröken Josefine Hamilton. När vi kommo ned, stod en hofvagn utanför; och hela gränden var full af undrande människor. — På aftonen hos B—w's, där man visade mig dagens nummer af »Söndagsbladet», i hvilket G. B—w åter igen var anfallen för sitt vittnesbörds skull. Det är nog icke blott tillfällighet, att B. samtidigt blifvit angripen i tvänne tidningar; där står någon 'tillskyndare' bakom. — Men ytterst står *han*, utan hvilkens tillståndelse »ej ett hår krökes på vårt hufvud.» Och B. har nu lärt sig att med David säga: »Herren har bjudit Simej banna David», samt att instämma med sångaren:

»När människor störa lyckan min,
de äro riset, men handen *din!*»

Apr. 23. Återvände till Uppsala. Resefventyr vid Rotebro, där hästarna skenade. Herren hjälpte.

Apr. 27 och 29. Båda dessa eftermiddagar voro vi ute på Vallby hos Sparrmans, där Ahnfelt talade: första gången

öfver Rom. 6: 1—6, då han visade, att en troende kan begå »äktenskapsbrott mot Kristus» ej blott med synden och världen, utan äfven med lagen, om man »håller sig till» lagen i stället för den rätte brudgummen, Kristus.

Sedan härliga sånger. Ahnfelt har icke någon ovanligt vacker röst; och likväl förmår ingen så som han »sjunga in evangelium» i åhörarnas hjärtan.

Maj 11. För några dagar sedan blef G. B. bestulen på 40 rdr, som han hade förvarade i en låst byrålåda. Vi hvarken ville eller ens kunde misstänka vår hyggliga städerska, ehuru endast hon, utom vi, hade nyckeln till rummet. Stölden anmäldes för stadsfiskalen. G. B. hade nästan glömt bort hela saken, då stadsfiskalen efter trägna spaningar i dag infann sig med den skyldige, en 15-årig »borstis» hos våra kamrater ofvanpå, hvilken en gång sett hvar städerskan plägade gömma vår dörrnyckel. Ynglingen hade genast erkänt sitt brott och återlämnat allt, som icke redan var förstördt på punsch, spel och andra »oskyldiga nöjen». Han såg nu så nedstämd och ångrande ut, att då stadsfiskalen frågade om G. yrkade ansvar, jag fällde en förbön för honom. G. B. hade icke heller själf den minsta lust till hans häktande med därpå följande straff och skam, utan nöjde sig med hans ångerfulla löfte om bättring och en skarp varning af stadsfiskalen. — Just som ynglingen skulle gå, gaf han mig en lång, energisk blick, hvars betydelse jag ej kunde klart förstå. Kanske innebar den tacksamhet?*

Hela f. m. vimlade det på gatorna af studenter, utklädda till vikingar, zigenare, Bellmansfigurer, turkar, negrer o. s. v. Ty i dag börjar studentkarnevalen, i hvars upptåg äfven vi fordom så lifligt deltago, om vi ock drogo oss

* Ynglingen, hvilkens namn var L—ll, återsåg jag tolf år därefter vid Mösseberg, där han då var anställd som badaremästare. Jag igenkände icke honom, som då hade vuxit upp till man. Men han igenkände mig och tackade mig varmt för min förbön 1855, den han sade sig aldrig ha glömt. Han bevisade ock genom en hel följd af små tjänster, att hans tacksamhet var verklig, ej blott ord. Man ser däraf, att ordspråket *ej alltid* har rätt: »Tacksamhet räcker icke öfver fyra år.»

tillbaka från de värsta orgierna. — Men i dag begåfvo vi oss kl. 5 med ännu större och sannare glädje till ett möte af troende studenter, där Torén, Sparrman och Rudin talade öfver detta ämne: »Huru den kristne i tron *mottager allt* af Herren samt i kärleken vill *utgifva sig själf och allt* åt Herren, till hans återlösta mänsklighets tjänst.» Sedan några af oss bedit, åtskildes vi kl. 8 efter en i allo god, glad och fridfull afton.

På hemvägen satte jag mig en stund på en af bänkarna i promenaden nedanför slottet. Då kom en drucken student gående, på hemväg från Polacksbacken, där studentfesten nyss firats »vid glasens klang». Blott med svårighet kunde han hålla balansen; och när han kom fram till min bänk slog han sig ned, då han såg min hvita studentmössa. Det var en helt ung man med fina, nobla anletsdrag. Han sade sitt namn: L—z, proponerade brorskål och började genast kalla mig »du». Då jag önskade kunna få säga honom något kärlekens allvarsord, mottog jag hans förslag och frågade, om hans *mor* ännu lefde. Då blef han helt vek om hjärtat och sade: »Ja, hon lefver — och Gud ske lof, att *hon icke ser mig nu* och i sådana här stunder. Ty då blefve hon bedröfvad: hon afskyr punsch!» Jag uttryckte då min glädje öfver att han älskade sin mor så varmt, att han icke alls ville se henne bedröfvad. »Men har du icke tänkt på, att det är en annan som älskar dig ännu högre än hvad äfven din mor kan göra, och *som nu ser dig*, och hvilken du ännu djupare bedröfvar med ett lättsinnigt lif.» — »Hvem är det?» frågade L—z. — »Din Gud och din Frälsare! Tänk om döden skulle öfverraska dig i sådant här tillstånd. Du vet, att han sagt: Drinkare skola icke ärfva Guds rike.»

Då såg L. helt gladt upp till mig och sade: »Åh, honom är jag icke alls rädd för; han bryr sig inte om sådana här småsaker. Och dessutom skall jag säga dig, min hedersbroder, att jag med visshet vet *att jag blir salig, när jag dör.*» — Förvånad frågade jag honom, hvar han hämtat denna sin visshet. — »Jo, ser du», svarade L. och flyttade sig helt förtroligt ännu närmare mig, »när jag var

tolf år, hade jag en natt en dröm som säkert var från Gud. Jag tyckte att jag såg en ängel komma in i rummet fram till mig. Han räckte ut sin hand, gjorde ett korstecken öfver mitt hufvud och sade: 'Himmelens Gud har sändt mig till att låta dig veta, att du är en af hans utkorade och att du skall blifva evigt salig när du dör!' Sedan försvann han. Men jag vaknade glad; och sedan dess har jag alltid varit viss på min lott i himmelen.»*

»Och allena på denna dröm bygger du ditt evighets-hopp, utan att ha ändrat sinne, utan att af Guds ande genom ordet ha fått en lefvande tro?» frågade jag.

»Nu förstår jag dig icke», svarade L—z; »men följ mig hem, så skola vi fortsätta vårt samtal hemma hos mig».

Jag följde honom till hans port vid öfre Järnbrogatan, ty jag såg, att han behöfde min hjälp för att kunna väl komma dit. Men något vidare samtal var *nu* omöjligt. Jag skall dock besöka honom en annan dag.

Maj 17. Lilla Matte Roos' begrafning. Föräldrarna djupt gripna. — Är det som *vi* kalla »Guds godhet», eller är det de sorger och lidanden han skickar oss, som mest bidraga att stadfästa oss i tron på honom?

Efter att ett par gånger förgäfves ha sökt min nye »bror» L—z, träffade jag honom i dag utanför Gustavianum. Jag undrade, om han skulle känna igen mig; ty när vår bekantskap gjordes, var han betydligt omtöcknad. Dock igenkände han mig genast, rodnade lätt och såg litet besvärad ut. Men då jag helt vänligt hälsade, gick förlägenheten bort; han tackade för senast och bad mig supera hos honom i öfvermorgon.

Maj 19. På e. m. kom kronprinsen hit på ångf. »Uppland» och uppvaktades af studentkåren med sång.

På aftonen var jag hos L—z. Han var vänlig, men vårt samtal blef åtminstone för denna gång utan någon märkbar frukt. Ty han litade blindt på sin dröm och var alldeles viss på att vara ett Guds barn, fastän han själf erkände sig lefva i uppsåtliga synder, utan omvändelse, utan

* Om dylika drömmar se sid. 118, rad. 11 och 12 uppfifrån.

Guds ords bruk och utan annan bön än — »gamla vanans» morgon- och aftonböner. Dock har Herren många sätt att nedslå falsk frid, på det han må få gifva den sanna friden.

Maj 22. På aftonen den gladaste »studentexa» jag någonsin varit med om, gifven af A. Welin i anledning af hans fullbordade hofrättsexamen. Först sjöngo vi flera sånger, dels fosterländska, dels andliga. Sedan lästes ett skönt och kraftigt stycke af Luther. Martin Rosenius och Welin höllo tal. — Så en förträfflig supé, efter hvars slut vi allesammans, 22 personer, togo en promenad till Carolinaparken och den vackra kyrkogården, där vi vid Johan Henschens graf sjöngo några »hemlandssånger». — När G. B. och jag hemkommo, glada och lyckliga, gingo vi upp till vår kamrat, Fågel, som i afton hade känt sig särdeles bedröfvad och ensam. Men vi talade med honom om »den stora glädjen» och bådo tillsammans. — Och så blef äfven F. glad, ja så upprymd, att han sedan följde oss ned till våra rum, där vi alla tre sutto under broderligt samspråk, tills kl. var mycket öfver tolf på natten.

Maj 24. Foro vi på ångf. »Linné» till Stockholm. Möttes af två sorgliga underrättelser: den ena, att lifmedikus A—g ligger mycket farligt sjuk, den andra, att min ungdomsvän Ingemar Holst under lek med en dolk så illa sårats i pulsådern, att han oupphörligen på nytt är i fara att förblöda. — Många och ifriga böner till »den ende hjälparen», som lofvat att höra oss.

Maj 26. På middag hos handlanden B., jämte Elmlads, Rosenius och några andra vänner. Både värden och hans fru voro allvarliga kristna; han föreföll dock vara den varmaste. Hon hade kvar mycket af sitt naturlynnne, som måste bort: särskildt en skarp tunga, som litet emellan fällde någon anmärkning eller klander mot frånvarande personer. Efter middagen, medan kaffet dracks i förmaket, kom M. i ett lifligt samtal med deras båda äldsta barn, en son om 21 och en dotter om 19 år. Vid bordet hade dessa hållit sig tämligen tysta, antagligen af respekt för främmandet; men nu togo de skadan igen. Så *snabba* tungor har jag sällan hört, och tyvärr voro de lika *skarpa*. Rosenius kom

i vår närhet, men ungdomara läto icke störa sig. Rosenius hörde en stund på, skakade sedan sitt hufvud och gick ifrån dem. — Äfven Elmblad måtte ha märkt deras framfärd, ty i sin bibelförklaring öfver Jak. 3 talade han mycket allvarligt om »tungans synder» i skvaller, klander och förtal, som äro syndiga och vidriga hos alla, särskildt hos de unga, hvilkas hjärtan man så gärna ville hoppas ännu vara oförstörda af klandersjukans gift.

På hemvägen frågade jag Rosenius, om han hade gifvit akt på de unga. Jo, det hade han, och tillade följande: »Märk noga, att i de hus där *klander öfver andra* utgör föräldrarnas 'dagliga bröd', där går denna synd såsom *ett släktdrag* i arf till barn och barnbarn.» Han frågade, om jag icke bland våra gemensamma bekanta märkt ett par familjer till, utom denna, där den ständiga lusten att »hacka på andra» utgör ett bestämdt kännetecken på *samtliga* medlemmar af de släkterna. »Jag vill ej nämna deras namn, ifall du ej själf kommit att gifva akt därpå», tillade han. »Jag har förmanat, varnat, bedt dem att styra sina tungor; men ingenting hjälper. Likasom den oförbätterlige drinkaren sjunker allt djupare i sin last, så sjunka dessa med hvart år allt djupare i klandrets och bakdanteriets synd. Och värst af allt är, att *de märka det icke mer själfva*, utan kunna försäkra, att *de nästan aldrig förtala någon*, ehuru de dagligen göra så.» — Efter en stunds eftersinnande nämnde jag familjerna A, B och C. — Rosenius svarade intet, men han böjde på hufvudet och suckade.

(Nu ha öfver 40 år försvunnit sedan den aftonen. Och jag har märkt samma okufliga klanderbegär, samma skarpa tunga hos de familjernas barn och barnbarn. Rosenii blick var, såsom så ofta, äfven den gången profetisk, och han fick sorgligt rätt i sin utsaga.)

Maj 28. F. m. uppe hos den sjuke P. U. Stenhammar, som had mig läsa för sig och bedja med honom. Jag har sällan sett någon sjuk man så tålig, som S. då.

Maj 29. Råkade Widestrands från Örebro. Sedan nere vid Ridrarholmen; mötte där M. Holst och E. Montgomery. Följde den senare hem; dit kom äfven hoffröken Josef. Hamilton.

E. M—y hade för någon tid sedan genom nära släktskapsförhållanden nödgats bevista en stor världslig bjudning hos baron A—d. Där hade äfven den varmt kristlige grefve Adolf Stackelberg varit närvarande och haft ett lärorikt samtal med den bekante teologen Z. Grefve Stackelberg hade därunder kommit att nämna något om sin stora brist på sann kristlig kärlek, särskildt öfver svårigheten att alltid kunna följa den för kött och blod vidunderliga maningen: »Älsken edra *ovänner!*» — Doktor Z. hade svarat, att »om en sann kristen förhölle sig rättfärdigt och visligt, så behöfde han icke ha några ovänner», samt tillagt: »Jag har inga fiender; mot mig ha människor städse visat förtroende, vänlighet och tillmötesgående!» — Grefve S. frågade då helt hjärtligt: »Men får då aldrig doktorn några fiender för Herrens skull? Eller brukar icke doktorn bekänna Kristus inför människorna?» — Doktor Z. ryckte till, såg missnöjdt besvärad ut och sade: »Naturligtvis gör jag alltid detta, när det är *min plikt* och när det *passar sig*; men jag hör icke till dem, som lida af 'andligt munväder' och som därför anse sig böra 'vittna' i tid och otid.» — »Jag däremot», svarade grefve S., »tiger tyvärr så ofta, när jag ganska klart inser, att jag äfven då borde vittna om Herren. Och aposteln Paulus ålägger ju oss, alla Herrens tjänare, att hålla på 'i tid och otid'. Känner icke doktorn ofta, huru Kristi kärlek nog ville 'tvinga oss' att förkunna ett frälsningens ord för oomvända världsmänniskor? Eller kanske doktorn aldrig är i sällskap med sådana?« Och om doktorn då tiger, känner doktorn aldrig Guds Andes bestraffningar för sådan tystnad? Ack, det är just *den* bristen på äkta kristlig kärlek, som mest anklagar mig. Ty äfven jag ville, efter köttet, gärna få behålla världens aktning och tillgifvenhet. Och mitt kött vet ganska väl, att om jag blott begynner *tiga om Kristus*, så skall äfven jag snart återfå människornas gunst. Men det är just genom vittnandet om Kristus, man förlorar denna; fastän världen alltid söker och finner andra skäl att bemantla sin Kristusfiendskap med. Kanske till och

* D:r Z. var känd för att ofta taga »både helan och halfvan» samt att i sällskap stundom gärna slå sig ned vid spelbordet.

med doktor Z., om doktorn oftare bekände Herren, skulle få erfara, att man *på den vägen* får sina flesta ovänner: 'för mitt namns skull' säger Herren. Men detta är långt bättre än att genom ett 'vist' förtigande af sanningen vinna världens beröm. 'Ve eder, när alla människor prisa eder', säger ju vår frälsare själf. — Doktor Z. blygdes, teg och gick.

Måtte vi kunna minnas och behjärta detta, när naturens röst predikar: »Skona dig själf!»

Juni 1. Uppe hos professor Huss, som föreskref en badkur under sommaren. E. m. uppe på Ev. Alliansen, där brukspatron O. Hedengren talade utmärkt godt. På hemvägen sällskap med Stackelberg och Hedengren. Ändtligen har jag fått göra bekantskap med denne senare, så mycket omtalade man.

Juni 3. Middag hos baron Alströmer, tillsammans med Fjellstedt och Adlercreutz. Fick af F. i förtroende veta, att allt flere kristliga män i landsorten börja tänka på *en fri kyrka*, eftersom statskyrkans myndigheter icke tyckas vilja upphöra med förföljelser mot »läsarne». Fjellstedt omtalade ock en händelse med en gammal from, ädel kvinna, som blifvit gripen och förpassad till Mariestads läshäkte, *endast därför* att hon läst, bedit och sjungit psalmer tillsammans med sina grannkvinnor. I fångelset hade hon på ett underbart sätt fått blifva medlet till en dödsdömd mördares omvändelse och frälsning.

Juni 4. En märkelig dag! Kl. 12 ett sammanträde hos den vördnadsvärde grefve Karl Gustaf Lewenhaupt (från Karlslund vid Västerås), som under vistelsen i Stockholm bor hos sin måg, assessor Adlercreutz' n:o 14 Blasleholmstorg. Hos honom möttes omkring 20—30 troende män, bland dem Fjellstedt, Rosenius, Elmsblad, Hedengren, Stackelberg, Liljencrantz s:r, baronerna Alströmer, Leijonhufvud och Rappe m. fl. Fjellstedt föreslog att bilda en fri kyrka, hvilket vann bifall hos en del bland de församlade, men tills vidare afstyrktes af flertalet, mest på grund af hvad Rosenius yttrade. I stället beslöts, att vi först skulle i hela landet samla underskrifter på en »jättepétition» till konungen, med begäran om konventikelplakatets upphäfvande. Ifall

äfven denna visade sig fruktlös, då, men först *dd*, skulle man taga förslaget om frikyrkan i betraktande.

Juni 14. For i går afton med ångbåt till Söderköping. Framkom kl. 2 och mottogs af Vilhelm Liljencrantz, som förde mig till min bostad hos tant Carolina Bergenstråle, där jag till granne får min käre broder Rudin. — Äfven andra vänner: professor Torén, kapten Ugglå, fru M. Bergman, miss Anna Erskine och fröken Louise Maule m. fl. äro för närvarande här.

Juni 16. Redan hunnit få några nya bekanta, nämligen kyrkoherden Ekendahl, löjtnant v. Feilitzen, prosten Sundblads familj, m:lle Klara Åhman samt först och sist den älsklige brunnsintendenten, »vattendoktorn» Lagberg och hans familj. — Äfven en bekantskap till har jag gjort: en gammal ofärdig bondhustru, som bor inne i mangelboden här i gården; hon ligger »borttagen» af reumatisk värk, men är en, som söker efter »Israels tröst».

På e. m. höll på begäran en liten konventikel inne på gårdsplanen, för 10—12 personer. Den sjuka i mangelboden kunde höra det och var, som tant B. sade, »öfverlycklig att åter få höra Guds ord». Ty genom sitt långvariga lidande har hon icke på mer än ett år kunnat komma i någon kyrka. Hon har körts och burits hit. — D:r Lagberg ger henne godt hopp att här kunna bli så mycket bättre, att hon skall kunna *gd*, om än till en början med kryckor. Och hon fröjdas obeskrifligt åt hoppet att om några veckor kunna *fd* »gå på kryckor», — lika mycket som vi andra skulle sörja, om en skicklig läkare förutsade, att vi inom samma tid skulle *nödgas* göra det.

På aftonen höll Rudin en kort bibelförklaring och bön på lasarettet. Han och jag skola tills vidare tura om där.

Juni 17. F. m. hörde högmässopredikan af pastor de Bésche i brunnsalongen, som är både kyrka, med altare och predikstol, samt äfven balsalong. — Läste sedan en predikan af Retzius för den sjuka i mangelboden och för de sjuka på lasarettet. — På aftonen herrarnes »kafferep» för damerna, och sedan bal i brunnsalongen. En ung fröken från Norrköping, som hade känsla för det passande, vägrade

att dansa i samma rum, där hon i dag hört predikas och där man förra söndagen utdelade Herrens nattvard. De andra unga damerna gjorde narr af hennes »läsaraktiga» samvetsgrannhet; men skämtet tog slut, då den yraste bland dem en stund därefter dansade omkull *mot altarringen* och bröt af sitt ena ben strax ofvan fotleden.

H—r omtalade något, som gjorde oss stor glädje. En prost O. i ärkestiftet har *blifvit omvänd* på gamla dagar. Om det redan är något sällsynt, att en ung Guds ords tjänare blir omvänd *efter* sin prästvigning; huru mycket sällsyntare då, att en gammal besinnar sig, vänder om på fullt allvar och inför alla tillstår, att han hittills » varit blind». H—r kände personligen prosten O. och såde, att denne nu i ädlaste mening hade »blifvit såsom barn» efter Herrens Jesu egna ord.

Denna händelse gaf oss anledning att tacka Gud för de »icke många» verkliga »troende präster», som vi nu äga. Sant evangeliska, kärleksfulla, nitiska och dock ödmjuka präster äro en af Guds bästa gåfvor. Tidens nöd har lärt församlingen att högt värdera de predikande lek-männen: men när präster äro varma i tro och kärlek samt frigjorda från »prästerlig stelhet», så medför deras bildning ett *plus* utöfver det goda, som kolportörerna i vanliga fall kunna gifva. Hufvudsaken är dock: att äga *Guds ande!*

H—r omtalade äfven, att prosten O. för sin omvändels skull får lida ganska mycken smälek och obehag af sina ämbetsbröder — särskildt af en komminister Y., en elak och grälsjuk man, som är en plåga för hustru, barn, tjänare och hela sin omgifning. Alla äro rädda för hans våldsamma lynne och bittra ord. En gång hade han så groft förgått sig mot prosten O. att till och med några af dennes ämbetsbröder rådt O. att anmäla honom för domkapitlet; han skulle därmed göra hela N. församling en tjänst. Då hade O. länge vägrat, men slutligen sagt: »Åtminstone icke ännu; *kanske nästa gång!*»

Juni 21. Nu har min »ordentliga» vattenkur börjat; hittills har den blott varit förberedande. Jag får numera fem bad hvarje dag; men det finnes många som få ända till

sju eller nio. — Först på morgonen vankas en grundlig »afrifning och öfversköljning»; sedan på förmiddagen varmt karbad med dusch, samt strax före middagan kallt fotbad. På eftermiddagen ångskåpsbad med bassäng, mot aftonen »halbbad» eller »sittbad». Dess emellan långa promenader — lyckligtvis nästan alltid i godt sällskap, med någon eller några af de härvarande troende. Sedan, mot aftonen, längtar man till hvila och »sofver ovaggad» utan afbrott, till dess badkarlen följande morgon kommer in med sin kalla balja för »afrifningen». — D:r Lagberg är den humanaste och vänligaste läkare, som man kan begära. Därjämte, ehuru icke ännu själf en fullt troende kristen, är han en varm vän till Guds folk och försvarar deras sak.

Juni 23. Midsommarafton. På morgonen kl. 6 gingo Rudin, V. Liljencrantz och de flesta bland härvarande »läsare» upp till det på andra sidan kanalen liggande berget Ramundershäll, där vi samtalade och läste. Sedan hade damerna »kafferep» för oss; hvarefter vi besågo den vackra utsikten och sjöngo många friska, värmande sånger. — På f. m. åter hos »gumman i mangelboden»; hon har nu fått ljus i evangelium och kommit till tro, samt kan innerligt prisa och lofva Herren.

Vid middagen berättade mig d:r Lagberg att prästerna och en stor del af de öfriga herrarne äro ytterst uppbragta mot Rudin och mig för våra 'konventiklars' och sjukbesöks skull. Ännu har deras vrede icke gifvit sig luft i något utbrott; men han bad oss nu vara mycket försiktiga och »beredda på hvarjehanda».

Juni 24. Torén höll predikan i brunssalongen. Några af herrarne stötte sig på en del af det mest kristliga och sade sedan: »Det där låter ju alldeles så, som om äfven han vore en läsare; det har man eljest svårt att tro, när man ser huru genomhygglig han är.» — På aftonen höll jag aftonbön på lasarettet, där man omtalade ätt pastor de Bèsche i dag varit och efterfrågat, hur ofta Rudin och jag brukade gå dit, hvad vi då brukade säga, om vi icke hade »någon besynnerlig lära», om vi brukade fördöma dans och kortspel o. v. s. Det »känns i luften» att något är i görningen mot oss.

Juni 26. Stor glädje! I dag ha G. Beskow och hans föräldrar kommit hit. Sutto länge uppe och språkade.

Juni 28. Bland de andra patienterna på lasarettet är äfven en ung kvinna från Stockholm, som litet emellan lider af *blodsvettning*, då blod tränger ut genom porerna i hennes ansikte, hals, armar, bröst och rygg. Både d:r Lagberg och m:lle Åhman, som sköta den sjuka, ha flera gånger talat om henne som något mycket märkvärdigt. När hon af m:lle Å. magnetiseras, då blir hon äfven 'clairvoyente' och kan omtala hvad som sker på långt afstånd härifrån. D:r Lagberg har, för att kontrollera henne, flera gånger skrivit till de orter och personer, hvilka hon skildrat under sin magnetiska sömn; och oftast ha hennes utsagor visat sig fullt riktiga. Men stundom har hon inblandat fantastiska saker, som för visso ingen kunnat direkt bekräfta men icke heller absolut jäfva.

I dag på e. m. togo de mig med sig, då denna sjuka skulle få sin vanliga magnetiska behandling. Efter en stund sade hon: »Jag ser!» Då frågade m:lle Å., om hon såg magister Rosenius. »Honom känner jag icke.» — »Nå, ser du professor Huss då?» Efter en liten stund svarades: »Ja, nu ser jag honom. Han går på en väg tillsammans med en herre med mörkt skägg. Den är visst också läkare, ty de tala om en operation, som snart skall göras. Men — hu! Vid den doktors sida går ett benrangel, på hvars panna står med eldbokstäfver: *Menedare!* — Nu skiljes Huss från honom; men benrangel följer med den andra.»*

Juni 29. Kärt besök af R. Cervin. — Vid badhuset bråk om ett badlakan, som kommit bort för löjtnant Åberg. Magister Holmgren förklarade helt öppet: »*Det har herr W—m stulit!*» — D:r Lagberg kom, och *nu bröt stormen lös.* D:r Lagberg frågade, hvad det var som tycktes ha upp-

* D:r Lagberg skref genast därefter och frågade Huss, om han denna dag vid denna timme hade varit tillsammans med »en herre med mörkt skägg». Huss svarade efter någon tid, att så hade varit förhållandet, samt namngaf mannen. Det var d:r X., som allmänt beskylldes för att mot kontant erkänsla skriva falska läkarebetyg, hvilka den tiden slutade: »Så sant mig Gud hjälpe till lif och själ!»

rört oss. Magister Holmgren anklagade mig då för att ha — »haft bort» löjtnant Åbergs lakan (han vågade icke nu upprepa ordet »stulit»); därför vore det min plikt att åter-skaffa detsamma. Men när d:r Lagberg tog mitt försvar, frågande om magistern kunde bevisa sin anklagelse eller inom sig själf ens verkligen trodde hvad han påbördade mig, då slog man hastigt om med det verkliga klagomålet. Både H. och de öfriga började nämligen utfara i högljudt häftiga beskyllningar mot mig och Rudin, att vi vore *lagbrytare*, som med våra konventiklar och andra läserifunder redan hade »gjort flera badgäster tokiga». o. s. v.* De fordrade därför, att d:r Lagberg skulle sammankalla brunns-rätten (så kallades den tiden en nämnd, som utsågs att bedöma badgästernas uppförande och som hade makt att, när så ansågs nödigt, på längre eller kortare tid utestänga personer från brunnen), för att rannsaka om vårt läseri och döma oss till *förvisning från brunnen*. Lagberg yttrade nu blott: »På sådana orimligheter ger jag icke svar»; hvarefter han fattade min arm och gick, tagande mig med sig. — På vägen därifrån uppmuntrade L. mig att icke lägga deras fientlighet på sinnet. »Ty de kunna ingenting göra er», sade han, »utan endast visa sin vanmäktiga vrede, hvilken i själfva verket är riktad mot det inre *lif*, som I hvarken kunnen eller viljen fördölja.»

På e. m. lär magister H. inför en del andra personer ha återupprepat sina ord om »det stulna lakanet», hvarvid G. B—w varmt hade tagit mitt försvar.

På aftonen besök på lasarettet. Läste för de sjuka om »den barmhärtige samariten», och omtalade för dem *hvem* det är som den mannen förebildade.

* Efter ett par veckor visade det sig, att en af badtjänarna hade förlagt löjtnant Å:s saknade lakan. Det fick dock nu tjäna som en lämplig anledning för anfallet mot Rudin och mig. — Hvad den senare beskyllningen angick, så hade verkligen en karl och två kvinnor bland badgästerna blifvit hastigt sinnesrubbade; men därtill hade hvarken R. eller jag gifvit anledning. Hos de två kvinnorna var orsaken hemliga synder, som utpinat samvetet; hos mannen var det en stor oförsiktighet vid duschning, då han låtit den starka vattenstrålen träffa hufvudet.

Juni 30. Stor och glad öfverraskning: C. O. Rosenius har kommit hit, på genomresa till Stensnäs. — Före mid-dagen gjorde vi en promenad tillsammans, under hvilken jag äfven omtalade hvad som nyss händt, samt sade att jag fann det hårdt att blifva så oförskyldt beljugen samt utpekad som »en missgärningsman».

Då svarade R. både vänligt och allvarligt: »Käre broder! Var du icke beredd på sådant? Visste du ej, hvad Herren Kristus själf sagt oss, att människorna skola säga allt ondt om oss *för hans skull*, men att han *just då* kallar oss 'saliga!' Det är ju eljest tid på, att du lär dig detta; ty den här striden är blott 'en storm i ett vattenglas' mot hvad som framdeles skall möta dig, om Herren vill låta dig lefva och verka som hans tjänare. Den här gången kan jag trösta dig med hvad d:r Lagberg nyss sade, då han berättade mig detsamma som du nu; han sade nämligen: 'Ingen *tror* detta förtal mot W—m.' Men det skall nog komma tider för dig, såsom för mig, då fienderna skola finna andra och hvassare pilar att beskjuta oss med, än den så klumpiga som magister H. nu använt. Och då skola våra belackare få många, som *till en tid tro* det onda man säger mot oss. »Lärjungen är icke öfver sin mästare.» Men om du, liksom jag, skall få mycken fiendskap, så skola vi ock vid lifvets slut komma att bekänna, det vi fått obeskripligt mycken kärlek, hundrafaldt mer än vi förtjänat.»

Jag kände mig tröstad af hans ord, men frågade: »Finnes det då för en sann kristen intet medel att kunna undgå världens fiendskap?»

Nu fick Rosenius sin allvarligaste min och sade med djupt eftertryck: »*Nej, icke* om han förblifver en sann kristen, som ärligt bekänner sin Herre och vill bära sitt *kors* (världens smälek) i hans spår. Man skall då nog se våra goda gärningar och kanske 'prisa Gud för dem', men likväl hatfullt klandra oss äfven för ringa fel, dem man ljugande skall förstora. — Så, om en kristen står fast i sin bekän-nelse. Men om han *gifver efter* för världens fordringar, då skall han undgå dess fiendskap, äfven om han blir en ganska bristfull människa. Ty det är icke egentligen våra fel, som

världen så bittert hatar (dylika och ännu större kan hon förlåta hos sina vänner), utan det är vår *Kristusbekännelse* hon afskyr. Kan hon blott få oss att tystna med *den*, så tystnar ock hon med sitt förtal.» — »Men», tillade han om en stund, »du har dessutom i din *natur* något, som väcker en varm sympati hos mig och många andra, men som för visso, så länge du kommer att lefva, skall verka anti-patiskt hos ännu flera, särskildt hos alla fariseiskt anlagda.»

Jag var nog obetänksam att nu fråga: »*Hvad* är det hos mig, som verkar så motsatt?» Men Rosenius frågade tillbaka: »Har du läst sista numret af Fjellsteds Bibelvän?» Och så förde han samtalet in på andra ämnen.

Fick på e. m. veta, att Eldes vackra boktryckeri i Stockholm i går brunnit samt att Malmqvistska uppfostringsanstalten varit illa hotad af elden, men blifvid räddad.

G. B. tog mag. Holmgren med sig på en afsides promenad, i och för ett samtal angående hans skamlösa beskylning mot mig i går. Hvilka kraftiga argument G. B. använt, det får »tillhöra historiens dom»; men såsom resultat af deras samtal framgick det faktum, att magister H. återtog sina ord samt bad om ursäkt. »I nöden pröfvas vännen.» En *ärlig, trofast* vän är en Guds gåfva.

Juli 1. Tredje böndagen. På f. m. undfick i kyrkan Herrens nattvard, tills. med Rudin och några andra. Predikan var icke mycket gifvande, men dess mer själfva nattvardsstunden. — Om vi alltid kunde rätt besinna välsignelsen af Herrens bord och af »den fria och öppna brunnen mot alla synder och orenligheter» (Sak. 13: 1), skulle allt Guds folk komma långt flitigare hit, än hvad nu sker. De första kristna åtnjöto under förföljelser nattvarten *hvarje dag*; en gång i månaden vore ej för ofta för nutidens kristna.

Juli 4. Efter morgonbönen tillkännagaf pastor de Bésche, att någon aftonbön ej kommer att hållas i dag, enär vid den timmen det i stället skall blifva bal (i kyrksalen). — På e. m. sammankomst hos tant Bergensträhle, där först pastor Hanner från Norrköping samt efter honom Rudin, Beskow och jag förkunnade evangeliet om världens frälsning genom Kristus.

Juli 5. Har i dag läst i de franska protestanternas historia. Arma folk; hvad *de* fingo lida för sin evangeliska tro! Huru ringa och lindrigt är ej vårt kors, i jämförelse med deras. — Och hvilken stor, ansvarsfull nåd att få tillhöra vår kära lutherska kyrka, som just äger och väl vårdar det dyrbara evangelium, för hvilket förra seklers protestanter offrade »lif ära, gods och allt»!

Det är väl sant att äfven de, som — »födda efter löftet» — *nu* tro och bekänna evangelium, i någon mån förföljas af dem bland vår kyrkas medlemmar, hvilka blott äro »barn efter köttet». Men huru lindrigt mot fordom! *Nu* endast smädelser, förtal, litet hån då och då, något litet »stryk» emellanåt, samt i värsta fall »fängelse vid vatten och bröd». Men hvem af oss, äfven de som litit mest, kan jämföras med förra århundradens protestanter i lidandet? *De* fingo i djupaste mening bekräfta apostelns ord, att alla *äkta* kristna skola blifva »världens afskrap och hvars mans afhugg, allt intill denna dag». — Skola vi beklaga dem, eller skall man lyckönska dem? Svaret på denna fråga utfaller bra olika — alltefter större eller mindre »rädsla för Kristi kors.»

Juli 6. Torén, Liljencrantz, Beskow och jag ha blifvit inbjudna till greve Stackelberg på Stensnäs. De två förstnämnda afreste dit i dag. G. B—w och jag skola följa efter om tre veckor, när vår brunnséjour slutat. — På e. m. besökte B. och jag tvänne sjuka, som längtat att få höra Guds ord. Deras glädje och tacksamhet voro rörande.

Juli 12. Fick af U. v. Feilitzen veta, att Rudin och jag nyligen varit före vid Brunnsrättens öfverläggningar. Rätten hade beslutat att *förvisa oss båda från brunnen* — »för andliga oordningars skull». Likväl, när d:r Lagberg upplyste, att Rudin ändå skulle afresa inom några få dagar, afstod man i afseende på honom, men vidhöll beslutet angående mig. — Då hade Lagberg rest sig och förklarat: »Skall herr W:m förvisas från brunnen, så kan rätten på samma gång förvisa äfven mig; ty samma dag som han af sådan orsak nödgas resa härifrån, lämnar äfven jag min befattning som läkare vid denna badanstalt.» Trots alla böner

och bevakande föreställningar hade d:r L. stått fast vid sin förklaring. Beslutet om min förvisning måste återtagas.

Juli 15. På e. m. höll G. B. bibelförklaring hos Lagberg, i dennes egen bostad — första gången något sådant därstädes ägt rum. D:r Lagberg har hittills varit hängifven åt von Baaders mystik och teosofi, men har denna sommar allt mer öppnat sitt hjärta för Pauli fria evangelium om *den redan skedd* försoningen. (I denna evangeliska tro fick han ock inom ett år därefter saligt dö, under stor frid och förtröstande på sin fulla frälsning i Kristus.)

Juli 18. På e. m. ny bibelstund hos Lagbergs, där pastor Hanner talade. — Blef bekant med pastor Lammers från Norge, en stor, ståtlig man, son af en general och själf »en höfding» i hållning och ande, som under samtalet gaf oss djupa, härligt evangeliska inblickar i ordet.

Juli 20. På f. m. uppe hos m:lle Åhman, som ånyo lämnade några ytterst intressanta meddelanden från sina erfarenheter vid sjukas behandlande med magnetism. Så hade hon en gång en mycket sjuk patient, fröken H. T., en dotter till »östgötakungen» T. på Hättorp. Denna sjuka hade genom att bringas i clairvoyent tillstånd själf kunnat föreskrifva, hvilka örter som jämte vattenbehandlingen skulle användas till läkemedel för henne; vidare hade hon kunnat förutsäga, hvilken dag förbättringen i hennes sjukdom skulle inträda, hvilka kastningar i sjukdomen skulle äga rum, samt hvilken dag hon skulle blifva fullt återställd; — och det skedde alldeles så, som hon månader förut hade skildrat. Vidare hade hon under magnetisk sömn en gång sett sin broder, som var vid Karlberg, samt skildrat ett samtal som han just då haft med guvernören därstädes. Hennes fader hade genast skrivit till denne senare och frågat, om denna skildring var riktig. Guvernören hade därpå svarat, att den »till punkt och pricka» öfverensstämde med hvad som då sagts och gjorts; »endast ett närvarande åsyna vittne hade kunnat lämna en så noggran beskrifning af hvad som då passerade.» Äfven flera andra märkvärdiga fenomen berättade oss m:lle Å., och jag måste ovillkorligen tänka på Shakspeares ord om »de många saker mellan himmel

och jord, dem vår filosofi ej kan fatta». (Ännu underbarare var en händelse, som hon två år därefter omtalade, och som skall återgifvas i dagboksbladen för 1857.)

På e. m. hölls åter bibelstund hos Lagbergs, denna gång af prosten Flodman, som talade förträffligt om Kristi förklaring. — Han framhöll, att Mose var *lagens* representant, *Elia löftenas*, samt Kristus själf *uppfyllelsen* af både lagen och löfena. Petrus var lycklig, så länge han under salig tystnad åskådade den förklarade Herren och de två heliga. Men när han själf tog till orda, för att råda sin Herre hvad som nu borde göras, då försvann uppenbarelsen. Äfven betonade han motsatsen mellan Petri vacklande känslor och ordets bergfasta grund.

Juli 24. I förgår på morgonen foro G. B—w och jag till Norrköping, på besök hos pastor Hanner, konduktör Malms och andra vänner; vi stannade där till i går kväll. Jag uppsökte äfven mina gamla fastrar, af hvilka blott den ena, Marie, för tillfället var hemma. — Båda aftarna höllo B—w och jag bibelstunder i grefve Stackelbergs boning, G. B. på måndagen och jag på tisdagen. Mycket folk. Råkade många varma vänner i Herren.

Juli 25. Åter bibelförklaring hos Lagberg, denna gång af Hanner. Lagberg, som förut varit en af de många, hvilka likt Nikodemus blott »i hemlighet» varit Jesu lärjunge, har genom dessa evangeliska föredrag fått stor frimodighet. Särskildt har hans starka rättskänsla upprörts genom de orättvisa och oförsynta beskyllningarna mot Rudin och mig. Äfven därför vill han riktigt visa alla, huru han tager vårt försvar och huru också han numera räknar som en heder att tillhöra de föraktade »nasaréernas parti». Apg. 24: 5.

Efter bibelförklaringen blef diskussion om »hvad sann evangelisk kristendom är». I densamma deltog Hanner, Lammers, Lagberg, magister Munck från Linköping, Beskow och jag. Lammers talade därvid mästertligt och oförgätligt väl. Hanner och vi andra instämde i hans yttrande; men Munck opponerade häftigt. Och när då Lammers med öfverlägsen förmåga försvarade sin åsikt, blef Munck så förbittrad, att han i vredesmod gick sin väg.

Juli 26. F. m. afskedsbesök på lasarettet och hos mina 'privata' sjuka samt hos Lagbergs, Beskows m. fl.

Juli 28. Reste G. B—w och jag till Stensnäs, där vi blefvo varmt välkomnade af hela familjen: »gamle grefven», »unge grefven», grefvinnan Honorine, fröknarna Adèle och Eva Stackelberg, vidare af unge grefvens son och döttrar, samt af de förut komna gästerna: Rudenskölds, Liljencrantz, fröken Montgomery, samt af m:lle Grönvall.

Juli 29. F. m., bevistade vi alla högmässan i Ukna kyrka. När den mycket ålderstigna prosten trädde ut ur sakristians dörr för att gå fram till altaret, häpnade B—w och jag vid hans åsyn, såsom ock sedermera de öfriga sade sig ha gjort, då de första gången skådade honom. Jag har väl ofta förr läst eller hört, att den eller den »hade en *spöklik* gestalt»; men jag har icke förr än nu sett en sådan. Man väntade hvart ögonblick, att han skulle »sjunka genom jorden». Men tvärtom — han höjde sig till en för hans år ovanlig kraft i stämma och hållning, samt förrättade själf både altartjänst och predikan.

På e. m. kommo främmande: Ekenstams, pastor Åberg (en broder till löjtnanten i Söderköping) m. fl. Under samtalet kom man att nämna den fromme Josef, som kastades i fängelse efter händelsen i Potifars hus. Då frågade den vördnasvärde »gamle grefven», hvilkendera af de två vi ansågo ha mesta skulden mot Josef, antingen Potifar själf eller hans hustru. Nästan alla sade: »Naturligtvis hustrun, som först frästade Josef och sedan beljög honom!» Då svarade gamle grefven: »Mig synes dock, att huru uselt och ohyggligt än hustrun handlade, så var likväl hennes mans skuld ännu större, då han blindt trodde på en kokett kvinnas beskyllningar *i ett sådant fall*. Så mycket borde en egyptisk hofman ha känt kvinnorna — särskildt sin egen hustru, hvilkens falska och lättsinniga karaktär han för visso mer än en gång erfarit — att han åtminstone tvekat vid hennes anklagelse mot den gudfruktige Josef. Och hade han, i stället för att blindt tro beskyllingen, tagit reda på saken, vädjande till Josefs samvete, så hade han snart blifvit öfvertygad om det sanna förhållandet. Ty att Josef var en from

man, det hade Potifar haft många tillfällen att erfaras under dennes vistelse i hans hus. Men jag har stundom tänkt, att just motsatsen mellan Josefs varmt gudfruktiga sinne och Potifars egen världslighet hade säkerligen mer än en gång förbittrat den senare. Och därför var hans hustrus anklagelse 'en kärkommen anledning' att finna sak mot Josef och bli honom kvitt. Eljest hade han nog icke blindt trott sin hustrus nedriga beskyllning. Liknande förhållanden ha sedan dess inträffat otaliga gånger, och hända ännu — kanske hvarje dag.»

— På aftonen höll G. B—w bibelförklaring för husets folk. Ovanligt kraftig och »lifsvarm» sång af dem alla.

Aug. 1. Åkte vi till Qvistrum, hvars ståtliga park vi beundrade. Sedan besågs äfven Gärdserums vackra kyrka, som Stenhammar byggt.

Aug. 2. Besök hos den äldre prostens, som bad mig predika högmässan nästa söndag. Besågo ruinen af Ukna gamla kyrka, där så många under sekler hört om Guds lamm.

På e. m. ett lärorikt samtal med grefvinnau, som bland annat yttrade följande goda ord: »Om en kristen i någon sak handlar illa mot mig, vill jag tänka: kanske var det *min* skuld, att han förgick sig. Men när jag icke *kan* tänka så, vill jag förlåta och bedja för honom. Och om jag hör något ondt om en broder eller en syster i tron, vill jag *aldrig tro det* utan verkliga *bevis*, blott på andras lösa tal. Jag har upptagit den gamla domareregeln: 'Hör äfven den andra parten', och 'hellre fria än fälla'.»

Aug. 3. Båtfärd till Vinäs, Bo Jonsson Grips gamla herresäte, som nu står fullkomligt obebodt, fastän det icke ännu är någon ruin.

Aug. 4. Hitkommo fru Augusta Beskow och fröken A. Mörner. — Vid bordet bl. a. debatt om huruvida man vid anförandet af bibelspråk i någon tryckt skrift har rättighet att *kursivera* somliga ord, eller om detta är otillåtligt. Somliga ansågo saken vara orätt, andra försvarade den därmed, att själfva kyrkan i sina bibelupplagor låtit trycka somliga verser med kursiv eller fetare stil. (Så var förhållandet i de biblar, som utgäfvos före 1880.) Då yttrade en af

gästerna: »Om man vill kursivera något ord däri, bör man åtminstone i en not sätta: 'kursiveradt af utgifvaren',» — Ett allmänt, hjärtligt skratt följde på dessa ord, hvilkas uttalare förvånad och med frågande blick såg sig omkring, till dess unge grefven upplyste, att då ju i bibeln inga ord äro kursiverade af de heliga författarna, faller det af sig själf, att när sådant förekommer i en mänsklig bok, så har det varit den bokens författare eller utgifvare, som verkställt kursiveringen. — På e. m. skön fyrstämig sång af Adolf och hans systrar samt grefve Rudensköld och hans döttrar.

Aug. 5. Predikade jag högmässan i Ukna kyrka. Efter gudstjänstens slut bemärkte jag som en egendomlighet, att bönderna tackade grefven, och icke prosten, för att de fått höra »en ny präst».

På aftonen hade gamle grefven, som alltid visat mig stor vänlighet, ett enskildt samtal med mig, hvarunder han öppnade sitt hjärta och omtalade flera i allra högsta grad intressfulla händelser från den tid, då han var anställd vid — ska hofvet i Tyskland.

Aug. 6. F. m. en lång promenad med de andra unga till ett vackert torp invid sjön, under det grefvinnan och gamle grefven åkte dit. — Vid vår återkomst råkade jag en man från grannsocknen, hvilken satt och väntade på mig. Han hade varit i kyrkan i går, och där af Guds ande blifvit väckt till besinning af sin själafara. Nu var han i djup oro och ville begära råd i den viktigaste af alla frågor: »Hvad skall jag göra, att jag måtte varda frälst?» — Huru stort att *få* och *kunna* besvara den frågan!

I morgon skall afresan härifrån äga rum. — Dessa dagar ha förflytit så snabbt som den härligaste dröm; ja, de ha nästan varit som »en försmak af himmelen». Alla stunder på dagen ha vi, under den största glädje, haft samtal om himmelska ting eller sjungit om Herren eller bedit till honom — allt under sannaste, varmaste brödrakärlek. På morgnar och aftnar ha Stackelberg, Beskow och jag, hvar i sin ordning, hållit bönestunder, vid hvilka alla familjens medlemmar och tjänare varit närvarande, — ganska ofta äfven bönder och kvinnor från socknarna här omkring.

Aug. 7. På morgonen afsked och afresa från Stensnäs. »Gamle grefven» lade sin hand på mitt hufvud och välsignade mig. Alla de öfriga togo det hjärtligaste afsked. Grefve Adolf följde mig ända till Skedshult . . .

Anlände till Söderköping på aftonen. Sade ännu en gång farväl till Lagberg, och gick sedan ombord på Stockholmsångbåten, där jag bl. a. råkade majorskan Gripenwaldt.

Aug. 8. Anlände till Stockholm. Fick där veta att fru Hamberg, änka efter missionären Teodor Hamberg, afidit i Halmstad. — Vid årets början sade Rosenius en dag: »Hvilka af oss eller af våra trossyskon skola under *detta* år gå in i evigheten?» Nu ha vi redan fått fem svar på den frågan — fem af våra högt värderade vänner ha i tron gått öfver gränsen och stå nu »för Lammets blods skull» triumferande inför tronen.

Aug. 11. Ute vid Drottningholm. Vid ångbåtens afgang föll en spotsk, elegant dam från landgången i sjön. Det blef mycket besvär att få upp henne; och när hon kommit upp — så hon såg ut! Det var i sanning »både ömkligt och löjligt!» Om hon ej förut varit så spotsk, så skulle säkert alla känt medlidande med henne; men nu drogo de flesta på munnen, när hon gick öfver kajen för att gömma sig, till dess man hunnit hämta en droska. — O, om alla högmodiga, 'morska' och 'strama' damer eller herrar *nu* förstode, hvilken ömklig figur just de en gång skola göra, när evighetens ljus afrifver alla de »förgyllda fikonlöf» med hvilka de här stoltserat och för sig själfva sökt »skyla sin nakenhet», då skulle de i tid ödmjuka sig och så räddas! — På ångbåten godt samtal med kapten Cederwald och fröknarna Fleming, som äro mycket dragna till Herren. Kapten G. v. Cedervald är särdeles sympatisk. (Han blef längre fram en af mina bästa vänner.) Ångbåtens roder gick sönder. Vi drefvo sedan i nära en kvarts timme, innan det hann lagas, och voro nära att drifva på land. »Rodret måste hålla — och lydas!»

Aug. 12. F. m. hörde Ternström i Enkhuset. En god och kraftig predikan om vikten att komma *djupare* in i både den själfkänedom som förödmjucar, och i den Kristus-

kännedom som upphöjer. E. m. hörde G. Janzon i Ad. Fredrik. Föreföll mig mera svagt än eljest — kanske beroende däraf, att jag *på f. m.* hört ett så kraftigt ord — På aftonen tillsammans med Lammers, Fjellstedt och ett lifligt anderikt fruntimmer, Cecilia Fryxell, den af Gud rikt välsignade uppfostrarinnan. (Hon hade sin stora, öfver hela riket kända flickpension först på Karlslund invid Västerås och sedan på Rostad vid Kalmar, ett vackert och minnesrikt ställe, om hvilket mera längre fram.)

Aug. 16. Reste till Uppsala på ångbåt. På en udde i närheten af Drottningholm stod en ensam gestalt, som med sin näsduk lifligt hälsade någon af de ombordvarande. »Den lycklige!» tänkte jag. Men så ihågkom jag Bogatzkys ord: »Må vi ej glömma, att vi äro i denna värld icke för att här 'vara lyckliga' utan för att 'fostras för himmelen', så att vi, när Herren kallar oss härifrån, må vara passande för en evig samvaro med honom. Ty detta utgör de saligas salighet.»

Aug. 18. Träffade O. Borell och E. Lönnrot. Borell tillbjöd mig några lediga rum i sitt hus. Den städse himmelskt sinnade L—t talade om »boningarna i Faderns hus».

Ernst Lönnrot är en af våra älskligaste bröder, varm-hjärtad, kärleksfull och musikalisk; han spelar fiol som en verklig virtuos. Därtill är han »en fridens man», som aldrig tål beskyllningar mot någon frånvarande, hvem det än vara må som kommer med sådana. *Audiat et altera pars* (må äfven den andra parten höras!) är då alltid hans stående ordstäf. Han har blifvit så känd för detta, att äfven hans världsliga kamrater ibland på skämt möta honom med den hälsningen: »Nå, Lönnrot, tycker du icke, att man nu har skäl att säga: *Audiat et cetera?*» — Men, utan skämt, huru *väl* vore det icke, om alla människor verkligen hyllade denna grundsats! Då skulle många falska rykten genast tystna, och många tårar genast torkas bort. Huru underligt: ingen vill själf bli orättvist dömd blott på åklagarens påståenden, utan föregående samvetsgrann rannsaking; men nästan alla, äfven eljest redbara människor, tro genast eller snart hvad ondt som säges om en annan. Och sedan in-

stämmer man i andras dom, utan att någon samvetsgrant *pröfval*, huruvida det är *sant*, som man efter andra upp-repar. (Lönrot blef sedan en i god mening kyrklig präst — och tidigt hemförlofvad.)

Aug. 19. F. m. hörde Brundin i Domkyrkan. Sedan besök af V. Norlén; dyrbart samtal om en rätt helgelse.

På e. m. en mycket god, uppbygglig bibelförklaring af Torén. Det var en verkligt evangelisk predikan, »ljufvig, men med salt bemängd». Men denna T—ns bibelförklaring misshagade dock några af hans åhörare, såsom de sedan på hemvägen sade mig. »Det var denna gång icke ett *helt* Guds ord», förklarade de.

Jag har märkt, att det bedrifves mycket missbruk med detta uttryck: »ett *helt* Guds ord». Ett sådant är kostligt att höra för enhvar, som verkligen behöfver och älskar sanningen samt vill få den *hel*. Men om en predikan är aldrig så fullständig, så skall den af många benämnas »icke hel», ifall den fulltonigt och kraftigt framhåller *evangelium* om den fria nåden i Kristus. Har däremot *detta* element nästan alldeles fattats, så skola många, som i förra fallet klandrade predikan, likväl kunna finna den mycket god och »hel», om den blott varnat för lös andlighet, bestrafat de evangeliska kristna och förmanat till allvar. Detta senare är godt och nödvändigt: men om *evangelium* fattas, fattas ju likväl det förnämsta. »Nej, — tvärtom; *evangelium* är det som minst behöfves och lättast kan saknas», tycka dessa, för hvilka endast det kräfvande ordet är ett »helt» ord. Sorgligt! Ty det bevisar bristande syndakänedom och hunger efter »lifvets bröd». Det är just evangeliet om den *för oss korsfäste* Herren, som är lifsbrödet. Joh. 6: 51.

Å andra sidan måste erkännas, att det finnes några som vilja heta »evangeliska», hvilka förkasta äfven det bästa och fulltonigaste evangeliska föredrag, om däri *också* kraftigt framhålles nödvändigheten af »köttets korsfästelse» och att »utan helgelse får ingen se Herren». Då kalla dessa människor en sådan predikan »lagisk» och förkasta den, trots allt det goda den innehållit. — Gud hjälpe och bevar oss för allt partisinne! Ty det förblindar ofta människors om-

döme så, att de icke kunna gifva sanningen rätt, äfven när den sundt framställes, men detta göres af någon som de misstänka för att ej helt tillhöra *deras* parti.

Aug. 20. Började mitt arbete för komplettering i grekiskan. — På f. m. besök af D. Ekstedt, en trosvarm, kärleksfull broder (snart hemförlofvad), som mycket uppmunttrade och styrkte mig i tron. Och det behöfde jag. Ty denna senaste vecka har jag — som en reaktion efter de härliga dagarna på Stensnäs — lidit mycket af inre fattigdom och skuldkänsla, och likväl tyckt mig sakna rätt syndasorg. Min själ har varit nedtryckt, men är nu åter upprättad.

Aug. 21. Hela f. m. strängt arbete, verkligt »plugg». På e. m., då jag sitter ensam, rätt dufven och trött, hvem inträder som en riktig solstråle? Jo, min käre G. B—w, som nyss anländt hit från Stockholm. Nu blef det glädje!

Vi följdes sedan ut till den vackra kyrkogården, där vi länge sutto under dyrbart samtal om Guds rike på jorden och Guds rike i himmelen. — Hur kort är icke den tid, som skall förflyta, innan »uppbrottsordern» kommer! Måtte vi då såsom nu finnas trogna mot *Kristus*, hans evangelium och hans församling!

På kyrkogården gick en fattig pojke gråtande. G. B. frågade med deltagande, hvarför han grät. »Jo, far har kommit drucken hem och slår mor.» Vi följde gossen till hemmet och lyckades där återställa lugn, hvarefter mannen kastade sig på sängen och somnade strax. Han hade supit upp hela arbetsförtjänsten; vi gifvo hustrun den summa, som hon hoppats få genom mannen.

Sedan drucko vi te hos Forss. G. B. och jag voro alldeles ensamma i det mindre rummet! och då Forss kom med tebrickan, kände jag mig i min glädje manad att också låta honom veta, hvar den sanna glädjen är att finna.

Kamrater hade sagt mig, att herr Forss* skulle vara totalt omöjlig för ett andligt samtal; ty så snart man blott

* Denne »herr Forss» är en mycket underlig företeelse. Hans röst, hållning och åtbörder äro fullkomligt en kvinnas. Hans klädsel är en halfvering mellan den manliga och kvinnliga, dock med öfvervägande

ansloge en enda ton på den strängen, så plägade han liksom förskräckt ila sin väg och sedan skicka sin jungfru in att hämta betalningen. Men i afton var han långt mera tillgänglig samt stannade hos oss en lång stund. Och ehuru hans svar, likasom hans frågor, förrådde en mycket stor okunnighet i andliga ting, så tog han dock vänligt emot inbjudningen till Guds rike samt tackade oss, när vi gingo.

Aug. 22. På e. m. kom min moder på några dagars besök till Uppsala. Stor glädje! Hon medförde en märklig nyhet från Stockholm om E. . . . Aftonen voro vi hos fru Marin tills. med många vänner. Mer än vanligt god sång.

I aftonbetraktelsen af M'Intosh, som jag fick läsa, stodo några ord, dem jag ville söka länge gömma: »Om man ställer en brinnande lampa i *solskenet*, ser man intet annat än den svarta, rykande vecken. Om du stundom frestas att tycka, det *din* fromhet dock är af bättre och gedignare slag än andra trossyskons, så jämför dig icke längre med *dem*, utan med *din Herrens* kärlek, så skall du snart blott se »den svarta, rykande vecken».

Aug. 24. F. m. kärt besök af min mor. E. m. besök af magister O. Hj. Humble, en nyomvänd själ, varm och frimodig. Med honom hade jag och B—w en riktigt dyrbar stund. — På aftonen hos Ahlanders, där yngsta dottern, Carolina, firade sitt bröllop med grosshandlaren W. från Söderhamn. (Tre systrar blefvo gifta med tre bröder från samma stad — ganska ovanligt!) Råkade där många gamla vänner vch bekanta, som jag ej sett på flera år. Jag forskade med längtan, om jag bland dem skulle finna någon enda, som under dessa år blifvit omvänd och gifvit sig helt åt Herren. Men jag kunde icke finna någon. Då tänkte jag på Elia och »de sjutusen i Israel». Och se, en liten stund därefter fann jag hvad jag sökt, då jag kom i samtal med den ädla och älskliga prostinnan Ahlner från Frösunda. Hvilken fröjd, då man bland en samling i naturligt hänse-

lutning åt den senare. Många påstå ock, att han *är* en kvinna, ej en karl. Men Norlén har frågat på pastorsexpeditionen, och där har man försäkrat att han allt ifrån sin döpelse, då han erhöll namnet Aron, tillhört manliga släktet och fortfarande gör så. (Se ätten Bruce).

ende glada och lifliga, men i andligt hänseende stela eller likgiltiga människor, råkar någon af trossyskonen, som fått *andelstvets* glädje och lifaktighet.

Aug. 25. Hyrde Gustaf B—w och jag de lediga rummen i »Borellianum», ett rum för oss hvar samt en gemensam stor sal, som kan blifva en förträfflig sammankomstlokal. Vi betala hvar för sitt rum, och hälften hvar för salen. — E. m. sammanträde af Ev. Alliansen, där jag råkade bröderna. I dag voro där, utom de vanliga, äfven Hj. Humble samt en magister Ekman, med hvilken jag samtalade om hans själs ställning till Herren. Efter sammanträdet slut drucko G. B—w, Humble och jag te tillsammans, och promenerade sedan till sent på natten under sköna andliga samtal, som upplifvade våra hjärtan.

Fick i dag anbud att under september och oktober vara ett slags »guvernör», d. v. s. sällskap och stöd, åt två unga baroner Rappe, söner till öfversten och chefen för Upplands regemente, hvilken tills. med den öfriga familjen skall vara bortrest under dessa två månader. Axel, den äldste af de unga baronerna, lär vara öfver sjutton år, den andre åtskilligt yngre; men båda två utmärkt hyggliga och väl uppfostrade. — Jag skall gifva svar i morgon.

Aug. 26. F. m. hörde en utmärkt god och kraftig predikan af Torén, om »nöden och nödhjälparen». Torén blir allt mera afhållen af de troende studenterna. Hans varma, kärleksfulla hjärtelag, hans eldande predikningar och föreläsningar »taga oss» med makt. Väl tycka vi ännu ibland, att han är väl mycket optimist, t. ex. vid sina griftetal, o. s. v. Men så minnas vi orden: »Kärleken hoppas allting» och önska att *vi* hade litet mer af hans kärleksrika och förhoppningsfulla sinne. — Till middag jämte Johnson hos fru Fr. Marin, där vi fingo vittna om Herren för en alldeles »stockblind» man, en kronofogde X. från Öland, hvilken sammanställde Kristus och Muhammed såsom »näst Moses världens största religionsstiftare».

Sedan på eftermiddagen gingo Johnson och jag till några sjuka, som icke kunnat komma i kyrkan, ej heller själfva förmådde läsa, samt talade och läste för dem. Johnson

uppläste därvid ett par förträffliga yttranden af Schartau, hvilka jag här afskrifver. De lyda sålunda: »Det förhåller sig icke så, som du kanhända tänker, att ju mer du kan vara vaksan, saktmodig, from och tålig, dess mer tro och nåd skall Gud skänka dig; utan alldeles tvärtom. Ju mer Jesus blir dig stor och härlig, ju mer han blir dig omistlig, dess mer förkofras hos dig allt det goda, som hämtar sin kraft af honom. Ju mer tron, som är kärlekens orsak, förkofras, dess mer förkofras kärleken, som är trons verkan. — Jesus är ock det yppersta, *det enda* fullkomliga mönstret att i helighet efterfölja. Begär icke att vara såsom den och den; men bed, att du må likna Jesus. Bjud icke till att efterapa andras gåfvor eller härma deras nådemått; men gå i din frälsares fotspår. På *den* vägen skall du allt mer hinna till det, hvartill du efter din utkorelse är beskärd, nämligen att *varda lik Guds sons bild.*»

Sedan hörde vi Hultcrantz hålla ett lifligt, energiskt föredrag »om *sann* andeenhet». — På aftonen hemkom G. B.—w från Näs, där han varit och predikat. Båda två voro vi upplifvade i anden, och vår vanliga aftonbön blef denna kväll till största delen ett gladt tackoffer.

Jag har antagit förslaget från baron Rappes.

G. B. hade i dag i sin predikan sagt: »*Silket* är helgonens rättfädighet. Det står icke: »helgonens rättfärdighet är silket», utan tvärtom. Och »dem vardt *gifvet* att kläda sig i silket». Sammanställ detta med liknelserna om »bröllopskläderna», och det skall varda dig klart *huru* helgonen äro rättfärdiga. — Vidare hade han också haft följande bild: »Om man kastar på elden en gren, som har lifssaft i sig, så brinner han *icke*; men en förtorkad brinner. Så äfven i samvetskvalens eld: den själ, som har eller får lifssaft af Jesus, brinner ej; men en själ *utan* Jesus brinner och förtäres i den elden.»

Aug. 29, Afled ärkebiskopen O. Holmström. — Uppe hos hans systerdotter, Sofie Callmander, och beklagade hennes förlust. Hon står nu »ensam i världen», men är dock *icke* allena; ty hon känner, Herren. Hon sade sig ock vara viss, att han skulle styra allt *väl* för henne. »Om han än

ofta måste aga mig för synd och olydnad», sade hon, »så vet jag dock, att han älskar mig och att *till slut* allt skall blifva godt.» (Hon blef efter några år gift med myntmästaren Seb. Tham och fick, efter många lifvets växlingar, till sist den saliga hemfärd, som hon nu i dag sade sig vara viss om.)

På aftonen hade jag besök af Alfred Steinmetz, den käre brodern, trygg, godmodig, glad och lärorik som alltid. Gud har gifvit mig många präktiga vänner och kamrater. Må han välsigna och bevara oss alla intill slutet!

Aug. 31. Kom Steinmetz åter in till oss och omtalade, att *koleran är här!* (Den tiden hade ordet »koleran» en skräckinjagande klang, som det numera till större delen mist.) Herren göre oss nyktra och vakande till att bedja!

Sept. 1. G. B—w, B—t och jag läste en härlig betraktelse af Joh. Müller (n:o 12), som gjorde oss glada och starka för hela dagen. Huru viktigt i både lekamlig och andlig mening, att man får sund och närande föda i tillräckligt mått. Man får icke vara ensidig, så att man blott vill och kan bruka *en* sorts mat; men ännu mindre får man vara en »allätare», som utan urskilning förtär hvad som helst. Här gäller att, i båda hänseendena, ärligt bedja: »Vårt dagliga (eller väsentliga = lifgifvande) bröd gif oss för hvar dag!» Luk. 11: 3.

När jag på aftonen läste Joh. 13: 1, kom jag att tänka på, huru de flesta (dock icke alla) människor gifva nästan all sin kärlek i *början*, så att, ju längre bekantskapen varar, dess mindre ha de att gifva och till slut intet, så att vänskapen dör ut. Men *Herren håller ut*, dag från dag, år från år, och har till slut hela fullheten kvar — har »gömt det bästa vinet till sist». — När man *får* en rätt blick på denna sanning, huru falla ej alla bördor från hjärtat! Vid en enda blick af Herren kunna »sorgejättar bli lapprisdvärgar». Och jag förstår nu legenden, som låter S:t Laurentius på de halster, där han långsamt brändes till döds, kunna leka med eldkolen och säga: »Det är ju glödande rosor!»

Sept. 2. G. B—w och jag undfingo i dag vår Herres hel. nattvard. »Saliga stunder, som Herren oss ger!» — På

e. m. hörde i Trefaldighetskyrkan en god bibelförklaring af Roos. »Utan kors ingen kron!»

Sept. 3. I dag lämnade jag vår hittillsvarande boning. Herren vare storligen tackad för alla de oförgätliga stunder af nåd och frid, tuktan och tröst, varning och förmaning, som han har gifvit oss! Följe oss hans nåd, hans Ande och hans goda änglar äfven i det nya hemmet och sedan öfverallt, hvart helst han leder vår väg! — Jag flyttade till Rappes, i Lindbergs hus vid Svartbäcksgatan, där jag tills vidare för två månader skall ha min nya kallelse. »Morgon- och aftonbön hvar dag» ingår i föreskrifterna, hvilket mycket gladdde mig.

Sept. 6. På morgonen läste i Fjellstedts »Bibelvänner» en förträfflig uppsats om att *vara trofast intill döden*.

Sedan på ärkebiskopens begrafning. Vid min hemkomst på aftonen beredde Herren mig en stor glädje, i det han böjde Axel Rappes hjärta, så att denne bad mig särskildt läsa och bedja med sig. Herre, fullborda i nåd ditt påbegynta verk!

Väktaren för i förrgår innehåller en allvarlig uppsats om »Professor Stahl och katolicismen». Där läses bland annat: »Det är ett ganska märkligt tidstecken, att inom flera protestantiska länder ha kyrkliga riktningar börjat visa sig, hvilka röja mycken släktskap med påfvedömet och utan all fråga, så vidt på dem ankommer, arbeta detsamma i händerna.» Sedan anföres ett ytande af den berömda Stahl i Berlin. Han hade hållit ett föredrag om »den kristliga toleransen», hvilken enligt hans åsikter »borde inskränka sig till de kristna hufvudkyrkorna, men däremot *icke* sträcka sig till sekterna». Om den evangeliska kyrkans förhållande till den romersk-katolska, *i motsats till sekterna*, tillät sig professorn följande märkliga yttranden: »Den tyska protestantismen måste bibehålla sin historiska ställning inom Guds rike; och i följd af denna ställning är den såsom en länk fäst vid den romersk-katolska kyrkan under medeltiden, och på grund däraf äfven vid denna kyrka i närvarande tid . . .» — Baron Posse tillägger: »Ett yttrande som detta behöfver ju ingen kritik. Det har, för att bli fullständigt,

endast *det* lilla tillägget af nöden, att: »enär den romerska kyrkan är modern till alla andra kyrkor, så böra de senare icke dröja att återvända i hennes alltid öppna sköte». Att göra detta tillägg, det är att taga steget ut. Och hvem kan, under förutsättning att sådana åsikter skulle utbreda sig, förutse huru snart detta steg kommer att uttagas af ganska många *kryptokatoliker* (hemliga vänner af den katolska kyrkan), hvilka nu gå och gälla under *namn af protestanter*. Uppenbarligen beror detta endast af omständigheterna, icke af den inre beskaffenheten hos åsikterna själfva.»

Sept. 9. Under de föreg. dagarna goda samtal med Axel Rappe. — I dag, på söndagen, kommo G. B—w och H. B—r och hälsade på hos mig. Vi läste då tillsammans Luthers predikan och samtalade sedan. Rappe yttrade därvid så goda och för hans ålder ovanligt djupa tankar, att jag med förundran såg på honom, tänkande: Hvad månde varda af den ynglingen? (Han blef med tiden en ryktbar krigare och Sveriges krigsminister.)

Sept. 10. P. Wieselgren höll nyligen i Mariestad ett nykterhetsmöte, som var besökt af 2,000 åhörare. Detta var den 28:de predikan eller tal, som W. hållit under loppet af *en* månad. Tänk, hvilket nit! Och hvilken kraft den mannen måste äga!

Sept. 11. Aftonen hos G. B—w. Vi läste mycket tillsammans och »förhörde» hvarandra; ty i morgon är tentamen. Jag har hela veckan haft så häftig reumatisk hufvudvärk, att tankarna knappt kunnat hållas samlade, och är därför litet orolig för morgondagen. Dock — jag har följt det gamla rådet: *Ora et labora* (bed och arbeta!), och borde därför vara trygg. Till slut knäföllo vi och bådo innerligt för hvarandra. Så gick jag lugn hem.

Fingo på e. m. veta, att — *Sebastopol har fallit!* Denna underrättelse grep oss starkt, dock ej *så* som under vanliga förhållanden skulle varit fallet. För mycket upptagna af egen oro, för att fullt ostördt kunna tänka på politiken.

Sept. 12. F. m. kl. 9 tentamen. Gick bra. Glädje och tacksägelse! Vid middagen lyckönskade mig alla kamraterna, utom S., som alltid är afundsjuk och grällysten.

Sept. 13. Med anledning af de stora segerunderrättelserna från Krim samlades studentkåren kl. 6 mangrant under sina fanor. Vi tågade, under afsjungande af »Stå stark» och »Kung Karl», upp till Gustaf Adolfs obelisk i Odinslund, där vi med blottade hufvuden sjöngo den härliga: »Hjältar, som bedjen, striden och blöden!» hvarefter ordföranden höll ett »begeistradt» tal, som åtföljdes af hurrap. Till slut sjöngs folksången.

Sept. 14. Kl. 12 uppe i examen i filosofi, för prof. Boström. Gick mycket väl. Glädje och tacksägelse! — På aftonen en strid med »motståndaren», som ville hindra mig från att läsa Guds ord, för att i stället endast läsa tidningarna. Men denna gång var det ej svårt att vinna seger.

Ett mycket kärt bref från Ad. Stackelberg, i hvilket han omtalar ett par märkliga omvändelser i Gärdserums socken, där bl. a. en stolt adelsfru, som förut i öfvermod sagt sig »förakta både grefve S. och alla andra läsare, vore de än så rika som Adelsvärd och så förnäma som Brahes», nu blifvit så mild och spak som ett lamm, så att hon för Kristi skull gärna vill bära smålek och föraktas som en dåre». — Äfven berättar St. en märklig naturtilldragelse, näml. att i den mellan Ukna och Gärdserums socknar belägna sjön alla vikar och stränder inom ett par dagar blifvit betäckta med oerhörda massor af döda fiskar, så att man tror att all fisk i den sjön nu är utdöd. Orsaken därtill har ej kunnat utredas; ty i alla angränsande åar, bäckar och sjöar har intet spår af något dylikt förekommit. Denna händelse, som väckt häpnad i de omgifvande socknarna, har af en del fientliga präster och andra läsarefiender uttydts såsom ett Guds straff för det att folket i Ukna och Gärdserum — så gärna hör lekmän predika. Kan man här säga: »*Sancta simplicitas?*»

Sept. 15. E. m. en mycket dyrbar stund, då jag återsåg min barndomsvän och skolkamrat *Denis Borg*, som kom upp till mig. Äfven han har nu blifvit Herrens lärjunge och barn. Vi hade ett förtroligt samtal och följdes sedan åt till Lönnrot, som hade »fest» för nära 20 samlade vänner. Jag läste en skön betraktelse af Bogatzky; sedan samtalade vi och sjöngo flera sånger. En god afton!

G. B—w hade bref från sin broder, som berättade att vid Karlberg förfärliga drag af pennialism åter förekommit, så att där måst hållas majorsförhör fem dagar å rad, hvarvid en mängd af de äldre kadetterna dömts till sträng arrest och andra straff. Man anser, att hela Karlbergs »krigsakademi» skall upphävas såsom sådan och i stället förvandlas till en tillämpningsskola. Ty till och med en del högre militärer, som själfva en gång genomgått »krigsakademien» och *dd* funno penalismen vara något »rätt nyttigt och hälsosamt», lära numera inse att tukt och allvar ej behöfva, ej ens böra, vara förenade med kittslighet och råhet. — G. B. berättade hvad han som kadett fick utstå.

Sept. 16. På f. m. i Norléns söndagsskola. Axel Rappe var med och blef intresserad för saken.

På e. m. i bibelförklaringen och hörde Torén. Rappe var i början ohågad att följa med dit, men fick där särskildt godt. Torén talade om Guds kärlek i Kristus, där man af Guds nåd och Kristi kärlek »får mottaga huru stora summor som helst». Och huru mycket man erhållit, så finnes det ändå tusenfaldt mer kvar. Vidare att Herren, som af fri nåd kallat oss till sig, redan förut väl visste all vår närvarande och kommande skröplighet, men *ändå* älskade oss och drog oss till sig; att alla andra vänner kunna dö eller svika, men icke Jesus, som förblifver trogen intill slutet samt både vill och kan bevara oss. Det gäller blott att icke låta sig fångas af världen, som, när den icke kan med sitt *hot* hindra oss från att varda Jesu lärjungar, sedan i stället skall söka återvinna oss med vänligt lockande och list, m. m. Vidare varnade Torén för partiväsen och för att »hålla sig allt för ensidigt till en affiden lärare». Ty blott *»en* är mästaren: Kristus!»

Vid hemkomsten tackade mig Rappe, att jag öfvertalat honom att följa med dit.

Sept. 17. Studentkåren uppvaktade i dag professor Israel Hwasser med sång och hurrarop. Ordföranden uttalade för honom vår djupaste tillgifvenhet och vördnad. Hwasser svarade med ett hjärtevarmt tal, som kom många ögon att tåras. Ja, Hwasser är en af de lärare, som förstå att »taga

de unga » rätt; han tror i djupet af sitt hjärta på Kristus och på hans ord.

Sept. 19. På kvällen kl. 10 hördes starka klämtningar. Mordbrand i Grönbäcks lada, som brann ned jämte där förvarade 60 tunnor spannmål. Hela aftonen har i staden varit »uppror» af arbetare, med anledning af de höga sädesprisen.

På husknutarna ha setat uppklistrade anslag, så lydande: »Alla arbetare samlas i afton half nio på stora torget för att nedgöra brännvinspatronerna och sädesmånglarna.» En stor folkhop samlades också, och borgmästaren uppläste kl. half tio upprorsförordningen. Då drog sig massan ned till Svartbäcksgatan, där handlanden Grönbäck bor; han är den mest hatade, ty han är både spannmålshandlande och brännvinsbrännare. Snart blefvo fönstren i Grönbäcks hus inslagna af massan. Men nu ingrepo studenterna såsom ordningens upprätthållare, så att platsen inom kort var rensad. Om en stund hördes brandsignaler, klämtningar från domkyrkotornet; det var eld i Grönbäcks lada. Ingen, hvarken polisen eller andra, tviflar på att den eldsvådan var mordbrand af arbetare.

Tänk, när en gång det stora »arbetarkriget» bryter löst, då icke endast blodsugande förtryckare och pösande öfvermodiga »storkapitalister» skola förgås i eld och blod, utan äfven en mängd goda, förträffliga husbönder, redliga arbetsgifvare och arbetarevänner få lida för hvad de andra brutit, — huru skall samhället då räddas? Jo, endast genom *det* medel, som redan nu skulle kunna förekomma all bitter blodsutgjutelse, om det komme i allmänt bruk: en *sann, lefvande och varm* kristendom, eller som man f. n. med smädenamn kallar den: »läseri!» Men så länge detta, såsom nu, föraktas af både höga och låga — och allra mest af prästerna, medelklassen och pressens män —, så länge finnes nog föga utsikt att kunna förekomma den revolution som stundar, och mot hvilken »år 1793» endast skall betraktas som ett lekverk.

Sept. 20. Besök af Adolf Drake, som var bekymrad och sökte tröst. Vi bådo tillsammans. — Drake är, näst V. Johnson och D. Borg, den af bröderna som vi hålla mest

af. F—g, F—m, N—n, R—n, m. fl. imponera mera, och vi värdera dem mycket högt; men *efter hjärtat* känna vi oss närmare förenade med V. Johnson, Lönnrot, Ulf, B:g, D:e, J. L—n m. fl. Ty dessa, jämte ett par andra, äro de som äga mest af »hjärta». De förra ha förträffliga hufvuden och kanske starkare viljekraft; men deras inre väsen är icke så varmt, så mjukt, som hos de senare.

Jag skall aldrig glömma den dag, då jag på Kungsängsgatan mötte Adolf D., som då gick i sällskap med den berömda Y.* Drake stannade och presenterade Y. för mig, tilläggande: »Han vill nu höra Herren till och vara vår broder; kom med oss hem till mig!» Min naturliga känsla bjöd emot att följa dem, ty Y. hade då mycket dåligt rykte. Och jag ämnade först undandraga mig att gå med dem; men Guds Ande öfvervann denna afskyvärda frestelse, och jag följde med. På vägen mötte vi S—d, som ock vill anses som en sann kristen och som nu blef inbjuden till D.; men han svarade då ett tvärt nej. Dagen därpå sammantråffade D. och jag ånyo med S—d, som yttrade till oss: »Hur kunnen I vilja gå på öppen gata tillsammans med en sådan karl som Y.?» Drake sade då: »Men han är ju nu vorden en kristen!» S—d svarade: »Det må vara; men han är illa känd. Och för sitt eget ryktes skull bör man ej visa sig förtogen med en så illa ansedd person. Man är pliktig taga vara på sitt eget anseende.» — Då blef D. full af nit och sade: »Min käre S.! Om du blyges för din Herre Kristus i hans oansenliga och föraktade lemmar, så skall ock Kristus en dag blygas för dig inför sin fader. Ty hvad har du inför Gud att berömma dig af, emot Y. Om du ej gjort *den* synden, som han begått, om du ej har brutit sönder några träd, så har du inför Herren kanske *långt värre*

* En student, som hade vunnit en sorglig ryktbarhet därigenom att han under rusigt tillstånd en natt hade afbrutit en mängd unga nyplanterade träd i allén utanför Vaksalatullen. Den ovilja han för detta otäcka dåd rönte af kamrater och andra, hade gjort mannen djupt bedröfvad och drifvit honom öfver till »läsarne», de enda som visade barmhärtighet mot honom. Men äfven bland dem misstroddes han till en tid af ganska många. Framtiden visade dock, att dessa misstagit sig.

synder än någonsin Y. Tänk efter: kanske är du full af högmod, eller trätlysten och klandersjuk, eller långsint och hämdgirig, eller härsklysten och en öfversittare? Ja, jag endast frågar: du må själf pröfva dig inför Herren och honom bedja utranssaka dig. *Den af oss*, som är utan synd, kaste första stenen på Y.»

S—d, som eljest var ganska stram och icke tålde hvad som helst som sades honom, blef nu slagen i sitt samvete. Han räckte D. handen, tackade honom och sade: »Du har rätt! Jag skall, med Guds hjälp, aldrig mer blygas för Y. eller någon annan, som bekänner sig till Guds folk.»

E. m. hos Sparrman, där jag råkade friherrinnan C—m. Hon talade bl. a. mycket om vår minister i Petersburg, general Nordin, samt anförde flera vackra drag af honom. Han har för några veckor sedan lidit en stor förlust, då hans ädla och sköna maka, född furstinna Scherbatoff, hastigt afled. Hon efterlämnar dock åt honom en dotter, Olga, som lär vara sin ovanligt älskliga moders afbild och nu utgör sin faders enda jordiska tröst.

(Jag lärde sedan, 1864, känna general Nordin och hans dotter i Karlsbad. Ryktet talade den gången sant.)

* Sept. 23. I dag predikar G. B—w i Östtuna, och Drake i Näs. — Jag var på f. m. och hörde *Lars Rosengrens profpredikan* i Trefaldighetskyrkan.

Rosengren framhöll *Kristi evangelium* i dess frihet och fullhet. »Vi äga rättfärdighet, lif och salighet i Kristus, *skänkta åt oss alla*, färdiga att få mottagas af *en hvar*, som af hjärtat begär att varda af dem delaktig . . . Inga stängsel få af människor uppresas kring nådens källa, dit *en hvar som vill* får komma och taga lifvets vatten för *intet* . . . Det s. k. evangelium, som af 'försiktiga' predikanter bjudes så kringskuret, att det icke skall kunna missbrukas till lösaktighet, det är *icke* något evangelium, utan endast kalkkloka människofunder. Ty det *äkta* lifgifvande evangelium, det skall *kunna* »dragras till lösaktighet» af den som *så* vill begagna det, till sin dom; men just detta samma fria nådesbudskap är det enda, som kan *frigöra* själar från lagens förbannelse och domen i samvetet.»

Jag kände mig under hans predikan till mods, som om jag hade fått ett uppriskande *bad*, som sköljde bort otro, fruktan, ovisshet och all satans makt. — Mätte jag aldrig mer ånyo råka in på den otrosväg, där jag i början så länge marterades, då jag icke *vdgade* tro på Kristus såsom *min* Frälsare, därför att jag — icke ännu »hade tron». Denna själfmotsägelse är mig nu uppenbar. Ty *hvad* skulle den tro omfatta, som jag *först* måste hafva, innan jag *finge* tro på Kristus och hans försoning också för mig?

Och dock är det säkerligen icke få, som ännu lida under samma, för den oerfarne alldeles obegripliga och rentaf dåraktiga missförstånd. De *vilja* af hela sitt hjärta tro och förtrösta på Kristus, men de våga det icke, ty — »de äga icke ännu tron». Och mången styrker dem i denna otro. Jag har helt nyligen hört en predikant säga: »Nådelöftena tillhöra de trogna; därför se till, att också du må bli en trogen; *då* får du tro på din hulde Frälsare.» Detta låter »så riktigt» för det bäfvande, uppväckta samvetet som tänker: »Ack, om jag *blott* hade en rätt tro; *då* skulle ock jag få lita på Kristus och trösta mig af hans försoning.» När själen så därtill får höra den välmenta förmaningen: »Vakta dig, att du icke tror för lätt eller för snart; ty det är det farligaste af allt» — då varda de *uppriktigas* hjärtan tillbommade och rädda för evangelium (de »i anden falska» ha under alla omständigheter lika lätt för att tro; för dem gör sådant här inga svårigheter), och det fordras *den allsmäktiges* kraft att kunna där intränga med nådeordets ljus. — Men Han, som sönderbryter kopparportar och sönderslår järnbommar», han hjälper i denna, såsom i *all* nöd, där han åkallas.

Sept. 25. Fick bref från min mor, innehållande bl. a. underrättelsen, att Gustaf Janzon i Adolf Fredrik förlorat sin hustru. Stackars broder! Det skall kännas bittert, ty han älskade henne mycket! Och dock hon var litet underlig, snäll men underlig. Så t. ex. när hon ville rådgöra med sin make om sina själsangelägenheter, så *skref* hon till honom därom, ehuru hon hade honom personligen i rummet bredvid. De samtalade icke i andliga ämnen, utan *brefväxlade* samt räckte själfva sina bref åt hvarandra.

Fick tidningarna med en mängd »små» underrättelser från kriget. Det är egendomligt att hos våra större tidningar se, huru olika de betrakta de notisers värde som i dem förekomma. Allesammans lida de ju af »spalthunger», så att de efter hvarandra pläga aftrycka allt möjligt som i dem förekommer. Om grosshandlar A. gifvit sin bokhållare en gratifikation, om major B. och fru haft en bal, om löjtnant C. blifvit vald till ledamot i en brunnsstyrelse »för nytta och nöje», om fru D. blifvit skrämmd af en skenande häst, om en dräng hos kommerserådet E. bestulit sitt herrskap, om författaren F. skall utgifva en ny bok till julen, om redaktör G. haft en fest för sin tidningspersonal, om brännvinet »fallit» i pris, om en aktör eller en sångerska sagt några afskedsord vid en föreställning, om en torpargosse i Småland blifvit ormbiten, om fröken H—n blifvit trampad af en häst, m. m., m. m. — allt detta är »notiser af ett visst värde», som aftryckas af den ena tidningen efter den andra. Ja, till och med tydliga »ankor» af ganska slipprig art och absolut intet värde kunna få simma omkring genom nästan hela tidningspressen. Men — om i en tidning meddelas en verkligt värdefull och lärorik notis, som innehåller något allvarsord, något för *kristna* människor beaktansvärdt, då förbigås en sådan med största försiktighet och blir näppe- ligen aftryckt af någon enda bland större tidningarna. Det ser ut, som om det bland pressens män rådde en tyst öfver- enskommelse att, så vidt möjligt är, söka »tiga ihjäl» allt som kunde komma deras läsare att tänka på sin evighet eller erfara ett kristligt intryck.*

* Några år senare fick jag en märklig bekräftelse på dessa tankar, den jag här må påminna om. Den allmänt afhållne skalden K. L. Östergren (»Fjalar») hade på sin dödsbädd för sin vän, lektor P. Ödman, afgifvit en härlig bekännelse om sin inre människas förändring och sin frälsning genom Kristus. Han hade ock *uppmanat lektor Ö.* att genom tidningarna låta den allmänhet, som så vänligt mottagit hans skrifter, få kunskap om denna hans sinnesändring samt att han dog salig *i tron på Kristus*. Lektor Ö. skref då en varm uppsats härom, som blef införd i en Gefletidning och aftrycktes i Väktaren och några få andra tidningar. Men hela den »stora» pressen *teg härom* och *vilde icke* i denna punkt tillmötesgå den döende Fjalars önskan. Numera är det sannolikt nå gott bättre i detta fall, genom kristendomens påtryck.

Jag har många gånger förr iakttagit sådant; men detta faktum har särskildt under dessa tre senaste veckor ånyo trädtt fram så bjärt. — I de engelska tidningarna, som nästan alla visa vördnad för kristendomen, ha litet emellan meddelats sköna drag af kristlig tro och kärlek inom den på Krim liggande engelska armén. Många af dessa ha återgifvits i Väktaren. Men ehuru de stora tidningarna reguljärt aftryckt alla andra i Väktaren förekommande notiser och »småberättelser» från Krim eller från annat håll, så ha de noga förbigått allt som haft den ringaste kristliga färg och kunnat gifva något evighetsintryck.

För omkring fjorton dagar sedan läste jag i Väktaren ett bref från en engelsk öfverste Shadforth till hans hustru och barn, skrifvet natten före stormningen af Sebastopol. Med förvåning och glädje såg jag detta bref dagen därefter aftryckt i en halvveckotidning, som plägar räknas till den s. k. skandalpressen. Och jag tänkte: Om sanningen och ädelheten i öfverste Shadforths bref gjort intryck till och med på den tidningens redaktion, huru mycket mer måste icke detta ha ägt rum inom »de bättre» tidningarna. Och jag glädde mig i hoppet att snart få se detta lilla goda bref vara aftryckt i den »bättre» delen af svenska pressen.

Men ehuru vi på nationssalen ha nära 20 olika tidningar — bland dem samtliga de stora hufvudstadstidningarna — och ehuru jag dagligen sett efter i dessa, har jag *icke i en enda* af dem funnit S.'s bref återgifvet.

Tidningarna ha dock under flera månader dagligen lämnat hela spalter med underättelser från Krim. Man har fått veta, att löjtnant Simpson blef tillfångatagen vid ett ströftåg; att tre man i löpgravarna sårades den och den natten, och två följande natt; att 2:dra zuavregementet vid ett utfall förlorade en fana och flera af sina kattor; att major Delaborde »eldigt harangerade sin trupp» före striden, o. s. v. Man har fått läsa en hel mängd »infall» och betydelselösa yttranden af franska, engelska och italienska generaler. Men öfverste S.'s bref har icke ansetts värdigt plats ens som »spaltfyllnad» i någon enda tidning, icke ens bland »Blandade ämnen». Sådant är också ett tidstecken,

ett symptom af den allmänna andan hos pressen inom vårt »kristna» land.

(För att gifva en förklaring öfver anledningen till dessa dagboksbetraktelser meddelar jag här äfven själfva brevet. Öfverste S. stupade, sex timmar efter det han skrivit det.*)

Sept. 26. Besök hos den bekante schweizeriägaren Lundevqvist (»Lunkan»), som ligger döende, sjuk i lungdot, och som låtit kalla mig. Han erkände sig ha »levvat utan Gud», men nu ville han finna honom. Han bekände många af sina hemliga och uppenbara synder, samt bad Gud innerligt om nåd. Det smärtade honom nu bittert, att *hela hans lefnadsyrke* varit till en förförelse för studenter och andra; om han skulle »komma sig», ville han genast upphöra därmed. Jag förkunnade evangelium om försoningen i Kristus och hoppas att han fick nåd att mottaga det.

Sept. 27. Nu är värmeledningen i Klara kyrka färdig. Min mor skriver: »Såsom församlingsbo gläder jag mig åt

* Öfverste Shadforth's sista ord till de sina:

Framför Sebastopol d. 17 Juni kl. 9 e. m.

Min älskade hustru och mina älskade barn!

I morgon, kl. 1 på morgonen, går jag i spetsen för det 57:de regementet till att storma Redan. Det är, som jag känner, ett högst farligt ögonblick för mig; men jag lämnar mig själf i vår nådige Guds händer, utan hvilken vilja en sparf icke kan falla till jorden. Jag sätter all min förtröstan till honom. Skulle jag falla i utöfningen af min plikt, så förtröstar jag helt och hållet på vår frälsares dyra blod, som är utgjutet för syndare, att jag skall bli frälst genom honom.

Förlåt och tillgif mig, mina älskade, hvad jag under flydda dagar kan ha sagt eller gjort, som har förorsakat er ett ögonblicks smärta. Åt Gud anförtro jag min kropp och själ, hvilka äro hans. Och skulle det vara hans vilja, att jag faller i utöfningen af min plikt, under försvaret af min drottning och mitt fädernesland, så vill jag ödmjukt säga: »Ske din vilje!»

Gud välsigne och beskydde er! . . . Min sista bön är, att han i sin oändliga godhet må bevara mig åt er, och er åt mig, — *för evig tid!* Gud skall välsigna dig, min älskade Eliza, och er, mina dyraste barn. Och om vi icke mötas mer i denna världen, må vi alla mötas i vår himmelske faders boningar *genom Jesus Kristus* Gud välsigne och beskydde eder samt eder i sanning alltid tillgifne make och älskande fader

Thomas Shadforth.

att hädanefter slippa lekamligen frysa i kyrkan. Må Gud i sin godhet äfven gifva oss sådana predikanter, att vi också slippa att frysa invärtes» . . .

Okt. 3. På aftonen med G. B—w och Denis Borg hos borgmästarinnan Norlin, hvilkens son Teodor (sedermera den bekante, så tidigt hädankallade professor T. N.) är vår vän. Äfven döttrarna Gunborg (Maria) och Antonia äro båda mycket älskliga. Musik, samtal, läsning, sång och bön. En mycket god afton! Det tyckte vi alla tre. (Gunborg N. blef några år därefter Denis Borgs maka.)

Läkaren har ordinerat mig taga lektioner i florettfäkting, hvilket är både nyttigt och nöjsamt. Jag har nu kommit så långt i konsten, att jag emellanåt kan besegra G. B—w, som i början alltid rådde på mig.

Paulus säger: »Öfva (egentl. gymnastisera) dig själf i gudaktighet». Nåden gifver allt; men vi måste *använda* och *öfva* hvad oss gifves; eljest komma vi att likna obegagnade svärd, som »rosta i skidan».

Okt. 6. På studenternas lördagssammankomst i afton, där jag läste ett stycke ur Bogatzky. Sedan diskussion om »kyrklig och okyrklig fariseism». Båda två äro för Gud lika vederstyggliga; men den förra är farligast, ty *den* bedrager lättare flera själar än den okyrkliga.

Okt. 9. På aftonen hos M. Carlson, där pastor Aug. Åkerlund för många vänner höll en af de härligaste bibelförklaringar jag någonsin hört, öfver Joh. 14: 1—15. (Det har ofta under senare år förefallit mig blott som en dröm, att denne af Gud så rikt begåfvade man sedermera kunde blifva en affälling, som teoretiskt och praktiskt anslöt sig till mormonernas lära om äktenskapet samt i »Fäderneslandet» skref bittert hån öfver Jesu vänner och Guds andes verk. Dock — *till slut* kom han åter till sin Fader igen såsom en förlorad son, och blef på sin dödsbädd »ryckt som en brand ur elden».)

Okt. 21. På e. m. följde jag, efter mycken bön, pastor Wessblad upp i slottsängelset till en fånge, vid namn Buhr, som mördat sin far och som därför inom kort skall gå till döden. Med honom blef jag ensam, samtalade, läste och

bad. Han syntes rörd och erkände ärligt sitt stora brott. Men — där är för Guds ande att bortrensa mycken egenrättfärdighet, innan evangelium kan *nd intill hans hjärta*. Han bad mig komma igen. — Äfven talade jag med en annan dömd fånge, Schelström, om hvilken W—d sagt, att denne nu skulle ha blifvit rätteligen omvänd. Men jag fruktar stordligen, att han blott är en skrymtare, som genom en låtsad ånger söker lättare kunna vinna benådning. Gud förlåte mig, om jag i mitt inre bedömer honom oriktigt! Jag har icke för någon uttalat denna min tanke; men — jag kan icke undertrycka den.

Okt. 27. På morgonen inflyttade G. B—w och jag uti vår nya bostad i Borells gård. Herren välsigne vår ingång och utgång. — E. m. uppe hos Buhr.

På aftonen kom Flyborg till staden och höll strax ett godt föredrag vid studenternas lördagssammankomst.

Okt. 31. På middag hos Torén, jämte Flyborg och Beskow. Samtal om *äkta* och *falsk* kyrklighet.

På aftonen hade Ev. Alliansen sedan sitt kvartalsmöte i »vår» stora sal (Beskows och min), som därigenom fick en härlig invigning. Den gamle trogne kämpen, Erik Andersson från Ockelbo, höll bibelförklaring; sedan bådo Flyborg, Rosengren och fyra af de troende studenterna. Mycket folk var samladt — salen var alldeles fullsatt — och i de flestas anleten lästes heliga intryck.

Vid styrelsemötet valdes Sparrman till ordförande, och jag till v. ordförande. Alliansen har här i Uppsala varit till välsignelse, genom att sprida kärlek, förtroende och gemensamhetskänsla mellan kristna trossyskon, Lärostrider ha förhindrats, och »andens enhet genom fridens band» har bevarats. (Tyvärr fick det blott några år så förblifva. Partier och sekter »sargade hjorden» sedermera, äfven här.)

Nov. 2. I går och i dag hos Buhr. Det förefaller mig, som om Guds andes verk stilla går framåt i hans själ. Han har i dag flera gånger frågat, om Jesus försonade *allas* alla synder. Jag »fröjdar mig med bäfvan». Herre, hjälp och låt väl gå!

Nov. 3. I dag kl. 7 e. m. hade vi studenternas lördags-

sammanskomst i vår stora sal. G. B—w läste Luthers predikan om den gode herden. Efteråt diskussion, i hvilken några ogillade denna Luthers predikan såsom varande »hyperevangelisk» (*allt för mycket evangelisk*). Andra försvarade densamma på det varmaste, ej blott därför att den är skriven af vår store lärofader, ehuru det tycktes underligt af unga lutherska prästkandidater att djärft klandra honom, — utan ännu mer därför, att den klart framhåller några af Gudsevangeliets dyrbaraste sanningar.

Nov. 4. På f. m. hörde Torén i »Bondkyrkan» och undfick Herrens nattvard, jämte mina käraste kamrater.

E. m. hos Buhr. På aftonen höll jag bibelförklaring här hemma i vår sal. Mycket folk.

Nov. 5. På morgonen besök af Ahnfelt. Vi samtalade länge, dels om Herrens liknelse »de tio jungfrur», dels om den kyrkliga ställningen i Sverige och Norge. Han ser denna nästan för mycket mörk, synes mig. Ännu vill jag bedja och hoppas. Den högstes högra hand kan ännu allting föröfvandla, *för så vidt icke den tid redan är inne*, då »domen skall begynna på Guds hus». Men *det* måste jag gifva honom rätt uti, att »en blindhetens ande» måtte ha gripit de flesta bland våra kyrkliga »öfverherdar och herrar», då de så hårdnackadt vilja försvara konventikelplakatet och söka att, allt hvad de kunna, motarbeta de andliga rörelserna, som Guds ande i nåd verkat bland vårt folk till kyrkans uppväckelse och räddning. Ahnfelt sade till slut: *Quos Deus perdere vult dementat* (dem Gud måste förgöra slår han med blindhet). Och jag fruktar, att han tyvärr får rätt däruti.

På e. m. hos Buhr, som i dag gaf mig glädje genom sin afsky för sig själf och sin förtröstan på Kristus. Han bad mig följa sig till afrättsplatsen om lördag. Tänk, inom denna vecka skall han bestiga schavotten! — Sedan hos Henschens, där Ahnfelt höll bibelförklaring. — Efteråt samtal om rättfärdiggörelsen, då N. ville påstå, att vi rättfärdiggöras *för vår tros skull*. Men alla vi öfriga voro fullt öfvertygade, att evangeliis sanna lära är, att vi rättfärdiggöras genom tron *för Kristi skull* . . .

Till slut bådo flera för min fångne Buhr, att han måtte få andens förvisning och en salig död.

Nov. 6. På morgonen nere vid vid ångbåten. Ahnfelt och G. Norlin reste. — På e. m. hos Buhr, som haft ett återfall i sin förra dårskap, att *han själf* måste med sitt lif försona sin skuld. Men denna gång gick det snart öfver, och trosblicken på Kristus återkom.

På aftonen ett mer än vanligt starkt vemod, likasom en förkänsla af något ondt som nalkas . . .

Nov. 7. F. m. en hård »djäfvulstorm», såsom Luther plägar kalla sådana anfäktningar och strider. — O. B:l hade missförstått G. B.'s och mina ord om G. N., samt däräf tagit sig anledning att sammansätta en 'historia', som höll på att vålla verkligt *stor* förargelse. Men lyckligtvis kunde D. B:g, som var närvarande, intyga att O. B.'s uppfattning af våra ord varit fullkomligt falsk. Och så blef det åter »stilla lungt». Men om vi *icke* haft D. B:g till vittne för oss, så hade de onda misstankarna mot oss kanske för alltid stannat kvar i G. N.'s sinne, och vållat smärta och tvifvel i många år. Skall man aldrig lära, att *tungans* synder äro bland de svåraste och mest svårläkta som finnas! Tänk, »hvilken *eld* den lilla lemman kan upptända!» Man skall ej heller genast *tro* hvad ondt som säges.

Till aftonen hos Toréns, jämte Sparrman, V. Johnson, G. B:w m. fl. — En mycket god afton, under samtal om hvad skriften uppenbarar om den tillkommande härligheten. Vi bådo äfven för båda dödsfångarna.

I går på morgonen anlände till Stockholm den berömda franske generalen (sedermera marskalken) Canrobert såsom »ambassadeur extraordinaire» från kejsar Napoleon III. Ett sändebud af *så* hög rang har icke sedan Gustaf III:s dagar besökt Sverige.

Nov. 8. F. m. uppe hos M. Hedenlund, för M. C.'s räkning. Där stor glädje, att den förut så ytliga och världsbundna K. Ö:m nu kommit till Herren och bekänt sig till hans folk. — E. m. hos Buhr. När vi skildes, tackade han mig varmt för hvad jag varit för honom, samt tog

mig i famn och kysste mig. Det var en underlig, men denna gång *god* känsla att omslutas af en *mördares* armar. Mitt inre blef djupt gripet. Vi föllo på knä, och bägge två tackade och prisade vi Gud, samt bådo honom nådigt stå oss bi hvarje dag och hvarje *stund* af de få timmar som nu återstå. Vi erforo båda en underbar Guds närhet.

Nov, 9. Kl. 1 på middagen undfick Buhr i slottskyrkan Herrens heliga nattvard. Han hade bedt, att jag skulle sitta bredvid honom, hvilket jag ock gjorde. Han var mycket rörd, och det var en djupt gripande stund. *Wessblad* hade till skriftemålstext Pauli ord i Apg. 25: 11.

Vid själfva utdelandet var W. så gripen, att han gjorde ett misstag: gaf Buhr först kalken, och sedan brödet.*

Mycket folk var närvarande, bland dem alla ländshöfdingens anhöriga, ett par medlemmar af teologiska fakulteten samt ganska många studenter.

Efteråt var jag hos Buhr i fängelset till öfver kl. 3. Han nämnde då bl. a. att hans hustru och barn på f. m. hade varit och tagit afsked af honom. Fångvaktmästaren omtalade sedan, att Buhrs hustru varit ovanligt lugn, talat med honom om deras fär och grisar o. d. Vid afskedet, då Buhr varmt omfamnade henne och barnen, hade hon sagt: »Gud gifve dig vackert väder i morgon, käre Erik, då du skall göra din sista färd!»

* *Inför Gud* var detta i den stunden förvisso ej så svårt fel. Men S., en »kyrklig polisbetjänt» från hufvudet till fotabjället, utbrast helt förtörnad: »För detta borde han ställas till ansvar inför domkapitlet!» Som en egendomlighet kan nämnas, att denna stränga ordningsmänniska själf vid sin profpredikan i H. begick ett alldeles liknande fel, i det han vid altaret, under en tillfällig förvirring, läste evangelietexten före gradualpsalmen, så att han i stället måste läsa episteltexten emellan gradualen och predikstolpsalmen. *Inför Gud* utgjorde icke heller detta någon skuld; men R. hade nog rätt, då han kallade det för en »Guds nemesis» för alla de skarpa omdömen S. fält vid andras små brister mot kyrklig ordning. S. kände detta sitt fel ganska djupt, ty hans stolthet öfver att vara »en kyrklig ordningskarl af första klass» hade nu fått en svår knäck. Men de som trodde, att han efter denna förödmjukelse nu skulle bli mildare i sitt bedömande af andra, misräknade sig. S. förblef efteråt ända till sin död samma skarpa rifjärn som förut; »älskad och saknad af få», skref R.

På aftonen hade de troende studenterna ett enskildt bönemöte, där den ene efter den andre bad för Buhr, särskildt för morgondagen.

Nov. 10. En af de oförgätligaste dagar i min lefnad: Buhrs afträtningsdag. (Se sid. 156—167.) Hans lekamen hvilar nu på »hufvuds-kalleplatsen», hans själ i paradiset!

Nov. 11. Vaktaren för i går innehåller en uppsats med rubriken: »Nytt våld i södra Sverige mot dem, som i stillhet sammankomma för att läsa Guds ord.» Uppsatsen, som tydligen är skriven af den verkligt gudfruktige kyrkoherden i X., redogör för den förföljelse med slag, stenkastning, okvädinsord m. m., för hvilket allt *en lärare vid ett högre läroverk* varit utsatt, då han och en annan lekman på kyrkoherdens uppmaning ett par söndagar förkunnat Guds ord i dennes församlings skolhus. Uppsatsen slutar med de orden: »Kan ett kyrkligt samhälle bestå, där sådant onäpst får passera?» — Och icke blott onäpst, utan med grannpastorernas bifall och uppmuntran!

Nov. 13. Kompletteringstentamen i grekiska hos adjunkten Linder, en afgjord läsarefiende samt magister Holmgrens gode vän — den Holmgren, som i Söderköping så ofta sökte förbittra mina dagar.

Linder var mycket försmädlig och kitslig, gaf mig de svåraste styckena att öfversätta, samt gjorde mig idel snärjande frågor. En obehaglig stund! — När tentamen var slut, sade han sig icke vara belåten. Jag frågade då: »Är jag alltså icke godkänd?» — »Det får herrn veta *efter examen*», blef hans svar. Därpå satte han sig ned och skref ett bref, som han tillsade mig att personligen öfverlämna till dekanus i morgon bittida på dennes mottagningstid. När jag då ånyo frågade, om jag vore godkänd eller icke, svarade han blott med ett vidrigt leende: »Det får herrn nog i sinom tid veta. Farväll!» Jag gick med en mycket tung börda på mitt hjärta; ty på detta betyg beror ju, om en hel termins arbete och kostnader äro förspillda eller ej.

Vid min hemkomst voro några bröder på besök hos G. B—w. De frågade ifrigt och med deltagande, huru ten-

tamen gått; ty Linder hade vid middagsbordet sagt till Holmgren: »I dag på e. m. skall jag grundligt klämma den där ärkeläsaren i tentamen!» Och då de visste, att den 'ärkeläsaren' som skulle tenderas var jag, voro de ifriga att få veta utgången. Jag omtalade hurudan L. varit samt att jag icke själf ännu visste, hvilket betyg jag fått; det stode blott i brevet, som jag i morgon skulle lämna till dekanus. Då bad F. att få se på brevet. Detta bestod af ett sammanviket och »hopgummadt» postpappersark. F. sade nu: »Det kan icke vara någon synd att se efter, hvilket betyg han gifvit dig», hvarpå han höll brevet mot fönstret och sade: »Var du lugn, bror W—m: här står tydligen *godkänd*; men om det är med eller utan prefix, kan jag icke se.»

På aftonen råkade jag J. A. Josephsson, som omtalade att han haft ett intressant bref från Jenny Lind. Hon hade nyligen gifvit en stor konsert i Genève och ämnade sig nu till London. Josephsson framhöll äfven, hvilken skillnad det är mellan hennes bref före och efter 1851. »Numera», sade han, »får jag sällan ett bref från henne utan att hon däri skrifver något godt om Gud och Kristus, några ord till maning eller tröst för mitt hjärta.»

Nov. 15. Vid middagstiden promenad i öfver en timme med Torén och Lönnrot. Samtal om Rom. 5, samt sedan om Fjellstedt, som i förrgår hade af K—s blifvit beskylld för en mycket dålig handling. Lyckligtvis kände L. och jag hela förloppet i den saken och kunde fullt upplysa därom. Vi voro båda två så glada att kunna *hejda* förtalets gång och få »mota Olle i grind». — På aftonen hos fru M. C. jämte flera bröder. Jag läste en predikan af Luther. På hemvägen sade mig Martin R—s, att jag hade den obehagligaste stämman han någonsin hört; det vore honom en riktig plåga att höra mig läsa eller predika. Jag svarade, att detta ju var ledsamt, men att jag ej kunde hjälpa det. För öfrigt vore sådant, såsom så mycket annat, »en smakfråga»; hvad den ene finner fult, kan en annan ha behag uti, och tvärtom. *Laudatur ab his, culpatur ab illis* (man berömmes af somliga, klandras af andra).

Nov. 17. På morgonen vid ångbåten. Borg och Ulf

reste till Stockholm. De båda äro bland mina allra bästa kamrater. Mätte »tattarkäringens spådom» icke slå in!*

Nov. 18. F. m. hörde Olin i domkyrkan om »nåden i nöden». Han framhöll bl. a., huru olika fort Jesus kom till hjälp vid de tre uppväckelser från de döda, som stå omnämnda i bibeln. Jairus hjälpte han genast, ty Jaiiri tro var svag. Änkan i Nain fick föra sin son ända till stadsporten, fastän ej till grafven; ty hennes tro var något starkare. Men Marta och Maria måste se sin broder sänkas i grafven och ligga där i flera dagar, innan hjälpen kom; ty deras tro förmådde uthärda ett så hårdt prof. Det hade hvarken Jairus eller Nains-änkan kunnat.

Norlén meddelade underrättelsen, att *Sören Kirkegaard* nyligen afidit i Köpenhamn, 43 år gammal. Många af hans skrifter ha mycket tilltalat oss; särskildt ha Rudin och Göransson varit kraftigt påverkade af honom. Men — huru mycket han än gifvit till väckelse och själspröfning, så har det sanna, fulla *evangelium* alltför mycket saknats i hans skrifter, för att de skola komma att äga förblifvande betydelse. Kierkegaard har nog varit »en ropandes röst» för sin tid och sin kyrka; i Sverige ha vi haft lärare, som i långt högre mening än han »betat Guds hjord». — Ty »tiotusen tuktomästare» uppväga ej tio »fäder». 1 Kor. 4: 15. Många kunna predika väckande och tukande; men få förmå att »föda Jesu får».

Nov. 22. E. m. hos fru Ramsay, tills. med Marins och några andra. Där var, på ett kort besök, hennes släkting major Myrberg, som lär ha varit med i Polens sista krig. Han såg ut som en »karlakar!»; var ganska vänlig.

Nov. 23. Dagens tidningar mäla, att konungen i förrgår gaf företräde åt Riddarhusdirektionen, som därvid till H.

* Syftar på en viss tilldragelse två år förut, då en gammal spåkvinna sade till Ulff, att han skulle »komma att sträfvä högt, men göra ett snöpligt fall samt dö ung». Spådomen om det snöpliga fallet kan möjligen sägas ha slagit in, då Ulffs originella gradualdisputation »Om den babyloniska språkförbistring» blef *underkänd* af filosofiska fakulteten — en händelse som under akademiens 400-åriga tillvaro blott ytterst sällan inträffat. Men den senare delen slog lyckligtvis inte in. Ulff fick leva i många år, till Guds folks gagn och glädje.

Maj:t öfverlämnade ett exemplar i guld af den medalj, som ridderskapet och adeln låtit prägla öfver landtmarskalken vid senaste riksdag, grefve Henning Hamilton. — Professor Carlson yttrade nyligen om honom: »Den mannen har en lysande framtid, om han får lefva. Troligen komma väl ganska få att stiga så högt som han!» (Hvilken sann förutsägelse! Men, arme H. H., huru förfärligt måste då icke sedermera fallet ha känts.)*

Nov. 25. Ärkebiskopsvalet är nu avslutadt sålunda: biskop Butseh har fått 8 röster till 1:sta, 4 till 2:dra, 2 till 3:dje rummet = 14 röster; biskop Reuterdahl har fått 2, 3, 7 röster = 12; statsrådet Anjou har fått 4, 3, 2 = 9. I ärkestiftet utföll valet så: Anjou 197, Butsch 163, Knös 130, Thomander 58 och Reuterdahl 41 röster. Alltså: ett är uppenbart, att ärkestiftet icke önskar Reuterdahl till sin stiftschef. Men de flesta professorer och präster, jag talat vid, hålla ändock för troligt, att R. blir den som utkoras på högsta ort. — Om så sker, blir det en stor förödmjukelse, ej blott för biskop Butsch utan äfven för ärkestiftets präster. Ty Butsch har just af dessa blifvit tre gånger kallad till ärkebiskop; och han har nu, tredje gången, nått första rummet på förslaget.

Nov. 30. E. m. hade Ev. Alliansen enskildt sammanträde i våra rum. Sparrman talade öfver Efes. 1. Landergren och Törnqvist omtalade sina väckelser.

Hinner nu för tiden så föga skrifva i min dagbok för arbetets skull. Mätte vår sträfvan nå sitt mål!

Dec. 5. Fick från min dyra moder det mest glädjande bref, jag under alla dessa år erhållit. Efter så långt »sökande» har hon nu fått se »Guds klarhets ljus i Kristi anlete». Efter åhörandet af en predikan af Rosenius öfver Es. 53 öppnades hennes ögon och hjärta för den frälsande

* Under fyra år, 1872—76, bodde jag i samma hus som grefve H. Hamilton, samt fick då ofta besök af honom, under hvilka han omtalade för mig ganska mycket, som icke torde vara allmänt bekant. Jag var äfven emellanåt bjuden till honom och hans grefvinna, hvarjämte jag rätt ofta råkade dem hos grefvinnan M. Leijonhufvud, som, då de flesta andra »flydde», förblef deras trofasta vän intill döden.

sanningen. Hon prisar nu Herren i hela brevet, och slutar med att »af hela själens djup instämma i Davids 103:dje psalm» Tänk, att i sin moder nu äfven ha en syster! — Hela dagen har det hvilat ett skimmer af solljus öfver mitt inre. Ebeneser!

Dec. 8. På aftonen gick upp till K—l för att hälsa på honom, som ej på en tid varit med sina andra troende bröder. Där var G—r, som ibland går med, men om hvilken ingen bland bröderna har den tanken, att det hos honom är *ärligt sökande*, fastän han studerar till präst. Han har länge utöfvat ett skadligt inflytande på K.; vi ha fruktat, fastän vi ingenting vetat. Nu blef det visshet. De höllo på att spela kort, med punschglasen bredvid sig, och

K. såg besvärad ut, men G. tittade trotsigt på mig såsom hade han velat säga: »Du kommer för sent, nu är det jag som rårl!» Och han yttrade helt muntert: »Så här roa vi oss under långa, tråkiga aftnar, då man måste sitta allena.» — Om det varit ett par världsliga studenter, skulle jag ej ha undrat på sådana ord. Men att K.:l, som är en troende, och G.:r, som vill gälla för att vara det, kommit på denna punkt — det gjorde mig djupt bedröfvad. Jag förmådde icke *nu* säga något, mer än att jag gaf dem hvar sitt bibelkapitel, som jag bad dem läsa, innan de lade sig. Åt K.:l gaf jag Upp. 2 och åt G—r Matt. 25. — Det är skillnad på *ett fall* och *ett hylladt syndalif*. Endast Herrens hand förmår rädda och bevara oss alla.

Bref från Örebro, hvare E. W. berättar, att koleran där upphört samt att gamle landshöfdingen, f. d. justitiekanslären Bergensköld, i början af nästa åt ämnar taga afsked. Huru många »minnen» uppväckte ej den gamle mannens namn! Minnen från Örebro slott, från Skoftesta, Falkenä, Königs, Brauners m. fl. — »Lifvet är en dröm», som dock aldrig kan glömmas och hvars detaljer en gång komma åter med fotografisk noggrannhet.

Dec. 9. På morgonen K.:l upp till mig och — tackade mig för i går afton. Han hade först känt sig förargad och ej ämnat läsa det kapitel, jag gaf honom; men till slut rådde Guds ande. Han läste då kapitlet och kände sig

djupt bestraffad, så att han föll ned för sin Gud och, såsom Herren säger, »gjorde de första gärningarna» — i ärlig syndabekännelse och bön».

Dec. 15. Vid ett nationskonvent i går diskuterades bl. a. den satsen: »En reformation i staten har stundom utgått från regenten; men en grundlig reformation i kyrkan har aldrig åvägabragts af dess högre prästerskap.» — Men tänk, om våra biskopar och teologie doktorer en dag orde ett undantag från denna regel! Hvem vet, hvad som kan hända? *Det* blefve i sanning ett lärorikt blad i det svenska episkopatets historia. Reformation behöfves ock; — ej i *läran*, ty den är god, men i mycket annat, t. ex. i prästernas ställning till lekmannapredikandet, till söndagsskolan, missionen, nykterhetsrörelsen, m. m.

Dec. 16. Besök af min gamle vän och skolkamrat W—n, som jag icke råkat sedan sommaren 1852, då vi tillsammans exerserade beväring i Studentkompaniet, mest i Botaniska trädgården, men mot slutet äfven på Polacksbacken. — Sedan dess hade vi fått olika åsikter i livvets högsta frågor, hvarför han icke på några år besökt mig. Men nu sade han sig ock ha fått angelägenhet om sin själs frälsning, och längtade att komma till samma tro som jag. Äfven ville han få göra bekantskap med några af mina *nuvarande* troende vänner.

Vi tillbragte ett par goda timmar, under samtal om det förflutna och det tillkommande. Han påminde mig särskildt så lifligt om »forna tider», att jag emellanåt tyckte mig ännu upplefva dem. Det är ju också i själfva verket knappt *fyra* år sedan dess, fastän de ofta förefalla mig som mer än *fjorton*.

W—n frågade, om jag ännu mindes våra forna »glada kotterier» med Edvard Flygare, Oskar Arnoldson, Fritz Arlberg, Christierrson, Gustaf Fredriksson, Malmgren, Robert Bachman, B. v. Knorring, Ingemar Nyberg, Allon Dillner, Hilmer Sundel, M. Myrberg, Oskar Arpi m. fl. Han blef helt varm i sina minnen och ryckte mig med, till dess han begynte något närmare tala om den varmhjärtade, men

olycklige B. von Knorring, som så hastigt rycktes bort, Då kom lifvets allvar och dödens närhet för mitt inre öga. Jag erinrade mig, att icke blott B. v. K. utan ock tre andra våra kamrater redan gått att möta den rättfärdige, som på *sin* väg mäter vårt jordelifs gärning.

Vi försökte sedan att ur minnet uppräknat hela 1852 års studentkompani, som bestod af jämt 100 man utom befälet.* Men jämte detta senare kunde vi blott erinra oss 47 af de förra, nämligen 19 af första kompaniet, mina närmaste kamrater (stockholmare och sörmåland-nerkingar) samt 26 af de öfriga tre kompanierna. Af första kompaniet mindes vi: Brandelius, Brinck, Conny Burman, Carlberg, Cronstrand, Helén, Hellström, Hjertberg, Karlson, Lönnrot, Norrström, Rolén, Rosenkrantz-Balchen, Rubenson, J. M. Sundén, B. Wadström, Wall, Watz och Wester. Af de öfriga kompanierna ihågkommo vi: Adlers, Bodman, Berglöf, Beskow, Daug, Drangel, Vilh. Engelbrecht, Isidor Ekman, G. A. K. Hamilton, Haak, Häggström, Jerling, Kjellin, F. Kröningsvärd, Michaëli, Sim. Nordström, Joh. Nordenfalk, A. Ramsay, Palm, Schram, R. Schultz, Schröder, Schånberg, Alfr. Steinmetz, Wahrolin och Wattman . . .

På aftonen en oförgätlig stund, ensam med Herren! Hvad är dock *allt* annat mot honom? Intét, alls intet! »Herre, när jag *dig* hafver, frågar jag efter himmel och jord intet, — ty *du* är mitt hjärtas tröst och min dell» . . .

Dec. 17. På e. m. ett mycket dyrbart bref från E., som sände mig sitt porträtt och »Blommor vid vägen» . . .

Dec. 18. På e. m., just som jag skulle gå ut, hvem möter mig? Jo, Flyborg, som nyss kommit. — Vi följdes åt till S. Denne omtalade bl. a., att från vissa tyska studentföreningar blir den student strax utesluten, som befinnes i gärningen ha brutit mot sjätte budet. Någon liten

* Detta utgjordes af chefen, den humane och af oss alla högt afhållne kapten Fredrik Stjernstedt samt löjtnanterna v. Düben och Bergenstråle. — »Korporaler» och »vice korporaler» bland studenterna voro: Rubenson, V. Wester, Winqvist, Berglund, Isidor Ekman, Alfr. Steinmetz, K. G. Cederström och Frykholm. Kompaniets »pastor» var Ernst Schröder och »vice pastor» K. F. Karlson; »klockare» Robert Schultz och »vice klockare» Wall.

»kurtis» anses omöjlig att förbjuda; men den som vanärar en flicka anses där själf vara vanärad. — Ekstedt föreslog att man skulle försöka bilda en förening med dylikt syfte äfven bland studenter här; men detta ansågs ännu ogörligt.

Äfven skildrade han lifligt de tyska kårstudenternas seder, dräkter, dueller m. m. (Fick senare, 1866, med egna ögon skåda mycket af hvad han nu omtalade.)

På aftonen voro vi hos M. C—n, jämte S. Callmander och några flere vänner. Flyborg talade öfver Efes. 6.

Dec. 19. På morg. afreste F. — Uppe hos fru Borell, som förlorat sitt barn och djupt sörjer. Läste för henne Filemon v. 15. Tanken därpå stillade hennes sorg och gaf henne nåd att t. o. m. kunna tacka Herren.

Dec. 20. For med diligensen till Stockholm. Större fröjd än någonsin att *nu* åter råka min moder . . . Nu kunde hon fullt förstå mig och af hela sitt hjärta bedja med mig.

Dec. 21. F. m. mötte på Drottninggatan friherrinnan L. Banér (sedermera fru Huss), som sade sig vilja tala med mig om Rosenius, hvilken hon hade hört mycket berömmas af somliga hennes bekanta, men ännu mer klandras af andra. Då hon fått veta att jag mycket väl kände honom, bad hon mig i dag besöka sig en stund på e. m. — När jag kom dit, var hos henne grefvinnan Louise Posse, född von Platen, samt en liten flicka, Märta Eketrä, en lekkämrat med friherrinnan Banérs dotter Ina. — Samtalet gick i början trögt, ty jag kände icke alls grefvinnan P., som föreföll mig att ännu vara tämligen främmande för Guds rikes angelägenheter. Men hon var dock mycket vänlig och tycktes alldeles fri från den »förnämhet», som eljest allt för ofta utmärker en del personer af vida ringare börd och samhällsställning än hon. (Grefvinnan P. lär nämligen varit det fruntimmer, som innehaft högsta rangen i riket, näst de kungliga damerna). — Efter en stund blef dock samtalet ganska lifligt. Friherrinnan B. bad mig berätta några drag från *de troende* studenternas lif. Jag omtalade då våra lördagsmöten och våra »fattigbjudningar» m. m. Så blef äfven här tillfälle att vittna om Herren och bjuda till »hans stora

aftonmåltid». Grefvinnan P. tycktes intresserad och bad mig någon gång besöka henne. (Detta blef dock icke för än några år senare, efter förnyad inbjudning. Men icke kunde jag den dagen ens ana, att Herren skulle låta mig 20 år därefter få räkna just dessa tre, som jag denna eftermiddag varit tillsammans med, bland de bästa och mest trofasta vänner jag på jorden fått äga.)

På aftonen hos baron Joh. Aug. Posse, »den blide mannen med det stränga utseendet». Hos honom råkade jag B. E—g, Adlercreutz, Gyllensköld, Magnet, Granlund, Tornerhielm samt m:llerna Håkansson och Åhman, m. fl.

Fick bl. a. veta, att H. Bjursten i förgår erhållit Svenska Akademiens pris för »Minnen från Gripsholm». Detta gaf anledning till ett samtal med baron Posse, under hvilket det i hjärtat gladdde mig att höra denne man tala väl om Bjursten, som så många »hacka på».

Dec. 22. »Lilla Sessan» var ute och åkte. Hon börjar bli »stora barnet», på femte året. Liknar sin moder, drottning Lovisa. — Här gå nu rykten, att prins Oskar snart skall förmåla sig; men med hvilken prinsessa, vet man ännu icke. Man talar om en prinsessa från Bayern. Om detta är sant, skulle vi få ännu en katolsk furstinna i tronens närhet. Men de flesta hoppas, att det ryktet må vara falskt. (Det var så äfven, såsom alla nu veta. Hertigen af Östergötland hemförde i stället en protestantisk brud, som stödt arbetet för evangelisk kristendom i stället att, såsom en katolsk prinsessa, vara likgiltig därför eller kanske rentaf arbeta för påfvedömet.)

Dec. 23. F. m. råkade hos Rosenius en grosshandlar Béen med fru. Den senare särdeles intagande. Båda tycktes dragna till Herren. Liflig och behaglig *flux de bouche*. Fru B. talade med mycken värme om »den kristen, hon skattade högst af alla», Karl Henrik Bergman, som lär vara ett under af älsklighet och fromhet.

R:s omtalade, att fru Hedda Wennerberg, född Cronstedt, — vid hvilcens bröllop i Uppsala 1852 fönster blefvo utslagna af den åskådande, stojande och hurrande åskådarehopen utanför, — lär vara en troende Herrens lärjunginna.

»Icke många ädlingar äro kallade», men — icke heller så få. Här i Sverige blifva de allt flera för hvart år.

På vägen från Rosenius mötte jag den varmhjärtade kaptén G. von Cederwald, som var mycket vänlig samt berättade att baron G. v. Essen blifvit en Jesu lärjunge . . . (Baron G. v. E. besökte sedan många gånger Lundborg och mig, den tiden Ev. Fosterlandstiftelsens expedition var belägen midtemot Betlehemskyrkan — där nu Generalstabens Litografiska anstalt har sina lokaler — och vann genom sitt vänliga väsen stor beundran och tillgifvenhet af alla dess tjänstemän, särskildt af Johannes Bruhn.)

Dec. 24. Kära julbref från Josua Colliander, E. A—g, K. T. Malm, Martinsson, Odencrantz, Stackelberg m. fl. Och äfven Lars Dvertie, som ej skrivit till mig på öfver två år, kom ihåg mig denna jul.

Besök af maskinisten Johansson, liflig och varm i Herren, såsom han alltid synes vara.

Råkade ute Lotten och Adelaide A—g, af hvilka jag fick hvar sitt bibelspråk, Joh. 13: 1 och Upp. 2: 9, som mycket uppmuntrade och styrkte mig.

Dec. 25. »Ottan» i Engelska kapellet, där Elmblad predikade med stor kraft och anderikhet. — I högmässan hörde N. En halfkatolsk predikan, nästan mest om jungfru Maria. — Han sade ock bl. a. följande: »Kyrkan står i fara, ty otro och likgiltighet taga alltmera öfverhand bland dess medlemmar». Den faran har dock kyrkan många gånger genomgått, utan att falla sönder; ja »kyrkan» har stått i flor samt har haft lika många biskopar, konsistorier och präster som vanligt, t. o. m. under upplysningsperiodens och neologiens tidevarf. Men *kristendomslifvet* har legat som dödt under sådana tider; kyrkan däremot har kanske redt sig allra bäst då. Ty för »kyrkan» har lifvet ofta varit nästan farligare än döden.

Dec. 26. Gick för en gång i katolska kyrkan för att se dess gudstjänst och höra dess *musik*. Såg där några nunnor; sådana har jag förr aldrig sett.

(Senare, 1866 fik jag råka många sådana, samt äfven besöka ett nunnekloster. Därom mer, i dagboken för 1866.)

Fick i dag en hälsning från min gamle skol- och studentkamrat Hugo H—n genom hans syster, hoffröken J. H. Hvaraf kommer det sig, att somliga barndomsintryck förblifva outplånliga, medan andra minnen, kanske vida viktigare, med åren blekna och försvinna? Det är nog icke utan skäl som ordet 'barndomsvänner' fått en så särskild klang. Men huru mycket mer skall då icke detta gälla »*andliga* barndomsvänner», dem, hvilka samtidigt blifva sökta och funna af Herren samt med hvarandra delat de första fröjerna af »den tillkommande världens krafter».

Dec. 27. Ett glädjande bref från K. V. Almpvist... I norra Småland går Guds rike framåt på ett härligt sätt.

Bjuden till den älskliga engelska familjen May, tillsammans med H. T—é och A—gs. »I min faders hus äro många boningar.» »Af allehanda släkter och folk och tungomål.»

Granlund omtalade, att biskop Franzén en gång hade förebrått en af sina präster, att han i sitt enskilda lif så föga vittnade om Kristus. Prästen hade urskuldat sig därmed, att så snart han *hade visshet* om att någon af församlingsborna burit sig illa åt, hade han alltid brukat »sträcka upp» en sådan. Franzén hade då svarat: »att moralisera är icke detsamma som att 'vittna om Kristus'; och att 'sträcka upp' någon är oftast motsatsen därtill.»

Dec. 28. Middag hos Rudenskölds, där jag råkade frih:n E., som omtalade, att jag här i Stockholm har en släkting, m:lle Wadström-Westerberg, samt berättade mig mycket om mina farföräldrar och deras rika hus i Norrköping. — Aftonen hos Åkerbergs; många vänner där.

Den med rätta för sin skicklighet så högt berömde läkaren dr Malmsten har i förgår vid en operation begått ett svårt fel, som kostade fru N. hennes lif.

Dec. 29. Besökte m:lle Wadström-Westerberg, min fars kusin, en dotter till den berömde filantropen och negerbefriaren K. B. Wadström. Hon omtalade många drag ur sin store fadérs lif. Så t. ex. att han var den första utlänning som *fått tala i engelska underhuset*, hvarvid »huset förvandlade sig till kommitté»; att Wilberforce själf erkänt, det han förnämligast hade Wadströms tal vid detta tillfälle att

tacka för den seger han sedan vann, då England frigaf alla slafvar i sina kolonier, m. m. Äfven gaf hon mig såsom minne ett porträtt af K. B. W—m.

Dec. 30. Mötte på Stora Vattugatan kaptén Oskar Weidenhielm och löjtnant John Ahlberg. »Icke långt ifrån Guds rike.» (Båda dessa män blefvo sedermera, genom Guds andes verkan på deras hjärtan, Herrens vänner och då äfven mina. »Den högstes hand kan allting förvandla.»)

Till svar på mitt bref till B. E—g fick jag i dag ett bref, som innehöll ett »helt knippe» af förträffliga tankar och reflexioner. Några vill jag här afskrifva: Kristendomens bildande förmåga visar sig både på hela folk och på individer. Huru öfverlägsen i verklig bildning finner man icke ofta en gudfruktig arbetare framför mången »fin herre», som kan skryta med större yttre bildning.... När jag ser snygghet och renhet i de fattiges ringa bostäder, känner jag en större njutning än af prakten i de rikas palatser.... Om människor visste hvad det är att *älska*, ja älska *äfven dem* som vi i mycket måste ogilla, så skulle de finna det odrägligt att hata eller blott att vara kallsinniga. För många är lifvet »tråkigt», endast därför att de icke hittat på att till sina medmänniskors bästa använda de krafter och tillgångar, som de fått af Herren och som de en gång skola göra räkenskap för.... Allt godt är Herrens *gåfvor*. Och Guds gåfvor och kallelser äro sådana, att han dem icke ångrar. Skulle han då kunna upphöra att bevisa *ndd* mot den, som behöfver och begär *ndd*, för Jesu skull och i Jesu namn?»

Dec. 31. Benevolentias födelsedag. Guds frid för tid och evighet! Tack för allt hvad du gjort och gifvit mig!

Rosenius yttrade i dag ett ord, som jag vill gömma. »Det beror så föga på huru människor bedöma oss. Kanske skola de en gång, om än icke *nu*, gifva oss sitt erkännande. Men hvad hjälper det, ifall Herren förkastar oss eller vårt verk! Och tvärtom: hvad betyder det, ifall människorna förkasta oss, när dock Herren en gång erkänner oss! Allt beror på huru *Han* bedömer oss.»

»Efterskrift.»

Då sista arken af mina »minnens» första del nu föreligga färdiga att tagas i press, känner jag mig uppfordrad att, innan detta sker, tillägga några slutord till denna del.

Arbetet med anteckningarnas utgifvande har varit mig kärt och uppfriskande. Ty om det, enligt skaldens ord, redan är ljuft att »påminna sig utståndna vedermödor», huru mycket mera dyrbart är det icke att i erinringen genomgå och likasom ånyo upplefva de mångfaldiga bevisen på Guds och människors godhet. Det är som om dessa erfarenheter, när de skådas genom minnenas fjärrglas, finge en till och med större klarhet och skönhet, än hvad som varseblefs vid första upplefvandet. Herren vare tack och lof för allt!

Detta mitt arbete har också beredt mig flera öfverraskningar, af hvilka ett par här må omnämnas. Den första var den, då jag började märka att bokens utrymme icke skulle räcka till för ens hälften af hvad jag beräknat. Min i de första årens dagböcker använda stil befanns så sammanträngd och full af förkortningar, att den vid renskrifvandet fyllde mer än dubbla antalet ark. Härigenom uppstod nödvändigheten af att välja mellan de två alternativen: antingen afsluta »minnenas» utgifvande med deras början, eller ock utgifva ännu några delar till. Valet hade kanske blifvit tveksamt nog, om icke mig beredts en annan öfverraskning — och denna af angenämaste slag, som kom all tvekan att försvinna.

När jag begynte utgifvandet af dessa dagsboksanteckningar, skedde det visserligen under förhoppning att arbetet skulle blifva välkommet för mina personliga vänner från Rosenii tid och för andra kvarlevande medkämpar från 50-talets dagar. Men på samma gång hade jag ju skäl att befara, det dessa mina minnen skulle förefalla väl mycket gammalmodiga för nutidens mera »avancerade» släkten. Till min öfverraskning och glädje visade det sig likväl snart, att

äfven de yngre med intresse omfattade »fädernas forna strider» på det andliga och kyrkliga området. Den af förläggarne beslutade första upplagan, som i början syntes mig kanske väl stor (4,000 ex.); var efter något mer än ett halft år nära slutsåld, hvarför en ny upplaga af första och andra häftena snart därefter måste börja tryckas, hvarjämte ock upplagan af senare häftena ökades till 6,000 ex.* Denna oväntade uppmuntran har åtföljts af många välvilliga skriftliga eller muntliga erkännanden från såväl lekmän som präster, t. o. m. från ett par af våra biskopar, samt af vänliga omdömen i en stor del af tidningspressen; hvilket allt styrkt mig i beslutet att, vill Gud, fortsätta arbetet med ännu en del.

Tacksamhetens ord må särskildt ägnas dem, som ädelt följt min i förordet uttalade begäran att läsa denna bok enligt anvisningen i 1 Tess. 5: 21. En del af dessa läsare har äfven efterkommit min i de senare häftena framställda anhållan: »För hvarje till förf. lämnad underrättelse om här möjligen befintliga tryckfel eller misstag blir denne tacksam förbunden.» Det har varit mig en verklig tillfredsställelse, dels att några rättelser ingått, dels att dessa icke varit många eller mera betydande. Ty *errare humanum est*, »det är mänskligt att misstaga sig». Och att små misstag kunna insmyga sig i hvad som efter 30—40 år skall *ur minnet* upptecknas är lätt förklarligt.

Det kan ju icke förundra någon, om det gått dessa »Minnen» såsom de flesta andra dylika böcker, att äfven de blifvit föremål för osant klander af okunniga eller illvilliga personer. Sådana äga icke nog mod och sanningskärlek att till förf. själf lämna upplysningar om de oriktigheter de mena sig finna i hans arbete, utan de föredraga att på hans rygg utsprida osanna uppgifter. Ett sådant fall, det enda om hvilket jag hittills fått full kännedom, har bemötts å sid. 100. — Öfriga utslag af förtalets »pestilentia som i mörkret vankar» lämnas åt den rättsinnige läsaren att efter deras förtjänst bedöma.

* Såsom af titelbladet synes, utgår nu fjärde upplagan af dessa »Minnen» — i 11:te och 12:te tusendet.

5 plates,
2 ports.

JK.

**THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT**

**This book is under no circumstances to be
taken from the Building**

AR 2 6 1916

FORM 410

